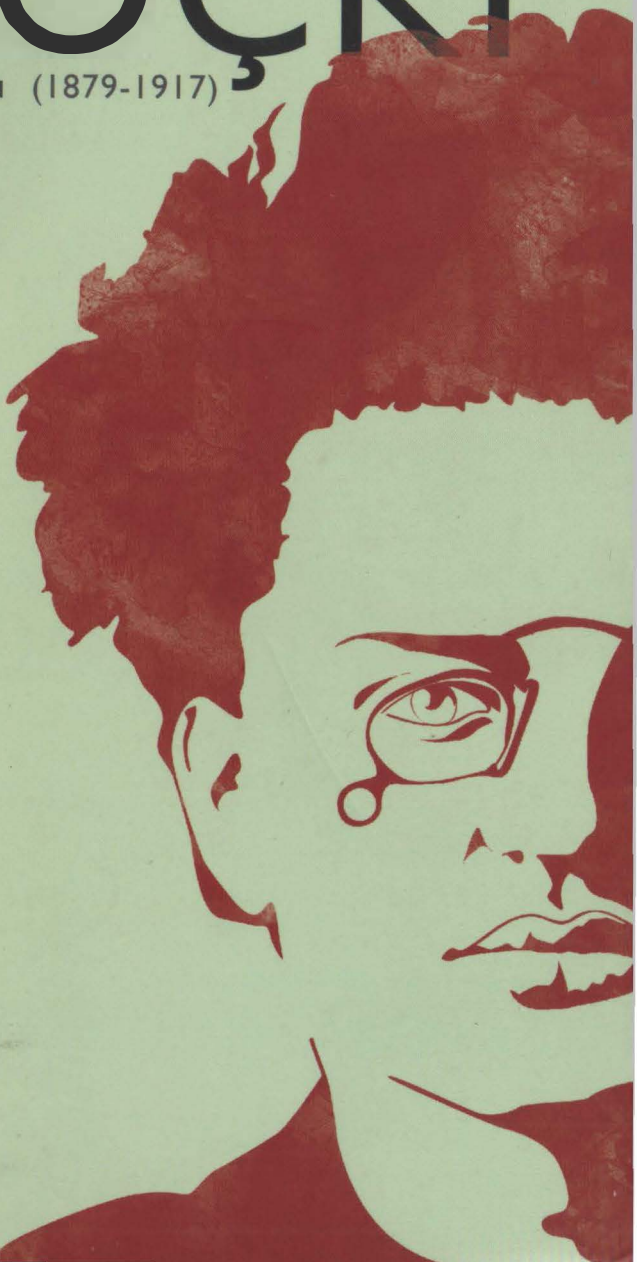
TROÇKİ

Ekim'e Doğru (1879-1917)

Tony Cliff

marx-21

Tony Cliff (1917-2000), Uluslararası Sosyalist Akım'ın ve onun İngiliz örgütü Socialist Workers Party'nin kurucu üyesiydi. Türkçe'ye de çevrilmiş olan Lenin biyografisinin ve Rusya'da Devlet Kapitalizmi (State Capitalism in Russia) kitaplarının yazarıdır.

TROÇKİ: Ekim'e Doğru (1879-1917)
1.Baskı, Marx21 Yayınları, İstanbul, Kasım 2013

Çeviri: Ali Çakıroğlu
Kapak tasarım: Dilan Gitmez
Baskı-Cilt: Yön Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. 75/2 B Blok 1. Kat
No: 366 Topkapı/İstanbul Tel: 212 544 66 34

Trotsky: Towards October 1879-1917
Copyright © Bookmarks - 1989

Bütün yayın hakları Uluslararası Akım Tanıtım Yayıncılık Tic. Ltd. Şti.'ye aittir.

ISBN: 978-975-8442-12-6
TK : 978-975-8442-11-9
Adres: Şehit Muhtar Mahallesi Pelesenk Sokak. No:2/2 Beyoğlu/ İstanbul
Tel/Faks: 0212 249 28 66

Teşekkürler

Bu kitabın hazırlanması ve yazılmasında bir dizi insandan yardım aldım. Öğüt ve önerileri için Chris Bambery, Alex Callinicos, Leslie Cunningham, Lindsey German, Donny Gluckstein, Chris Harman, Gareth Jenkins ve Steve Wright'a çok teşekkür ederim. Materyal toplanmasına yaptıkları katkılar için Linda Aitken'e ve Ahmed Shawki'ye, baskıya hazırlanmasındaki katkılarından dolayı Peter Marsden'a şükran borçluyum. Chanie Rosenberg ise elyazmasının yayına hazırlanmasına ve daktilo edilmesine katkıları nedeniyle özel teşekkürü hak ediyor.

Tony Cliff, 20 Nisan 1990

İçindekiler

Önsöz / 1

1. Gençlik / 13
Devrimci ajitatör ve örgütçü - 17
Hapishane ve Sibirya - 21

2. Lenin'le Tanışma / 25
Eski tüfeklerin büyüsü altında - 27

3. 1903 Kongresi / 31
Troçki ve hizip çatışmaları - 31
Kongrenin başlangıcı - 33
Marksizm, Jakobenizm ve proletarya diktatörlüğü - 35
Parti tüzüğü konusunda Lenin ve Martov karşı karşıya: Troçki'nin Martov'u desteklemesi - 39
Iskra Yayın Kurulu'nun bileşimiyle ilgili ayrılık - 42
Liberallere karşı tavır - 46

4. Lenin'e Şiddetli Saldırı / 49
Troçki'nin Sibirya Delegasyonu Raporu - 50
Troçki'nin Menşevikler'den uzaklaşması - 52
İkamecilik üzerine - 55
Geniş bir kitle partisi için - 60
Yeniden Bolşevizm ve Jakobenizm üzerine - 61

5. Lenin ve Troçki Arasındaki Ayrışmaya Dair Bir Açıklama / 69
Troçki'nin 1905 deneyimi ve uzlaşmacılık - 72
Troçki ve parti kadroları - 74
Rosa Luxemburg'un Lenin'in parti anlayışına muhalefeti - 76
Sonuç olarak - 83

6. Troçki ve Parvus: Sürekli Devrim Teorisi'nin Ortaya Çıkışı / 87
"9 Ocak'a Doğru" - 89
Parvus'un Rus Devrimi'nin olasılıkları üzerine düşünceleri - 93

7. 1905 Devrimi / 97
Devrimin başlangıcı - 98
Ekim genel grevi ve Petersburg Sovyeti'nin doğuşu - 102
Çar'ın Ekim Kararnamesi - 104
Pogromlar - 108
Sovyet, basın özgürlüğünü getirir - 111
Kasım Genel Grevi - 112
Sekiz saatlik işgünü mücadelesi - 115
Köylülük üzerindeki etki - 117
Silahlı ayaklanma üzerine - 120
Sovyet: İşçi hükümetinin embriyonu - 124
Sovyet'in son jesti - 126
Sovyet'in sonu - 127
Haberci - 130
Troçki'nin güçlü etkisi altındaki Menşevikler - 131
Tamonagöre - 136

8. Sürekli Devrim / 139
Menşevikler'in ve Bolşevikler'in Rus Devrimi'nin olasılıkları üzerine düşünceleri - 139
Rus tarihinin özgünlüğü konusunda Troçki - 142
Troçki'nin eşsiz pozisyonu - 149
Lenin ve Troçki'nin teorileri - 151
Sürekli Devrim Teorisi Kautskyci Marksizm'in egemenliğini kırıyor - 157

9. Troçki'nin Yargılanması / 159
Sibirya'dan kaçış - 165

10. 1906-1914: Boşa Geçen Yıllar / 177
Troçki ve Avusturyalı sosyalist liderler - 178
Tasfiyeciler ve aşırı solcular - 180
Menşevikler sağa kayıyor - 181
"Hizipler üstü" Troçki - 186
Bolşevikler'in yıldızının parlaması: 1912-1914 - 192
Savaş muhabiri - 194
Sonuç: Troçki'nin temel hatası - 200

11. Birinci Dünya Savaşı / 201
Lenin'in savaş karşıtı politikası - 203
Troçki ve "devrimci yenilgicilik" - 207
Hâlâ uzlaşmacı - 210
Zimmerwald Konferansı - 218
Troçki'nin Bolşevikler'e yaklaşması - 222
Troçki ve Şubat Devrimi - 228
Rusya'ya dönüş - 232

12. 1917'nin Mayıs ve Haziranı / 235
Troçki Petrograd Sovyeti'ne dönüyor - 235
Mezrayonka - 238
Troçki Bolşevikler'e katılma konusunda hâlâ kararsızlık gösteriyor - 242
Troçki'nin Lenin'e gelişi - 243
Troçki ve Kronstadt - 246
Kitlelere seslenen hatip - 251
Troçki'nin Sovyetler'in Tüm Rusya Kongresi'ndeki ilk konuşması - 253
Haziran günleri - 257

13. Temmuz Günleri / 263
Bolşevikler'e karşı genel iftira kampanyasıyla geçen bir ay - 268
Kerenski'nin Bonapartizm'i - 274
Sürekli devrim mi, sürekli savaş mı? - 275
Bolşevik Parti'nin Altıncı Kongresi - 278

14. Kornilov Darbesi / 281
Darbeden sonra - 286

15. Ayaklanmaya Doğru / 289
Lenin ayaklanma çağrısı yapıyor - 289
Merkez Komitesi'nin Lenin'in çağrısına direnmesi - 292
"Demokratik Diktatörlük" sloganının rolü - 295
Parti anayasacılığa meyletiyor - 296
Lenin doğru stratejiyi, yanlış taktikleri benimsiyor - 301

16. Troçki, Ekim Ayaklanması'nı Örgütlüyor / 307
Askeri Devrimci Komite'nin doğuşu - 311
Geçici Hükümet'in köşeye sıkıştırılması - 316
Geçici Hükümet'e meydan okuma - 319
Sovyet'in yasallığına dört elle sarılma - 329
Kolay yoldan kazanılan zafer - 331
Sovyet iktidarının kuruluşu - 334

Notlar / 339

Dizin / 357

Önsöz

Leon Troçki'nin siyasal biyografisini yazan kişinin ilk işi her şeyden önce iki eski biyografiyi değerlendirmek olmalıdır: Troçki'nin **Hayatım** adlı otobiyografisi ve *Isaac Deutscher*'in üç ciltlik Troçki biyografisi[1]. Ben iki biyografiyi de doyurucu bulmadığımı söylemeliyim.

Troçki'nin otobiyografisiyle başlayalım. Troçki'yi, Lenin'in iflah olmaz düşmanı olarak göstermeye çalışan Stalin'le hizip kavgasında bir belge olarak yazılan **Hayatım**, Troçki ve Lenin arasındaki farklılıkları küçümser. Özellikle de Troçki'nin sürekli devrim teorisini önemsemeyerek, Lenin'den ayrıldığı yerlerde Troçki'nin muazzam katkılarına hak ettiği değeri vermez. Bu teori, Marksist düşünceye eşsiz bir katkıydı. O sırada Lenin dâhil hiç kimse Rusya'nın, dünyada sosyalist devrimi yaparak proletarya diktatörlüğünü kuracak ilk ülke olacağını ileri sürecek kadar ileri gitmiş değildi. Diğer tüm Marksistler sadece endüstriyel bakımdan ileri Batı Avrupa'nın sosyalist devrim için olgunlaştığına; Rusya'nın ülkeyi Çarlıktan ve feodalizmin mirasından kurtarıp modern bir kapitalist ülkeye dönüştürecek bir burjuva devrimine doğru ilerlediğine inanıyorlardı.

Ekim Ayaklanması'nın ve Kızıl Ordu'nun örgütlenişine Troçki'nin yaptığı katkılar da küçümsenmiştir. Bir otobiyografide yazarın kendi katkısını küçümsemesi çok sıra dışı. Madalyonun öbür yüzü, o

uzun 1903- 1917 döneminde Lenin'in devrimci partinin niteliğiyle ilgili fikirlerine muhalefeti sırasında Troçki'nin hatalarını küçümsemiş olması (Troçki, diğer yazılarında parti konusunda kendi pozisyonunu eleştirirken katı davranıyordu).

Ayrıca otobiyografi, Troçki'nin 1929 Şubatı'nda Rusya'dan sürgün edilmesiyle sona erer. Troçki'nin siyasal faaliyetiyle ilgili çok önemli, muhtemelen en önemli bölüm tamamen atlanmıştır. 25 Mart 1935'te Troçki günlüğüne şunları yazmıştı:

1917'de Petrograd'da olmasaydım – Lenin'in olması ve komuta mevkiinde bulunması koşuluyla – Ekim Devrimi gene de gerçekleşirdi. Petrograd'da ikimiz de olmasaydık, Ekim Devrimi diye bir şey olmazdı: Bolşevik Parti liderliği devrimin olmasını engellerdi. Bundan hiç kuşku duymuyorum! Lenin Petrograd'da olmasaydı, benim Bolşevik liderlerin direnişini kırmayı başarıp başaramayacağım şüphe götürür... Tekrarlarsam, Lenin'in mevcudiyeti koşuluyla, Ekim Devrimi ne olursa olsun muzaffer olurdu....

Bu yüzden 1917-1921 döneminde bile kendi çalışmalarımın "kaçınılmazlığı"ndan söz edemem. Ama şimdi benim çalışmalarım kelimenin tam anlamıyla "kaçınılmaz". Bu iddiada en küçük bir kibir bile yok. İki Enternasyonal'in çöküşü, bu Enternasyonaller'in liderlerinin hiçbirinin çözüm bulabilecek donanıma sahip olmadığı bir problem yaratmıştır: Şansımın dönmesi, bu problemi önüme çıkararak beni onunla başa çıkacak önemli bir deneyimle silahlandırmıştı. Şimdi yeni kuşağı, İkinci ve Üçüncü Enternasyonal liderlerinin boylarını aşan devrimci yöntemle silahlandırma misyonunu benden başka gerçekleştirecek kimse yok.[2]

Troçki, iktidardan uzak kaldığı 1923-1940 yıllarında, özellikle de sürgün edildikten sonra proleter devrimci strateji ve taktiklerin

gelişmesine muazzam katkılarda bulundu. Uzak bir Türk adasında, Fransız Alpleri'nde gizlendiği yerde, bir Norveç köyünde ve sonunda Mexico City'nin varoşlarında, Troçki'nin aklı fikri uluslararası işçi sınıfı mücadelesindeydi. Çin'le ilgili yazılarını okuyan biri, yazarın Şanghay'da yaşayıp mücadele verdiği izlenimi edinebilirdi. Almanya, Fransa, İspanya ve İngiltere üzerine yazıları da aynı izlenimi yaratır. Bütün bu ülkelerdeki Troçkist grupların tecrübesiz gençlerden oluşan ufak ve çok izole gruplar olması hep başını ağrıtmıştı. Troçki'nin büyük dehası, canlı, gerçekçi hayal gücü, muhteşem genişlikteki ufku, hayatının bu bölümünü en zengin bölümlerinden biri haline getirmişti.

En zor problemlerden biri, çok daha ileri kapitalist düşmanlarca kuşatılmış geri bir ülkedeki işçi devletinin karşı karşıya olduğu ekonomik, siyasal ve kültürel değişiklikler ve mücadeleler sorunuydu. Paris Komünü deneyimi çok kısa sürmüştü; şimdi dünya tarihinde ilk kez bir ülkenin tamamında işçi devleti kurulmuştu. Marksist teori, pratikten doğar; insanlığın geçmiş deneyimini genelleştirir. Troçki, devrimin yozlaşmasına ve Stalinist bürokrasinin doğuşuna karşı sürekli, amansız bir kavga verirken mecburen çok az bir deneyime bel bağlayabilirdi. Bu yüzden de Stalinist rejimin gelecekteki gelişmesine dair tahminlerinin olaylar tarafından doğrulanmamış oluşu şaşırtıcı değil. Özellikle yepyeni bir olguyla karşı karşıyaysak hiçbir tahmin tam doğru çıkmaz.

Troçki'nin devrimci davaya bağlılığı, en trajik olayların testinden başarıyla geçmişti. Stalin'in zulüm ve iftiraları tarihte daha önce hiç görülmemiş bir şeydi. İlk karısı bir Stalinist çalışma kampına gönderilmiş, dört çocuğundan ikisi Stalinist ajanlarca öldürülmüş; biri, kocası Stalin'in hapishanesinde çürürken veremden ölmüş, dördüncüsü intihar etmişti. Bildiğimiz kadarıyla yedi torunundan ancak biri özgür olarak yaşamıştı.

Çalışmalarının doğrudan etkisi yönünden, Troçki'nin iktidardan uzak yılları oldukça verimsiz geçti. Ama devrimci sosyalist hareketin uzun vadeli tarihsel gelişmesi açısından, Marksist geleneğin diri tutulması açısından, bu bölüm yaşamsal önem taşıyordu.

Peki ya Deutscher'in **Silahlı Sosyalist, Silahsız Sosyalist** ve **Kovulan Sosyalist** adlı üç ciltlik Troçki biyografisine ne demeli?*

Bu kitaplar yüksek standarda sahiptir. Deutscher'in canlı üslubuyla birlikte kılı kırk yaran kaynak ve belgeleri tasnifi, yazdıklarına büyük bir önem yükler. Ne yazık ki üç cilde hâkim olan ruh, yazarın kahramanıyla tam bir zıtlık taşır. Troçki için Marksizm'in kalbi, işçi sınıfının öz-faaliyetidir; onun Stalinist bürokrasiye amansız muhalefeti, bu temel ilkeden kaynaklanmıştır. Troçki, Stalin'i Rus Devrimi'ne ihanet etmekle ve uluslararası devrimin mezar kazıcısı olmakla suçlamıştı. Bu yüzden Rus proletaryası, Stalinist bürokrasinin cenderesinden kurtulmak için yeni bir devrim yapmak zorundaydı. Troçki'nin sosyalizm anlayışı aşağıdan sosyalizm anlayışıyken Deutscher'inki tepeden inmeci sosyalizmdir.

Deutscher, Stalin'in yükselişiyle ilgili kaderci bir anlayışa sahiptir; onu devrimin zorunlu evladı olarak görür.

Stalin[3] kitabında† Deutscher, muzaffer Bolşevizm'in, Stalinizm'e dönüşümünü ortaya çıkaran "genel şema"nın "şimdiye kadarki tüm büyük devrimlerde ortak" olduğunu açıklar (ve onun argümanlarına bakılırsa, bu gelecekteki tüm halk devrimlerinde de ortak olacakmış gibi görünüyor.) Bu devrimlerin ilk evresinde:

Devrimci parti hâlâ ulusun çoğunluğuyla uygun adım yürür. Halkla birliğinin ve kendi hedefleriyle halkın arzu ve istekleri

* t.ç.n.: Troçki Cilt 1, 2, 3, Isaac Deutscher, Çeviren: Rasih Güran, Ağaoğlu Yayınları, İstanbul, 1974

† t.ç.n.: Stalin (Bir devrimcinin hayatı) 2 cilt, Isaac Deutscher, Ağaoğlu Yayınla rı, Türkçesi: Selahettin Hilav, Şubat 1969, İstanbul

arasındaki mükemmel uyumun tam bilincindedir.[4]

Bu evre İç Savaş'tan biraz uzun sürer. İç Savaş'ın sona erişiyle birlikte devrimci parti tükenmiş bir halkla karşı karşıya kalır; tepki ortaya çıkar:

Devrimin zirveden inişi başlamıştır. Liderler ilk vaatlerini yerine getirebilecek durumda değildir. Eski düzeni yıkmışlardır...[5]

Devrimin kazanımlarını güvence altına almak için parti şimdi halkı susturmak zorunda kalmıştır:

Devrimin partisi ricat nedir bilmez; mevcut darboğaza büyük ölçüde, şimdi yüz çevirdiği aynı halkın iradesine uyarak sürüklenmişti. Halkın sesine fazla kulak asmadan, ödev bildiği şeyleri yapmaya devam edecektir. Sonunda o sesi susturup boğacaktır.[6]

Yöneticiler, yaptıkları herşeyin eninde sonunda ulusun geniş kitlesinin çıkarlarına hizmet edeceği inancıyla kendilerine bahaneler bulabilirler. Genelde gerçekten de iktidarlarını, devrimin ekonomik ve sosyal fetihlerinin çoğunu sağlamlaştırmakta kullanırlar.[7]

Deutscher, Lenin ve Troçki'nin kaçınılmaz olarak Stalin'e götürdüğünü söyler. Deutscher'in iddiası şöyle:

... Lenin'in fetih yoluyla devrim için çekingen ve utangaç denemelerinden, fatih Stalin'in planladığı devrime götüren bilinçsiz tarihsel sürekliliğin akışının izini sürmüştük. İlk anda göze çarpmayan benzer bir akış, Troçki'nin bu yıllardaki iç

politikasını rakibinin sonraki uygulamalarına bağlar. Troçki de Lenin de her biri kendi alanında bilmeden Stalin'in ilham kaynakları ve teşvikçisi olarak görünür. İkisi de denetimleri dışındaki koşulların ve kendi yanılsamalarının rüzgârına kapılıp gitmiştir...[8]

Deutscher'e göre Lenin ve Troçki'nin mustarip oldukları "yanılsamalar"dan biri, devrimin batıya doğru yayılmasının mümkün olduğu inancıydı. Eğer Lenin ve Troçki "*uluslararası devrimle ilgili daha ölçülü bir görüş edinmiş olsalardı*", "*onlarca yıl boyunca kendi örneklerinin [başka bir ülkede] taklit edilmeyeceğini öngörebilirlerdi*"[9]

Stalin'in Avrupa işçi sınıflarının devrimci ruh haline ilişkin şüpheciliği, şimdiye kadar Troçki'nin güveninden daha çok doğrulanmış gibi görünüyordu.[10]

Deutscher'in yapıtında, Rus Devrimi'ndeki Troçkistler'in, İngiliz Devrimi'ndeki *Eşitlikçiler* [Levellers] ve Fransız Devrimi'ndeki *Hébertist*ler gibi devrimi, devrimin kazanımlarını ve geleceğini tehlikeye atan "ütopyacılar" oldukları ima edilmiştir. Deutscher, Rusya'da Troçkistler'in Stalin'e muhalefetinin boşuna olduğunu öne sürer. Bunu hiç kıvırtmadan söyler: "*Stalin'e teslim olanların siyasal olarak intihar ettikleri doğruydu. Ama bu teslim olmayı reddedenler için de söylenmeli.*"[11] Demek ki Troçki'nin Stalin'e muhalefeti boşunaymış! Aslında Stalin'e teslim olmak yerine savaş açmak, gelecek kuşakların muzaffer mücadelelerine zemin hazırlamıştır.

Deutscher'e göre Stalinizm, devrimin meşru çocuğuydu. Tüm devrimlerde, devrimin ilham verdiği kitlelerin taleplerini karşılayamayacağını kavramayan ütopyacı aşırılar görülür. **Silahlı Sosyalist**'in en başına konan Machiavelli alıntısının önemi şimdi açıkça anlaşılıyor. Sosyalist silahlı olmalı; böylece halkın devrime inancı kalmadığında, onları "zorla inandırabilir." Deutscher'e göre

Stalinizm, devrimin kazanımlarını korumakla kalmayıp derinleştirir ve genişletir de:

> *1929'da, Lenin'in ölümünden beş yıl sonra, Sovyet Rusya sadece ve sadece Stalin'in yönettiği ikinci devrimini başlattı. Kapsamı ve yaklaşık 160 milyon insanın hayatı üzerindeki dolaysız etkisiyle ikinci devrim, ilkinden bile daha köklü ve radikaldi.*[12]

> *Stalin ... devrimin koruyucusu ve vasisi olarak kaldı.*[13]

"Devrim"le ilgili bu sözler, milyonlarca köylünün hayatına mal olan zorla kolektifleştirme ve milyonlarca insanın kapatıldığı çalışma kamplarına gönderme yapıyordu.

Deutscher, Troçki'nin Stalin'i karşıdevrimci olarak nitelendirmesine itiraz eder.[14] Aslında devrimin, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda birçok ülkeye yayılarak yüz milyonlarca insanı sardığını öne sürer:

> *Devrim, Doğu Avrupa'ya – fetih ve işgalle – temelde "dışarıdan değil tepeden" getirilirken Çin'de şehirlerden kırlara yayılan proletarya demokrasisi olarak değil, kırlardan şehirleri fetheden, ancak sonradan "burjuva demokratik" evreden sosyalist evreye geçen dev bir isyan olarak doğacaktı.*[15]

Deutscher, Mao'nun yükselişinin aslında Troçkizm'in nihai zaferi olduğunu söyler: "*Bu 'Çin Ekimi', gene de bir anlamda Troçki'nin ölümünden sonraki zaferlerinden biriydi.*"[16]

Stalin ve Mao'nun Troçkistler'e kara çalması, zulmetmesi ve öldürmesi çok az önem taşır: Hem Stalin hem de Mao, Troçki'nin varisidir. Rus devletini, enternasyonal devrimci bir aktör olarak gören Deutscher, Soğuk Savaş güç mücadelesinin sosyalizm ve kapita-

lizm arasındaki mücadelenin başlıca ya da belki tek arenası olduğu sonucunu çıkarır. Öngörülebilir bir gelecekte "*geleneksel anlamda yürütüldüğü düzeyde bastırılmış olan sınıf mücadelesi, farklı bir düzeyde ve farklı biçimlerde, güç blokları arasında rekabet ve soğuk savaş olarak yürütülecekti.*"[17]

Hem Amerika Birleşik Devletleri'nin hem de Rusya'nın yöneticileri nükleer silahlara sahipken işçiler böyle bir silaha sahip olmadıkları için Deutscher'in mantığını izleyen biri, işçilerin sınıf mücadelesinde yeri olmadığı sonucunu çıkarır. Gerçekten de işçiler ne zaman Stalinist bürokrasi ile çatışmaya girse Deutscher, o bürokrasiyi işçilere karşı savunur. Doğu Avrupa'daki tüm halk ayaklanmalarına karşı çıkar: 16-17 Haziran 1953'te Doğu Almanya, Ekim 1956'da Polonya ve Macaristan. 1953'te Doğu Berlin'de inşaat işçilerinin üretim normlarını yükselten bir kararnameyi reddetmesini ve işçilerin, ayaklanmayı kanlı bir biçimde bastıran Rus tanklarına taş atmasını onaylamayan Deutscher şöyle der:

Eylemleri, Moskova'da talihsiz sonuçlar doğurdu. Reform ve uzlaşma yanlısı adamın elini zayıflattı. İnatçı Stalinistler ve diğer uzlaşmazların elini güçlendirdi.[18]

İşçiler, tepeden inecek reformu sabırla ve edilgin bir biçimde beklemeliydi!

1956'daki Polonya ve Macaristan işçi ayaklanmalarının "*farkında olmadan saati geri kurmaya çalışan*" karşıdevrimci eylemler olduğu ilan etti.[19] Deutscher, işçi ayaklanmalarını ezen Rus tanklarına alkış tuttu:

Doğu Avrupa (Macaristan, Polonya ve Doğu Almanya) ... Stalin çağının sonunda kendisini neredeyse burjuva restorasyonunun eşiğinde bulmuştu. Onu orada durduran sadece Sovyetler'in silahlı gücüydü (ya da onun tehdidiydi).[20]

Troçki, Stalinist bürokrasiye karşı bir ölüm kalım mücadelesine girişmişti. Deutscher'in yazdıklarının özü Troçkizm ve Stalinizm arasında bir uzlaşmadır. Biyografinin yazarı ile konusu arasında ortak bir ruh yoktur. Troçki faal, dinamik ve devrimcidir; ona göre işçi demokrasisi, tüm bürokrasiye karşı mücadele ve ayrıcalıklılara karşı tabandan kitle eylemi ilkeleri yaşamsal öneme sahiptir. Bu (Troçki'nin **Sürekli Devrim Teorisi**nde zamanımıza parlak bir biçimde uyarlanmış olan) Marksizm'in esaslarının yeniden doğrulanmasıdır. Hazin ölümüne kadar hayatı ve mücadelesinin merkezi teması, sosyalizmin işçiler için değil ancak ve ancak onlar tarafından başarılabileceğiydi.

Deutscher'e bakılırsa kitleler rahatsızlık verici olmasa bile pasif, tali bir rol oynayarak devrimin kazanımlarını tehlikeye düşürürler. O, Troçkizm'in özünü atıp salt kabuğunu bırakmıştır. Onun, Troçkizm'le her türlü yakınlığı sadece görünüşte ve kitabidir – devrimci savaşçının ruhundan eser yoktur. Troçki onun hakkında pekâlâ şöyle söyleyebilirdi: "*Ejderha tohumları ektim, pireler biçtim.*"

Mevcut biyografinin yazarı, yarım asırdan uzun bir süre Troçki'nin öğrencisi olmuştur. Bugün onun fikirlerinin doğruluğuna eskisinden daha fazla inanıyorum. Bu fikirlerin genel özü, en başta da **Sürekli Devrim Teorisi**, zamanın testinden başarıyla geçmiştir. Uluslararası komünist devrim için devrimci mücadelesi, Sosyal Demokrasi'ye ve Stalinizm'e muhalefeti, tarihsel olaylarca bütünüyle doğrulanmıştır. Geriye bakarak Troçki'nin duraksamalarına dair örnekler bulunabilecek olması, sadece o dev devrimcinin sırtına tüneyerek elde edilebilecek bir ayrıcalıktır. Troçki'nin güçlü yanlarına, uzun süre Lenin'in parti anlayışını reddetmekle işlediği ciddi hata gibi zayıflıkların eşlik ettiği yerlerde bu biyografi, yanlışların üzerini örtmeyi denemeyecek; evliyanameden kaçınmak için elinde geleni yapacaktır.

Troçki, kendi yanlışları konusunda çok dürüsttü. 1917 öncesin-

de parti sorunundaki tutumuna en sert eleştiri kendisine aitti. Açıklamalarından sadece bir tanesinden alıntı yapalım:

> *Bolşevik Parti olmadan Ekim devrimi gerçekleştirilemez ya da oturtulamazdı. Bu yüzden tek hakiki devrimci çalışma bu partinin biçimlenip güçlenmesine yardım eden çalışmaydı. Bu ana yolla ilişkili olarak içte herhangi bir başarı garantisinden ya da güvenilirlikten yoksun olan tüm diğer devrimci çalışmalar ikinci planda kalmış ve birçok durumda o zamanın ana devrimci çalışmasına doğrudan zarar vermişti. Bu anlamda Lenin, Troçki'nin* [kendi pozisyonu olan] *uzlaşmacı pozisyonunun, Menşevizm'e koruma ve kılıf sağlayarak genelde devrimci sloganların, perspektiflerin, vb. içini boşalttığını söylediğinde haklıydı...*
> [Ben bunu anlar anlamaz] *Lenin'in pozisyonunu tüm gücümle benimsedim. Bana önceden "bölücülük", "ayrılıkçılık", vb. gibi gelen şeyler, şimdi proleter partisinin devrimci bağımsızlığı için biricik ve tartışmasız ileri görüşlü mücadelesi olarak görünüyordu.*[21]

Bu biyografide, kırk yıllık siyasal faaliyeti sırasında Troçki'nin görüşleri çok övülecek ve oldukça fazla eleştirilecektir. Troçki, her türlü eleştiri karşısında koruma gerektirmeyecek kadar büyük bir devrimciydi. Umarım hem eleştiride kantarın topuzunu fazla kaçırmamış, hem de Troçki'nin düşünce ve eylemlerinin sunumu eleştiriyle çarpıtmamışımdır.

Troçki'nin yazılarının parlaklığı, zenginliği, derinliği, keskinliği, renkliliği ve şiirselliği nedeniyle hem eylemlerini hem de fikirlerini mümkün olduğunca ifade edebilmek için onun kendi sözlerini kullanacağım. Bu, 1905 ve 1917 devrimlerini ele aldığımızda özellikle uygun düşer. Büyük liderlerinden birinin aynı zamanda

devrimin parlak bir tarihçisi de olduğunu görecek kadar şanslı bir devrim daha görülmemiştir. 1905'te Troçki, dünya tarihinin ilk işçi konseyinin (Sovyet) lideri ve esinlendiricisiydi. 1917'de ayaklanmanın örgütleyicisiydi. Bu kitap çok fazla alıntıya "boğulmuş" olabilir. Ama aslında beni de al diye bağıran diğer birçoğunu elemek zorunda kalırken çok güçlük çektim.

Troçki'nin bütün varlığı, zihni, iradesi, enerjisi geleceğe dönüktü. Yirmi bir yaşında bir delikanlıyken şöyle yazmıştı:

Dum spiro, spero! Soluk aldıkça umut edeceğim – soluk aldıkça gelecek için, güçlü ve güzel insanın tarihin kendiliğinden akışına hâkim olacağı ve onu güzellik, neşe ve mutluluğun sınırsız ufkuna doğru yönlendireceği o parlak gelecek için savaşacağım... Dum spiro, spero! [22]

Öldürülmesinden kısa bir süre önce vasiyetinde geleceğe dönük iyimserliğini tekrarlamıştı:

İnsanlığın komünist geleceğine inancım, bugün gençlik günlerimde olduğundan daha az ateşli değil, aslında daha sağlam... Duvarın dibinde yeşeren yemyeşil otları, duvarın üzerinde açık mavi göğü ve her yerde gün ışığını görebiliyorum. Hayat güzel. Gelecek kuşaklar onu tüm kötülüklerden, baskı ve şiddetten temizleyip dolu dolu yaşasınlar.[23]

1

Gençlik

26 Ekim 1879'da (ya da Batı takvimine göre 7 Kasım)* zengin, Yahudi çiftçi David Leontiyeviç Bronştayn'ın ailesinde bir oğlan çocuk dünyaya geldi. Çocuğa dedesinin ismi verildi: Lev ya da Leon. Talihin cilvesine bakın ki 38 yıl sonra, tam da doğum gününde, Leon Troçki olarak Petrograd'daki Bolşevik Ayaklanması'na liderlik edecekti.

Lyova (ufaklığa Lev yerine bu isimle seslenilirdi) ilk dokuz yılını Ukrayna'nın Kerson vilayetinde bulunan Yanovka'daki çiftlikte geçirdi. Çiftlik, en yakın postaneye 25, en yakın demiryoluna en az 35 kilometre uzaklıktaydı.

Devlet kurumlarına, dükkânlara ve şehir merkezi çok uzakken, büyük olayların yaşandığı dünya çok daha uzaklardaydı. Yanovka'daki yaşam tamamen çiftlik işlerinin ritmiyle belirleniyordu. Dünya piyasalarındaki tahıl fiyatları dışında hiçbir şeyin zerre kadar değeri yoktu. O günlerde kırsal bölgelerde ne bir dergi ne de bir gazete görmüştük.[1]

* Bu ciltte verilen tarihler, zamanın Rusya'sında kullanılan Julian takvimine göredir. On dokuzuncu yüzyılda, bu takvim, Batı Gregorian takviminin on iki gün, yirminci yüzyılda ise on üç gün gerisinden gelir.

Anne ve babası, onu yedi yaşındayken Yanovka'ya birkaç kilometre uzaklıktaki Yahudi-Alman kolonisi Gromokla'daki özel Yahudi din okuluna, *hedere* gönderdi. Burada Tevrat'ı okuyup İbranice'den Rusça'ya çevirmeyi öğrendi. Müfredat ayrıca temel Rusça okuma ve aritmetiği de içine alıyordu. Hiç Yiddiş bilmeyen Lev, ne öğretmenini anlayabiliyor ne de okul arkadaşlarıyla iyi geçinebiliyordu. Engellere rağmen gerçekten de Rusça'yı okuyup yazmayı öğrendi. Ne var ki okulda çok sıkıldığından, birkaç ay sonra okuldan alındı. Yanovka'ya dönüşünde elindeki kitaplardan ayet ve yazıları bıkıp usanmadan kopyaladı; hatta kendisi de birkaç şiir yazdı.

1888 Sonbaharı'nda Lyova'nın Karadeniz liman şehri Odessa'ya annesinin yeğeni Moissey Philipoviç Schpentzer'in yanına gönderilmesi, St Paul's Realschule'de eğitim görmesine imkân sağladı. Burada Yunanca ya da Latince okutulmuyordu. Ama fen, matematik ve modern dillerde – Almanca ve Fransızca – sağlam bir temel veriliyordu. Öğretim dili Rusça'ydı.

Lyova 1896'ya kadar Odessa'da kaldı. Realschule'deki bir olayı anlatmadan geçmeyelim. Bu olay onun haksızlığa karşı savaşma ve akranlarına liderlik etme yeteneğini göstermişti. Fransızca öğretmeni, Alman öğrencilere kafayı takmış durumdaydı. Bir gün Bakker adlı bir Alman çocuğunu özellikle aşağıladı. Öğrenciler de Lyova'nın başı çekmesiyle öğretmene bir "konser" verme kararı aldılar. Konser vermek, öğretmen sınıftan çıkarken herkesin ağzını kapatıp ulumasıydı. Herkesin ağzı kapalı olduğundan kimse sesi kimin çıkardığını tahmin edemezdi. Okul idarecilerinin yaramazlık yapan öğrencileri disipline vermek için girişim başlatmaları sınıfta panik yarattı. Çocukların çoğu ağzından bir şey kaçırmayıp sıkı durmayı başarmıştı. Ama cezalandırılan bazı çocuklar yalan söyleyip Bronştayn'ı elebaşı olmakla suçlayınca, Lyova okuldan kovuldu. Otuz yıl kadar sonra bu deneyimini şöyle özetlemişti:

Bunun benim girdiğim ilk siyasal sınav olduğu söylenebilir. Bu olayda şöyle bir gruplaşma olmuştu: Bir uçta müzevirler ve kıskançlar; diğer uçta delikanlı, cesur çocuklar ve ortada tarafsız, sallantıda olan kitle. Bu üç grup sonraki yıllarda da hiçbir zaman tam ortadan kalkmadı. Ben hayatımda en değişik koşullarda bunlarla tekrar tekrar karşılaştım.[2]

Realschule normalde yedi yıllık bir okul olduğu halde St. Paul sadece altı yıllık eğitim veriyordu. Bu yüzden Lev, mezuniyet sınavına girmek için Nikolaev'de benzer bir okula gitmek zorunda kalmıştı. Nikolaev'de geçirdiği o yıl Lev'in yaşamının dönüm noktası oldu. Oğulları sosyalist fikirlerden etkilenmiş olan bir ailenin yanında kalıyordu. Onların aracılığıyla bir sosyalist çevreye girdi. İçlerinden biri hariç – Lev'in müstakbel eşi Aleksandra Sokolovskaya – bu kişiler *Narodnik*'ti. Narodnikler, sanayi işçilerini – proletarya – değil köylüleri devrimin, geleceğin toplumunun temsilcileri olarak görüyorlardı.

1880'ler ve 1890'ların başında devrimci hareket neredeyse dibe vurmuştu. II. Aleksandr'a 1881'de *Narodnaya Volya*'lı [Halkın İradesi] Popülistler tarafından yapılan suikast, bekledikleri ülke çapındaki kargaşaya yol açmadı. Gelgelelim Narodnaya Volya'yı kendi ölümüne götürdü. 1890'ların ortasında bu sefer Rus Marksistleri'nin, Sosyal Demokratlar'ın, oldukça etkilediği yeni bir canlanma başladı.

Plehanov'un başını çektiği Rus Sosyal Demokrasisi'nin ilk kuşağı, propaganda faaliyetini 1880'lerin başında başlattı. Katılanların sayısı önceleri ondan azdı; daha sonra onlarla ifade edilecekti. *Lenin*'in (Plehanov'dan on dört yaş küçüktü) önderlik ettiği kuşak, siyasal arenaya 1890'ların başında katıldı. Şimdi Sosyal Demokratlar'ın sayısı yüzleri buluyordu. Lenin'den on yıl kadar genç insanların oluşturduğu üçüncü kuşak ise bu saflara yüzyılın başlangıcında katıldı. Artık binleri bulan o kuşağa Troçki gibi Stalin,

Zinoviev, Kamenev ve geleceğin diğer Bolşevik liderleri dâhildi.

1896'da Rus tarihinin ilk kitlesel grevinin haberi Nikolaev'e ulaştı. Çok yakın bir zamanda 30 bin tekstil işçisinin katıldığı grev; Lenin, Martov ve Potresov'un kurduğu İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'nin etkisini taşıyordu. Moskova ve Kiev'de öğrenci hareketleri ortaya çıkmıştı. Yaz tatili, Noel ve Paskalya'da Nikolaev'e gelen onlarca öğrenci başkaldırı haberlerini yayıyordu. İçlerinden bazıları üniversitelerden kovulmuşlardı. Şubat 1897'de Vetrova adındaki bir kız öğrenci, St. Petersburg'un* Peter-Paul Kalesi'nde kendisini yakarak öldürmüştü. Bu, üniversite şehirlerinde karışıklıklara yol açmış; tutuklamalar ve okuldan uzaklaştırmalar sıklaşmıştı. Lev, polis gözetimindeki bazı eski Narodnik sürgünlerle temasa geçti. Yanında kaldığı kişiler aracılığıyla, şehrin dış mahallerinde bir meyve bahçesi kiralayan Çek bahçıvan Franz Şvigovski'yle tanıştı. Bahçıvan, kulübesinde radikal öğrenciler ve işçilerden oluşan küçük bir tartışma grubu kurmuştu. Troçki şunları hatırlıyor:

> *O, gazetelere abone olan, Almanca okuyan, klasikleri bilen ve Marksistler ile Popülistler arasındaki tartışmalara rahatlıkla katılan, tanıdığım ilk işçiydi. Bahçedeki tek göz kulübesi, ziyarete gelen öğrencilerin, eski sürgünlerin ve yörenin gençlerinin uğrak yeriydi. Yasak kitapları Şvigovski aracılığıyla bulabilirdiniz. Sürgünlerin sohbetlerinde laf arasında Zhelyabov, Perovskaya, Figner gibi popülistlerin isimleri geçerdi. Onlar efsanevi kahramanlar olarak değil, bu sürgünlerin – kendilerinin olmasa bile – eski dostlarının tanıdıkları gerçek insanlar olarak görülürlerdi. Minik bir halka olarak büyük bir zincire katılmakta olduğumu hissetmiştim.*[3]

* Diğer adı Petrograd olan sanayi kenti ve Çarlık Rusyası'nın yazlık başkenti (yayınevinin notu)

Devrimci ajitatör ve örgütçü

Şvigovski'nin çevresi kendisine Narodnik diyordu. Sadece bir Narodnik'in kızı olan Aleksandra Lvovna Sokolovskaya Marksist'ti. Lev çevreye katıldığında, kendisini ateşli bir tartışmanın ortasında buldu. Seçim yapmaya zorlandı ve hatta bir keresinde Narodnik olduğunu bile söyledi. Ne var ki birkaç ay sonra Marksist oldu. Popülizm'den Marksizm'e geçiş çok yaygındı: Plehanov, Lenin ve diğerleri de Popülist olarak yola çıkıp sonradan Marksist olmuşlardı – işçi sınıfı çok genç ve Popülizm'in cazibesi çok güçlüydü. Herhalde Aleksandra'nın kişisel etkisi de çok büyüktü ki Lev çok geçmeden onunla evlendi.

Lev, aktif propaganda çalışmaları yapabilmek için Lvov kod adını kullanmaya başladı. Bir öğrenci arkadaşıyla birlikte işçilerle tanışmaya karar verdi. İlk tanıştıkları işçi, genç Lev üzerinde güçlü bir izlenim bırakan Ivan Andreyeviç Mukhin adlı sosyalist bir elektrikçiydi. Uzun yıllar sonra Troçki, Mukhin'in sosyalist devrimin anlamını diğer işçilere nasıl çok renkli bir şekilde anlattığını hatırlıyor:

"O kadar basit ki. Masaya bir fasulye tanesi koyup 'İşte Çar' diyorum. Etrafına daha çok fasulye tanesi koyuyor, 'Bunlar da bakanlar, piskoposlar, generaller; şunlarsa soylu toprak sahibi ve tüccarlar. Şu gruptakiler de sıradan halk' diyorum. Sonra soruyorum: 'Çar nerede?' Merkezi işaret ediyorlar. 'Bakanlar nerede?' Etrafındakileri gösteriyorlar. Onlara sorduğum anda cevabı yapıştırıyorlar. 'Şimdi durun' diyorum. Tam bu sırada Mukhin sol gözünü kırpıp bir soluk alır. 'Sonra bütün fasulye tanelerini karmakarışık hale getiriyorum' diye devam ediyor. 'Şimdi söyleyin bakalım, nerede Çar ve bakanları?' diye soruyorum. Cevaplıyorlar: 'Nereden bilelim? Şimdi kimse nerede olduğunu bilemez ki' ... 'İşte dediğim harfi harfine böyle. Şimdi nerede olduğunu göstere-

mezsiniz'. Sonunda taşı gediğine koyuyorum: 'Bütün fasulye taneleri karmakarışık edilmeli.'
Bu hikâye içimi ürpertmiş, ter içinde kalmıştım. Gerçek olan buydu; oysa biz sadece tahmin ediyor, bekliyor ve kılı kırk yarıyorduk... Devrimci propaganda, Mukhin'in fasulye taneleri, sınıf sisteminin mekaniğini ortadan kaldırmaktı.
Mukhin farklı bir ses tonuyla, "Sorun, sadece onları nasıl karmakarışık edeceğini, canlarına nasıl okuyacağını bilmekte" diyerek gözlerini bana dikmişti. "Olay o kadar basit değil; değil mi?" Sonra da vereceğim cevabı beklemişti.[4]

Yirmi üç yıl sonra Troçki, zamanının önde gelen Bolşevikler'den biri olan Mukhin'le Harkov'da Ukrayna Komünist Partisi'nin konferansında yeniden karşılaşmıştı.

1897'de Nikolayev fabrikalarındaki işçilerin sayısı 8 bini bulmuştu. Şvigovski çevresi şimdi de onların arasında ajitasyona başlamıştı:

İşçiler sanki hep bu anı bekliyorlarmış gibi yanımıza koştular. Hepsi dostlarını getirdi; kimi eşleriyle birlikte geldi. Birkaç yaşlı adam gruplara oğullarıyla birlikte katıldı. Biz hiç onların peşinde koşmadık; bizi arayan onlardı. Genç ve tecrübesiz liderlerdik; çok geçmeden kendi başlattığımız hareketin ağırlığı altında ezildik. Ağzımızdan çıkan her söz, yankı buluyordu. Yirmi-yirmi beş, hatta daha çok işçi evlerde, ormanlarda ya da nehirde düzenlediğimiz gizli okuma ve tartışma faaliyetlerimize katıldı. Son derece vasıflı, oldukça iyi ücret alan işçiler ağır basan unsurdu. Şimdiden sekiz saatlik işgününü kazanmışlardı.[5]

Örgüt, *Naşe Delo* (Davamız) adlı el ilanları ve bildiriler dağıtıyordu. Her sayıdan 200 adet basılıyordu. Broşürler, fabrika ve ter-

sanelerdeki koşulları, işverenler ve görevlilerin hak ihlallerini ele alıyordu. Troçki sonradan şöyle yazacaktı:

Çalışmamızın şaşırtıcı randımanı epey başımızı döndürdü. Devrimcilerin anlattıklarından, propagandayla saflarımıza genelde tek tük işçi kazandığımızı biliyorduk. Sosyalizme iki-üç kişi kazandırmış olan bir devrimci iyi iş çıkarmış olduğunu düşünürdü. Oysa bizimle birlikte gruplara katılan ya da katılmak isteyen işçilerin sayısı neredeyse sınırsızmış gibi görünüyordu...
Bildiri ve makaleler kaleme alır, hektografla basılması için hattat gibi bunları baştan sona elle yazardım. O zamanlar daktilo diye bir şey olduğundan bile habersizdik. Zor okuyanlar bile bildirilerimizi rahatlıkla okuyabilsinler diye harflerin yeterince okunaklı olmasını bir gurur meselesi haline getirdiğimden, harfleri büyük bir özenle yazardım. Zaman zaman bir hafta masaya çakıldığım bile olur, sadece grup toplantıları ve çalışmaları için ara verirdim. Ama fabrika ve atölyelerden işçilerin mor mürekkeple yazılmış gizemli yaprakları yutarcasına okudukları, elden ele dolaştırıp tartıştıklarını duyunca dünyalar benim olurdu! [6]

Lev'in yazdığı bildiriler basit ve inandırıcıydı. Fabrikada yeni olan ve işçilerin hâlâ konuştuğu bir olayı somut olarak ele alırlardı:

Hepiniz liman müdürü Fedotov'un tersaneye son ziyaretini biliyorsunuz. Bu kaba saba ihtiyarın kötü davranışı şüphesiz ki hepinizin canını sıktı. Çünkü müdür beye boyun eğmeyen işçi 'ekselansları'nın emriyle hemen işten atıldı ...

Bu yolla tersanedeki işçiler arasında bir tartışma başlatıyordu. Patronların hizmetindeki bir mühendisin Troçki'nin bildirilerinden

birini yerin dibine batırmak için toplantı düzenlemesi, bir başka tartışmayı başlatacak bir fırsattı:

Elektrik-dinamo atölyesinin üst katına çıkan Neyman, işçileri toplayıp onlara attığı nutukta kuyruklu yalanlarını sıraladı. Nutku atan Neyman değil maaşıydı. Neyman'ın maaşı "Siz topu topu bir avuçsunuz. Bir de kalkmış, korkunç bir güce karşı isyana yelteniyorsunuz" diye gürledi. Yoldaşlar, şu Neyman'a sorun bakalım: Hiç gazete okuyor, dünyada ne olup bittiğini biliyor mu? Sırf St. Petersburg'da 46.000 işçinin iki grev yaparak aynı korkunç gücü işgünüyle ilgili 2 Temmuz Yasası'nı çıkarmaya zorladığını biliyor mu? ... Bu mühendis "Hapislerde çürürsünüz; karılarınız ve çocuklarınız açlık ve soğuktan geberir" diyordu. Sizin iyiliğiniz için nasıl endişelendiğini görüyor musunuz? Sizin, karılarınızın ve çocuklarınızın? Yağlı etleri mideye indirip lüks evlerde oturmaktan başka mutluluk bilmeyen Neyman'a – büyük özgürlük ve adalet mücadelesi gibi – hem çok daha yüce ve muhteşem bir mutluluk olduğu cevabını verin.[7]

Troçki şunları hatırlıyor:

Tüm bunlara, yarı karanlıkta uyduruk bir hektografın etrafında koşuşturan bu genç gruba "ayık" kafayla bakmak mümkün olsaydı, yüzyılların kudretli bir devletini bu yolla devirebileceklerini hayal bile etmek nasıl da ayakları yere basmayan bir fantezi gibi görünürdü! Ama bu ayakları yere basmayan fantezi bir tek kuşakta gerçekleşti. O geceleri, 1905 yılından sadece sekiz yıl ayırıyordu; 1917 yılına ise yirmi yıl bile yoktu.[8]

Grup, *Naşe Delo*'yu ancak üç sayı basabildi. Güney Rusya İşçileri Birliği adlı örgütleri, diğer şehirlerin işçilerini de içine almayı amaçlıyordu. Yedi-sekiz çevrede 200'den fazla işçiden oluşuyordu. Şehirdeki işçilerin sayısı 10 bini geçmediğinden bu çok etkileyiciydi.

Shvigovsky çevresi büyük ölçüde kendisine Narodnik diyen kişilerden oluşur, bir azınlık ise kendisine Marksist derken, Güney Rusya İşçileri Birliği'nin propagandası siyasal sorunlardan kaçınıyor, kendisini geçimle ilgili sorunlarla sınırlandırıyordu. O zamanın Rusya'sındaki diğer gruplar gibi ona da "ekonomist" denilebilir (İleride göreceğimiz gibi, Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin 1903'teki İkinci Kongresi'nde Nikolaev heyeti "ekonomist" *Raboçeye Delo* gazetesini desteklemişti).

Lev'in kendisini işçi sınıfı ve devrimle tam özdeşleştirmesi hayatının bu döneminde olmuştur. İlk karısı, Aleksandra Sokolovskaya yıllar sonra Max Eastman'a şunları anlatacaktı:

> *Kâh çok nazik ve sempatik, kâh iddiacı ve gururlu biri olabiliyordu. Ama bir şeyi var ki hiç değişmiyordu – devrime bağlılığı. Tüm devrimci deneyimimde kendisini devrime tamamen adayan ondan başkasını daha tanımış değilim.*[9]

Hapishane ve Sibirya

28 Ocak 1898'de Nikolaev'de kitlesel tutuklamalar yapıldı. Lev'in de aralarında olduğu 200'den fazla insan içeri alındı. Nikolaev cezaevi onun kalacağı yirmi kadar cezaevinden ilkiydi. Oradan birkaç ay kalacağı Kerson cezaevine sevk edildi. Oradan da 1899 sonuna kadar bir buçuk yıl yatacağı Odessa cezaevine. Bütün bu süre boyunca neredeyse tamamen tecritte yaşadı. Zamanını yabancı dilleri öğrenmek için harcadı. Cezaevi kütüphanesinde sadece

dini yayınlar ve kilise dergileri vardı. Dolayısıyla İncil'in Almanca, Fransızca, İngilizce ve İtalyancasını okudu. Marksist tarihsel materyalizm anlayışında büyük ilerlemeler göstermesi, bu cezaevi döneminde gerçekleşti. Cezaevine Fransızca çevirisi ulaşan İtalyan Marksist Antonio Labriola'nın yazılarının bu alanda büyük yardımı dokunmuştu. Ama teoriyi özümlemek için Lev bağımsız bir araştırma yapma ihtiyacı hissettiğinden, aylarca farmasonluğun tarihini inceledi. Şöyle yazar:

Cezaevi kurallarına göre, her mahkûma verilen alıştırma defterinin yenisi verildiğinde iade edilmesi gerekiyordu. Bu yüzden farmasonlukla ilgili incelemelerim için bin sayfalık alıştırma defterimi aldım. Materyalist tarih anlayışı gibi birçok kitaptan yaptığım alıntıları ve aralarına serpiştirdiğim farmasonlukla ilgili kendi görüşlerimi minik harflerle yazdım. Bu neredeyse bir yılımı aldı. Her bölümü özenle kaydettim; sonra bunları gizlice edindiğim bir deftere kopyaladım. Bu kopyaları da diğer hücrelerdeki arkadaşlara gönderdim. Bunun için "telefon" adını verdiğimiz karmaşık bir sistemimiz vardı. Paketi alacak kişi – elbette hücresinin çok uzak olmaması gerekiyordu – bir ipin ucuna ağırlık bağlar, sonra kolunu penceresinden mümkün olduğu kadar çıkarıp ipi kement gibi atardı. Önceki tecrübelerimizden yararlanarak ağırlıklı ipin dolanması için süpürgemin sapını pencereden dışarı uzatırdım. Sonra da süpürge sapını içeri çekip elyazmasını ipe bağlardım. Eğer alıcı çok daha uzaktaki hücrelerdense o zaman bu işlemi birkaç aşamada gerçekleştirdik ki bu iş biraz daha karmaşık olurdu.

... Tarihsel materyalizmi bir anda, dogmatik bir biçimde özümsemedim. Diyalektik yöntem, kendisini bana ilk kez soyut tanımlarla değil onu anlamaya çalışırken tarihsel süreçte bulmuş olduğum canlı bir kaynak olarak açtı.[10]

Cezaevinde ikinci yılını doldurduğunda Güney Rusya İşçileri Birliği davasında alınan yeni bir hüküm tebliğ edildi: Davanın asli faillerinden dördü idari bir kararla – duruşmasız hükümle – dört yıllığına Doğu Sibirya'ya sürgün cezasına çarptırılmıştı. Hükümden sonra mahkûmlar altı aylığına Moskova'daki sevk cezaevinde tutuldular.

O zaman ilk kez Lenin'in adını duydum ve yeni yayınlanmış olan Rus kapitalizminin gelişmesiyle ilgili kitabını baştan sona inceledim.[11]

Lev, Moskova cezaevinde Aleksandra Sokolovskaya'yla evlendi. Çiftin Sibirya'da iki kızı dünyaya geldi.

Lev, Sibirya'da iki yıl kaldı. Burada Irkutsk'ta yayınlanan *Vostoçnoye obozreniye*'de (Doğu Dergisi) Antid Oto adıyla verimli bir mektuplaşma başlattı. Toplumsal olaylar ve edebiyatla ilgili konularda yazılar yazdı.[12] Rus klasikleriyle, Andreev, Belinski, Dobroliubov, Gogol'la ilgili denemeler yazdı. Tüm devrimci düşünürlerle, Herzen, Mikhailovski ve ünlü Narodnik yazar Gleb Uspenski ile ilgili çalışmalar yaptı. Puşkin, Gorki, Ibsen, Hauptmann, Nietzsche, de Maupassant, Emile Zola, Arthur Schnitzler ve John Ruskin'le ilgili yazılar yazdı.[13] Şaşılacak kadar geniş bir ilgi alanı vardı.

Sibirya'da konferanslar verdi, yeni kurulan *Sibirya Sosyal Demokrat Birliği* için broşürler yazdı. Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin İkinci Kongresi'nde Sibirya Birliği'ni temsil etti.

1901 yazında fabrikalarda grevler ve üniversitelerde büyük gösteriler görüldü. Yeni Sosyal Demokrat örgütlenmeler bütün ülkede mantar gibi çoğaldı. 1899'dan beri Lenin merkeziyetçi ve ulusal bir parti inşa etmek için dağınık ekonomik mücadeleden uzaklaşılması gerektiğini tekrar tekrar öne sürüyordu. Bu fikirleri 1900'de ***Iskra***'nın kuruluşunda hayati rol oynamıştı. Iskra'nın ilk sayısı Si-

birya'daki Lev'e ulaşmadan önce Sibirya'daki Sosyal Demokratlar arasında hararetli tartışmalara yol açan bir denemesi, teksirle çoğaltılıp dağıtılmıştı. Troçki, bu yayınlanmamış denemeden bazı parçalara 1903'te Cenevre'de yapılan **RSDİP** [Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi] İkinci Kongresi'ne Sibirya Heyeti'nin Raporu'na bir ekte yaptığı göndermelerde yer verdi.[14] 1903'te Lenin'in merkeziyetçiliğini eleştirmekten vazgeçmiş olması düşünülürse şu alıntı özellikle tam yerine oturur:

> *Bu belgenin başlangıç noktası şudur: "Bir kez daha karşılaştırmayı kullanırsak, kendimizi sihirli formülü harfiyen tekrarlayarak muazzam bir güç yaratan; ama iş, bu yaratılan gücün egemenlik altına alınmasına geldiğinde apışıp kalan büyücü çıraklarının durumunda bulmuştuk." İleri götüren tek yol vardı: Başında merkez komitesiyle bütün partinin ortak örgütlenmesi.*
>
> *[Belge der ki] eğer yerel örgütlerden biri merkez komitesinin tüm yetkilerini kabul etmeye yanaşmazsa, MK bu örgütü tanımama gücüne (NB) ve hakkına sahip olacaktır: İlişkilerini keserek, onu devrimci dünyadan koparacak; literatür ve başka çalışma materyali göndermeyi durduracak, onun faaliyet alanına kendi ekibini yollayacak ve o ekibe eyleme geçmesi için tüm gereken araçları temin ederek onu yerel komite ilan edecektir.*[15]

Bu alıntının önemi partinin merkeziyetçiliği fikrini, Bolşevizm'in ayırt edici özelliği haline gelmekte olan Lenininki'yle özdeş bir biçimde formüle etmesinden gelir.

2

Lenin'le Tanışma

Cezaevinde ve sürgünde dört buçuk yıl geçirdikten sonra Lev, Sibirya kolonilerindekinden daha geniş bir eylem alanına özlem duydu. Bu yüzden 1902'de kaçmaya karar verdi. O yıl kabaran büyük işçi hareketi sırasında Aleksandra Sokolovskaya, onu Sibirya'dan kaçıp yurtdışına çıkmaya ikna etti. Biri henüz dört aylık olan küçük çocukları yüzünden kendisi ona eşlik edebilecek ya da sonradan katılabilecek durumda değildi. Bu nedenle Lev tek başına kaçtı. Ama aralarındaki büyük aşk ve siyasal bağlılık ömürlerinin sonuna kadar sürecekti. 1937'de de Stalinizm'in kararlı bir muhalifi olan Aleksandra tutuklanıp Sibirya'nın kuzey ucuna sürgün edilecekti.

Lev, Irkutsk'tan ayrılmadan önce yoldaşları ona sahte pasaport temin ettiler. Pasaportun isim yerine alelacele bir isim yazması gerekiyordu. O da Odessa cezaevindeki eski gardiyanlarından birinin ismini yazıverdi – *Troçki*. Sonra bir köylünün at arabasında gizlenip yakındaki demiryolu istasyonuna gitti.

Trenden Iskra örgütünün Rusya'daki merkezinin bulunduğu Volga üzerindeki Samara'da indi. Lenin'in yakın arkadaşı ve seçkin bir mühendis olan Krzhizhanovski-Kler tarafından içtenlikle karşılandı. Troçki'nin edebi ünü kendisinden önce buralara ulaşmıştı. Krzhizhanovski-Kler ona *Pero* (Kalem) takma adını verip Londra'daki Iskra merkezine onunla ilgili övgü dolu bir rapor yollamıştı.

Troçki, Sosyal Demokrat grupları denetlemek için Harkov, Poltava ve Kiev'e gönderildi. Bu arada, Lenin onun yurtdışına çıkmak için acele etmesini istedi.

1902 Ekimi'nde Troçki Londra'ya geldi. *Krupskaya** anılarında şöyle yazar:

Bu sıralarda Samara'dan, Bronştayn'ın (Troçki) Sibirya'dan kaçıktan sonra Londra'ya ulaşmış olduğu haberi geldi. Iskra'nın ateşli bir destekleyicisi olduğunu ve herkes üzerinde çok iyi bir izlenim bıraktığını söylediler. Samaralı yoldaşlar "O gerçekten de genç bir kartal" diye yazmışlardı...

Bir sabah ön kapı büyük bir gürültüyle çalındı. Kapı olağandışı gürültülü çalındığında bunun, bize gelen biri olduğunu çok iyi bildiğimden kapıyı açmak için acele merdivenlerden indim. Gelen Troçki'ydi. Onu odamıza aldım. Vladimir İlyiç daha yeni uyanmıştı ve hâlâ yataktaydı. Onları baş başa bırakarak arabacının parasını vermek ve sonra da kahve yapmak için ayrıldım. Döndüğümde hâlâ yataktan kalkmamış olan Vladimir İlyiç'i oldukça soyut bir konu üzerinde Troçki ile ateşli bir tartışma yaparken buldum. Hem "genç kartal"ın gönülden tavsiyeleri hem de bu ilk sohbet, Vladimir İlyiç'in bu yeni gelen arkadaşa özellikle dikkat etmesine neden oldu. Onunla uzun uzun konuşup yürüyüş yaptı.

Vladimir İlyiç, Yuzhnyi Raboçi (Güneyli İşçi) ziyareti konusunda onun ağzını yokladı. Troçki'nin durumu kesin bir biçimde formüle etmesine sevindi. Troçki'nin Yuzhnyi Raboçi ve Iskra arasındaki farklılıkların tüm özünü şıp diye kavraması çok hoşuna gitti.[1]

* Lenin'in eşi ve en başından itibaren Bolşevik Parti üyesi (yayınevinin notu)

Eski tüfeklerin büyüsü altında

Krupskaya, Troçki'yi birkaç blok ötedeki *Vera Zasuliç* ve *Martov*'un oturduğu bir eve götürdü. Zasuliç, bir siyasal mahkûma kötü muamele edilmesini protesto etmek için Troçki'nin doğumundan bir yıl önce, St. Petersburg Jandarma Komutanı General Trepov'u vuran kişiydi. Böylece Narodnaya Volya'ya kendi örneğini izlemesi için istemeden esin kaynağı olmuştu. Jürinin beraat ettirmesinden sonra da yurtdışına kaçmış, çok geçmeden Rus Marksizminin kurucuları arasında yer almıştı. Genç Troçki'nin gözünde o efsane olmuş bir kahramandı. Şimdi devrimin yaşayan efsanesiyle aynı çatı altında yaşamaya gelmişti.

Troçki otobiyografisinde şöyle yazar:

> *Londra'da ve daha sonra Cenevre'de Zasuliç ve Martov'la, Lenin'le görüştüğümüzden daha sık görüşmüştüm. Londra'da aynı evde yaşadığımız, Cenevre'de de yemeklerimizi genelde aynı restoranlarda yediğimiz için Martov ve Zasuliç'le günde birkaç defa görüşüyordum. Oysa Lenin evcimen biriydi ve resmi toplantılar dışında onunla buluşmalar sıradan olaylardı. Martov'da belirgin biçimde görülen Bohem alışkanlıklar ve zevkler, Lenin'e tamamen yabancıydı. Ne kadar kıt zamanı olursa olsun, zamanın en değerli şey olduğunu biliyordu. Teorik çalışmalarını yaptığı ve genelde gazete makalelerini yazdığı British Museum'un kütüphanesinde çok fazla zaman geçirirdi.*[2]

Aslında Troçki'nin Lenin'den çok Zasuliç ve Martov'la zaman geçirmesi belki de 1903'te Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ndeki bölünmede Lenin'in değil onların yanında yer almasında etkili olmuştu.

Iskra'nın yayın kurulunun en başından beri Troçki'ye antipati duyan tek üyesi Plehanov'du. Bu iki adam da birçok benzer yete-

neğe sahipti. İkisi de parlak, yaratıcı yazardı; ikisi de kıvrak zekâlı polemikçiydi. İkisinin de gösterişli bir konuşma ve davranış tarzı vardı. Ama Troçki'nin yıldızı parlamaya başlarken Plehanov'unki sönmek üzereydi. Troçki, Plehanov'un içinde bulunduğu durumu isabetle ortaya koymuştu:

Plehanov şimdiden gerileme durumuna girmişti. Onu güçsüz kılan şey tam da Lenin'e güç katan şeydi – devrimin yaklaşması. Plehanov tüm faaliyetini hazırlık ve teori günlerinde sürdürmüştü. Marksçı bir propagandist ve baş tartışmacıydı ama proletaryanın devrimci bir siyasetçisi değildi. Devrimin ayak sesleri daha çok yaklaştıkça Plehanov'un gerilemesi de o kadar belirginleşti. Bunu görmemesi mümkün değildi; gençlere karşı öfkesinin nedeni de buydu.[3]

Troçki'nin gelişinden dört ay sonra, 2 Mart 1903'te Lenin, Plehanov'a şunları yazdı:

Yayın Kurulu'nun tüm üyelerine "Pero"yu kurula tam üye olarak atamayı öneriyorum. (Böyle bir atamanın çoğunluk kararı değil oybirliği gerektirdiğine inanıyorum). Yedinci üyeye çok ihtiyacımız var: Çünkü bu hem oylamayı basitleştirecek (altı çift sayıdır) hem de kurulu güçlendirecektir.

"Pero" birkaç aydır her konuda yazmakta. Genelde en enerjik çalışması Iskra içinken (muazzam bir başarıyla) konferanslar veriyor, vb... Güncel makaleler ve konularda, bizim bölümümüze sadece çok yararlı olmakla kalmayacak, ayrıca tamamen vazgeçilmez de olacaktır.

Şüphesiz o, ortalamanın üstünde bir yeteneğe sahip, inanmış, enerjik ve gelecek vaat eden bir adam. Ayrıca çeviri ve popüler literatür alanında da iyi iş çıkarabilir... Ona karşı yöneltilebilecek argümanlar: 1) Gençliği; 2) Rusya'ya (belki de)

erken dönecek olması; 3) Tefrika roman üslubu kalıntılarını taşıyan, çok ağdalı, vb. (alıntı işaretleri olmayan) üslubu. ... Üslup kusurları ciddi bir eksiklik değil. Bunlar giderilebilir. Şimdiden "düzeltmeleri" (çok gönüllü olmasa da) sessizce kabul ediyor. Kurulda tartışmalar olacak, işler oya sunulacak ve "talimatlar" daha kesin ve zorunlu biçim alacaktır.[4]

Martov 10 Mart 1903'te *Akselrod*'a şöyle yazdı:

Vladimir İlyiç, bize "Pero"yu tam üye olarak yayın kuruluna almayı teklif etti. Onun yazınsal çalışmaları belirgin bir yeteneğe sahip olduğunu gösteriyor; tam "bizim" kafadan, kendisini Iskra'nın çıkarlarıyla tamamen özdeşleştirmiş ve olağanüstü hitabet yeteneği sayesinde şimdiden büyük etki yaratıyor... Bilgili biri ve bilgisini artırmak için çok çalışıyor. Ben Vladimir İlyiç'in teklifini hiç çekincesiz kabul ediyorum.[5]

Akselrod da Troçki'nin Iskra'nın yayın kuruluna katılmasını onaylamıştı. Tek muhalefet eden Plehanov'du.

Lunaçarski, mülteciler arasında anlatılan Plehanov'un Troçki'ye karşı tutumunu gösteren ama doğruluğu tartışmalı bir olayı nakleder:

Vera Ivanovna Zasuliç, Troçki'yle tanışınca her zamanki açık sözlülüğüyle Plehanov'un yanında haykırmış: "Bu delikanlı kuşkusuz bir dahi!" Hikâyeye bakılırsa Plehanov, toplantıdan ayrılırken başka birine demiş ki: "Troçki'yi bu yüzden hiç affetmeyeceğim." [6]

Lenin, Plehanov'un Troçki'nin gazetenin yayın kuruluna katılmasına muhalif olmasına giderek daha çok içerledi. Krupskaya'nın hatırladıklarına göre:

Bir keresinde Vladimir İlyiç yayın kurulunun toplantısından müthiş sinirli olarak döndü. "Böyle iş mi olur?" dedi. "Hiç kimsenin Plehanov'a cevap verecek cesareti yok. Şu Vera Ivanovna'ya bak! Plehanov Troçki'yi fırçalıyor. Vera ise sadece "Tıpkı bizim Georgi gibi. Tek yaptığı bağırıp çağırmak. Ben artık böyle devam edemem." [7]

Troçki Londra'ya gelir gelmez Lenin, onu Whitechapel'daki saygın Narodnik ve anarşist mültecilerle tartışmalara gönderdi. Yeni devrimci, bu eski tüfekleri ne kadar kolay alt edebildiğini görünce sevinçle karışık bir şaşkınlık yaşadı.

O sırada ... Whitechapel'de halka açık bir konferans veriyordum. Orada Rus mültecilerinin piri Tçaikovski ve gene yaşlı bir adam olan anarşist Tçerkezov ile tartıştım. Bu değerli büyüklerin Marksizmi ezmeye çalışırken kullandıkları çocuksu argümanlar beni gerçekten de şaşırttı. Sevinçten havalara uçarak eve döndüğümü hatırlıyorum..[8]

Bundan sonra Troçki bir konferans turnesi için Brüksel, Liege, bazı Alman şehirleri ve Paris'e gönderildi. Bu konferansların konusu, tarihsel materyalizmi "Rus öznel okulu" denilen gurubun eleştirisine karşı savunmaktı. Paris'te tanıştığı Natalia Sedova'yla evlendi. Troçki'nin siyasal geleceği hem Aleksandra Sokolovskaya'ya hem Natalia Sedova'ya hem de ikisinden olan çocuklarına aynı trajediyi yaşatacaktı.

3

1903 Kongresi

Troçki ve hizip çatışmaları

Bu ve izleyen bölümü okurken okur, Lenin'in atıf yapmaya bayıldığı aşağıdaki hikâyeyi aklında tutmalı. Leo Tolstoy, sokakta tükürüp garip hareketler yapan bir adamı görünce adamı deli sanmış. Yanına yaklaştığında üzerine bir angarya iş yıkılan adamın aslında bıçak bilediğini görmüş. Benzetme RSDİP'in içindeki hizip savaşıyla, Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki bölünmeyle ve Bolşevik fraksiyonun kendi iç tartışmalarıyla ilgili. Bütün bunlar uzaktan bir delinin garip hareketlerine benziyor olabilir. Gerçekteyse bunlar, büyük tarihsel olaylarda devrimci partinin etkili müdahalesinde belirleyici olabilir. Hizip savaşı Bolşevik Parti'yi keskinleştirmiş, teori ve pratiğini şekillendirmiş, kadrolarını seçip çelikleştirmişti. Ne yazık ki bu alanda 1917'den önce Troçki'nin fikirleri ve pratiğinin zayıflığı ortaya çıkmıştı.

Troçki'yi Troçki yapan büyük tarihsel olaylardı. 1905 ve 1917 Rus Devrimleri sırasında, düşünür ve siyasi aktör olarak kendi zirvesindeydi. 1919-23 Alman Devrimi'ni, 1925-27 Çin Devrimi'ni, Fransa'da Halk Cephesi'ni ve İspanya İç Savaşı'nı ele alışı parlaktı. Aynı zamanda karşı-devrimin büyük tehditleri ve insanlığın karşısına dikilen gericilikle mücadele ederken gücü ortaya çıkmıştı. Bu yüzden de Troçki'nin en iyi yazıları arasında Hitler'in zaferinden

önceki yıllar, aylar, haftalar ve günlerde yazdıkları vardı. Devrimin ressamı olarak Troçki'nin büyük bir tuvale ve rengârenk boyaların olduğu bir palete ihtiyacı vardı.

Troçki, işçi kitlelerini yönettiği, Petersburg Sovyeti'ne önderlik ettiği ve Marksist teoriye en büyük katkısı olan **Sürekli Devrim Teorisini** geliştirdiği 1905 Devrimi sırasında yüceldi. O zaman daha 26 yaşındaydı. Bundan önceki iki yılda kendi seçimi olmasa da içinde yer aldığı Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki hizip savaşında yanlış yerde durmuştu.

Rosa Luxemburg'un ölümünden sonra Lenin, Krilov'un eski bir fablına gönderme yapmıştı: "*Kartallar bazen tavuklardan alçakta uçarlar. Ama tavuklar hiçbir zaman kartallar kadar yüksek uçamazlar.*" Lenin, Rosa Luxemburg'un yanlış bulduğu görüşlerini sıraladıktan sonra onun bir kartal olduğunu vurgulamıştı.[1] Troçki için de aynı yargıda bulunmak doğru olabilirdi. Eğer 1903-4 hizip tartışmalarındaki duruşu, 1905 Devrimi sırasında doruklara tırmanışıyla karşı karşıya getirilirse bu açıkça görülür.

Yine de ben bu biyografiyi yazarken, 1905'in büyük olaylarını ele almadan önce, RSDİP içindeki hizip çatışmasını – hem de uzun uzadıya – ele almanın hayal kırıklığını, kasvetini üzerimde hissediyorum. Ne yazık ki başka bir alternatif de bulamadım.

Bu, sadece bir kronoloji sorunu olmayıp aynı zamanda siyasal dürüstlük sorunudur da. Marx, komünistlerin sınıfa yalan söylememeleri gerektiğini öne sürmüştü. Eğer işçi sınıfı tarihin nesnesi değil öznesiyse, o zaman işçiler hakikati tüm çıplaklığıyla bilmek zorunda. Ne olursa olsun Troçki de onu savunmak için ikiyüzlü davranılmasını tasvip etmezdi. RSDİP içindeki hizip savaşında onun rolünü – Lenin'in Menşevizm'den tam 1917'ye kadar süren kesin kopuşuna muhalefetini – küçümsemek, Troçki'nin yaşamındaki gelecek olayların birçoğunun açıklanmasını imkânsız kılardı. Devrimci partinin doğasıyla ilgili almış olduğu pozisyon yıllarca kâbusu oldu. En baş-

ta Rus devrimci hareketi içindeki etkisini azaltırken, Bolşevikler'in onun 1917'den önceki büyük teorik katkılarına fazla dikkat etmesini engelledi.

Kongrenin başlangıcı

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin 1903'teki İkinci Kongresi'ne çok çaba harcanmış ve umut bağlanmıştı. Bu, partinin kuruluş kongresiydi. 1898'deki ilk kongre ufak bir olaydı; Petersburg, Moskova, Kiev, Raboçi Gazeta ve Yahudi sosyalist örgütü Bund'dan sadece dokuz delege katılmıştı. Bir program ya da merkezi yayın organı belirlenememişti. Bütün getirisi (sonradan liberal lider, daha sonra da monarşist olan "ekonomist") Peter Struve'nin taslağını hazırladığı bir manifestonun yayınlanması, bütün ülkeyi kucaklayan bir parti fikrinin ilanı ve üç kişilik bir merkez komitesinin seçilmesinden ibaretti. Dokuz delegeden sekizi ve üç kişilik merkez komitesinin iki üyesi konferansın sona ermesinden birkaç gün sonra tutuklanmıştı.

Ne var ki 1903 Kongresi hiç beklenmedik bir rotaya girdi. Birlik kongresi olacağına Rus Marksistlerinin iki ayrı eğilim ve örgüte – Bolşevikler ve Menşevikler – bölündüğü bir kongre oldu.

Kongre'nin başlangıcında Plehanov, Lenin, Martov, Akselrod, Zasuliç ve Potresov'un birleşik liderliği için her şey yolundaydı. 51 oyun 33'ü ya da net bir çoğunluk Iskra pozisyonundan yana tavır alanlara aitti. Lenin'in özenli hazırlığı bunu kesinleştirmişti. Iskra'nın başlıca rakibi, "ekonomist" Raboçeye Delo gazetesinin sadece üç, Yahudi Bund'un beş oyu varken geri kalan delegeler bağımsızdı. Plehanov ve Lenin, bu son grubu "bataklık" olarak adlandırıyordu. Çünkü bazen Iskra yandaşlarına, bazen de karşıtlarına oy veriyorlardı. Eğer 33 Iskra yandaşı birbirine sımsıkı sarılsaydı, kesinlikle her sorunda zafer onların olurdu.

Kongre'nin ilk üç oturumu (toplam 37 oturum yapılmıştı) büyük ölçüde incir çekirdeğini doldurmayan usul sorunlarına ayrılmıştı. Kongredeki ilk ciddi tartışma, kendi merkez komitesini seçip Yahudi halkını ilgilendiren konularda kendi politikası çizme hakkıyla birlikte parti içinde özerklik talep eden Yahudi Bund'la ilgiliydi. Ayrıca partinin, Bund'u Yahudi işçilerin tek temsilcisi olarak kabul etmesini de talep ediyorlardı. Bund, partiyi sadece zaten kabul ettiği gibi Yahudiler için eşit haklar değil, ama "kültürel özerklik" hakkını, kendi kültürel faaliyetlerini yürütme ve Yiddiş dilinde eğitim veren kendi okullarını yönetme hakkını da savunmaya teşvik ediyordu. Bund, örgütsel açıdan Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nden çok büyüktü. Parti taş çatlasa birkaç bin üyeye sahipken, Bund'unki 20 binden fazlaydı.

Bund'un kurucuları arasındaki Martov, Iskracılar adına bu talepleri reddetti. Bund'a karşı bir karar tasarısı sundu. Buna sadece Yahudi delegeler imza koydular (sayıları on ikiydi). Troçki, Bund'a karşı en saldırgan konuşmayı yapanlar arasındaydı. Partinin Bund'un önerilerini kabul etmesi halinde, parti ve grupların gevşek bir federasyona dönüşeceğini ileri sürüyordu.[2] Troçki'nin konuşması Bund delegelerini kudurttu. Bu konuşmayı şiddetle protesto ederek Yahudilere kasten hakaret ettiğini öne sürdüler ve başkan Plehanov'dan kendilerini korumasını talep ettiler. Başkan, Troçki'nin yorumlarında itiraz edilecek bir husus görmediğini açıkladığında Bundçular, başkanı sansürleyecek bir karar tasarısı sundular. Onların pozisyonu, Rus parti üyelerinin Yahudi işçileri gönülden desteklemediklerini ima ediyordu.

Troçki, şiddetli protestolar arasında "*Bund, partiye güvenmemekte özgürdür. Ama partinin kendi kendisine güvensizlik oyu vereceğini de beklemesin*" diye ilan etti.[3] Bir bütün olarak parti, Yahudiler'in ayrılıkçılığına boyun eğmeden Yahudi işçilere hitap etme hakkından vazgeçemezdi. Bund'un "kültürel özerklik" talebi, ayrılıkçılıktan da kaynaklanıyordu. Yahudiler, dilerlerse kendi dil-

lerinde eğitim veren okullar kurma hakkına sahip olmalıydı. Ama bu ulusal eğitim sisteminin parçası olamazdı. Troçki, bu konuda Martov'un genel tasarısını tamamlayan bir karar tasarısı sundu.[4] İki karar tasarısı da ezici bir çoğunlukla kabul edildi.

Marksizm, Jakobenizm ve proletarya diktatörlüğü

Bund'la ilgili tartışmadan sonra Iskracılar ve "ekonomistler" arasında bir anlaşmazlık ortaya çıktı. "Ekonomistler"in sözcüleri Martinov ve Akimov, Iskra'yı diktatoryal, "jakobenvari" tavırları nedeniyle yerin dibine batırdılar. Troçki de "ekonomistler"i payladı. Jakobenizm suçlamasıyla dalga geçti, parti merkeziyetçiliğini savundu, tüzüğün "partinin tüm seksiyonlarına örgütsel güvensizliği, yani tüm yerel, bölgesel, ulusal ve diğer örgütler üzerindeki kontrolünü temsil ettiğini" belirtti.[5] Bu konuşma Troçki'nin "Lenin'in sopası" olarak nitelendirilmesine yol açtı.[6] (Troçki'nin kendisinin Lenin'e karşı "Jakobenizm" ve "aşırı-merkeziyetçilik" suçlamalarını kullanmasının üzerinden fazla uzun zaman geçmiş de değildi! Zaten bu suçlamalarını daha yıllarca tekrarlayacaktı.)

Daha sonra, sıra gündemin en önemli maddesi olan parti programının tartışılmasına geldi. Tartışmayı bizzat Plehanov açtı. Ana mesele olan proletarya diktatörlüğü konusu, Martinov ve Akimov gibi "ekonomistler" dışında hemen hemen kesin destek buldu. Programın nihai kabulü sırasında, çekimser oy kullanan Akimov dışında herkes lehte oy kullandı.

Akimov, proletarya üzerinde partinin vesayetini kurduğu gerekçesiyle programa saldırdı:

> *"Parti" ve "proletarya" kavramları birbirinin karşısına konmuştur: İlki aktif, nedensel, kolektif varlık olarak, ikincisi de partinin içinde faaliyet gösterdiği pasif ortam olarak.*

Parti ismi her yerde yalın halde özne olarak, proletarya ismi ise ismin -i haliyle, nesne olarak kullanılmıştır.[7]

Partinin proletarya üzerindeki vesayeti suçlaması, Troçki'nin İkinci Kongre'den sonra Bolşevikler'e eleştirisinin temeli haline gelecekti.

Proletarya diktatörlüğünün onaylanması demokratik cumhuriyet talebiyle nasıl bağdaştırılabilirdi? Posadovski adlı delege, kongreye partinin gelecekteki politikasını mutlak bir değer olarak şu ya da bu temel demokratik ilkeye mi tabi kılacağını, yoksa "*tüm demokratik ilkelerin sırf partinin çıkarlarına mı tabi kılınacağını*" sordu. Plehanov buna net ve kesin bir cevap verdi:

Her demokratik ilke, soyut anlamda kendisiyle değil ama demokrasinin temel ilkesi olduğu söylenebilecek şeyle, yani salus populi suprema lex ile ilişkisiyle düşünülmeli. Devrimci dile çevrildiğinde bu, devrimin başarısının en yüce kanun olduğu anlamına gelir. Eğer devrimin başarısı şu ya da bu demokratik ilkenin işleyişinde geçici bir sınırlama talep ederse, o zaman böyle bir sınırlamadan kaçınmak cinayet olurdu. Şahsi kanaatim, genel oy hakkı ilkesinin bile demokrasinin temel ilkesi olduğunu belirtmiş olduğum bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiği yönündedir. Hipotetik olarak, biz Sosyal Demokratların genel oy aleyhine söylemde bulunabilmesi de mümkün. İtalyan cumhuriyetlerinin burjuvazisi, bir seferinde soyluları siyasal haklarından yoksun bırakmıştı. Nasıl üst sınıflar onların siyasal haklarını bir zamanlar sınırlamışsa, devrimci proletarya da üst sınıfların siyasal haklarını sınırlandırabilir. Bu gibi önlemlerin yerindeliği sadece salus revolutiae suprema lex kuralı temelinde değerlendirilebilir.

Ayrıca parlamentoların görev süresi sorununda da aynı po-

zisyonu almalıyız. Devrimci coşkunun kabarması sırasında, halk çok güzel bir parlamento – bir tür chambre introuvable – seçtiyse, o zaman biz bunun uzun parlamento olmaya çalışmasını sağlamakla yükümlüyüz. Ama seçimlerde başarısız kalınmışsa, o zaman değil iki yılda, mümkünse iki haftada dağıtmaya çalışmalıyız.[8]

Plehanov'un açıklaması, özellikle 1917'de Bolşevikler'in mevcut politikalarını tam anlamıyla betimliyordu. Pleahanov sonradan bu sözlerinden için için pişmanlık duyacaktı.*

Kongre sona erdiğinde Lenin'in muhalifi olan Martov, bu aşamada proletarya diktatörlüğü konusunda Plehanov'un açıklamasıyla uzlaşmazlık halinde değildi. Ne var ki onun tanımı o kadar aşırı uçta değildi. Birkaç hafta sonra Martov, kongrede Yurtdışındaki Rus Sosyal Demokratları'nın Birlik Kongresi'ne raporunda, Plehanov'u açıklamasının tonunu düşürerek "savunma"ya çalıştı:

[Plehanov'un] *bu sözleri bazı delegeleri kızdırdı. Eğer Yoldaş Plehanov elbette proletaryanın zaferini sağlamlaştırmak için basın özgürlüğü gibi siyasal hakları çiğnemek zorunda kalacak kadar trajik bir durumu hayal etmenin imkânsız olduğunu da ekleseydi, bundan kolayca kaçınılabilirdi. (Plehanov: "Mersi")* [9]

Kongrenin sonraki aşamalarında Lenin'e karşı Martov'la birlikte tavır alacak olan Troçki, bu noktada proletarya diktatörlüğü kavramını savunurken çıplak gerçeği, yani diktatörlüğün hâlâ var

* Tartışmada ne Plehanov ne de muhalifleri proletarya demokrasisi ile burjuva demokrasisi arasında ayrım yapıyordu – 1917'ye kadar da böyle bir ayrım yapılmayacaktı. Devrimin ancak Jakoben, demokratik olmayan yöntemlerle ilerletilebileceği durumlar da vardır. Bu (Rusya'da 1918'den başlayarak olduğu gibi), bir ölüm kalım sorunu haline gelir. Ama içinde her türlü tehlikeyi barındırması, daha ileri bir ülkede devrimden kaçınma umuduna yol açar.

olma kavgası veren eski toplum sisteminin kitleler arasında yaydığı muhafazakâr fikirleri hedef almak zorunda kalacağını gözden kaçırmıştı. Programı, **Komünist Manifesto**'dan bir yorumla savunmaya kalkmıştı:

> *İşçi sınıfının yönetimi, sınıfın büyük kitlesinin bunu birlikte arzulamasına kadar imkânsızdır. O zaman ezici bir çoğunluk oluştururlar. Bu küçük bir komplocular çetesi ya da bir azınlık partisinin değil, karşıdevrimi önlemek için muazzam çoğunluğun muazzam çoğunluğun çıkarına diktatörlüğü olacaktır. Kısaca, gerçek demokrasinin zaferini temsil edecektir... Proletarya diktatörlüğü, ulusun çoğunluğunu oluşturan örgütlü işçi sınıfının siyasal yönetimi... olacaktır.* [10]

Kongrede Troçki aynı fikri daha sonra tekrarladı: "*Sosyalistler çoğunluğu kazandıkları zaman proletarya diktatörlüğü çağı başlayacaktır.*" [11]

Bu, elbette özellikle proletaryanın nüfusun küçük bir azınlığını oluşturduğu Rusya için Akimov'un argümanına cevap değildi. Bu durumda, proletaryanın çoğunluğu tarafından desteklense bile, [*proletarya*] diktatörlüğü gene de bir azınlığın diktatörlüğü olurdu.

Kongrenin kabul ettiği program, sunulan taslakla aşağı yukarı aynıydı. Yargıçların seçimle işbaşına gelmesi talebinin eklenmesi gibi birkaç küçük fark ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için çıkarılacak yasalarla ilgili taleplerin ayrıntılarında bir kaç düzeltme söz konusuydu. Kongreden sonra olanların ışığında, program tartışması sırasında "ekonomist" delegelerden biri olan Martinov'un Lenin'in ***Ne Yapmalı*** broşürüne sert bir saldırı yönelttiğini, ama hiç destek bulmadığını not etmek ilginç olur.

Parti tüzüğü konusunda Lenin ve Martov karşı karşıya: Troçki'nin Martov'u desteklemesi

Daha sonraki olayların ışığında, programın oybirliğiyle kabul edildiği, sadece bir üyenin çekimser kaldığı tekrarlamaya değer.

Kongrenin 16. ve 17. oturumlarında, Iskracılar'ın birliğinde gedikler açıldığı görülüyordu. Ucu ucuna alınan oylama sonuçları, çok sayıda delegenin Bund ya da "ekonomistler" ile birlikte Lenin ve Plehanov'a karşı oy kullandığını ortaya koyuyordu. Ama bu gibi oyların hepsi ufak tefek sorunlarla ilgiliydi.

Kongrede, parti tüzüğü kurallarının görüşüldüğü 22. oturumda dananın kuyruğu koptu. Buna vesile olan tüzük taslağındaki üyeliği tanımlayan maddelerin tartışılmasıydı. Lenin, 1. Madde'nin parti üyesini "parti programını kabul eden ve partiyi maddi araçlarla ve *parti örgütlerinden birine şahsen katılarak destekleyen*" kişi olarak tanımlanmasını önerdi. Martov, kesinlikle aynı şekilde bir alternatif başlangıç önerdi; ama italik yazdığımız son ibarede "*ve parti örgütlerinden birinin yönetimi altında düzenli şahsi birliktelik ile*" ibaresi okunuyordu.

Lenin tekrar tekrar söz alarak kendi formülasyonunu açıkladı. Devrimcilerin sıkı örgütlenmiş bir partisini istiyordu:

> *Parti, tamamı (ya da hemen hemen tamamı) parti örgütlerinin "kontrol ve yönlendirmesiyle" çalışması gereken ama tamamı partiye ait olmayan ve olmaması gereken işçi sınıfının geniş kitlelerinin sadece öncüsü, lideri olmalıdır.* [12]

Martov da tekrar tekrar konuştu. Geniş bir partiden yanaydı. Şöyle dedi:

Parti üyeliği unvanı ne kadar genişse o kadar iyi olur. Eğer her grevci, her gösterici eylemlerinin nedeni olarak kendisinin parti üyesi olduğunu öne sürerse, bu bizi sadece sevindirir. [13]

Akselrod da Lenin'in dar parti üyeliği tanımına karşı çıkmıştı:

Örneğin kendisini Sosyal Demokrat sayan ve böyle ilan eden bir profesörü ele alalım. Eğer Lenin'in formülünü benimseyecek olursak, bir örgüte doğrudan girmese bile yine de parti üyesi olan bir kesimi göz ardı etmiş olacağız. [14]

Troçki benzer bir pozisyon aldı.

Lenin, partinin sadece proletaryanın öncüsünü, sınıf bilinci en yüksek unsurunu örgütlemesi gerektiğini öne sürdü. Parti, sınıfı yönetmeliydi. Sınıf kadar geniş olamazdı. Troçki'ye karşı çıktı:

Bize, işçi safları arasında art arda tutuklamalar olsa ve tüm bu işçiler partili olmadıklarını ilan etseler; partimiz garip bir parti olurdu dedi! Tersi doğru değil mi? Garip olan Troçki'nin uslamlaması değil mi? Biraz deneyimli bir devrimcinin sevinmesi gereken şeye üzüldüğü görülüyor. Grev ve gösterilere katıldığı için tutuklanan yüz binlerce işçinin parti örgütlerine üye olmadığı ortaya çıkarsa, bu sadece örgütlerimizin iyi olduğunu, bizim az çok kapalı bir lider çevresini gizli tutarken, olabildiğince geniş kitleyi harekete çekme rolümüzü başardığımızı gösterirdi...

Bir laf ebesinin parti üyesi olma hakkı ve fırsatına sahip olmasındansa, gerçekten de çalışan on kişinin kendisine parti üyesi dememesi daha iyidir (gerçekten çalışanlar zaten unvan peşinde koşmazlar!)...

... her parti üyesinin partiye karşı ve partinin de her üyesine karşı sorumlu olduğunu unutmamalıyız.[15]

Lenin ve Troçki, parti üyeliği tanımı ve oportünizmin yayılması arasındaki ilişki konusunda da ihtilafa düştüler. Troçki dedi ki:

Tüzük maddeleriyle oportünizm cinini kovabileceğinize inanmam. Tüzüğü herhangi bir şekilde mistik yorumlamam ... Oportünizm, tüzük maddelerinin şu ya da bu hükmünden çok daha karmaşık bir konudur. Bunu ortaya çıkaransa, burjuva demokrasisi ve proletaryanın nispi gelişme düzeyidir. [16]

Lenin, Troçki'nin bu açıklamasını **Bir Adım İleri İki Adım Geri** broşüründe yorumladı. Troçki'nin oportünizmle boğuşmak yerine sadece onun pasif bir tasvirini verdiğini öne sürdü:

Mesele, tüzük maddelerindeki hükümlerin oportünizm üretebileceği değil, ama oportünizme karşı az çok etkili bir silahın imal edilebileceğidir. Nedenleri ne kadar derinlerde yatarsa, bu silah o kadar etkili olur. Bu nedenle oportünizme kapı açan bir formülasyonu, oportünizmin "derinlerde yatan nedenleri" temelinde onaylamak, tam bir kuyrukçuluktur. [17]

Plehanov da Lenin'in safında yer aldı:

Önyargılı düşünüyordum, ama söylenenler üzerinde daha çok kafa yordukça, gerçeğin Lenin'den yana olduğuna inancım daha da pekişti... Entelektüeller bireysel nedenlerle partiye katılmakta tereddüt edebilirler. Ne yapalım, çünkü onlar genelde oportünist olurlar ... Sırf bu nedenle bile oportünizmin muhalifleri bu taslak lehinde oy kullanmalı.[18]

Iskracıların bölünmesi üzerine Lenin'in önerisi 28'e karşı 23 oyla reddedildi. Martov, çoğunluğu Bund'un beş ve "ekonomistler"in iki delegesiyle sağlamıştı. Bu yedi kişi, Martov ve yandaşlarına bundan sonra kongrede Lenin'e karşı üstünlük kurmalarına yetecek çoğunluğu sağlamıştı.

Parti tüzüğünün 1 Maddesiyle ilgili bu karardan sonra, Lenin kendisini defalarca azınlıkta buldu. 23'üncünden 26. oturuma kadar – artık Lenin'e sürekli muhalefet eden – Martov, art arda çeşitli konularda başarı kazandı. Ancak sözünü ettiğimiz konular çok önemsizdi.

Iskra Yayın Kurulu'nun bileşimiyle ilgili ayrılık

27. oturumda işler değişti. Lenin çoğunluğu yeniden sağladı. Bu oturumda Bund'un, Yahudi işçilerin tek örgütü olma ve parti içinde özerkliğini muhafaza etme talebi (beş çekimser, beş aleyhte oya karşılık 41 oyla) yenilgiye uğradı. Çok geçmeden beş Bund delegesi kongreyi terk etti. Sonra iki "ekonomist" de onları izledi; çünkü kongre, Iskracıların, Yurtdışındaki Rus Devrimci Sosyal Demokratlar Birliği'nin partinin tek yurtdışı temsilcisi olduğuna karar verdi. Böylece Martov tek seferde yedi oy kaybedip yandaşlarının sayısı yirmiye inerken, Lenin yirmi dört oyunu koruyordu.

Kongre şimdi de partinin yönetici organlarını seçmek zorundaydı. Merkezi yapı konusunda zaten anlaşmaya varılmıştı. Tüzük hükümlerine göre Rusya içinde faaliyet gösterecek üç kişilik bir merkez komitesi kurulacak ve Iskra partinin ideolojik liderliğinin merkezi organı olarak örgütlenecekti. Bu ikisinin üzerinde – ikisi merkez komitesi, ikisi Iskra tarafından atanacak ve biri kongrede seçilecek – beş üyeli bir parti konseyi yer alacaktı.

Çoğunluğu elinde tutan Lenin, üç kişilik merkez komiteye kendi aday listesini sokmayı başardı. Zorluk çıkaransa Iskra'nın yayın

kurulu oldu. Çünkü genelde başlangıçtaki beş kişinin seçileceği düşünülüyordu. Onlardan dördü – Martov, Potresov, Akselrod ve Zasuliç – şimdi Lenin'in muhalifiydi. Lenin sadece üç kişilik bir yayın kurulu teklif etti – Plehanov, Lenin ve Martov. Bu sorun, partinin *Bolşevikler* (çoğunluk) ve *Menşevikler* (azınlık) olarak bölündüğü sorundu.

Plehanov, Lenin ve Martov editör seçildiler. Noskov, Krzhizhanovski ve Lengnik, "Leninist üçlü", merkez komitesi olarak seçildi. Plehanov da parti meclisi başkanlığına getirildi. Yayın kurulu üyeliğiyle ilgili tartışma – Martov'un dilediği gibi, var olan altı üyeyi mi yeniden seçmeli, yoksa Lenin'in önerdiği üç kişi mi seçmeli – kongrenin uzayıp giden dokuz oturumunda yılan hikâyesine döndü. Tartışma sert ve kırıcıydı.

Partiyi bölen bir bardak suda koparılan fırtınayı andıran yayın kurulunda üç kişi mi, yoksa altı kişi mi olacağı konusu, ciddi bir hareketi bölemeyecek kadar önemsiz bir kişisel dalaşma meselesiydi. Lenin, farklılıkları bir tarafta yetkililerin parti ruhuyla atanmasını kabul edenler ile dar çevre tavırlarına ve "ahbap-çavuş ilişkileri"ne alışık olanlar arasındaki bir çatışma, büyük ölçüde şahsi bir unsur taşıyan bir çatışma olarak değerlendiriyordu. Lenin o sırada bunun haklı bir ayrılık olup olmadığından emin değildi.

Iskra'nın eski yayın kurulunu destekleyen Troçki şöyle argümanlar kullanmıştı:

> *Kongrenin yayın kurulunu ne ahlaki ne de siyasal olarak yeniden şekillendirme hakkı vardır... Bırakalım da kurul gerekli görürse kendi bileşimindeki değişiklikleri kendisi gerçekleştirsin. Bu, kongrenin baş edemeyeceği kadar hassas bir mesele.*[19]

Lenin'in yorumu da aşağıda:

Böylesi argümanlar bütün sorunu sadece ***merhamet ve zedelenen duygular*** *düzleminde ortaya koyduklarından, gerçek ilkesel argümanlar; gerçek siyasal argümanlar açısından iflasın doğrudan itiraf edilmesidir. Bir parti bakış açısı değil de zevksizlik olan bu bakış açısını benimseyecek olursak, her seçimde şunu hesaba katmak zorunda kalacağız: Kendisi değil de Ivanov'un seçilmesi halinde, Petrov'u kırmış olmayacak mıyız? Örgütleme komitesinin bir üyesi, merkez komitesine kendisinin yerine bir başka üyenin seçilmesine kırılmış olmayacak mı? Yoldaşlar, bu şekilde nereye varacağız? Eğer burada* ***birbirimize karşılıklı iltifatlar yağdırıp bayağı bir duygusallık sergilemek için değil****, bir parti yaratmak için toplandıysak, o zaman böyle bir görüş üzerinde hiçbir zaman anlaşmaya varamayız. Biz burada görevlileri seçmek üzereyiz; seçilmeyen hiç kimseye karşı bir güvensizlikten söz edilemez:* ***Tek kaygımız, çalışmanın çıkarları ve kişinin seçildiği göreve uygun olup olmadığı olacaktır.***

Lenin, "*kendi çevresinin 'sürekliliği'nde ısrar eden eski dar küçük gruba*" karşı çıkıyordu.[20]

Bu insanlar ... gizli kapaklı, dar küçük grubun sırça köşkünde inzivaya o kadar alışmışlardır ki ne zaman biri özgür ve açık bir platformda kendi adına konuşmaya kalksa baygınlık geçirecek hale geliyorlar. Entelektüelist bireycilik ile grupçu zihniyet parti karşısında açık konuşma ihtiyacıyla çelişkiye düşüyor. [21]

Martov, kongrenin yayın kurulu konusundaki kararına "*Biz*

serf değiliz!" diyerek uymayı reddettiğinde, Lenin bu "aristokratik anarşizm"e karşı çıkarak şöyle söyledi: "[Onlar] *bir parti üyesinin ödevlerinin sadece parti kadroları tarafından değil, 'liderlik' tarafından da yerine getirilmesi gerektiğinde* ***ısrar etmeyi*** *öğrenmeliler.*" [22] Martov ve arkadaşları neden şimdi kongrenin değiştirdiği eski yayın kurulunun fiilen verimsiz olduğunu inkâr etme çabası içindeydiler? Lenin şöyle cevaplar:

> *Eski altı kişilik kurul o kadar verimsizdi ki bütün üç yıl boyunca bir kere bile tam kadro toplanmamıştı. Bu inanılmaz gelebilir ama gerçek.* ***Iskra****'nın kırk beş sayısından bir teki bile (editoryal ve teknik anlamda) Martov ya da Lenin'den başka biri tarafından yayımlanmadı. Bir kez olsun, hiçbir büyük teorik sorun Plehanov'dan başka biri tarafından ortaya konulmadı. Akselrod hiç çalışmadı (****Zarya****'ya kelimenin gerçek anlamında hiçbir şey yazmadı; Iskra'nın kırk beş sayısında tüm yazdıkları topu topu üç dört makale eder). Zasuliç ve Starover [Potresov] sadece katkıda bulunup öğüt vermekle yetindiler; fiilen hiçbir editoryal çalışma yapmadılar.* [23]

Kendi nedenlerini açıklarken Lenin, Iskra'nın kırk beş sayısında, Martov'un 39, kendisinin 32 ve Plehanov'un 24 makale yazdığını belirtti. Zasuliç sadece altı, Akselrod dört ve Potresov sekiz makale yazmıştı.[24]

Her şeyi devrimin ihtiyaçlarına tabi kılmak yerine, eski tüfeklere saygıda kusur etmeyerek destek olmak Lenin'e tamamen yabancıydı. Entelektüel bakımdan aşırı dürüst, davaya aşırı bağlıydı ve örgütün ihtiyaçlarını kendi hislerinin önüne geçiriyordu. Hareketin ihtiyaçlarını ikincil kaygılara tabi kılmaya hazır olanlar sonradan devrimci değil uzlaşmacı olarak karşımıza çıkacaklardı.

Troçki'nin eski tüfeklere karşı acımasız olması çok zordu. O, Lenin'den on yaş küçüktü. Lenin'in tersine o, ne eski tüfeklerle yıllarca çalışıp onların zayıflığına inanmış, ne de kendi katkılarına aynı ölçüde güven duymuştu. O hâlâ toy bir delikanlıydı – daha 23

yaşındaydı. Kendisinin **Lenin Üzerine** kitabında uzun yıllar sonra hatırladığı gibi:

> *Londra'ya geldiğimde birçok bakımdan toy bir taşralıydım. Bırakın daha önce yurtdışına çıkmayı, daha Petersburg'u bile görmemiştim! Hem Moskova'da hem de Kiev'de sadece nakil cezaevinde bulunmuştum.*[25]

Troçki – hareketin eski tüfekleri – Vera Zasuliç, Pavel Akselrod ve Lev Deich'e "sevdalıydı." (Ancak Zasuliç ve Deich'in 1914 savaşında Çar'ı desteklemesi ve Akselrod'un savaşa karşı ikircikli tavrından sonra onlara saygısı kalmamıştı.)

Troçki'nin Martov'un yanında yer alışı Lenin için sürpriz olmuştu. Krupskaya'ya göre, Lenin "*Troçki'nin bocalayacağını hiç düşünmemişti.*" [26]

Liberallere karşı tavır

Kongrenin son gününde Martov, Zasuliç, Akselrod ve Troçki'nin desteğini alan Potresov, sosyalistlerin liberalleri desteklemesi için üç koşul öne süren bir karar tasarısı sundu. Birincisi, "liberal ya da liberal-demokrat eğilimler", "açık ve kesin bir dille, otokratik hükümete karşı mücadelelerinde Rus Sosyal Demokratlar'la kararlı bir şekilde omuz omuza yürüyeceklerini ilan edeceklerdi!" İkincisi, liberaller "programlarında işçi sınıfına ya da genelde demokrasiye ters düşecek hiçbir talepte bulunmayacaklar ya da işçilerin siyasal bilincini köreltmeyeceklerdi." Üçüncüsü de genel, eşit, gizli ve doğrudan oy kullanma hakkını kendi mücadelelerinin sloganı haline getireceklerdi.[27] Potresov'un karar tasarısı, liberallerin devrimci potansiyelinin yaygınlaşan yanlış anlaşılmasının nedeni haline gelecekti. Bu, 1905'te ve sonrasında Menşevizm'in ayak sesleriydi.

Lenin, bu karar tasarısını Bir Adım İleri İki Adım Geri'de şöyle yorumladı:

... "liberal ya da liberal-demokrat eğilimler", "açık ve kesin bir dille, otokratik hükümete karşı mücadelelerinde Rus Sosyal Demokratlarıyla kararlı bir şekilde omuz omuza yürüyeceklerini ilan edeceklerdi!" Yoldaş Starover [Potresov] ... burjuvazinin bazı kesimlerinin.... "Sosyal Demokratlar'la kararlı bir şekilde omuz omuza yürüyeceklerini" düşünebilir mi? Bu saçmalık; böyle bir eğilimin sözcüsü bunu "açık ve kesin bir dille ilan etse'" bile (mutlak imkânsız bir varsayım), biz, proletaryanın partisi, onların deklarasyonlarına inanmamakla yükümlü olurduk. Liberal olmak ve sosyal demokratlarla kararlı bir şekilde omuz omuza yürümek – bunlar birbirini dışlar ... [Starover'un karar tasarısı belirtiyor ki liberaller] "programlarında işçi sınıfına ya da genelde demokrasiye ters düşecek hiçbir talepte bulunmayacaklar ya da işçilerin siyasal bilincini köreltmeyecekler." ...programlarında işçi sınıfının çıkarlarına ters düşen ve onun [proletaryanın] siyasal bilincini körelten talepler içermeyen liberal-demokrat eğilimler hiç var olmamıştır, zaten olamaz da.[28]

Potresov'un karar tasarısını destekleyenler arasında, gelecekte sürekli devrim teorisini ortaya atacak olan Troçki'nin de bulunması gerçekten de şaşırtıcı!

4

Lenin'e Şiddetli Saldırı

Eylül 1903'te Menşevik liderler gelecekte nasıl hareket edeceklerini kararlaştırmak amacıyla Cenevre'de toplandılar. Leninist komiteye karşı mücadeleyi yürütecekleri gölge merkez komitesini seçtiler. Komite Akselrod, Martov, Troçki, Dan ve Potresov'dan oluşuyordu.[1] Bu adamlar - Troçki hariç - sonuna kadar Menşevizm'e liderlik edeceklerdi.

Menşevikler, Lenin'in "süper merkeziyetçiliği"ne cepheden saldırıya geçtiler. Martov, aşırı merkezileşmiş bir partinin liderin yönetiminde kitlelerden kopuk bir "bürokratik darbeci örgüt"e dönüşerek yozlaşmaya mahkûm olduğunu yazdı.[2] İkinci Kongre'den hemen sonra Lenin'den kopmuş olan Plehanov daha da ileri gitti. *Merkeziyetçilik mi, Bonapartizm mi?* adlı makalesinde, Lenin'i Bonapartizm'le, onun merkeziyetçilik anlayışını gerçekte bir Bonaparte anlayışı olmakla suçladı: "*Enginar yapraklarını koparır gibi, hiç umursamadan partiden bir grup yoldaşı koparıp atmaya hazır.*"[3] Vera Zasuliç ise Lenin'i XIV. Louis ile kıyaslayacak kadar ileri gitmişti.[4]

Troçki de onlardan geri kalmayacaktı. Aslında saldırısının acımasızlığıyla Martov, Plehanov ve Zasuliç'i geride bırakmıştı.

Troçki'nin Sibirya Delegasyonu Raporu

Troçki, kongreden hemen sonra Lenin'e sert saldırılarda bulunduğu bir rapor yazdı:

Kongre yaratıcı bir iş çıkardığını düşünüyordu; tek yaptığı yıkıcılık, kapris dolu bir yıkıcılıktı oysa. Zira kim "Iskracı" kongrenin, hiç acımadan Iskra'nın, yani partinin yayın organı olarak daha yeni tanınmış olan gazetenin yayın kurulunu ortadan kaldıracağını aklına getirebilirdi ki? Hangi siyasal astrolog, Martov ve Lenin yoldaşların kongreye iki düşman hizbin liderleri olarak müdahale edebilecekleri kehanetinde bulunabilirdi ki?

Her şey bir anda oldu bitti. [Bu büyük ölçüde] Yoldaş Lenin'in şahsi sorumluluğuydu. Rus Sosyal Demokrasisi'nin İkinci Kongresi'nde bu adam bütün enerji ve kendine özgü marifetleriyle bir oyunbozan gibi davrandı... Kongre çalışmasının ikinci döneminde, Lenin'in arkasında güvercin "Iskracılar"a karşı şahin "Iskracılar"ın yeni sağlam bir çoğunluğu vardı. Biz, Sibirya Birliği delegeleri olarak güvercinler arasındaydık ... devrimci sicilimizi lekelediğimizi düşünmüyoruz.[5]

Yoldaşlar, ertesi gün Iskra'yı gömdük... O zamandan beri Iskra'nın yerinde yeller esiyor. Artık ona geçmiş zamanla gönderme yapabiliyoruz.[6]

Martov'u tekrarlayan Troçki, Lenin'i partiye "sıkıyönetim" dayatmaya zorlayan "iktidar hırsı"nın (*Wille zur Macht*) harekete geçirdiğini yazdı:

Lenin'in böyle bir enerjiyle ısrar ettiği "sıkıyönetim", "tam yetkileri" gerekli kılar. Örgütlü güvensizliğin pratiği demir

yumruk talep eder. Terör sistemi ancak bir Robespierre ile doruğa ulaşmıştır: Yoldaş Lenin, parti üyelerini zihninde şöyle bir tartıp bu demir yumruğun sadece kendisi olabileceği sonucuna varmıştı. Haklıydı da. "Sıkıyönetim"e göre, kurtuluş mücadelesinde Sosyal Demokrasi'nin hegemonyası, Lenin'in sosyal demokrasi üzerindeki hegemonyasıdır.[7]

... Biz yenilgiye uğradık çünkü talih, merkeziyetçiliğin değil de ben-merkezciliğin zaferine güldü.[8]

Troçki, kongrede parti tüzük kurallarının "*partinin tüm seksiyonları'na karşı örgütlü güvensizliği olması gerektiğini*" söyleyen kendi sözlerini unutmuştu.

[Günümüzün Robespierre'i gibi] ... *Lenin, satın alınamaz rolünü kendi üstlenmek için mütevazı bir konseyi tüm yetkileri elinde bulunduran bir Kamu Selameti Komitesi'ne dönüştürdü. Yoluna çıkan her şey silinip süpürülmeliydi. "Iskracı" **Montagne**'nin yok edilmesi perspektifi yoldaş Lenin'i durdurmadı. Bu, açıkçası konseyin aracılığıyla ve direniş gösterilmeden "Erdem ve Terör Cumhuriyeti"nin kurulması sorunuydu.*[9]

Troçki, Lenin'in de Robespierre gibi gericiliğe zemin hazırlamakta olduğunu söyledi:

Şu anda vahim bir tehlikenin tehdidi altındayız. Leninist "merkeziyetçiliğin" kaçınılmaz ve hızla yaklaşan çöküşü ... sadece Robespierreler ve merkeziyetçiliğin adacıkları için değil, genelde bir tek savaş örgütü fikri için de ölümcül olduğu ortaya çıkabilecek... bir hayal kırıklığı yaratacaktır. O zaman da sosyalist oportünizmin "termidorcuları" duruma hâkim olacaktır.[10]

Troçki, Lenin ve Robespierre arasında, Bolşevikler ve Jakobenler arasında ilk kez yaptığı bu manidar benzetmeye gelecek yıllarda ve farklı koşullarda tekrar tekrar dönecekti. Ne var ki Troçki aslında Lenin'i Robespierre'le karşılaştırma niyetinde olmadığını; Lenin'in "*Robespierre'in bir karikatürü*" olduğu notunu da eklemişti.[11]

Troçki'nin Menşevikler'den uzaklaşması

Kongrede Lenin'i desteklemiş olan Plehanov hemen sonra fikir değiştirdi. "*Yoldaşlarına kurşun sıkmaya*" katlanamayacağını, "*bölünmeye ön ayak olmaktansa, kişinin kafasına kurşun sıkmasının daha iyi olduğunu*" ilan etti. Martov, Akselrod, Zasuliç ve Potresov'u Iskra'nın yayın kuruluna katılmaya davet etti. Duruma içerleyen Lenin istifasını bastı. Menşevikler, Iskra'yı ele geçirdiler. Ama Plehanov, Troçki'ye hâlâ ateş püskürüyordu. Yayın kurulundan bir daha Troçki'nin hiçbir yazısını yayımlamamasını talep etti. Bahanesi, *Sibirya Delegasyonunun Raporu*'nda Troçki'nin kendisine saldırmış olmasıydı. Plehanov, Troçki'nin yazdığı bir dergiden sorumlu olmayı "*ahlaki açıdan itici*" bulduğunu öne sürerek istifa tehdidi savurdu.

Menşevik liderlik güç durumda kalmıştı. Plehanov, Lenin'le aynı saftayken, Troçki onların baş sözcüsüymüş gibi hareket etmişti. Ne var ki onlar Iskra'yı Plehanov sayesinde ele geçirmişlerdi. Menşevik liderler, en başta da Martov, Plehanov'un talebine direnmeye çalışmış, ama sonradan yelkenleri suya indirmişlerdi. Böylece Nisan 1904'te Troçki dergiden ayrılacaktı.[12]

Troçki ve tüm Menşevik liderler arasında artan siyasal farklılıklar bu kopuşa eşlik etti. Kongreden sonra Lenin'in uzlaşmazlığı karşısında sağa kayarak liberallerle bir ittifaka artan bir eğilim göstermişlerdi.

8-9 Şubat 1904'te Rusya ve Japonya arasında savaş çıktı. Sava-

şın çıkmasında hükümetin, devrimci karışıklıklara karşı savaş histerisi yaratma arzusunun da payı vardı. Başbakan Plehve gerçekten de "*Devrim dalgasını durdurmak için küçük, muzaffer bir savaşa ihtiyacımız var*" demişti.[13]

Liberaller, Çarlığın oyununda yer almaya hevesliydi. İlk tepkileri yurtseverlikti. *Osvobojdenie* (Kurtuluş) adlı gazetelerinde önerdikleri slogan şuydu: "*Yaşasın Ordu!*" Japonlar hem karada hem de denizde üstün savaş kabiliyetlerini sergilediklerinde liberallerin yurtseverliği bir parça sulandı. Bu sefer hafif hafif muhalefete kaydılar. Bu tutum temmuzda Japonlar'ın Liaoyang muharebesinde kazandığı zaferden sonra Ruslar'ın savaşı kazanamayacağının ve hükümetin açıkça çıkmaz sokağa girdiğinin ortaya çıkmasıyla sertleşti. Artık toprak soyluları ve orta sınıfların liderleri iradelerini ortaya koyuyorlardı. Osvobojdenie'deki yorumlara bakılırsa: "*Mançurya'nın işgali ve denize çıkış, Rusya için ekonomik bakımdan bir şey ifade etmez.*" [14] Onların savaşa karşı tutumları, bozgunculuğa dönüşmüştü. Yenilgi, Çar'ı zayıflatıp otokrasiyi uzlaşmaya açık hale getirirdi. Bir Rus liberal "*Japonlar Kremlin'e girmez, ama Ruslar girer*" demişti.[15]

Özgüven kazanan liberaller, yerel özyönetim organlarını (*Zemstvo*lar) platform olarak kullanarak bir kampanya başlattılar. Bu platformda şikâyetlerini dile getirerek Zemstvo delegelerinin bir ulusal konferansını planladılar. Kasımda gerçekleşen konferansı liberal toprak sahipleri, sanayiciler, profesörler, avukatlar, doktorlar, iktisatçıların ,vb. şölenleri izledi. Uzun uzadıya nutuklar atıldı, anayasal reform planları tartışıldı, protestolar ayyuka çıktı. Gelgelelim amaç, Çarlığı devirmek değil onunla pazarlık yapmaktı.

Menşevikler, bu şölenlere coşkuyla yaklaştılar. İşçilere liberallere arka çıkma, cesaret verme ve liberaller korkmasın diye aşırı eylemlerden kaçınma çağrısı yaptılar.

Böylece Kasım 1904'te Iskra editörleri tüm parti örgütlerine bir mektup gönderdi:

... Mülkiyetçiliğe karşı mücadelenin sınırları içinde, özellikle de bu mücadelenin mevcut evresinde liberal burjuvaziye karşı tutumumuzu, onu daha çok cesaretlendirip Sosyal Demokrasi'nin önderliğindeki proletaryanın öne sürdüğü taleplere katılmaya zorlama göreviyle tanımlıyoruz.[16]

Bu açıklamadan sonra, Akselrod aşağıdaki kampanya taktiklerini önerdi:

... kitleleri Zemstvo meclisiyle doğrudan temasa geçirme, Zemstvo meclis üyelerinin oturum yaptıkları binaların önünde gösterileri yoğunlaştırma çabasına girilmeli. Bazı göstericiler toplantı salonuna sızıp, uygun bir anda bu amaçla özel olarak görevlendirilmiş sözcüleri aracılığıyla, meclisten işçiler adına yaptıkları açıklamanın okunmasını istemeliler. Bunun reddedilmesi halinde sözcü, halk adına konuşan meclisin halkın gerçek temsilcilerinin sesini duymayı reddetmesini şiddetle protesto etmelidir.

Yürütme komitesi, Zemstvo meclis üyelerinin toplandıkları binaların dışındaki birkaç bina ve bina içlerindeki birkaç yüz işçinin varlığının Zemstvoistleri panikten kaynaklanan bir korkuyla polis ve Kazaklar'ın utanç verici korumasına itmemesi, böylece barışçıl gösterilerin çirkin bir çatışma ve vahşi dayaklara dönüşerek tüm anlamını yitirmemesi için en baştan gerekli önlemleri almalıdır.[17]

Menşevizmin sözcüsü Martinov, *İki Diktatörlük* (1904) broşüründe, bu tutumun arkasında yatan uslamlamayı benzer bir biçimde ortaya koydu:

Yaklaşan devrim, bir burjuva devrimi olacaktır. Bunun anlamı ... şu ya da bu ölçüde sadece burjuva sınıfların tümünün ya da bir kısmının yönetimini güvence altına almasıdır... Öyleyse yaklaşan devrimin hiçbir şekilde burjuvazinin tamamının iradesine karşı siyasal biçimlere bürünemeyeceği açıktır; çünkü burjuvazinin tamamı yarının efendisi olacaktır. Demek ki burjuva unsurların çoğunluğunu basitçe ürkütme yolu, proletaryanın devrimci mücadelesinin sadece bir tek sonuca yol açabileceği anlamına gelecektir: Mutlaki yetçiliğin özgün biçimiyle restorasyonu.

Bu nedenle devrimci amaç "*toplumun daha demokratik 'alt' kesiminin 'üst' kesimini burjuva devrimini mantıksal sonucuna kadar götürmeyi kabul etmeye zorlamaya*" yöneliktir.[18]

Menşevik Iskra gazetesi o sırada Rus toplumu ve işçilerinin görevlerini şöyle görüyordu:

Rusya'da mücadele arenasına bakarken ne görürüz? Sadece iki güç: Çarcı otokrasi ve liberal burjuvazi. Bunlardan ilki örgütlü ve olağanüstü özgül ağırlığa sahip. İşçi kitleleri bölünmüştür ve hiçbir şey yapamazlar. Biz, bağımsız bir güç olarak var olmadığımızdan, görevimiz ikinci gücü – liberal burjuvazi – desteklemekten ibarettir. Onu cesaretlendirmeli ve proletaryanın bağımsız taleplerini öne sürerek hiçbir biçimde ürkütmemeliyiz.[19]

İkamecilik üzerine

1904 yılının sonuna kadar Troçki'nin, Menşevikler'e karşı en hafif ifadeyle kararsız tutum takınması şaşırtıcı. Ağustos 1904'te yayınladığı **Siyasal Görevlerimiz** adlı broşürü yüzden fazla sık basılmış sayfadan oluşuyordu. Broşürü "*sevgili hocam, Pavel Borisoviç Akselrod'a ithaf ediyorum*" diye yazmış olan Troçki, burada kendisi-

ni defalarca Menşevik olarak adlandırmıştı. Hem bu broşür hem de önceki **Sibirya Delegasyonunun Raporu**, o sırada Menşevikler'in kontrolündeki parti basınında yayımlanmıştı. İkinci broşür ilkinden bile keskindi. Troçki, Lenin'i "iğrenç", "ahlaksız", "demagojik", "art niyetli ve ahlaken antipatik", "madrabaz bir istatistikçi", "şapşal avukat", "art niyetli ve ahlaken itici" olmakla suçluyordu. O sırada Troçki, Menşevikler'le ilişkilerini kesme sürecinde olmasına rağmen bir konuda, yani partinin yapısı konusunda onlarla tamamen aynı görüşteydi.

Broşür, büyük ölçüde Lenin'in **Bir Adım İleri İki Adım Geri**'sine karşı bir polemikti. Troçki, Lenin'in işçileri manipüle edilebilecek pasif nesneler olarak küçümsediğini, devrimci entelijansiyayı Marksist ortodoksluğun peşine takmak için yoğun çaba harcadığını iddia ediyordu. Rus Sosyal Demokrasisi'nin geçmişine yeni bir gözle bakıyordu: Iskra "ekonomizm"den ileri atılmış bir adım değildi:

"Ekonomist" dönem, proleter kitleler üzerinde doğrudan ve özel bir mücadele, diğer demokratik partilere karşı değil, proletaryanın kendi kültürsüzlüğüne ve Rus siyasal koşullarının barbarlığına karşı bir mücadele dönemi olmuştu. Iskra dönemi, nesnel siyasal anlamıyla, devrimci entelijansiya üzerinde bir nüfuz mücadelesi dönemiydi.[20]

... "Ekonomizm", popülist, terörist ve milliyetçi önyargıların eleştirisi, Iskra'nın çalışmasında en büyük yeri kaplıyordu. Iskra ... siyasi bir gazete değil, tartışma gazetesiydi. ... Popülizm, terörizm ve milliyetçiliğe karşı savaşırken Iskra, entelijansiyaya proletaryanın tarihsel çıkarları uğruna mücadele yolunu göstermişti. Iskra'ya doğrudan düşen görev, proletaryayı siyasal olarak sınırlamak değil, entelijansiyayı

sınıfın tarihsel çıkarları konusunda aydınlatmaktı...
Özerk proleter siyasetin taktik normları üzerinde durmamış ... sadece devrimci entelijansiyaya böyle bir özerk siyasetin gerektiğini göstermiştir:[21]

Iskra'nın proletaryayı manipüle ettiğini söyledi: "*Proleter siyasal gelişme teorisinin yerine siyasal bakımdan gelişmiş proletarya ikame edilemez.*" [22]

Üstelik Troçki, Lenin'in parti anlayışının partiyi büyük ölçüde "*yayınlanmış literatürün zorunlu dağıtımını yapan teknik bir aygıt*" olarak gören eski Iskra geleneğinin sadece devamı olduğunu öne sürüyor ve maalesef şöyle devam ediyordu:

Devrimci literatürün dağıtımına son derece iyi uyarlanmış aygıtın, kitlelerin canlı devrimci enerjisinin düzenleyicisi rolünde hiç işe yaramadığı ortaya çıkmıştır:[23]
... Proletaryanın özerk faaliyetiyle ilgili görevlerin ihmali Iskra döneminin mirası[dır].[24]

Troçki, işçilerden kopuk, onları küçümseyen Lenin ve yandaşlarının işçilerin siyasetten uzak tutulması, siyasetin liberallere bırakılmasını savunanlarınkine benzer sonuçlar çıkardıklarını söyler:

"Profesyonel devrimciler" grubu, bilinçli proletaryanın başında yürümüyor, proletaryanın yerine hareket ediyordu (o da hareket ettiği ölçüde).[25]

Troçki, devamla "ekonomistlerin ikameciliği"nin antitezi de olsa Lenin'in pozisyonunun, işçi sınıfına karşı bu aynı küçümsemeyi paylaştığını söylüyordu. Her ikisi de işçilerin siyasal eylem yeteneğinden yoksun olduğunu, salt acil ihtiyaçlar ve dar bakış açısıyla yönlendirildiklerini varsayıyordu:

"Ekonomistler"in siyasetten el çekmeleri, tıpkı [aynen] karşıtlarının "siyasal ikameciliği" gibi genç Sosyal Demokrat Parti'nin tarihi "kandırma" çabasından başka bir şey değildir. ...
Eğer "ekonomistler" görevlerinin ağırlığı altında silahsızlanıp kendilerini tarihin kuyruğuna takılıp yürümek gibi mütevazı bir rolle sınırlamışlarsa, diğer tarafta da "siyasiler" problemi tarihi kendi kuyruklarına takmaya çalışarak çözmüşlerdi.[26]

Lenin'in amacı "*proletarya adına düşünen, kendisini siyasal olarak onun yerine ikame eden*" bir "*ortodoks teokrasi*" inşa etmekti.[27] Troçki, "*Yaşasın proletaryanın öz faaliyeti! Kahrolsun siyasal ikamecilik!*" diye yazmıştı.[28]

İşçi sınıfının öz faaliyeti tarihsel ihtiyaçlarını karşılamak için kendi bilincini artıracaktı:

Marksizm, proletaryanın çıkarlarının varlığının nesnel koşullarınca belirlendiğini öğretir. Bu çıkarlar o kadar güçlü, o kadar kaçınılmazdır ki en sonunda proletaryayı bunları kendi bilinç âlemine yerleştirme, yani nesnel çıkarlarını gözetmeyi öznel kaygısı haline getirmekle yükümlü kılar.[29]

Troçki, Lenin'in siyasal ikameciliğe bel bağlamasının partinin iç rejimini de etkilediğini söyler:

Partinin iç siyasetinde, bu yöntemler ... parti örgütünün kendisini parti yerine "'ikame etmesine", merkez komitesinin kendisini parti örgütü yerine ikame etmesine ve sonunda diktatörün kendisini merkez komite yerine ikame etmesine yol açar. [30]

"Iskracılar"ı ikameciliğe götüren neydi?

... Iskra'nın bütün döneminde ... en farklı biçimleriyle hayata geçirilmiş olan "ikameci" düşünce yönteminin – proletaryanın yerine ikame edilmenin – "Iskracılar"ın kendi saflarında özeleştiriden geçirilmemiş olması nasıl açıklanmalı? ... proletarya, ilkeler, nihai amacı uğruna – devrimci entelijansiya ortamında – savaşım verme görevi, bütün Iskra çalışmasına sinmişti.[31]

Troçki, ikameciliğe cevabın kendiliğindenlikte yattığını söylüyordu:

... burjuva toplumun gelişmesi, proletaryayı kendiliğinden siyasal bakımdan şekillenmeye götürür; bu sürecin nesnel eğilimleri devrimci, yani Marksist sosyalizmde en net biçimde görülür.[32]

Troçki, Lenin'in **Ne Yapmalı**'sının anlamını tamamen gözden kaçırmıştı. Kapitalizmin işçi sınıfının bilinci üzerindeki etkisinin diyalektiğini kavramamıştı.

İşaret ettiğimiz gibi Lenin, kapitalizmin proletaryayı sınıf mücadelesi için örgütleme eğilimi taşıdığı görüşündeydi. Ne var ki bir yandan da merkezkaç kuvvetleri yaratarak işçi sınıfının birliğini sürekli bozuyordu. Acil ekonomik talepler için günlük mücadele, sürekli olarak sınıfın birçok kesimini birleştiriyordu. Ama bu kalıcı olmuyor, aslında çok sık bütün olarak sınıfın birliğini engelliyordu. Birleştirici ve parçalayıcı eğilimler arasındaki diyalektik çelişki, işçi sınıfının sadece bir azınlığını, belki de çok küçük bir kesimini kucaklayan bir devrimci partiye ihtiyaç yaratıyordu. Böyle bir örgüt, onun net ideolojik sınırları ve disiplini olmadan, sosyalistler sınıfın, onu etkileyen her türlü görüşün, toplumda hâkim fikirlerin, başka

bir deyişle burjuva fikirlerin egemenliği altındaki büyük çoğunluğun kuyruğuna takılacaklardı. Lenin'in devrimci parti görüşünde elitizm ya da ikamecilikten eser yoktu.

Geniş bir kitle partisi için

Troçki'ye bakılırsa Lenin'in ikameciliğinin tek örgütsel alternatifi, Akselrod'un Avrupa Sosyal Demokrat Partileri'ni model olan "geniş tabanlı parti" planıydı. Parti sadece sınıfın ileri kesimini değil, çok farklı bilinç düzeylerindeki işçileri de içine almalıydı:

> *... partimizin her zaman merkezden dışa doğru sayıca artan ama bilinç düzeyi bakımından azalan bir dizi eşmerkezli çember oluşturacağı açıktır. En bilinçli, bu yüzden de en devrimci unsurlar partimizde hep "azınlık" olarak kalacaktır. Bu sadece işçi sınıfının kaderinin toplumsal devrim olduğuna ve devrimci fikirlerin, proletaryanın tarihsel hareketiyle en iyi örtüşen fikirler olduklarına inancımızla açıklanabilir.* [33]

Bunu Lenin'in formülasyonuyla karşılaştıralım:

> *Örgütsel gevşekliği haklı göstermek için, örgütlülüğü örgütsüzlükle karıştırmayı haklı göstermek için bizim bir sınıf partisi olduğumuzu öne sürmek, öncü ile onun çekimine kapılan kitlelerin tamamı arasındaki ayrımı unutmak, öncünün sürekli kitlelerin hep en geniş kesimlerini kendi ileri düzeyine yükseltme görevini unutmak* [tır]. [Bu] *sadece kendini kandırmak, görevlerimizin muazzamlığını görmemek ve bu görevleri sınırlamaktır.* [34]

Siyasal Görevlerimiz'deki merkeziyetçilik anlayışı, Troçki'nin İkinci Kongre'de öne sürdüğünden tamamen farklıdır. Şimdi mer-

keziyetçiliği, gerçekte merkezi liderlik olarak değil, bir örgütsel "koordinasyon" (*soglasovanie*) sistemi olarak yorumluyordu: "... *bu belirleyici anda yerine getireceğimiz görev ... örgütün bütün var olan unsurlarını alıp dağıtmadan ya da uzaklaştırmadan sistematik bir biçimde merkezileşmiş çalışmada birleştirmektir:*" [35]

Lenin'in merkeziyetçiliğine karşı savaşında, Troçki gerçekte yel değirmeniyle savaşmıştı. Lenin'in 1903'teki, partinin "genelkurmay"ı "*gerçekten genelkurmayını hem izleyen, hem de yönlendiren bir ordunun iyi ve bilinçli iradesiyle desteklenmeli*"[36] sözlerini gözden kaçırmıştı. Tabii ki Lenin için merkeziyetçilik, parti ve sınıf içinde grupçuluğun, kapitalizmin kendiliğinden ürünü olan grupçuluğun üstesinden gelmenin bir aracıydı. Kapitalizm, işçileri sadece birleştirmiyor (bölgelere, sanayiye, cinsiyete, ırka, vb. göre) bölüyordu da.

Troçki, Lenin'in parti anlayışını Akselrod'un görüşlerinin karşısına çıkarır:

> *Bir örnekte, proletarya için düşünen, kendisini siyasal olarak onun yerine ikame eden bir partimiz varken, diğerinde tüm siyasal grup ve partilerin iradesi üzerinde rasyonel bir baskı uygulayacak proletaryayı siyasal olarak eğitip seferber edecek bir partimiz var. Bu iki sistem nesnel olarak bambaşka sonuçlar yaratır:* [37]

Yeniden Bolşevizm ve Jakobenizm üzerine

Kongrede Troçki, ekonomistler Iskra'yı hedef aldıklarında, Jakobenizm suçlamasını reddetmişti. Şimdi kendisi Lenin'e aynı suçlamayı yöneltiyordu. **Siyasal Görevlerimiz**'in son bölümü *Jakobenizm ve Sosyal Demokrasi* başlığını taşıyordu. Troçki, argümanını **Bir Adım İleri İki Adım Geri**'den yaptığı bir alıntıya dayandırıyordu: "*Kendisini proletaryanın örgütüyle – sınıfsal çıkarlarının bi-*

lincindeki bir proletaryayla – bütünüyle özdeşleştiren bir Jakoben, devrimci Sosyal Demokrat'tır." [38]

Troçki, Lenin'in bu sözlerinden alıntı yaptıktan sonra Lenin'in burjuva devrimci Jakobenler ile proleter Sosyal Demokratlar arasında ayrım yapmadığını ileri sürerek devam eder. Troçki, Lenin'in bir sonraki cümlesini de alıntısında verseydi, argümanı çökerdi: "*Profesörler ve lise öğrencilerine hayranlık duyan, proletaryadan korkan ve demokratik taleplerin mutlak değerine kapılan bir Gironden ise oportünisttir.*" [39]

Troçki, yıllar sonra Lenin'e karşı argümanında kendi "sivri zekâlılığı"yla dalga geçmişti:

> *... Fransız Devrimi küçük burjuva devrimiymiş de bizimkisi proleter devrimmiş; geçmişe, Jakobenler'e, geri dönmenin gereği yokmuş, vb. ... Lenin'in de on sekizinci ve yirminci yüzyıl arasında, "sans culottes" ve sanayi işçileri arasındaki ayrım konusundaki anlayışının bizimki kadar kötü olduğuna işaret etmek gereksiz. Gene de o Jakobenler'den Bolşevizm'e götüren tarihsel sürekliliğin çizgisini izlerken tamamen haklıydı.* [40]

Bir yanda Jakobenler ve Girondenler, diğer yanda uluslararası sosyalizmin devrimci ve oportünist kanatları arasında sık sık analoji kurulmuştur. Bu elbette Jakobenizm ve devrimci sosyalizm arasında bir eşitlik kurmak değildi. Analoji sadece ve sadece bir tek şeyi vurgulamayı amaçlıyordu: Jakobenler gibi devrimci sosyalistler de isyankârken, Girondenler gibi oportünistler de ılımlı ve uzlaşmacı yolu izliyorlardı. Proleter ve burjuva devrimlerin pek çok ortaközelliği vardır. Troçki'nin tekrar tekrar Fransız Devrimi'yle benzerliklere atıf yaptığı o muhteşem **Rus Devrimi'nin Tarihi**'ni okumak bile yeter. Sosyal içerik kökten farklı olmakla birlikte, birçok yöntem benzerlik taşıyordu. Bir analojiyi gereğinden fazla çekiştirip genel-

de tarihsel analojileri kullanırken çok ileri gitme eğilimini Lenin'de değil Troçki'de buluruz. Lenin, analojilerin uygun düştükleri amaçların en kesin sınırları içinde yapılması gerektiğini hiç unutmamıştı.

Ne var ki Lenin'in Jakobenler analojisini kullanırken Troçki saldırıya devam eder. Çağın sınırlılıkları nedeniyle Fransız Devrimi sadece bir burjuva toplumu kurabilirdi. Jakobenizm – "burjuva toplumun elinden gelen azami radikalizm" – devrimin tarihsel gelişmeyle bağdaşmayan yarı-eşitlikçi zirvesini ebedi kılmaya çabalamıştı.

> *Jakobenler ütopyacıydı. Önlerine "akıl ve eşitliğe dayalı bir cumhuriyet kurma" görevini koymuşlardı. Özel mülkiyete dayalı eşitlikçi bir cumhuriyet, bir sınıfın diğerini sömürmesi çerçevesinde bir akıl ve erdem cumhuriyeti istemişlerdi. Devasa bir çelişkinin karşısında apışıp kaldıklarında giyotinden medet ummuşlardı.*

Jakoben hayalleri tarihsel gelişme karşısında yıkıldı:

> *Tarih Jakobenler'in iktidarda kalmasına son verecekti. Çünkü her ileri hareketin karşısına birbirini destekleyen çeşitli unsurların çıkması, "Montagne"ı ayakta tutan devrimci iradeyi ortadan kaldırmıştı. Jakobenler kendi "hakikat"lerinin zaman ilerledikçe giderek zemin kazanacağına inanmamışlardı ve inanamazlardı. Olgular her yerden, toplumun tüm gözeneklerinden fitnecilerin, ikiyüzlülerin, aristokratların ve "ılımlılar"ın fışkırdığını gösterdi. Daha dünün gerçek yurtseverleri ve gerçek Jakobenleri'nin bugün tereddüt ettikleri görülüyordu. "Sıkıyönetim" ilan edip giyotin marifetiyle sınır çizgilerini belirlemeyerek devrimci "élan"ı [ç.n. atılım] zirvede tutmak, Jakobenler'e kendilerini siyasal olarak koruma içgüdülerinin dikte ettiği taktikti...*

Jakobenler'in felsefesi aşırı idealistçeydi:

İdea'nın, Hakikat'in mutlak gücüne inanıyorlardı. Maximilien Robespierre, 8 Thermidor'da son en büyük söylevlerinden birinde, "Sadece iki taraf tanırım; iyi yurttaşlarınki ve kötülerininki." Metafizik ideaya mutlak inanç, gerçek insanlara tam bir güvensizlikle yan yana bulunuyordu. "Şüphe" Hakikat'e hizmet etmenin kaçınılmaz yöntemiydi...

Gerçekliği zorla kabul ettirmek için Jakobenler, teröre başvurmuştu:

Jakobenler kendileri ve ılımlıların arasına giyotini yerleştirdiler. Sınıf hareketinin mantığı onların karşısına çıktığından onun başını kesmeye karar verdiler. Bu aptallıktı; karşılarında çok başlı bir Hidra vardı. Başlar giderek mumla aranır hale gelen erdem ve hakikatin ideallerine adanmıştı. Jakobenler'in "tasfiyeleri" onları zayıflattı. Giyotin siyasal intiharlarının tek mekanik aracıydı. Ama bu intihar sadece umutsuz tarihsel durumdan kurtulmanın ölümcül bir yoluydu.[41]

Troçki, Lenin'in devrimci Sosyal Demokrasi'nin rolü algısının, Jakobenler'in kendi rol algılarından hiç de farklı olmadığını öne sürdü. Troçki'ye bakılırsa Lenin'in Jakobenler'i, Marx'ı da bağışlamazlardı:

Uluslararası proletarya hareketinin tamamının devrim mahkemesinde ılımlılıkla suçlanacağı ve Marx'ın aslan yelesini andıran başının giyotinin ilk kurbanı olacağı şüphesiz.[42]

Troçki, Lenin'in proletarya diktatörlüğü yerine, proletarya üze-

rindeki diktatörlüğe can attığını söylemişti. *Proletarya Üzerinde Diktatörlük*, **Siyasal Görevlerimiz**'in son bölümünün son kesiminin başlığıdır.*

> *... proletarya üzerinde diktatörlük, toplumun kaderini eline almış olan işçi sınıfının öz eylemi değil, ama proletaryanın üzerinde ve onun aracılığıyla da toplumun üzerinde egemenlik kurarak, muhtemelen sosyalizme geçişi güvence altına alan "güçlü bir emir-komuta örgütü" anlamına gelir.* [43]

Troçki, Lenin'de varsaydığı proletarya üzerinde diktatörlük özleminin karşısına – idealist anlamı çıkardığı – çok "özgürlükçü" bir proletarya diktatörlüğü imgesini çıkarır. Bunda da 1903 Kongresi'ndeki kendi proleter diktatörlüğü tasvirini izlemişti. Şöyle yazar:

> *Yeni rejimin görevleri o kadar karmaşık olacaktır ki bunlar sadece ekonomik ve siyasal yeniden yapılanmanın birbirine rakip çeşitli yöntemleriyle, uzun "tartışmalar"la, yalnız sosyalist ve kapitalist dünyalar arasında değil, sosyalizmin kendi içindeki birçok eğilim, proletarya diktatörlüğü onlarca, yüzlerce yeni çözülmemiş problem ortaya koyar koymaz kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak olan eğilimler arasında da sistematik bir mücadele yoluyla çözülebilir. Hiçbir "güçlü otoriter örgüt" bu eğilim ve ihtilafları çözebilecek durumda olmayacaktır... çünkü toplumda diktatörlüğünü uygulayabilecek konumdaki bir proletaryanın kendi üzerinde hiçbir diktatörlüğü hoş görmeyeceği apaçıktır.* [44]

"Sosyalizm içi eğilimler"in düşman sınıf çıkarlarını yansıtma ve hatta proletarya diktatörlüğünü son derece sert tedbirler almaya zorlayabilecek bir iç savaşa yol açma ihtimalini Troçki göz ardı

* Bu alt kesim İngilizce baskıdan hiçbir açıklama yapılmadan çıkarılmıştır.

etmişti. Ayrıca proletaryanın, nüfusun azınlığı – ve çok küçük bir azınlığı – olduğu bir ülkede, proletarya diktatörlüğünün karşısındaki zorluklar tamamen görmezlikten gelinmişti.

Ne var ki Troçki'nin ikamecilikle ilgili yazdıklarında önemli bir hakikat payı var. İkamecilik tehlikesi gerçektir ve kökleri bir devrimci parti ile proletarya diktatörlüğünü zorunlu kılan aynı sosyal, kültürel ve siyasal koşullardadır. Troçki'nin uzun yıllar sonra öldürüldüğü sırada üzerinde çalıştığı kitapta çok net açıkladığı gibi:

Tabii ki ileri görüşlü kişileri özenle toplayıp seçerek sıkı merkezileşmiş bir örgütte bir araya getirme sürecinin kendisi çeşitli tehlikeler içerir. Ama bu gibi tehlikelerin kökleri, hiçbir zaman merkeziyetçilik "ilkesi"nde bulunmaz. Daha çok emekçilerin homojen olmayışında ve geriliğinde – yani sınıfın öncüsünün sıkı merkezi liderliğini zorunlu kılan genel toplumsal koşullarda – aranmalıdır. [45]

Eğer kişi işçi sınıfına, sınıfın ileri kesimlerine dayanarak önderlik ediyor, bunu da ileri kesimlerin ufuklarını aşacak kadar ileri gitmeden yapıyorsa, kuyrukçuluk tuzağına düşmeden ikamecilikten kaçınabilir. Lenin'in devrimci parti anlayışı, işçileri evcilleştirmeyen ya da sıkboğaz etmeyen ama onlara önderlik eden bir örgüt anlayışıydı.

Sonraki yıllarda Troçki, parti sorununda Lenin'e muhalif duruşunun özeleştirisinde acımasızdı. Otobiyografisinde şu yargıyı ortaya koymuştu:

Lenin'den kopuşum, "ahlaki" ya da hatta şahsi sayılabilecek temellerde ortaya çıktı. Ama bu sadece olayın görünen yüzü. Derinlerde, ayrılık siyasal nitelik taşıyor ve sadece kendisini örgütsel yöntemler alanında ifade ediyordu. Ben de kendimi

bir merkeziyetçi sayıyordum; ama şüphesiz o zaman devrimci partinin, milyonları eski düzene karşı savaşa yönlendirmek için ihtiyaç duyduğu yoğun ve mecburi merkeziyetçiliği tam anlamıyla kavramış değildim.[46]

5

Lenin ve Troçki Arasındaki Ayrışmaya Dair Bir Açıklama

Troçki'nin bu kadar uzun yıllar boyunca Lenin'le uzlaşmazlığını inatla neden sürdürdüğünü nasıl açıklayabiliriz? Neden Bolşevikler'le Menşevikleri birleştirmeye çalışan bir uzlaşmacıydı? 1917'de, İç Savaş sırasında ve ömrünün kalan bölümünde Lenin'in liderlik anlayışını sürekli hayata geçirmiş olduğunu düşünürsek, bu özellikle şaşırtıcıdır. İkinci Kongre zamanında ne kadar genç olduğunu ve eski tüfeklerin (özellikle Vera Zasuliç ve Akselrod'un) onun üzerindeki derin etkisini anlatmıştık. Kongrede Lenin'in müttefiki olan Plehanov'un şahsi düşmanlığının etkisini de. Ama bu onun parti sorununda Lenin'le sürekli uzlaşmazlıkla geçirdiği yıllara açıklama getiremez.

Çok sayıda faktör işin içindeydi. Birincisi, Bolşevikler'in Menşevikler'den kopuşu apaçık ve bir anda olup bitmiş bir olay değildi. Aşağıda bu ilişkinin tarihinin bir özetini bulacağız:

Temmuz-Ağustos 1903	: resmi bölünme
İlkbahar 1905	: fiili bölünme
1906-7	: yarı-birlik
1908-9	: bölünme
1910	: yarı-birlik
Ocak 1912	: nihai bölünme

Lenin'in İkinci Kongre'den sonra kendi tereddütlerini başka bir yerde anlatmıştım:

*Bölünmenin derinliği ve gelecekteki öneminden, o zamanlarda Lenin'in pek emin olmadığı, o zamanki yazılarında açıktır. **Toplu Eserler**'in bu dönemi kapsayan bölümünde ilk defa bunca postalanmamış mektup, verilmemiş demeçler, hazırlanmış ancak yayınlanmamış makaleler bulunması, kısmen onun bu dönemdeki tereddütlerini gösterir. Yazdıklarından gün ışığına çıkanlar ise Menşevikler'le bölünmenin çok uzun sürmeyeceğini beklediğini ve "önemsiz" konular yüzünden partiyi parçalamanın doğru olmadığını düşündüğünü gösterir.*

Kongreden altı ay sonra şöyle yazabilmişti:

Şu anda iki kanadı ayıran anlaşmazlıkların çoğu program veya taktik sorunlarla değil, sadece örgütsel sorunlarla ilgilidir; örgütsel sorunlar, şüphesiz taktik sorunlardan daha az önemlidirler, nerede kaldı ki programatik sorunlardan.[1]

Lenin aylarca sallantı geçirdi:

[İkinci Kongre'den] *altı aydan fazla bir süreden sonra Lenin, bölünmenin haklı ve gerekli olduğu yargısına varmıştır. Tereddütlerini sona erdirmiş ve kesin bir şekilde bu bölünmenin partinin proleter kanadı ile küçük burjuva aydın kanadı arasındaki farklılıkların bir yansıması olduğunu öne sürmüştür.*[2]

Bolşevik hizbin liderliği içinde de uzlaşmacıların sayısının çok olması Lenin'i defalarca rahatsız etmişti. Tüm Bolşevikler Lenin'in Menşevikler'e karşı uzlaşmaz tutumuna muhalefet etmelerine rağ-

men, İkinci Kongre'de merkez komite seçilmişti. *"Merkez komite üyeleriyle aylarca sert bir şekilde mektuplaştıktan sonra 1904 Yazı'nda Lenin, resmi üyesi olarak kalsa da artık fiili olarak merkez komiteden düşürülmüş sayılırdı. 1904 Temmuzu'nda merkez komite Menşevikler'le uzlaşma yolunda bir adım attı. Iskra'da yayınlanan bir duyurularında gazetenin (...beş Menşevik'ten oluşan) yazı kurulunun tam otoritesini kabul ettiler ve Lenin'i yazı kuruluna yeniden katılmaya çağırarak onun Menşevikler'le hesaplaşmak için yeni, üçüncü bir kongre kışkırtıcılığı yapmakla suçladılar."* [3]

Bölünme tabanda da çok yavaş gerçekleşti:

> *Resmi bölünme Moskova'da ancak Mayıs 1905'te oldu. Sibirya'da ve diğer yerlerde iki kanat tüm 1904-1905 boyunca aynı örgütsel yapı içinde faaliyette bulundu ve Nisan-Mayıs 1906'daki birleşme konferansına kadar bunu sürdürdü. Bolşevik sempatizanların hâkimiyetindeki ünlü illegal Kafkasya matbaası 1904'te Menşevik Iskra ve birçok Menşevik broşürü basmaya devam etti. "Bizim düşünce farklılıklarımız hiçbir şekilde faaliyetimize yansımıyor" diye yazar Yenukidze. Ancak üçüncü parti kongresinden sonra, yani 1905 ortalarında matbaa, Bolşevik Merkez Komitesi'nin eline geçti.*[4]

Tekrar 1910'da birçok önde gelen Bolşevik lider birleşik parti çağrısını desteklediği için Lenin kendi hizbi içinde taraftar kaybetmeye başlamıştı. Uzlaşmacılar arasında A.I. Rikov, V.P. Nogin, Dubrovinski, S.A. Lozovski ve G.Y. Sokolnikov gibi beşinci kongrede Merkez Komitesi'ne seçilmiş ya da adaylığını koymuş isimler vardı. Lenin nihayet Ocak 1912'de uzlaşmacılara karşı üstünlük kurabildi.[5]

Ekaterinburg, Perm, Tula, Orel, Bakü, Kolomna, Yaroslav, Kiev ve Voronej dâhil vilayetler ve işçi merkezlerindeki birçok

Sosyal Demokrat örgütte Bolşevikler, Mayıs 1917 sonuna kadar Menşevikler'den ayrılmadılar. Minsk, Tiflis, Nijni-Novgorod, Omsk, Tomsk, Odessa, Nikolaev, Zlatoust, Kostroma, Sivastopol ve Vitebsk dâhil diğerlerinde Bolşevikler Menşevikler'den ancak haziranda ayrıldılar. Pek çok merkezde bu ayrışma ancak ağustos ya da eylül aylarında yaşanabildi. 351 parti örgütü, pek çok durumda eylül sonlarına kadar birleşik Bolşevik-Menşevik örgütler olarak kaldılar. Aslında bazı yerleşim merkezlerinde Bolşevikler, Menşevikler'den ancak Ekim Devrimi'nden *sonra* ayrıldılar.[6]

Bu yüzden Troçki, Bolşevikler ve Menşevikler arasında kesin bir tercih yapmakla karşı karşıya kalmış değildi.

Ayrıca Menşevikler'in siyaseti 1905 Devrimi sonrasına kadar ayırt edici değildi. Uzun süre Menşevikler'in çoğunluğunun hangi yöne gideceği net değildi; çünkü onlar büyük ölçüde işçi hareketi içindeki devrimci ve reformist eğilimler arasında gidip gelen merkezcilerdi. Dolayısıyla göreceğimiz gibi 1905 Devrimi sırasında Rusya'daki Menşevik liderlik, en başta da Dan ve Martinov, Troçki'nin ve Sürekli Devrim Teorisi'nin etkisi altındaydı. Menşevizm'in tamamen şekillenmesi için 1907-10 gericilik dönemine ihtiyaç vardı.

Troçki'nin 1905 deneyimi ve uzlaşmacılık

1905 Devrimi'nin deneyimi, Troçki'yi Bolşeviklere yaklaşması için teşvik edici olmadı. Birincisi bir parti örgütü olmadan kendisi, olaylar üzerinde büyük etki yaratarak Petersburg Sovyeti'nin lideri olmayı başarmıştı. Lunaçarski'nin **Devrimci Siluetler** adlı kitabında yazdığı gibi:

> *1905-6'da bütün Sosyal Demokrat liderler içinde, hiç kuşkusuz en hazırlıklı olanın kendisi olduğunu gösterenin genç*

yaşına rağmen Troçki olduğunu söylemeliyim. Söylemiş olduğum gibi o sırada Lenin'i bile etkilemiş olan bir çeşit émigré [mülteci] dar bakış açısının etkisinde kalmayan hemen hemen yoktu. Troçki geniş, ulusal ölçekte bir siyasal mücadele yürütmenin ne anlama geldiğini tüm diğerlerinden daha iyi kavramıştı. O devrimden muazzam popülarite kazanarak çıkmıştı; oysa ne Lenin ne de Martov hemen hemen hiçbir şey kazanmamıştı. Plehanov ise yarı-Kadet eğilimleri yüzünden çok şey kaybetmişti. O zaman Troçki en ön cephede yer almıştı.[7]

Petersburg Bolşevikleri'nin *Sovyetler*'e karşı sekter ve dogmatik tutumu da Troçki'ye antipatik gelmişti. Başlangıçta Petersburg Bolşevik Komitesi anti-sosyalist bir organ olarak gördüğü Sovyet'in ortaya çıkışından ürkmüştü. Bazı üyeler, partinin varlığını düşünerek gereksiz gördükleri bu organı boykot etmek isterken, diğerleri mümkün olduğu kadar çok Bolşevik'in katılmasını ama – gene "gereksiz" olduğu gerekçesiyle – "Sovyet'i içinden patlatmayı" savunuyordu. Yıllar sonra Troçki, Parti Tarihi Bürosu'na 25 Ağustos 1921 tarihli mektubunda şunları hatırlatmıştı:

Bolşevik Merkez Komite'nin Bogdanov liderliğindeki Petersburg grubu, seçilmiş partisiz bir işçi örgütünün kurulmasına şiddetle karşı çıktı. Petersburg'daki Bolşevik üst yönetimin Sovyet'e yönelik olumsuz tutumu, yoldaş Lenin'in Rusya'ya varışına kadar devam etti. Sovyet'e taktik yaklaşımın gözden geçirildiği Bolşevik MK (ya da MK Bürosu ya da MK'nın Petersburg Bürosu) toplantısında ben de vardım. Bogdanov şu planı önerdi: Bolşevik hizip adına, Sovyet'e derhal Sosyal Demokrat programı ve partinin genel liderliğini kabul etme önerisi götürme [ve] Sovyet'in bunu reddetmesi halinde Sovyet'i terk etme... Bogdanov'un "ültimatom" ("terk etme") taktiği o zaman bile tam bir açıklıkla ifade edilmişti.

Sovyet'e program konusunda ültimatom verilmesine karşı itirazların tümü geçersiz sayıldı. Toplantıda Bogdanov'un planı kabul edildi. Birkaç gün sonra, yoldaş Anton (Krasikov), Bolşevikler adına Sovyet'e parti programını ve partinin liderliğini kabul etmesini önerdi. Hatırladığım kadarıyla tartışma çok kısa sürdü. Krustalev itiraz etti. Krasikov'un önerisi de pek destek bulmadı. Ama Bogdanov'un planının aksine, Bolşevikler Sovyet'ten ayrılmadılar. [8]

Petersburg Sovyeti'nin sadece 50 gün yaşayıp ve iktidarı ele geçirme sınavından geçmemiş oluşu, üyeleri mücadelede Sovyet'e öndelik edecek kadar çelikleşmemiş bir partinin önemini vurgulamakta yetersiz kalmıştı. 1905 Devrimi'nde proletarya olgunlaşmamıştı. Burjuvaziyle çatışması, 1917'deki kadar gelişecek bir zaman ve mekândan yoksundu. Şubat 1917'den hazirana kadar, Temmuz Günleri'nde, ağustosta Kornilov darbesinde ve nihayet Ekim Devrimi'nde, Bolşevizm ve Menşevizm arasındaki farklılıklar sürekli derinleşti. 1905'te ne Bolşevizm ne de Menşevizm kesin sınır çizgileriyle ayırt edilebilir durumdaydı.

Troçki ve parti kadroları

Troçki'nin **Siyasal Görevlerimiz**'de Lenin'in parti anlayışını temelden yanlış değerlendirmekle birlikte, önemli bir gerçek payı bulunuyordu. Merkezci partide destek bulduktan sonra, işçilere bel bağlamaktan vazgeçmiş olan o günlerin "parti üyeleri"nin düşüncesinin oldukça isabetli bir değerlendirmesini sunuyordu. Başka bir yerde yazdığım gibi:

Her ne kadar 1905 Devrimi öncesinde ve bunu izleyen gericilik yıllarında parti üyeleri, proletaryanın ileri kesimlerinden bile çok daha fazla faal ve bilinçli olsalar da devrim zamanında onların çok gerisinde kaldılar. [9]

Devrim sırasında parti üyeleri, kitlelerin inisiyatifinin yaşamsal rolünü görmemişlerdi. Buna karşılık 1905 Devrimi arifesinde Stalin'in yazdığı bir çağrıda görülebileceği gibi en vurucu bölümünü aşağıya aldığımız muhafazakâr ve elitist özellikler sergiliyordu: "*Sımsıkı kenetlenelim ve parti komitelerinin etrafında harekete geçelim. Sadece parti komitelerinin bize gerektiği gibi önderlik edebileceğini, sosyalist dünya denilen 'vaat edilmiş topraklar'a giden yolumuzu sadece onların aydınlatabileceğini unutmayalım.*" [10] Bunu Lenin'in hemen hemen aynı günlerde uzaklardaki Cenevre'den yazdığı satırlarla karşılaştırın: "*Yüzyılların sömürü, acı ve yasının yüreklerinizde biriktirdiği öfke ve nefretle ilerleyin!*"

1905'te Lenin, kadrolar içindeki muhafazakâr eğilimlerin üstesinden gelmek zorundaydı. Bu yüzden 1905 İlkbaharı'ndaki Bolşevik Parti'nin Üçüncü Kongresi'nde, Lenin partiyi parti içinde önder rolü üstlenebilecek işçilere kapısını açmaya teşvik eden bir karar tasarısı sundu. "*Kongredeki delegelerin çoğu, kendilerinin taban üzerindeki otoritelerini zayıflatacak herhangi bir adıma karşı olan parti üyeleriydi. Sözlerini Ne Yapmalı'dan alıntılarla destekleyen bu parti üyeleri, işçileri komitelere alınmasında 'aşırı tedbirli' davranılmasını istediler ve 'demokrasi oyunu'nu mahkûm ettiler.*" [11]

1905'te parti üyelerinin oynadıkları role tanık olan Troçki, Leninist merkeziyetçiliğe karşı tek yanlı görüşünü sağlamlaştırmıştı. Aslında daha sonraki yıllarda parti üyeleri, Bolşevik Parti'nin yaşamını sürdürmesinde pozitif, yaşamsal bir rol oynamışlardı. Başka bir yerde yazdığım gibi:

> *Birçok bakımdan parti üyeleri çok değerli insanlardı. Hayatlarını devrimci harekete adamış ve kendilerini tamamen partinin gereksinimlerine tabi kılmışlardı. Hareketin dışında hiçbir hayatları yoktu. Yaptıkları fedakârlıklardan dolayı büyük manevi otoriteleri vardı. Kendileri böylesine örnek oluş-*

turdukları için, tabandaki işçilerden her zaman fedakârlık talep edebilecek konumdaydılar. Genel olarak yetenekli, gözü açık, enerjik ve irade sahibi insanlardı; aksi halde tam kanun kaçakları olduklarından ayakta kalamazlardı.

Parti üyeleri kararlı faaliyetlerini aylar ve yıllar boyu sürdürdüler. Bolşevizm'in belkemiğini oluşturan, partinin geleneğini, devamlılığını sürdüren bir dizi insanın isimlerini, örneğin Londra'da Beşinci Kongre (1907) delegelerinin listesinde görmek mümkün.

1906-10 gericilik döneminde partiyi, kalabalık gruplar halinde terk edenler parti üyeleri değildi; onlar çoğunlukla davaya sadık kaldılar. Mücadele içinde kadroların bir eleme süreci yaşandı ve geriye kalanlar genellikle bu parti üyeleri oldu. Ne yazık ki özveri ve özel yetenekler parti mekanizmasının muhafazakârlığına karşı garanti sağlamaz. Ünlü doğa bilimci Herbert Spencer, her organizmanın mükemmelleşmesiyle doğru orantılı olarak muhafazakâr olduğunu akıllıca gözlemlemişti. Bu parti üyelerinin partiye nasıl kaydedileceğini, eğitilip sadık kalacaklarını bilen Lenin, 1905 Devrimi sırasında onların muhafazakârlığına karşı çıkmak zorunda kaldı.[12]

Rosa Luxemburg'un Lenin'in parti anlayışına muhalefeti

Troçki'nin Lenin'le arasına mesafe koymasında muhtemelen ağır basan bir başka faktör daha vardı. Rusya dışındaki sosyalist hareketin tüm liderleri Menşevikler'in yanında yer almışlardı. Aralarında *Karl Kautsky*, *Agustos Bebel* ve *Rosa Luxemburg* da bulunuyordu. O sırada Çarlığın yönetimindeki Polonya'da faaliyet gösteren partinin lideri olan Rosa Luxemburg'un duruşu özel bir öneme sahipti. Rosa Luxemburg'un pozisyonunu bir ölçüde meydana sermek, konumuzdan ciddi olarak uzaklaşmayı gerektirir. Ama

Luxemburg'un pozisyonunun Troçki üzerindeki büyük etkisi nedeniyle buna mecburuz.

1904 yılı boyunca, Martov, Akselrod, Potresov ve Dan Alman tanıdıklarını Bolşevik-Menşevik uzlaşmazlığı konusunda görüş bildirmeye çağırdılar. Çağrıya olumlu karşılık veren Rosa Luxemburg'un makalesi – *Rus Sosyal Demokrasisi'nde Örgütsel Sorunlar* – hem *Neue Zeit* [Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin gazetesi] hem de Iskra'da yayınlandı.

Troçki'nin **Siyasal Görevlerimiz**'de yaptığı gibi Rosa Luxemburg da Lenin'in Sosyal Demokrasi'yi "*sınıfsal çıkarının bilincine varan proletaryaya katılmış olan Jakobenler*" olarak nitelendirmesini öne çıkardı:

> *Doğrusu Sosyal Demokrasi proletaryanın örgütüne katılmış değildir. O kendisi proletaryadır. Bu yüzden de Sosyal Demokrat merkeziyetçilik... kendi partisi içindeki çoğunluğun yönetimidir...*
>
> *Sosyalist partiyi yöneten organların muhafazakâr bir rol oynama eğilimi vardır... Alman Sosyal Demokrasisi'nin şimdiki taktik politikası tüm dünyada saygı uyandırmıştır çünkü adil olduğu kadar esnektir de. Bu partinin güzel uyumunun bir işaretidir... Ne var ki bu uyumun mükemmelliği şimdiden partimizin geniş ufkuna yaklaşmıştır...*
>
> *... bugün yönetici rolüne layık tek "özne" işçi sınıfının kolektif "ego"sudur. İşçi sınıfı kendi yanlış yapıp tarihin diyalektiği içinde öğrenme hakkını talep ediyor.*
>
> *Açık konuşalım. Tarihsel olarak, gerçek bir devrimci hareketin yaptığı hatalar, en akıllı Merkez Komite'nin yanılmazlığından çok daha verimlidir.* [13]

Neden Rosa Luxemburg bu pozisyonu savundu? Bunun Rosa Luxemburg hakkındaki kendi kitabımda üzerinde durduğum genel nedenleri var:

Rosa Luxemburg'un örgütün rolünü muhtemelen küçümseyip kendiliğindenciliğin rolünü muhtemelen abartmasının köklerini anlamak için, içinde faaliyet gösterdiği duruma göz atmalıyız. Birincisi Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin oportünist liderliğine karşı mücadele etmek zorundaydı. Bu liderlik, örgüt faktörünü orantısız vurgularken kitlelerin kendiliğindenciliğini önemsemiyordu. Sözgelimi bir kitlesel grev imkânını kabul ettiği hallerde bile reformist liderlik şöyle düşünüyordu: Kitlesel bir siyasal greve çıkılacak koşullar ve – sözgelimi sendika fonlarının dolu olduğu – uygun zaman sadece parti ve sendika liderliğince belirlenecek ve tarihi saptanacaktır. Bebel, Kautsky, Hilferding, Bernstein ve diğerlerine göre oy hakkını elde etmek ya da parlamentoyu savunmak olan grevin amaçlarını belirlemek de onların görevidi. Bir kere parti ve liderliğin talimatı dışında işçilerin hiçbir şey yapmaması ihlal edilemez bir kural olarak kalmalıydı. Rosa Luxemburg, işte bu kudretli parti liderliği ve cılız kitleleri savunan görüşle mücadeleye katılmıştı. Ama böylece çubuğu bükerken biraz fazla ileri gitmiş oluyordu.

İşçi hareketinde Rosa Luxemburg'un savaşmak zorunda olduğu bir başka kanat da Polonya Sosyalist Partisi'ydi (PPS). PPS şovenist bir örgüttü, açık hedefi Polonya'nın ulusal bağımsızlığıydı... PPS, terörist gruplar örgütlemek, vb. gibi maceracı faaliyetleri benimsemişti. Eylem bütün olarak işçi sınıfına değil, sadece parti örgütlerine dayalıydı. Burada da toplumsal süreç çok az hesaba katılırken, liderliğin kararı her şeydi. Burada da (PPS'nin volontarizmine karşı uzun mücadelesinde) Rosa Luxemburg kendiliğindencilik faktörünü uygulamıştı.[14]

Rosa Luxemburg'un Lenin'e karşı merkezi bir argümanı da onun Avrupa, Alman ve İngiliz (Fabian) örgütlenme modellerini Rusya'ya nakletmiş olmasıydı.

Rosa Luxemburg'un örgütsel sorunda neden böyle bir pozisyon aldığının yanında, pozisyonunun dolaysız, özgül bir nedeni daha vardı. J. P. Nettl, Rosa Luxemburg'un *"ulusal sorun konusunda Lenin'le kozlarını paylaşmak zorunda olduğu"*nu açıklar.[15]

Nettl, *"İkinci Kongre'de Polonya müzakereleri sırasında, örgütsel problem mesele edilmemişti"* diye yazar.[16] Hayati olan, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının RSDİP programına sokulmasıydı. Rosa Luxemburg ve onun Polonya partisi, Polonya ve Litvanya Krallığı Sosyal Demokrasisi (SDKPiL), ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına sürekli muhalefetinde gitgide daha takıntılı bir tavır sergilemişti. Rosa Luxemburg'un Lenin'e saldırısının gerçek nedeni de buydu.

Iskra'nın Temmuz 1903 sayısında, Lenin'in ulusal sorunla ilgili bir makalesi yayınlanmıştı. Burada RSDİP'in, Polonyalılar dâhil ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını desteklemesi gerektiğini bir kez daha öne sürmüştü. Rosa Luxemburg ve Leo Jogisches sert bir tepki gösterdiler. SDKPiL'in 1903 Kongresi'ne gönderdiği delegelere kısaca derhal Ruslar'a Iskra makalesinin ışığında müzakerelerin;

> *... artık pamuk ipliğine bağlı olduğunu söylemeleri talimatı verildi. ... Ruslar'a bu makalenin sonrasında [PPS'ye karşı bir silah olarak] Ruslar'a katılmanın ahlaki değeri fiilen ortadan kalkmıştır ve bizi birinci planda ilgilendiren de sadece ahlaki yandır. Eğer onlar [Iskra makalesinde vurgulanan ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını somut olarak ifade eden tüzüğün] 7. paragrafını değiştirmek istemezlerse, biz de [niyetlendiğimiz] birliği bozmak zorunda kalacağız.*

Zasuliç'e Iskra makalesinden sonra benim [Rosa] birleşmeyle zırnık kadar ilgilenmediğimi ve artık daha fazla taviz verilmemesini tavsiye ettiğimi söyle.[17]

Rosa Luxemburg ve Leo Jogisches – muhtemelen 6 Ağustos tarihli – bir telgrafla, RSDİP'e bir ültimatom çektiler: 7. paragrafın geri çekilmemesi halinde, Polonya partisi kongreye katılmayacaktı. Lenin ve diğer Rus liderlerin geri çekilmemesi üzerine, 7 Ağustos'ta Polonya delegeleri kongreyi terk ettiler.[18]

Bu örgütsel problemin Rosa Luxemburg için önemsiz olduğunu söylemekle aynı şey değil. Onun Polonya partisi, Lenin'in devrimci parti anlayışından uzak, gevşek bir gruptu:

Büyük ölçüde, élite'in her üyesi kendi inisiyatifiyle ve kendi tercih ve alışkanlarıyla hareket ederdi. Gerçekten de talimatlar çok enderdi... iletişim kılı kırk yaran görüş ayrılıklarını iletme sorunuydu. Bu gevşeklik karşısında dehşete kapılan Dzerjinski, bunu yozlaşma belirtisi olarak görmüştü. "Politikasızlık, yönsüzlük, yardımlaşmama... herkes kendi başının çaresine bakmak zorundaydı" ... Partinin yönetiminde kazara oluşan bir boşluktan ziyade bu gelişigüzel teklifsizlik bilinçliydi ve kıskançlıkla korunuyordu. Bazı liderler parayla ve örgütsel rutinle hiç uğraşmak istemiyorlardı; bu onları yazmaktan alıkoyuyordu. Marchlewski, 1902'de Cezaryna Wojnarowska'ya kızgınlıkla "Parayla ilgili konularla meşgul olmak istemem... Bu tür konularda mutemet Wladek'e [Olszewski] başvurmalısınız" diye yazmıştı. Aynı şey Rosa Luxemburg'a çok daha uygun düşüyordu. Bir aşamada Rosa'nın örgütsel konuları hiç dert etmemesi, hiçbir resmi konferans ya da kongreye katılmaması gerektiğine dair resmi bir parti kararı alınmıştı.[19]

Rosa Luxemburg, hiçbir zaman kendi partisinin merkez komitesine üye olmamıştı.

Polonya parti örgütünün bu gevşekliği parti içi demokrasinin göstergesi değildi. RSDİP içinde anlaşmazlıkları ortaya koymanın resmi aracı gibi bu anlaşmazlıkları çözmenin resmi prosedürü de olduğu halde, Polonyalı *"liderler görüşlerini birbirlerine formalitesiz iletmeyi tercih ediyorlardı. Parti birliği ne bir disiplin sorunu ne de herhangi bir bilinçli iradi eylem sorunuydu. Daha çok bir uzlaşma ürünüydü."* [20]

Polonya partisinin liderleri kendilerini bir "akran grubu" gibi görüyorlardı. Kendilerini *"eşit olarak görürlerken başka hiç kimse aynı ölçüde eşit değildi – bu bilgiden çok inanç, ayrıca sırf belirli amaçlarla işbirliği yapma meselesiydi; üyeler üzerinde iradi olarak kabul edebilecekleri dışında hiçbir talep öne sürmeyen bir gruptu."* [21]

Polonya partisini formalitesiz yönetme biçimi, üyelerin belirli kararların neden alındığı konusunda bilgi sahibi oldukları anlamına gelmiyordu. Bu yüzden Nettl, 1903'te RSDİP ile müzakereler konusunda şöyle yazar:

> *Polonya partisi üyelerini müzakereler ya da müzakerelerin neden başarısızlıkla sonuçlandığı konusunda resmen bilgilendirmek kimseye dert olmadı. Hatta bazı liderler, özellikle de Julian Marchlewski ve Cezaryna Wojnarowska ne olup bittiğini anlamak için Ruslardan gelen bilgilere ya da Polonyalı ziyaretçilerin dedikodularına güvenmek zorunda kalmışlardı. Güya müzakerelerin ana amacı olan örgütsel problemler konusunda SDKPiL'in resmi düşüncesi ile katılımın başlıca amaçlarının PPS'ye karşı ahlaki destek ve teselli olduğunu söyleyen Rosa Luxemburg'un özel değerlendirmeleri arasında açık bir tutarsızlık mevcuttu. Bütün bu örgüt işleri artık saçma sapan görünüyordu. Rosa ve Leo Jogisches, an-*

laşılan sorunu kendi bildikleri gibi çözmeye karar vermişler; gerçekte başka hiç kimsenin değil, kendi temel önceliklerini ortaya koymuşlardı. Rosa'nın neler düşündüğünün farkında olmayan bazı üyeler, örgütsel sorunları aşılmaz bir engel olarak görmeye devam ediyorlardı. Diğerleriyse Rosa'nın kendisinin bu kadar uzun süre vazetmiş olduğu Ruslarla birleşmenin başarıya ulaşmayışında bunları bile zayıf bir temel olarak görüyorlardı.[22]

Rosa Luxemburg, Polonya partisinin geleneklerini Alman **Spartakusbund**'a aktardı. "*Birçok yönüyle, Spartakusbund'da gelişen kişisel ilişkiler, tutumlar, hayat ve çalışmaya dair fikirlerin tümü bilinçsiz bile olsa SDKPiL'i model almıştı. ... SDKPiL'de olduğu gibi Spartakusbund'da da örgüt için çaba harcama işi ağırdan alınıyordu.*" [23]

Rosa Luxemburg'un, Lenin'in parti anlayışının parti içi demokrasiyi ihlal ettiği argümanı Polonya partisinin pratiğiyle tam örtüşmüyordu. Nettl'ın açıkladığı gibi Rosa Luxemburg'un "*Polonya partisindeki kendi tutumları daha fazla 'demokrasi' gibi taleplerle hiç de uyuşmuyordu; yerel örgütleri kontrol etmek yerine Rosa açıkçası onları hepten görmezlikten gelmişti.*" [24]

Rosa Luxemburg, Bolşevikler'in ve Menşevikler'in tek partide birlikte olması konusundaki fikrini ancak 1917-18'de değiştirecekti. 1911 Yazı'nda şöyle yazmıştı: "*Her şeye rağmen, iki tarafda ortak bir konferansta bir araya gelmeye zorlanırsa, partinin birliği gene de kurtarılabilir.*"

Ağustos 1911'de tekrarlıyordu:

Birliği kurtarmanın tek yolu, Rusya'dan gönderilenlerle genel bir konferans toplamaktır. Çünkü Rusya'dakilerin hepsi barış ve birlik istiyorlar ve yurtdışındaki dövüş horozlarını kendine getirebilecek tek güç onlar. [25]

Aralık 1913'te Rosa Luxemburg "Lenin grubu"nu RSDİP Duma grubunu bölmekle suçladı. Bolşevikler'i Lenin'in yarattığı "*bölücü bir grup*" [26] olarak adlandırdı.*

Troçki, Rosa Luxemburg'un Lenin'in parti örgütü anlayışına hangi güdülerle muhalefet ettiğini bilmiyordu. Ama elbette Rosa Luxemburg'un Lenin'in parti anlayışıyla mücadele halinde olduğunu biliyordu. Bu onun söz konusu sorunda Lenin'e kendi muhalefetini güçlendirmesinde çok büyük bir rol oynamıştı.

Tarihi, insanlar yaptığından Troçki'nin kişisel özellikleri, Lenin'in parti anlayışını inatla reddetmesinde bir rol oynamış olabilir. Troçki'nin bu sorundaki inatçılığı çok yaygın olarak gururuyla açıklanmıştı. Ama bu saçma. Troçki kendini sonuna kadar devrime adamıştı. Troçki'nin "inatçılığı" belki de bir ölçüde Lenin'in ölümünden hemen önce yazdığı Vasiyet'inde işaret ettiği bir kişilik özelliğinde gizliydi: "*O belki de mevcut MK'daki en yetenekli insan. Ama aşırı bir kendine güven sergiledi...*" [28] Troçki'nin özgüveni iki kenarı keskin bıçak gibiydi. Bu onun güçlü tarafıydı; ama zaafa da dönüşebilirdi.

Sonuç olarak

Marx, işçi sınıfının kurtuluşunun işçi sınıfının eylemi olacağını söylemişti. Aynı zamanda her toplumda hâkim fikirlerin egemen sınıfların fikirleri olduğunu da söylemişti. Bu iki açıklama arasında Marx'ın kafasında değilse de toplumsal gerçeklikte bir çelişki var. Eğer böyle bir çelişki olmasaydı, sosyalizme geçiş ya zahmetsiz ya

* 1907'de Jogisches, Polonya partisini merkeziyetçi bir örgüte dönüştürmeye karar verdi. Parti şimdi de çok az iç demokrasisi olan süper-merkeziyetçi bir örgüte dönüşmüştü: "... *1907'den 1911'e kadar nereden bakarsanız bakın, SDKPiL Jogisches'ti... Çok az muhalefet kaldıran, aşırı sert ve hoşgörüsüz bir lider olup çıkmıştı. Onun muhaliflerle baş etme yöntemleri Lenin'inkinden daha az polemikçi olmakla birlikte en az o kadar etkiliydi... Onunla anlaşmazlığa düşenlerin istifa etmekten başka çaresi yoktu. 1908 ve 1911 arasında, SDKPiL Merkez Komitesi'nin – Polonya Yürütme Kurulu – bazı önde gelen üyeleri sessizce ayrıldılar. Kalanlar ise giderek sertleşen disipline ve şövalye ruhuna uymaya zorlandılar – seçenekleri ya kalıp ses çıkarmamak ya da çekip gitmekti.*" [27]

da imkânsız olacaktı. Eğer ilk açıklama apaçık doğru olsaydı, o zaman sosyalizme geçiş zahmetsiz olacaktı. Milyonlarca işçi minik egemen sınıflarına karşı birleşirdi. İkinci örnekteyse, sosyalizm hiçbir zaman olmazdı, çünkü işçiler burjuva fikirlerin tutsağı olacaklardı.

Bu çelişkiler nedeniyle sınıf mücadelesi – işçiler ve kapitalistler arasındaki mücadele – kendisini, işçilerin işçilerle mücadelesi içinde ifade eder. Bazı işçilerin sınıf bilinci ve cesareti diğerlerinden fazlayken, başkaları daha geri ve kapitalistlere daha teslimiyetçidir. Grev gözcüleri, kapitalistlerin işini durdurmayı amaçlamaz; kapitalistler zaten hiçbir zaman çalışmaz, grev sırasında da çalışmaya başlamayacaklardır. Grev gözcüsü işçiler, grev kırıcısı olan ya da olabilecek işçilere karşı kavga verir. Eğer bu çelişki olmasaydı, devrime, iç savaşa ya da proletarya diktatörlüğüne hiç ihtiyaç olmayacaktı. Eğer tüm işçiler sosyalizmi desteklemekte birleşseydi, devrimci şiddete hiç gerek kalmayacaktı: O zaman işçiler, kapitalistleri tükürükleriyle boğarlardı.

Lenin'e göre bir öncü parti ihtiyacı kesinlikle işçilerin eşitsiz bilincinde, sınıfın birliğini tehlikeye atan gruplaşmada yatıyordu. Ama işçi sınıfının bilincindeki aynı eşitsizlik, elitizm ve ikameciliği de üretir. Troçki, bu tehlikeyi tek yanıyla görmüş, sonradan ancak 1917'de gönülden benimsediği Lenin'in parti anlayışını on dört yıl boyunca reddetmişti.

1917 öncesinde Troçki'nin parti sorununa yaklaşımı, onun büyükçe bir örgüt inşa etmesini imkânsız kılmıştı. Bütün 1903-1917 yılları boyunca, etrafında bir yazar grubu olsa da hiçbir zaman bir örgüt olmamıştı. "Anti-hizip" hizbinin şefi olarak her zaman izole edilmişti. Troçki'nin "hizipler üstü" duruşunun anlamı, aktif sosyalistlerin pratikte ne Bolşevikler'i ne de Menşevikler'i seçmek zorunda olduklarıydı ve seçim yapmamalarıydı. Kişi, birlik vazettiği için alkış alabilir ama iki temel hizip birleşmeye hazır değilse, araya

bir köprü kurulamayacağından kişi onların arasında kalır.

Troçki'nin hatalı pratiği hatalı parti teorisini beslemişti. Çalışacak kadroları olmadığından, gelişmiş görüşlere sahip kişileri seçmek, onları sımsıkı merkezileşmiş bir örgütte kaynaştırmak, bir aygıt inşa etmek ve gerekirse bu aygıtla birlikte mücadele vermek zorunda değildi. Parti merkeziyetçiliği ona sadece yük gibi geliyordu. Kuş kendi kendisine şöyle diyebilir: "Hava direnci olmasaydı uçmak ne kolay olurdu." Hareketsizlikten, muhafazakârlıktan, elitizm ve ikameciliğe yatkınlıktan mustarip bir örgütün sorumluluğu olmasaydı, işçi sınıfına liderlik etmek ne kolay olurdu.

Ancak merkezileşmiş bir kitlesel devrimci parti ihtiyacının Troçki'ye kendisini açıkça dayattığı 1917'de, Lenin'in öncü parti anlayışını temelden reddetmekten kendisini kurtaracaktı. İşte o zaman böyle bir partinin inşasından kaçınarak kişinin ikamecilik tehlikesinden uzaklaşamayacağını açıkça kavramıştı.

Bolşevikler'e katılmadan önceki yıllarda, Troçki'nin parti sorununa yaklaşımının temelinde Lenin'in merkeziyetçiliğinin işçilerin öz faaliyetini ortadan kaldıracağı varsayımı yatıyordu. Elbette merkeziyetçilik yanlış uygulanırsa işçi saflarının kendi faaliyetini ortadan kaldırabilir. Doğru uygulanan merkeziyetçilik ve doğru bir liderlik işçilerin özgüvenini ve faaliyetini geliştirmenin zorunlu bir koşuludur. Bu, çok ileri görüşlü bir liderlik gerektirir.

Troçki'nin "hizipler üstü" pozisyonunun, muazzam teorik katkısının – **Sürekli Devrim Teorisi** – etkisini tamamen ortadan kaldırmış olması bir trajediydi. Menşevikler, teoriyi reddetmişlerdi; çünkü devrimci bir teoriydi. Bolşevikler ise Menşevizm'in bir sözcüsünün kaleminden çıktığı için o teoriyi görmezlikten gelmişlerdi. Bir zincirin gücü en zayıf halkası olduğundan, Troçki'nin parti sorunundaki pozisyonu, birazdan göstereceğimiz gibi onun muhteşem *Sürekli Devrim Teorisi*nin etkisini ortadan kaldırmıştı.

6

Troçki ve Parvus: Sürekli Devrim Teorisi'nin Ortaya Çıkışı

1904 Eylülü'nde Troçki, Iskra'da yayınlanmak üzere gönderdiği "*Yoldaşlara Açık Mektup*"ta Menşevikler'den kopuşunu ilan etti. Mektup hiç yayınlanmadı. Troçki 1904'ün ikinci yarısındaki *zemstvo* kampanyası sırasında Menşevikler'in liberallere yumuşak davranmalarına büyük ölçüde karşı çıkmıştı. Troçki, aynı yılın sonbaharında Alexander Israel Helphand'la (*Parvus*) birlikte kalmak için Münih'e gitti. Troçki'den on iki yaş büyük olan Parvus da bir Rus Yahudisi'ydi. 1890'ların ortalarından beri Almanya'da yaşıyordu. İkilinin buluşması, Troçki'nin düşünce tarzında ömür boyunca sürecek bir etki yarattı.

Parvus, zamanında Marksist yazar ve siyasi düşünür olarak olağanüstü bir ün kazanmıştı. Troçki otobiyografisinde şöyle yazar:

> *Parvus, yüzyıl başında tartışmasız en önemli Marksistler'den biriydi. Marksçı yöntemi beceriyle kullanıyordu; ufku genişti ve dünya olaylarında önem taşıyan her şeyi dikkatle incelerdi. Korkusuz düşünce tarzı ve enerjik, güçlü üslubu onu seçkin bir yazar haline getirmişti. Beni sosyal devrimin problemlerine yaklaştıran ilk incelemeleri, bence proletaryanın iktidarı fethini çok uzak bir geleceğin "nihai" amacından günümüzün pratik bir görevine dönüştürmüştü.*[1]

Yıllar sonra, Parvus siyasal ve kişisel bir yozlaşma yaşayarak silah tüccarı olmuş, savaş sırasında emperyalist Almanya'yı coşkuyla desteklemiş ve Weimar Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ebert'in danışmanı olmuştu. Bununla birlikte 1915'te Parvus, sosyal yurtsever olduğunda Troçki onunla tüm ilişkilerini koparmakla birlikte, Parvus'a entelektüel borcunu hâlâ tüm dürüstlüğüyle ifade ediyordu:

Bu satırların yazarı, fikirleri ve entelektüel gelişmesini ona borçlu olduğu kadar Avrupa Sosyal Demokratları'nın eski kuşağından başka hiç kimseye borçlu değildir... Şimdi bile, teşhis ve tedavide aslan payının Parvus'a ait olduğunu gizleyecek neden görmüyorum.[2]

1895-96'da Parvus, siyasal kitle grevinin etkisi konusunda *Neue Zeit*'a bir dizi makale yazdı. Kitle grevinin sosyalist hareketin cephaneliğinde önemli bir silah olduğu ve olması gerektiği fikrini Rosa Luxemburg'dan önce geliştirdi. Ağustos 1904'te genel grevin işçilerin saldırısında yaşamsal bir silah olduğunu öne sürdü.

Parvus, Rusya ve Japonya arasındaki bir savaşı daha 1895'te tahmin etmiş ve bu savaştan Rus devriminin gelişeceğini öngörmüştü. Rus-Japon savaşının çıkmasından hemen sonra, Iskra'da kâhince bir cümleyle başlayan "*Savaş ve Devrim*" (daha sonra **Rossiia i revoliutsiia** adlı kitabında yeniden yayınlanacaktı) gibi çarpıcı bir adla bir makale dizisi kaleme aldı: "*Rus-Japon savaşı gelecek büyük olayların kızıl şafağıdır.*" [3]

Avrupa'daki ulusal birlik savaşlarının sonuncusundan sonra, 1871'de başlamış olan Avrupa'nın istikrar döneminin Rusya ve Japonya arasında savaşın başlamasıyla birlikte son bulduğu tezini geliştiren oydu. Üretim araçlarının özel mülkiyeti gibi ulusal devlet de ekonomik gelişmenin sürmesinin önünde engel oluşturuyordu: "*Avrupa'da kapitalist düzen, uzun süredir Avrupa'daki ekonomik,*

siyasal ve kültürel gelişmeye ayak bağıdır." Hammadde ve dış pazarlar rekabeti, rakip ulusal ekonomik çıkarlar, sürekli endüstriyel gelişmeye duyulan doymak bilmeyen ihtiyaç – bütün bunlar "*kaçınılmaz olarak bir dünya savaşına götürecektir.*" Üretici güçlerin paralel olmayan gelişmesinin anahtarı, özel mülkiyeti ve ulusal devleti kesinlikle ilga edecek olan uluslararası işçi sınıfının elindeydi.

Parvus, Rusya'nın emperyalist çatışmaya katılmasının bağımsız bir güç olarak kalma dürtüsü ve dikkatleri içteki baskıdan dış çatışmaya çekme arzusunun sonucu olduğunu yazmıştı. Ne var ki savaş, Çarlık rejiminin çürümüşlüğünü ortaya serip sosyal dağılma sürecini hızlandıracaktı. Çarlık rejimi tüm Avrupa rejimlerinin en istikrarsızıydı. Rusya'daki karışıklığın dünya çapında yankıları olacaktı: "*Kapitalist gelişmenin tüm dünyadaki süreci, Rusya'da bir siyasal karışıklığa neden olacaktır. Bu da tüm kapitalist ülkelerdeki siyasal gelişmeyi etkileyecektir. Rus devrimi kapitalist dünyayı şekillendirecek ve Rus proletaryası sosyal devrimin öncüsü rolünü üstlenecektir.*" [4]

"9 Ocak'a Doğru"

Parvus'la birlikte kalmak için geldiğinde Troçki, Rusya'daki sosyal ve siyasal krizi ele alan tamamlanmamış bir broşürü yanında getirmişti. Burada Rusya'da burjuvazi önderliğinde bir devrim beklemenin boşuna olduğuna ileri sürüyordu. Köylü hareketinin tek başına kazanamayacağını, Çarlık'la girişilen güç gösterisinin silahlı bir ayaklanma gerektirdiğini ve bu yoldaki bir sonraki adımın genel grev olacağını öne sürüyordu. Broşür güçlü bir grev dalgasının başladığı Petersburg'daki *Kanlı Pazar*'dan önce yazılmıştı. Troçki, bu broşürü Aralık 1904'te tamamlamış, Kanlı Pazar olaylarından (9 Ocak 1905) sonra, ***Do 9 Ianvara*** (9 Ocağa Doğru) adını vermişti. Parvus elyazmasını okuyunca çok etkilenmişti. Şöyle haykırdı:

Olaylar bu analizi tamamen doğrulamıştır. Artık kimse genel grevin en önemli mücadele aracı olduğunu inkâr edemez. 22 Ocak, papaz cübbesi altında bile ilk siyasal grevdi. Buna bir tek Rusya'da devrimin iktidara demokratik işçi hükümetini getirebileceği de eklenmeli.[5]

9 Ocak'a Doğru, Kasım 1904'te Çar'a yönetim sisteminde reform çağrısı yapan bir konferansla doruğa ulaşan liberallerin *zemstvo* kampanyasına cevap olarak yazılmıştı. Broşürün ilk kısmı liberallerin başvurusunun ne kadar ödlekçe olduğunun gösterilmesine ayrılmıştı. Anayasa, genel oy hakkı ve cumhuriyet çağrısından çekinmişlerdi:

Mücadele yerine taviz. Ne pahasına olursa olsun uzlaşı. Böylece de otokrasiye karşı mücadele amacıyla değil, kendisini onun hizmetine sunma amacıyla örgütleme dürtüsü... Yönetimi yenmek için değil de onun şükran ve güvenini kazanmak için, kendi saflarına kabul etmesi için iknaya çalışma amacıyla...[6]

Burjuvazinin ödlekliğini gösterdikten sonra, Troçki proletaryanın devrimci niteliğini analiz ederek devam eder. Troçki'nin gerçekçi tahayyülü burada doruğa çıkar. O, yaklaşan devrimi hayret verici bir netlikle betimler. İnsan bunu okurken gözlerine inanamaz; çünkü olaydan sonra yazılmış gibidir. Troçki, devrimin genel grevden silahlı ayaklanmaya doğru gelişeceğini söyler:

En başta devrimci olayların başlıca alanının şehirler olacağını ortaya koymalıyız. Bunu kimse inkâr etmeye kalkmasın. Dahası, gösterilerin ancak kitlelerin – en başta sanayi proletaryasının... – katılması halinde bir halk devrimine dönüşebileceğine şüphe yok. İşçileri makine ve takım tezgâhlarından

koparmak, fabrika kapılarından uzaklaştırıp sokağa dökmek, komşu imalathaneye doğru yolu çıkarmak için orada şalterlerin indirildiğini ilan etmek, bu yolla imalathaneden imalathaneye, fabrikadan fabrikaya sokağa yeni kitleleri çekmek, iyice kalabalıklaşmak ve polis bariyerlerini çiğneyip geçmek, seyirci kalanları nutuklar ve çağrılarla cezbetmek, karşı istikametten gelen grupları içine almak, sokakları doldurmak, halk toplantıları için uygun tesisleri işgal etmek, buralarda güçlenmek, buraları sürekli yenilenen izleyicileriyle birlikte sürekli devrimci toplantılar için kullanmak, kitlelerin hareketlerini düzene sokmak, moralini yükseltmek, onlara olup bitenlerin amacını ve etkilerini açıklamak – nihayet, bu yolla şehri bir devrimci kampa dönüştürmek – bu eylem planının genel amacıdır.

Tekrarlarsak: Ana devrimci kuvvetlerin bileşimine uygun olarak, başlama noktası imalathane ve fabrikalar olmalıdır. Bu, önemli sokak gösterilerinin belirleyici olayları mümkün kılarak kitlesel bir siyasi grevle başlaması anlamına gelir. [7]

Ama tek başına şehir işçi sınıfı sonucu belirlemeyecektir. Köylülük "*büyük bir potansiyel devrimci enerji rezervi*"ni temsil eder:

Köylülere siyasal grev günü kendi toplantılarını düzenleme, Kurucu Meclis'in toplanmasını talep eden bir karar alma çağrısı yapılmalı. Kasabaların dış mahallelerindeki köylüler, Kurucu Meclis bayrağı altında toplanan devrimci kitlelerin sokak gösterilerine katılmaları için kasaba merkezlerine çağrılmalıdır. [8]

Son bir önemli nokta daha:

Grev zamanı "asiler"i bastırmak için sevk edilen her askerin Ulusal Kurucu Meclis'in toplanmasını talep eden halkla kar-

şı karşıya kalacağını bilmesi için askerler arasında en yoğun ajitasyona girişmek şarttır. [9]

Japonya'ya karşı savaş, askerleri devrimci sosyalist propagandayı özümsemeye hazır hale getirmişti:

Bir yıldır savaştayız. Elbette geçen yılın ordunun bilincine etkisini tam olarak göstermek imkânsız. Ama şüphe yok ki bu muazzam bir etki. Askeri hipnozun başlıca güçlerinden biri, askerin yedi düvele karşı yenilmezlik, güç ve üstünlüğüne inancının aktif biçimde korunmasından ibaret. Savaşta bu inançtan tek iz kalmadı... ordunun kendi yenilmezliğine inancını yitirmesi, şimdiden hizmet ettiği düzenin yenilmezliğinden büyük ölçüde şüphe duyması anlamına geliyor... Biri diğerini gerekli kılıyor...

Gemilerimiz daha yavaş gidiyor. Toplarımız daha kısa menzilli; askerlerimiz cahil; erbaşlarımızın pusulası ya da haritası yok. Askerlerimiz yalın ayak, çıplak ve aç. Kızılhaçımız yiyici. Komiserlik hırsızlık yapıyor – tabii ki bu dedikodu ve haberler askerin kulağına gidiyor. Asker de bunları belleğine kazıyor. Bu gibi söylentilerin her biri, aşındırıcı asit gibi moral zırhının pasını kazıyor. Barışçıl propaganda yılları savaşın tek gününün başardığını başaramazdı. Sonuçta sadece disiplin mekanizması ayakta duruyor... Otokrasiye inanç ne kadar azalırsa, otokrasi düşmanlarına güvene o kadar çok yer açılıyor.

Bu ruh halinden yararlanılmalı. Emekçi kitlelerin partinin kılavuzluğundaki eylemlerinin anlamlarının askerlere açıklanması şart. Yeni bildirilerle, daha çok yeni bildiriyle, bunun anlamı güçlü bir biçimde bilinçlerine kazılmalı. Orduyu devrimci halkla bir araya getirecek "Kahrolsun savaş!" sloganı en geniş anlamda kullanılmalı. Bu zorunlu çünkü belir-

leyici gün yaklaştığında, subaylar askerlere güvenememeli... Geri kalanını sokak halleder. Sokak, halkın devrimci coşkusuyla kışla hipnozunun son kalıntılarını da ortadan kaldırır. [10]

Troçki'nin yaklaşan devrimle ilgili çizdiği tablo kehanet gibi. İzleyebileceği tarihsel deneyimi çok azdı. Fransız Devrimi'nde sanayi proletaryası çok ufak bir rol oynamıştı. 1848 Devrimi'nde proletarya, köylülüğe önderlik etmemiş ve orduyu kendi saflarına çekmemişti. Aynı zamanda Paris Komünü de 1905'teki gibi proletarya, köylülük ve ordu bileşiminin ilk nüvesi olmamıştı. Kıpır kıpır, yapıcı bir tahayyül, açıklık ve özgüven Troçki'nin ***9 Ocak'a Doğru***'sunda bir araya gelmişti.

Bunu **Kanlı Pazar**'dan iki gün önce "*Rusya'da devrimci halk diye bir şey yok*" [11] diyen eski Marksist ve yeni liberal lider Peter Struve'un tahminiyle karşılaştırın. Struve'un sözleri, Çar'ın Maliye Bakanı Witte'nin 1895'teki açıklamasını akla getiriyor: "*Bereket, Rusya'da batıdaki anlamıyla bir işçi sınıfı yok. Sonuçta bir işçi sorunumuz yok; bunların ikisi de Rusya'da üreyebileceği verimli bir topraktan yoksun.*" [12]

Parvus'un Rus Devrimi'nin olasılıkları üzerine düşünceleri

Parvus'un Troçki'nin yazdıklarından etkilendiği belliydi; coşkuyla Troçki'nin broşürüne önsöz yazmaya koyuldu. Rus burjuvazisinin zayıflığı ve devrimde başrol oynayamayacağı analiziyle başladı. Çarlık Rusyası'nda siyasal bakımdan faal bir orta sınıfın bir güç merkezi oluşturabileceği bağımsız taşra şehirleri yoktu. Eski devrimlerde;

Herkesin bildiği gibi Batı Avrupa'nın her yerinde siyasal radikalizm temelde küçük burjuvaziye dayalıydı. Bunlar za-

naatçılar ve genelde burjuvazinin endüstriyel gelişmeyle büyüyen ama kapitalist sınıfın rekabetine dayanamayıp çöken kesimiydi...Pre-kapitalist dönemin Rusyası'nda şehirler Avrupa modelinden çok Çin modelinde gelişmişti. Buraları hiçbir siyasal önemi olmayan salt resmi ve bürokratik nitelikte idari merkezlerdi; oysa ekonomik anlamda toprak sahibi ve çevresindeki köylüler için ticaret pazarlarıydı. Kendine benzeyen büyük şehirler, yani fabrika kasabaları ve dünya ticaret merkezleri kurmaya başlayan kapitalist süreç tarafından sona erdirildiğinde, bunların gelişmesi yine de önemsizdi... Küçük burjuva demokrasisinin gelişmesini ne engellediyse, Rusya proletaryasının sınıf bilincine yaramıştı: Zanaatçı üretim biçiminin zayıf gelişimi. Proletarya çarçabuk fabrikalarda yoğunlaşmıştı...

Peki ya köylülük?

Giderek daha çok köylü kitlesi harekete sürüklenecek. Ama tek yapabilecekleri, ülkede zaten şaha kalkmış olan siyasal anarşiyi ağırlaştırıp böylece hükûmeti zayıflatmaktır; sıkı bir devrimci ordu oluşturamazlar:..

Devrim gelişirken, proletaryanın payına giderek daha fazla siyasal çalışma düşecektir. Bu onun siyasal öz farkındalığını da artırıp siyasal enerjisini yükseltecektir.

Rus proletaryası, şimdiden diğer halkların devrimci ayaklanmalar sırasında başarmış oldukları her şeyi geride bırakan bir devrimci kuvvet inşa etmiştir:.. Rus proletaryası sonunda otokrasiyi devirdiğinde, devrimci mücadelede çelikleşmiş, sağlam ve kararlı, taleplerini desteklemek için her zaman kuvvet kullanmaya hazır bir ordu oluşturacaktır.

... Rusya'da sadece işçiler devrimci bir ayaklanmayı başarabilir. Rusya'da devrimci geçici hükümet bir işçi demokrasisi

hükümeti olacaktır.
... Bir Sosyal Demokrat geçici hükümet, Rusya'da sosyalist dönüşümü gerçekleştiremez. Ama tüm otokrasinin tasfiyesi ve demokratik bir cumhuriyet kurma süreci onun siyasal çalışmasına uygun zemini hazırlayacaktır...[13]

Troçki'nin kapitalizm ve devrimin uluslararası perspektifleri, Rus tarihi, Çarlık devleti, Rus burjuvazisinin çehresi, köylülük ve işçi sınıfının rolüyle ilgili birçok görüşünün Parvus'tan etkilendiği açık. Troçki'nin yıllar sonra yazdığı gibi: "*Onun* [Parvus] *kişisel gelişimimde, özellikle çağımızın toplumsal devrimci kavranışı yönünden dikkate değer bir etkisi olduğuna şüphe yok.*" [14] Troçki, 1904'te Münih'te geçirdiği zamanı her zaman entelektüel gelişmesindeki bir dönüm noktası olarak görmüştü.

Parvus'un **9 Ocak'a Doğru**'ya önsözü, işçi sınıfı devriminin toplumun sosyalist dönüşümünü gerçekleştirecek demokratik görevlerin dışına çıkacağını öne sürmemişti. Bu açıdan Troçki'nin aylar sonra geliştireceği sürekli devrim teorisinin gerisinde kalmıştı. Ne var ki o sırada Troçki'nin kendisi de gelecek Rus devriminin burjuva demokratik görevlerin dışına çıkacağını hayal etmemişti. Bu yüzden sözgelimi 1904 Ağustosu'nda yazdığı **Siyasal Görevlerimiz**'de diyordu ki:

... komünistler olarak, yeni sosyalist dünyanın öncüleri olarak eski burjuva dünyasına karşı devrimci ödevimizi nasıl yerine getireceğimizi bileceğiz. Barikatlarda dövüşeceğiz. Bizsiz kazanılması fayda etmeyecek olan özgürlüğü onun için fethedeceğiz...
Açıkçası, sadece yönetici değil muhalefet partisi rolünü oynamakla yükümlü olacağımız... geleceğin özgür Rusya'sı, proletaryanın sınıf mücadelesinin bütünüyle gelişmesini mümkün kılacaktır. [15]

1905 Devrimi'nden önce, Parvus ve Troçki'nin entelektüel ortaklığında ağabey-kardeşin epey ilerisindeydi. Ama devrimin ve peşinden sürekli devrim teorisinin gelişmesinin sonucunda roller tersine dönecekti.

7

1905 Devrimi

1905 Devrimi, lider, örgütçü ve teorisyen olarak Troçki için büyük bir sınavdı ve bu sınavdan yüzünün akıyla çıktı.

9 Ocak Pazar günü Petersburg'da askerler, aileleriyle birlikte reform dileklerini içeren bir dilekçeyle Çar'ın Kışlık Sarayı'na doğru yol almaya çalışırlarken, binlerce silahsız işçiye ateş açtı. Bundan sonra *Kanlı Pazar* olarak anılacak olayla sarsılan işçiler, öfkeyle bir kitlesel protesto grevi ve gösteri dalgasıyla cevap verdiler. Birer birer işverenler Çar'ın mağrur bir biçimde reddettiği bazı reformları yaparak işçilere taviz vermek zorunda kaldılar. Halk isyanı silahlı kuvvetlere de uzandı. Silahlı kuvvetlerdeki ilk ciddi isyan, Karadeniz'in Odesa limanında denizcilerin işçilerin saflarına geçtiği *Potemkin* zırhlısındaki isyandı. Petersburg yakınlarındaki Kronstadt deniz üssü ve Karadeniz'deki Sivastopol denizcileri de isyan etti. Orduda isyanların sayısı nisan-haziran arasında ondan yılın son altı ayında 89'a yükseldi.[1] Köylüler de eyleme geçti: Yaklaşık 2 bin malikâne, isyan eden köylüler tarafından ateşe verildi.[2]

13 Ekim'de Petersburg'da işçi konseyi (*Sovyet*) kuruldu.

1905 Devrimi, Troçki'nin kitlelere liderlik etme konusundaki olağanüstü yeteneğini ortaya çıkardı. Aynı zamanda 1905 Yazı'nda Troçki "*nihayet Rus toplumunun iç kuvvetleri ve Rus Devrimi'nin*

yarattığı olasılıklarla ilgili [kendi] *formülasyonunu ortaya koydu*"[3] : *Sürekli Devrim Teorisi*ni geliştirdi.

Bu bölümde Troçki'nin 1905 Devrimi'ndeki rolünü ele alacağız. Bir sonrakinde ise ele alacağımız konu *Sürekli Devrim Teorisi* olacak. Tabii ki bu ikisi diyalektik bir bütünlük gösteriyor. 1905 Devrimi teoriyi beslerken, teori de deneyim ve pratiğe kılavuzluk ediyordu.

Troçki'nin proletarya devrimine güveni ömrü boyunca sapasağlam kalırken 1905 Devrimi'ni hem beklemiş hem de selamlamıştı. Devrimden birkaç yıl sonra yazdığı gibi:

> *Bunu bekliyorduk; zaten hiç şüphe duymamıştık ki. Uzun yıllardır, bu bizim için her siyasal renkten önemsiz adamların alay konusu olan "öğreti"mizin tek mantıksal sonucu olmuştu. Onlar proletaryanın devrimci rolüne inanmıyor; buna karşılık zemtsvo dilekçelerinin, Witte'nin, Svyatopolk-Mirsky'nin, dinamit lokumunun gücüne inanıyorlardı. İnanmadıkları hiçbir siyasal önyargı yoktu. Bizim proletaryaya duyduğumuz inanç, onların önyargı saydıkları tek şeydi.*[4]

Devrimin başlangıcı

Şubat 1905'te Troçki gizlice Rusya'ya döndü. Emekli uzman erbaş Arbuzov adına düzenlenmiş bir pasaportla geldiği Kiev'de birkaç hafta kaldı. Burada Bolşevik Parti Merkez Komite üyesi ve partide Menşevikler ve Bolşevikler arasındaki ayrılığı gidermek isteyen bir "uzlaşmacı" olan Leonid Krasin ile temas kurdu. Krasin'in emrinde Kafkasya'da bir yerlerde zulalanmış gizli bir matbaa vardı. Troçki'nin çok sayıda broşürü bu matbaada basılmıştı. Krasin, ilkbaharda Troçki'nin Petersburg'a geçişine verdiği gizli adreslerle yardımcı olmuştu.

Kanlı Pazar'dan sonra, iki ay boyunca eyaletten eyalete sıçrayan grevler, 122 şehirde bir milyondan fazla işçiyi kapsıyordu.[5] Ocak ve Şubat 1905 döneminde, grevdeki işçilerin sayısı geçmiş on yılın toplamını aşıyordu.[6]

Bu olayların etkisiyle Rusya'ya geri dönüşünden hemen sonra Troçki şunları yazmıştı:

> *Devrim proletaryayı en ön cepheye iterek hegemonya kazandırıyor... Sadece proletarya ayaklanmanın zaferini ve bir bütün olarak devrimin muzaffer olmasını sağlayabilir. Köylülük de şehir nüfusunun diğer grupları da ancak proletaryayı takip ettikleri, destekledikleri, onun işini kolaylaştırdıkları ölçüde devrimde kendi rollerini oynayacaklardır. Ne köylülük, ne küçük burjuvazi, ne de entelejensiya devrimde proletaryanınkiyle bir şekilde kıyaslanabilecek bağımsız bir rol oynayacaklardır.*
> *Sonuçta geçici hükümetin yapılanması temelde proletaryaya dayalı olacaktır. Bu, ... devrimin gelişmesinin proletaryaya ve proletaryayla birlikte partimize geçici bir siyasal üstünlük kazandırması anlamına gelir.* [7]

Iskra'nın aynı sayısında Martov tersini öne sürmüştü. Rusya'nın radikal demokratikleşmesini sağlamanın orta sınıfların tarihsel misyonu olduğunu ortaya koymuştu:

> *Sağduyulu bir siyasal muhasebenin, bizim burjuva demokrasimizi de Batı Avrupa'da geçen yüzyılda devrimci romantizmden ilham alan burjuva demokrasisiyle aynı hareket tarzına yönelteceğini beklemek hakkımızdır.* [8]

6 Ağustos'ta, Çar danışmanı organı mahiyetinde *Duma*'nın kurulduğunu açıklayan bir kararname yayınladı. Duma seçimleri ge-

nel değil, sınırlı oy kullanma hakkı temelinde gerçekleştirilecekti: Rusya'nın Avrupa dışında kalan topraklarının büyük bölümü temsilden yoksundu; Bakü, Varşova, Lodz, Taşkent, Irkutsk ve Tiflis şehir sakinleri dışında tüm Polonya, Sibirya, Transkafkasya ve Orta Asya sakinleri seçme hakkından yoksun bırakılmıştı. Temsil hakkı verilen tüm bölgelerde, seçme hakkı 25 yaşından büyük ve mülkiyetle ilgili belirli kriterleri yerine getiren erkeklerle sınırlıydı. Çoğu ücretli ve hatta kentlerde birçok mülk sahibi bu haktan yoksun bırakılmıştı. Seçimler doğrudan da değildi. Yasa, her seçmen sınıfına – köylüler, toprak sahipleri, şehirlerde mülk sahipleri – eşit oy kullanma hakkı yerine, alt sınıflara karşı büyük ağırlık kuracakları karmaşık bir formüle göre temsil imkânı sunuyordu. Çar, Duma'yı tatile sokma ya da lağvetme yetkisini kendisine saklamıştı. Buna Buligin Duması denecekti.

Liberal parti – Anayasacı Demokratlar ya da *Kadet*ler – lideri Pavel Miliukov, meşruti hükümetin ulus adına Rubicon'un geçişi dediği Çar'ın karamamesini benimsemişti. Bu durum Duma'nın boykot edilmesini savunan Troçki'yi, *Profesör P.N. Miliukov'a Bir Açık Mektup* yazmaya itti:

> *Gerçekte, tarihin Rubicon'u ancak hükümetin maddi kaynakları mutlakıyetin elinden halkın eline geçtiğinde geçilir. Oysa Profesör, bu gibi şeyler hiçbir zaman bir kâğıda atılan imzayla başarılmamıştır. Bu gibi şeyler sokaklarda ortaya çıkar. Mücadele içinde gerçekleşirler. Halkın gericiliğin zırhlı kuvvetleriyle çatışmada elde ettiği zaferle çözüme bağlanırlar.*

Troçki, burada Fransız Devrimi'nde büyük dönüm noktalarının nasıl anayasa ilkesinin ilanıyla değil, gerçek güç değişiklikleriyle geldiğini hatırlatıyordu. Almanya'daki 1848 olaylarını – nasıl orta sınıf liberalizminin Prusya Kralı'nın özgürlük vaadiyle yetindiğini;

nasıl otokrata devrime boyun eğdirmekte yardım ettiğini ve sonunda nasıl devrim dalgasının geri çekilmesiyle, otokratın liberalizmi yenilgiye uğratıp aşağıladığını – da hatırlatıyordu:

Tarih, tarih profesörlerine hiçbir şey öğretmiyor. Liberalizmin hataları ve suçları uluslararasıdır. Siz de seleflerinizin yarım yüzyıl önce aynı durumda yaptığı şeyleri tekrarlıyorsunuz... Duma'dan kopmaktan korkuyorsunuz. Çünkü size göre bu anayasa serabı, Rus liberalizminin sadece on yıldır içinde debelendiği kuru ve ıssız çölde gerçekmiş gibi görünüyor:..

Siz Profesör, halka bundan söz etmeyeceksiniz. Ama biz söz edeceğiz. Bizimle liberal şölenlerde değil ama kitlelerin önünde tartışmaya kalkarsanız, kendi kaba, sert, devrimci dilimizde inkâr edilemez bir biçimde ikna edici ve güzel konuştuğumuzu size gösteririz. Size göre, halkın mutlakiyetçilikle büyük çatışması kırsal kongreler, sadık temsil heyetleri, meşrutiyet nutukları, vekâletler, danışmalar ve kararnamelerle sınırlı. Eğer devrim dalgası geri çekilmezse, bürokrasi siz devrime göğsünüzü siper edin diye size sımsıkı sarılacak. Siz de gerçekten göğsünüzü siper etmeyi denerseniz, muzaffer devrim sizi çiğneyip geçecek... [Öte yandan, eğer devrim yenilgiye uğrarsa o zaman Çarlığın liberalizmle bir işi kalmayacak.]

Sağdan gelen seslerden de soldan gelen seslerden de rahatsız olmamayı öneriyorsunuz... Devrim henüz son sözünü söylemedi. Kılıcını güçlü ve geniş hamlelerle mutlakıyetin başı üzerinde her an biraz daha tehditkâr bir biçimde savuruyor. Liberalizmin ukalaları ellerini parıldayan çelik kılıcın altına koymaktan sakınsınlar: Bizden uyarması.[9]

Ekim genel grevi ve Petersburg Sovyeti'nin doğuşu

Petersburg yakınlarındaki 1 Mayıs gösterisinde, Troçki'nin karısı Natalya Sedova tutuklanmıştı. Gizli örgüte sızdırılmış bir ajan provokatör Troçki'yi de izlediğinden, Troçki o sırada Çarlık İmparatorluğu'nun parçası olmakla birlikte daha büyük özgürlüklerden yararlanan Finlandiya'ya gitmek üzere alelacele çıktı. Başkentte genel grevin başladığı haberi ulaştığı Ekim'in ortasına kadar araştırma yapıp yazı yazarak burada kalmıştı.

9 Ekim'de, demiryolu personelinin Petersburg delegeleri kongresinin bir olağanüstü toplantısında, formüle edilen demiryolu grevinin sloganları derhal telgrafla tüm hatlara iletilmişti. Bunları sıralayalım: Sekiz saatlik işgünü, temel haklar; af, Kurucu Meclis...

10 Ekim'de Moskova, Harkov ve Revel'de; on birinde Smolensk, Kozlov, Yekaterinoslav ve Lodz'da; on ikisinde Kursk, Byelgorod, Samara, Saratov ve Poltava'da; on üçünde Petersburg, Orşa, Minsk, Kremençug ve Simferopol'da; on dördünde Gomel, Kaliş, Rostov-na-Donu, Tiflis ve Irkutsk; on beşinde Vilna, Odesa ve Batum; on altısında Orenburg; on yedisinde Yuriev, Vitebsk ve Tomsk'da genel siyasal grev ilan edildi. Riga, Libava, Varşova, Plotsk, Byelostock, Kovna, Dvinsk, Pskov, Poltava, Nikolayev, Mariupol, Kazan, Çenstokhovo, Zlatoust ve diğerleri de grevden etkilendi. Sanayi hayatı ve bazı yerlerde ticari hayat ta çöktü. Okul ve üniversiteler kapatıldı...

... grev her fırsatta sadece eli kolu bağlı geçici bir iş bırakma, pasif bir protesto olmadığını gösterdi. Kendisini savundu ve savunmadan saldırıya geçti.

Güneydeki birçok şehirde barikatlar kurdu, silah dükkânlarını ele geçirdi, silahlandı ve muzaffer değilse de kahramanca bir direniş sergiledi.[10]

13 Ekim'de **Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti** kuruldu. Sovyet, 200 bin işçiyi ya da başkent işçilerinin yaklaşık yarısını temsil ediyordu. En güçlü anında Sovyet'te çoğunluğu metal işçisi (351) olan 562 temsilci vardı.[11] Sovyet'in işlevleri hızla bir grev komitesininkinin ötesine geçti. Bir *işçi parlamentosu* haline gelerek pek çok büyük sorunda yol gösterici oldu. Troçki, Sovyet'i şöyle anlatmıştı:

> *Petersburg, devrimde sözcü oldu. Petersburg'un sloganları ve savaşma yöntemleri bir bütün olarak ülkede güçlü bir devrimci yankı buldu. Petersburg'da benimsenen örgütlenme tipi, Petersburg basınının üslubu hemen taşraya model oldu...*
> *Demek ki Neva* [nehrindeki] *başkentin, 1905'in son aylarındaki olayların merkezi olduğunu kabul edeceksek, bizzat Petersburg'da İşçi Temsilcileri Konseyi'nin (Sovyet) tüm bu olayların temel taşı olduğunu kabul etmeliyiz. ... Sovyet tüm olayların ekseniydi; her yol oraya çıkar, her eylem çağrısı oradan yapılırdı.*[12]

Petersburg Sovyeti'nin bu fikri, başkentin dışında popülerleştirmesi üzerine 1905 Ekim ve Aralık ayları arasında büyüklü küçüklü sanayi şehirlerinde Sovyetler kuruldu. Toplamda kırk-elli arası işçi sovyeti kurulduğu söyleniyordu.[13]

Sovyetler kurulduktan bir gün sonra Troçki, Rusya'nın başkentine geri dönmüştü. Sovyet'e katılınca fiilen onun lideri olmuştu. Sovyet'in yayınladığı hemen hemen tüm karar ve ilanları o yazmıştı. Aynı zamanda Sovyet'in sesi [gazetesi] ***Izvestia***'nın da editörüydü. Sovyet'in stratejisti ve taktisyeniydi. Ayrıca muhteşem bir hatipti. Kendisi de yabana atılmayacak bir konuşmacı olan Lunaçarski şöyle yazmıştı: "*Ben Troçki'yi çağımızın muhtemelen en büyük hatibi sayarım.*"

Etkileyici görünüşü, gösterişli ve çarpıcı jestleri, konuşmasının güçlü ritmi, yüksek ama hiç kısılmayan sesi, ifade tarzının dikkat çekici tutarlılığı ve edebi ustalığı, zengin hayal gücü, yakıcı ironisi, coşkun duygusallığı, çelik gibi parlayan şaşmaz mantığı – bunlar bir konuşmacı olarak Troçki'nin meziyetleri. Ya özlü sözlerle konuşur ya da taşı gediğine oturtan birkaç olağandışı laf çarpar ve daha önce örneğine ancak Jaurès'de rastladığım muhteşem bir sanat eseri sayılabilecek siyasal bir nutuk atabilir. Troçki'yi anıtsal siyasi tezleri karşısında büyülenmişçesine ağzını bıçak açmadan, ayakta dinleyen bir kalabalığın önünde iki buçuk-üç saat konuşurken görmüştüm... Yazı ve kitapları adeta dondurulmuş konuşmalardı – hitabeti edebi ve edebiyatı hitabiydi.[14]

Troçki, Izvestia'yı yayınlamasının yanında, Parvus'la birlikte *Russkaya Gazeta* (Rusya Gazetesi) adlı kitlesel dağıtımı yapılan günlük gazeteyi de yayınlamıştı. Ayrıca Menşevikler'in sözcüsü *Naçalo*'nun (Başlangıç) yayınlanmasına da katkıda bulunuyordu. Bu, yaklaşık yarım milyon tirajlı parlak bir gazeteydi.

Çar'ın Ekim Kararnamesi

Genel grevin korkuttuğu Çar, 17 Ekim'de yarı-liberal başbakan Kont Witte'nin kaleme aldığı anayasa, temel haklar ve genel oy hakkı sözü veren bir kararname yayınladı. Bunun üzerine Buligin Duma'sı daha doğmadan mezara konuldu.

Yaklaşık üç gün Rusya'nın tüm kentlerinin, sadece olayların rahatlatmasıyla değil, önüne geçilmez coşkusuyla bayram ettiği görülüyordu... Şehir yetkilileri haberi heyecanla ilan ediyordu. Kararname kiliseler, sinagoglar ve camilerde can kulağıyla dinleyen cemaate okunuyordu. Siviller karşılaşıp

değişen beklentilerini tartışırlarken birbirilerini kucaklıyorlardı. Kalabalıklar sokaklarda askerleri alkışlıyordu...[15]

Sokakları dolduran coşkulu kalabalıklar, kararnameyi heyecan ve mutlulukla okuyorlardı. Oysa aynı anda İçişleri Bakanı General Trepov'un polise bir başka emir yayınlayıp duvarlara astırdığından fazla haberleri yoktu: "*Mermi harcamaktan kaçınmayın!*"

17'sinde Troçki büyük ve coşkulu bir kalabalıkla üniversiteye doğru ilerledi. Anlattıklarına bakalım:

Herkes hatiplerin konuşacağı balkona yaklaşmak için itişip kakışıyordu. Üniversitenin balkonu, pencereleri ve kulesi kızıl bayraklarla süslenmişti. Bin bir zorlukla içeri girebildim. Ya üçüncü ya dördüncü sırada konuşacaktım. Balkondan gördüğüm manzara olağanüstüydü. Caddede iğne atsan yere düşmezdi. Mavi kepli, kızıl bayraklı öğrenciler yüz bin kişilik kalabalığın içinde açıkça seçilebiliyordu. Tam bir sessizlik hüküm sürüyor; herkes hatipleri duymak istiyordu. "Yurttaşlar! Egemen kliği duvara sıkıştırdığımızdan, bize özgürlük vaat ediyorlar. Seçme hakları ve yasama gücü vaat ediyorlar. Bunları vaat eden kim? İkinci Nikolay. Bütün bunları kendi iyi niyetinden mi vaat ediyor? Ya da paşa gönlü istediği için mi yapıyor? Kimse onun için böyle bir şey söyleyemez. Tahta çıkışını muhteşem Fanagoriytsi'sinin [Kazak alayı] Yaroslav işçilerini katletmesiyle kutlayıp 9 Ocak Kanlı Pazar'da üst üste yığılan cesetleri çiğneyerek tahtına oturmuştu. Bize özgürlük sözü vermeye mecbur bıraktığımız kişi sakın o yorulmak bilmez taçlı cellat olmasın! Ne büyük bir zafer!

Ama zafer kutlamaları için acele etmeyelim; zafer henüz tam bir zafer değil. Ödeme taahhüdü ile gerçek altın aynı şey mi? Eğer aranıza Çar'ın vaatlerine inanan biri varsa, çıkıp bunu yüksek sesle söylesin – hepimiz böyle ender rastlanan bir kuş

türüyle karşılaşmaktan memnun oluruz. Çevrenize bir bakın yurttaşlar, dünden beri ne değişti? Cezaevlerinin kapıları mı açıldı? Peter ve Paul Kalesi hâlâ şehre hâkim; değil mi? O lanet surların arkasında bize diş bileyenlerin homurtu ve tehditlerini hâlâ işitmiyor muyuz? Kardeşlerimiz Sibirya çöllerinden evlerine döndüler mi?"

"Af! Af! Af!" sesleri duyuldu kalabalıktan. "Eğer hükümet halkla mücadelesini samimiyetle sona erdirmek istiyorsa, o zaman ilk yapacağı şey af ilan etmektir. Ama yurttaşlar, af her şeyin çözümü mü? Bugün yüzlerce siyasi savaşçıyı dışarı salıp yarın binlercesini içeri tıkacaklar. 'Mermi harcamaktan kaçınmayın!' emri bize özgürlükler bahşeden kararnameyle aynı duvarda asılı değil mi? Bugün bir konuşmacıyı barışçıl bir biçimde dinleyen halka kılıçla saldırmadılar mı? Cellat Trepov, Petersburg'un hâkimi değil mi?"

Kalabalıktan "Kahrolsun Trepov!" sloganları duyuldu.

"Evet, Kahrolsun Trepov! Ama sadece o mu? Bürokrasi koridorlarında onun yerini alacak hiç mi hain yok? Trepov bize ordunun yardımıyla hâkim oluyor. 9 Ocak'ın eli kanlı muhafızları onun desteği ve gücü. Göğüslerinize ve kafalarınıza sıkacakları mermileri harcamaktan kaçınmayın emrini onlara vermedi mi? Silah namlularının önünde yaşayamayız, yaşamak istemiyoruz, yaşamamalıyız. Yurttaşlar! Askerin Petersburg'dan çekilmesini talep edelim! Başkentin 30 kilometre dışında bir tek asker kalmasın! Özgür yurttaşlar düzeni kendileri sağlar. Kimse şiddet ve keyfi yönetim kurbanı olmasın. Halk herkesi kendi koruyucu şemsiyesine alsın."

"Asker çekilsin! Tüm askerler Petersburg'u terk etsin!"

"Yurttaşlar! Kuvvetimiz kendi içimizde. Elde kılıç kendi özgürlüğümüzü korumalıyız.

Çar'ın kararnamesine gelince, topu topu bir kâğıt parçasından başka nedir ki?

Bakın önünüzde, avcuma sıkıştırdım. Bugün yayınladıkla-

rı bu kararnameyi yarın geri çekecek ve yırtıp paramparça edecekler. Tıpkı gözünüzün önünde bu kâğıttan özgürlüğü benim şimdi yırtıp attığım gibi!" [16]

Böylece Petersburg, devrimin hatibini ilk kez dinledi.

18 Ekim'de Sovyet, aşağıdaki kararı kabul etti: "*Mücadele içindeki devrimci proletarya, Rus halkının siyasal hakları sağlam bir temele oturtulup demokratik bir cumhuriyet kuruluncaya kadar silahlarını bırakamaz.*" Sovyet, hükümetten asker ve polisini şehirden çekmesini, tüm siyasi mahkûmlara genel af çıkarmasını, Rusya'nın her yerinde sıkıyönetimi kaldırmasını ve en son olarak genel, eşit, doğrudan ve gizli oy temelinde seçilecek bir Kurucu Meclis güvencesi vermesini talep etmişti.[17] Ertesi gün Sovyet gazetesi Izvestia'da Troçki'nin bir başyazısı yayımlanacaktı:

Bakın bize bir Anayasa verildi. Toplantı özgürlüğü verildi, ama toplantılarımız askerlerle kuşatılıyor. Konuşma özgürlüğü verildi, ama sansüre dokunulmadı bile. Araştırma özgürlüğü verildi, ama üniversiteler askerlerce işgal edilmiş durumda. Bireysel dokunulmazlık verildi, ama cezaevleri mahkûmlarla dolup taşıyor. Witte verildi, ama hâlâ Trepov da yerinde duruyor. Anayasa verildi, ama otokrasi yerli yerinde duruyor. Her şey verildiyse de hiçbir şey verilmedi.[18]

Ayın 18'inde yüz binler Kazan Katedrali'nin yanında toplandı. Gösteride af talep edildi. Çok sayıda askerin göstericilere pusu kurduğu, tüm gözaltı ve tutuklama merkezlerinin askerlerce işgal edildiği, bu nedenle bir katliamın kaçınılmaz olduğu ortaya çıkınca, Sovyet'in liderleri kalabalığın dağılmasını sağladılar.[19]

19 Ekim'de, Çar'ın kararnamesinin yayınlanmasından iki gün sonra Troçki, Sovyet'ten genel greve son vermesini istedi; çünkü grev kırılmaya başlamıştı:

... başkentten önce greve başlayan taşra, şimdi çalışmaya geri dönmeye başlamıştı. Moskova grevi on dokuzunda sona erdi. Petersburg Sovyeti greve 21 Ekim öğlen son verme kararı aldı. Alanı son terk eden Sovyet, yüz binlerce işçiyi aynı saatte işbaşı yapmaya çağırarak şaşırtıcı bir proletarya disiplini sergiledi.[20]

Pogromlar

21 Ekim'de Sovyet, grev sırasında öldürülen işçiler için ayın 23'üne büyük bir cenaze töreni çağırdı. 22'sinde General Trepov'un jandarmaya, gösterileri bastırma hazırlıkları için emir verdiği ve Çar'ın gizli polisi Okhrana'nın Yahudiler'e karşı bir pogrom tezgâhladığı öğrenildi. Zaten birçok şehirde pogromlar gerçekleştirilmiş durumdaydı. Troçki, Sovyet'e aşağıdaki öneriyi sundu:

Üniformalı ve sivil polislerin işbirliğiyle, Kara Yüzler çetelerinin Yahudilere karşı pogromları ile işçi ve entelektüellere işkenceleri, Rusya'nın her yerinde özgürlük savaşı veren toplumsal gruplara karşı yeni bir saldırı dalgasına işaret ediyor. Bu nedenle İşçi Temsilcileri Sovyeti, Rus proletaryasının elindeki tüm kaynaklarla, Kara Yüzler'in ve onlardan cesaret bulanların, proletaryanın büyük ve sarsılmaz özgürlük yürüyüşünü durdurmak için şiddet, cinayet ve soygun yolundaki her girişimlerine karşı savaşmasına kesinlikle karar vermiştir. [21]

Troçki Sovyet'e ve işçilere nasıl ricat edeceklerini öğretmek zorundaydı. 22 Ekim gecesi, Troçki Sovyet'e cenaze törenini iptal edip aşağıdaki kararı almayı teklif etti:

Sovyet şu karara varmıştır: Petersburg proletaryası, Çarlık hükümetine karşı nihai savaşını Trepov'un seçtiği günde değil ama silahlı ve örgütlü proletaryanın uygun gördüğü anda verecektir. Bu nedenle Temsilciler Sovyeti olağan cenaze töreninin yerine kurbanlar anısına tüm mahallelerde etkileyici toplantılar düzenlemeye karar vermiştir. [22]

Ne var ki bu, bütün ülkeye yayılan pogrom dalgasını durdurmaya yetmedi. Troçki şöyle yazdı:

Rusya'nın yüz şehir ve kasabası cehenneme dönüştürüldü. Bir duman bulutu, güneşi kapattı. Yangınlar, bütün evler ve içindekilerle birlikte sokakları yuttu. Bu eski düzenin aşağılanmasının intikamıydı.

Her yerden, her köşe başından, her kenar mahalleden ölüm mangalarını devşirildi. İşte küçük dükkân sahibi ve dilenci, birahaneci ve eski müşterileri, kapıcı ve polis muhbiri, profesyonel hırsız ve amatör soyguncu, küçük zanaatçı ve genelev mafyası, aç, aptal mujik [köylü] *ve makinenin gürültüsünün sağır ettiği dünkü köylü. Hayata küsmüş sefalet, umarsız cehalet ve ahlaki çürüme imtiyazlı bencilliğin ve egemen sınıf anarşisinin emrine girdi.*

Bu insanlar, sokak eylemlerindeki ilk deneyimlerini Rus-Japon savaşının başında güya "yurtsever" gösterilerde edinmişlerdi. Başlıca dekorlarının neler olduğunu o zaman öğrenmiştik: Çar portresi, bir şişe votka, Rus İmparatorluğu'nun üç renkli bayrağı. O zamandan beri toplumun ıskartalarının planlı örgütlenmesi dev boyutlara ulaştı. Pogromcu kitle (burada "kitle" doğru kelimeyse eğer) belli ölçülerde tehlikeli olmayı sürdürdü. Çekirdeği her zaman disiplinli ve para-militer tarzda örgütlenmişti; slogan ve parolalarını yukarıdan alırken her cinayet operasyonunun zamanı ve kapsamını be-

lirliyordu. Emniyet müdürlüğünde görevli Komissarov şöyle diyordu: "Dilerseniz on, dilerseniz 10 bin kişinin katıldığı her çeşit pogromu tertiplemek mümkün" ...
Kıyaslandığında St. Bartholomew gecesinin masum bir tiyatro gösterisi gibi kaldığı Kara Ekim şenlikleri (bacchanalia) sırasında 100 şehirde 3.500-4.000 kişi öldürülmüş, 10 bin kişi yaralanmıştı.[23]

Tomsk'ta vali ve bölge piskoposunun huzurunda bir tiyatroya kapatılan binden fazla insan diri diri yakılmıştı.[24]

Birçok şehirde işçiler, çetelere aktif biçimde direnen silahlı müfrezeler örgütlemişlerdi. En etkilisi Petersburg'daki silahlı işçi direnişiydi. Burada hiçbir pogrom olmamıştı:

İşçiler şehri savunmak için hazırlıklara giriştiler. Bazı hallerde işletmelerin bütünü tehlike belirince sokağa çıkma görevini üstlendi. Tüm polis yasaklarını delen silah dükkânları kârlı Browning satışlarına yöneldiler. Ama toplu tabancalar çok pahalı olduğundan geniş kitlenin bunları satın alacak parası yoktu. Devrimci partiler ve Sovyet, savaşçı müfrezeleri silahlandırmakta zorluk yaşıyorlardı. Bu arada pogrom söylentileri ayyuka çıkıyordu. Demir ya da çelik malzemeye ulaşabilen her işletme ya da atölye kendi inisiyatifiyle kılıç ya da tabanca gibi hafif silahlar imalatına başlamıştı. Binlerce çekiç eritilip hançer, mızrak, tel kamçı ve muşta haline getirilmişti. Akşam, Sovyet toplantısında ellerinde silahlarıyla kürsüye fırlayan temsilciler, seçmenlerini pogromu daha henüz başında ciddiyetle ezmeye çağırıyorlardı. Bu gösteri bile pogromcu kitlenin tüm inisiyatifini felç etmeye yetiyordu. Ama işçilerin işi burada bitmiyordu. Nevsky Kapısı'nın dışındaki fabrika bölgelerinde işçiler düzenli gece devriyeleri dâhil gerçek bir milis örgütlemişti. Bunun yanında, devrimci

basının binalarını özel olarak korumayı da üstlenmişlerdi. Gazeteci yazarken, daktilocu daktilo ederken ceplerinde birer revolver bulundurdukları o kaygı dolu günlerde, bu zorunlu bir adımdı.[25]

Sovyet, basın özgürlüğünü getirir

İşçi kitlesi genellikle "özgürlük günleri" denilen bu dönemde, yeni özgürlükleri tatmıştı. 19 Ekim'de Petersburg Sovyeti *de facto* basın özgürlüğünü ilan etti:

Temsilciler Sovyeti, sadece editörleri sansür komitesini hiçe sayan, baskıya hazırlanan organları sansür heyetine sunmayan ve genelde Sovyet'in kendi gazetesini yayınlarken izlediği prosedürü takip eden gazetelerin yayınlanabileceğine karar verir...
Mevcut kararı kabul etmeyen gazeteler, sahiplerinden alınıp kamulaştırılacak ve Temsilciler Sovyeti'nin kararını kabul etmeyen her çalışan boykot edilecektir.
Birkaç gün içinde tüm gazete, dergi ve kitapları da içine alacak bu karar yeni basın kanunu olmuştur. [26]

Ekimden başlayarak dizgici kitlesi illegal literatürün yayınlanması çalışmasına çekildi. Matbaalardaki gizlilik yöntemleri neredeyse tamamen ortadan kalktı. İşçilerin yayıncılara baskısı da aynı anda arttı. Gazetelerin sansür koşullarını reddederek yayınlanmasında ısrar eden dizgiciler, aksi halde hizmet vermemekle tehdit ettiler. [27]

Kasım Genel Grevi

26 Ekim'de Kronstadt'ta bir isyan başladı. İki gün sonra Kronstadt'ta sıkıyönetim ilan edildi ve isyan bastırıldı. En iyi asker ve denizciler infaz tehdidi altındaydı. Hükümet aynı anda Polonya'da sıkıyönetim ilan etti. 1 Kasım'da Sovyet, "baskı altındaki Polonya'dan gelen delegeler" için muhteşem bir karşılama töreni düzenledi. Delegeleri dostça karşılayan Troçki, Polonya'nın kendi kaderini tayin hakkını ilan ederek aşağıdaki karar tasarısını önerdi:

İşçi Temsilcileri Sovyeti, Petersburg devrimci proletaryasına Kronstadt'ın devrimci askerleri ve Polonyalı devrimci işçilerle kardeşçe dayanışmasını, muhteşem gücünü şimdiden göstermiş olan bir siyasal genel grev ve kitlesel protesto toplantılarıyla göstermeye çağırır:

Yarın, 2 Kasım, öğlen saat 12.00'de Petersburg işçileri şu sloganlarla iş bırakacaktır: Kahrolsun Sıkıyönetim Mahkemeleri! Kahrolsun İdam Cezası! Kahrolsun Polonya'da ve bütün Rusya'da Sıkıyönetim! ...

Sovyet'te temsil edilen tüm büyük işletme ve fabrikalar, ayın ikisinde 12.00'den önce greve çıkacaklar. Şimdiye kadar siyasal mücadeleye katılmamış olan tüm küçük ve orta sanayi kuruluşları, artık greve katılmış, seçtikleri temsilcileri Sovyet'e göndermişlerdi. Petersburg demiryolları merkezinin bölge komitesi Sovyet'in kararını kabul etmiş ve Finlandiya demiryolu dışında tüm demiryollarında seferleri durdurdu. Kasım grevine katılan grevci işçilerin sayısı sadece Ocak grevcilerininkileri değil, Ekim grevcilerininkini de geride bıraktı.[28]

Kont Witte, Petersburg Sovyeti'ne aşağıdaki telgrafı göndererek proletaryayı pasifize etmeyi ummuştu:

Kardeş işçiler: İşinizin başına dönün, tahriklere kapılmayın, eşlerinizi ve çocuklarınızı düşünün. Kışkırtmalardan uzak durun. Çar, bize işçilerin sorunlarına özel ilgi göstermemiz talimatını verdi. Emperyal Majesteleri, bu amaçla işçiler ve işverenler arasında hakkaniyete dayalı ilişkiler tesis edecek bir Ticaret ve Sanayi Bakanlığı kurmuşlardır. Bize zaman verin; sizin için mümkün olan her şey yapılacaktır. Size sempatiyle yaklaşan ve iyi dileklerini ileten bu adamın sözlerine kulak verin.[29]

Sovyet, 3 Kasım'daki toplantısında bu telgrafı kamuoyuna açıkladı. Telgrafa cevaben, Troçki, Sovyet adına aşağıdaki açıklamayı taslak olarak sundu:

Kont Witte'nin "işçi kardeşleri"ne telgrafını ele alan İşçi Temsilcileri Sovyeti, ilk başta Çar'ın sağ kolunun Petersburg işçilerine "kardeşler" olarak hitap etmesine izin veren olağandışı samimiyetin büyük sürpriz olduğunu duyurmak ister. Proleterler ve Kont Witte arasında hiçbir türden akrabalık ilişkisi bulunmamaktadır.

Sovyet sorunun özünü aşağıdaki şekilde ilan eder:

1. Kont Witte bizi, eş ve çocuklarımızı düşünmeye çağırıyor. Cevap olarak İşçi Temsilcileri Sovyeti, tüm işçileri Kont Witte'nin devlet yetkisini üstlendiği günden beri kaç dul ve yetimin daha işçi sınıfı saflarına eklenmiş olduğunu hesaba katmaya çağırır.

2. Kont Witte, Çar'ın çalışan halka merhamet yüklü bir ilgi gösterdiğine dikkat çekiyor. İşçi Temsilcileri Sovyeti, Petersburg proletaryasına 9 Ocak Kanlı Pazar'ı hatırlatır.

3. Kont Witte, kendisine "zaman" tanınmasını isteyerek işçiler için "mümkün olan her şeyin yapılacağına" söz veriyor. Witte'nin şimdiden Polonya'yı askeri cellatlara devredecek zamanı bulduğunu bilen İşçi Temsilcileri Sovyeti, Kont

Witte'nin devrimci proletaryayı boğmak için mümkün olan her şeyi yapacağını biliyor.
4. Kont Witte, kendisini bize sempatiyle yaklaşan ve iyi dileklerini ileten bir adam olarak gösteriyor. İşçi Temsilcileri Sovyeti, Çar'ın sağ kolunun lütuflarına ihtiyaç duymadığını ilan eder. Talebi genel, eşit, doğrudan ve gizli oy temelinde seçilecek bir halk hükümetidir. [30]

Sovyet'in çağırdığı grev, Petersburg bölgesiyle sınırlı kaldığı gibi burada bile tam katılım sağlamamıştı. Bu yüzden de 4 Kasım'da, Sovyet yürütme komitesinin bir toplantısında Troçki'nin grev kararını iptal etme önerisi altıya karşı dokuz oyla kabul edildi. Ne var ki tasarı, Sovyet genel kuruluna götürüldüğünde ezici bir oyla reddedilecekti – 400'e karşı dört oyla.[31] Sonuçtan kaygı duyan Troçki, ertesi gün muazzam ikna gücünü kullanarak Sovyet'i grevi iptal etmeye ikna etmeyi başaracaktı.

Hükümetin, Kronstadt denizci ve karacı askerlerinin sıkıyönetim mahkemelerinde değil, olağan mahkemelerde yargılanacağını ilan etmesinin hemen arkasından Sovyet, zaferle değilse bile en azından onurla geri çekilebilirdi. Geri çekilmek zorundaydı da; çünkü taşrada grevcilerin gücü tükenirken Troçki her zaman işçilere gerçeğin söylenmesinin şart olduğuna inanıyordu:

Hükümetten gönderilen Kronstadt denizcilerinin divanı harpte değil, bölge askeri mahkemelerinde yargılanacaklarını belirten bir telgraf kamuoyuna açıklanmıştı.
Telgraf Çarlık hükümetinin zayıflığının, bizimse gücümüzün göstergesinden başka bir şey değildi. Petersburg proletaryasını bu muazzam manevi zafer nedeniyle bir kez daha kutlayabiliriz. Ama eğri oturup doğu konuşalım: Eğer hükümet böyle bir telgraf göndermemiş olsaydı bile biz gene de Petersburg işçilerine grevi durdurma çağrısı yapmak zorunda kalacaktık. Bugünkü haberler, bütün Rusya'da siyasal

gösterilerin sönme aşamasında olduğunu gösteriyor. Bizim grevimiz de gerçekleşmiş olsaydı gösteri niteliği taşıyacaktı. Grevin başarısı ya da başarısızlığını sırf bu bakış açısıyla değerlendirebiliriz.[32]

Mücadelenin daha üst bir aşamaya yükseltilmesi gerekirken, proletarya henüz buna hazır değildi. Troçki, grev gösterilerinden ayaklanmaya geçmek zorunda olduklarını öne sürüyordu:

Önümüzde kesin ve acımasız bir mücadele var. Şimdilik grevi iptal edip muazzam manevi zaferiyle yetinelim... Derhal işçileri savaş için örgütleyip silahlandırmaya geçmeliyiz. Her işletmede, seçilmiş liderleri olan "savaşçı mangalar", başka liderleri olan "bölükler" oluşturmalı ve "bölükler"i komuta eden bir komutan seçmelisiniz. Bu hücrelerde o kadar yüksek bir disiplin yaratmalısınız ki herhangi bir anda bütün işletme daha ilk çağrıda yürüyüşe geçebilsin... Sovyet, ezici bir oy çokluğuyla 7 Kasım Pazar, saat 12.00'deki grevi iptal etti. Sovyet kararının basılı afişleri işletme ve fabrikalara dağıtılıp şehre asıldı. Belirlenen gün, belirlenen saatte, grev nasıl başlamışsa aynı birlik içinde sona erdi. 120 saat sürmüştü.[33]

Sekiz saatlik işgünü mücadelesi

Ekonomik reformlar uğruna kısmi mücadele ile devrim uğruna siyasal mücadele arasında bir Çin Seddi yok. Dolayısıyla Ekim ve Kasım grevlerinin, işçileri ekonomik talepler uğruna mücadeleye teşvik ettiği doğru. Büyük grevler esnasında, tekrar işbaşı yapan işçilerin, genellikle, eski koşullarda çalışmayı reddetmesi durumuna çoktan rastlanmaya başlamıştı.

Ekim genel grevi sırasında, işverenler grevcilere karşı önlem almamışlardı. Doğrusu, birçok sanayici, işçilerin fabrikalarda top-

lantı yapmalarına izin vermiş, grev günlerinde tam ya da kısmi ücret ödemeye devam etmiş ve grev yüzünden bir tek işçiyi bile çıkarmamışlardı.[34] Durum, bir sonraki çatışmada farklı olacaktı:

26 Ekim'de Petersburg'un bir mahallesinden gelen delegeler, Sovyet'in bilgisi dışında fabrikalarında sekiz saatlik işgününü devrimci bir yolla uygulamaya karar verdiler. 27'sinde delegelerin önerisi, bazı işçi toplantılarında oybirliğiyle onaylandı. Alexandrovsk makine fabrikasında baskıdan kaçınmak için konu gizli oyla karara bağladı. Sonuç 1668'e karşı 14 oyla alındı. 28'sinde bazı büyük metal işletmelerinde sekiz saatlik işgünü yürürlüğe konuldu. Petersburg'un öteki ucunda da eşzamanlı olarak özdeş bir hareket başlatıldı... Sovyet olağanüstü öneme sahip bir karar aldı: Tüm fabrika ve işletmelere kendi inisiyatifleriyle yönetime el koyma yoluyla sekiz saatlik işgünü uygulamaya geçirme çağrısı yaptı.[35]

Bu, Çarlığa değil kapitalistlere bir meydan okumaydı ve kapitalistler durumu böyle okuyarak tepki verdiler. Kamu işvereni ve özel işverenler, işçileri eski koşullarda çalışmaya zorlamak için genel lokavt ilan ettiler: 19 bin işçinin işine hemen son verildi.[36]

Troçki tekrar örgütlü, disiplinli bir ricata liderlik etmek zorundaydı. Şöyle yazdı:

Proletarya köşeye sıkıştı. Bir ricat kaçınılmaz hale geldi. Ama işçi kitleleri iddialarında ayak diriyor, eski koşullarda işbaşı yapmanın lafını bile duymak istemiyorlardı.
6 Kasım'da Sovyet, bu talebin artık genelleşmeyeceğini ilan ederek, mücadelenin ancak bir başarı şansı görülen işletmelerde sürdürülmesi çağrısı yapan ara çözümü kabul etti. Çözüm açıkçası tatminkâr değildi; çünkü kesin bir slogan belirlemekte başarısız kaldığından hareketin, birbirinden

kopuk bir dizi mücadeleye bölünmesi gibi bir tehlikeye kapı açıyordu. Bu arada durum kötüleşmeye devam ediyordu... Belirleyici adımların atılması şarttı. Dolayısıyla 12 Kasım'da Sovyet, ricatı seslendirmeye karar verdi. Bu, işçi parlamentosunun tüm toplantıları arasında en dramatik olanıydı. Delegeler bölünmüştü. Önde gelen iki metal işletmesi, mücadelenin sürdürülmesinden yanaydı. Bazı tekstil, cam ve tütün fabrikalarının temsilcileri de onları destekliyordu. Putilov işletmeleri [grevin sürdürülmesine] kesinlikle karşıydı... Dört saat süren bir tartışmadan sonra, Sovyet ezici bir çoğunlukla ricat kararını kabul etti.
Sovyet'te kampanyayı durdurma kararını savunan Yürütüme Komitesi raportörü [Troçki] kampanyayı şu sözlerle özetledi: "Kitleler için sekiz saatlik işgününü kazanamamış olabiliriz; ama sekiz saatlik işgünü için kitleleri kazandık. Bundan böyle 'Sekiz saatlik işgünü ve silah!' şeklindeki savaş sloganımız her Petersburg işçisinin kalbinde yaşayacak." [37]

Köylülük üzerindeki etki

Devriminbelirleyici olayları şehirlerde, en başta da Petersburg'da meydana geldi. Ama Troçki'nin anlattığı gibi, bu olayların kırsal bölgelerde de güçlü bir yansıması olmuştu:

... kazan gibi kaynayan şehirlerin devrimci fonunda, kırsal bölgelerdeki köylü isyanlarının alevleri de belirdi. Kasım sonu, aralık başında köylülerin hoşnutsuzluğu çok sayıda kırsal bölgeye yayıldı: Merkezde Moskova yakınlarında, Volga'da, Don'da ve Polonya Krallığı'nda dur durak bilmeyen köylü eylemleri, devlet mülkiyetindeki işçi dükkânlarının tahrip edilmesi, kır malikânelerinin kundaklanması, mülk ve

topraklara el konulması. Kovno vilayetinin tamamı, Litvanyalı köylülerin isyanıyla sarsıldı. Lifland'dan yayılan alarmın sesleri hiç dinmedi. Toprak sahipleri malikânelerinden kaçıyor, taşradaki idareciler görev yerlerini terk ediyorlardı.[38]

Bir tarihçinin yazdığı gibi:

Ekim sonunda ve kasım ayında köylü hoşnutsuzlukları [yaygındı] ... Kongre Polonyası'nda kargaşa artarken, Baltık vilayetleri ve Gürcistan durmadan kaynıyordu. Ama en isyankâr bölgeler Avrupa Rusyası'nda, özellikle de merkezin güney kesiminde yer alan on dokuz vilayetti. Bu bölgede, kazaların yarıdan fazlası, adet olmuş ağaç kesiminden malikânelerin yakılması ve toprak sahiplerinin öldürülmesine kadar bir dizi illegal köylü eylemleri dalgasıyla karşı karşıyaydı... Yedi vilayette – Voronezh, Kursk, Poltava, Çernigov, Saratov, Tambov ve Penza – sona erdirilemeyen kargaşa tam bir isyan boyutuna ulaştı. Önde gelen birçok ailenin adı mülkleri yakılan, yerle bir edilen ya da yağmalananların listesinde yer alıyordu: Kasatkin-Rostovski, Koçubei, Orlov-Davidov, Apraksin, Vorontsov-Daşkov, Volkonski, Katkov, Şherbatov, Stolipin, Şuvalov, Leichtenberg, Şakhovskoi, Petrovo-Solovovo, Woeikov, Panin, Rodzianko ve Musin-Puşkin. Köylülerin alevlenen intikamını simgeleyen "Kızıl horoz ötüyor!" parolası tarladan tarlaya yayılırken, Witte durumla baş edebilmek için valilerin yağmur gibi yağan ek asker talepleriyle karşı karşıyaydı.[39]

Troçki, köylülüğe çağrı yaparken benzersiz bir ışık saçıyordu. Krassin'in Bolşevik Merkez Komitesi adıyla yayınladığı köylülere duyuruda, Troçki çok az köylünün okuryazar olduğunu hesaba katarak, yüksek sesle okunmaya elverişli nakaratlarla yüklü sade bir dil kullandı. Köylülere Petersburg'da yaşanan Ocak katliamını anlattı.

İşçilerin nasıl Çar'ın resimleri, ikonları ve Kilise sembolleriyle "barışçı ve sakin bir biçimde" Çar'ın sarayına yürüdüklerini söyledi:

Peki, Çar ne yaptı? St. Petersburg emekçilerine cevabı neydi?
Dinleyin, köylüler, dinleyin...
Çar halkıyla aynen şöyle konuştu...
Petersburg'daki bütün askerler alarma geçti... Böylece Rus Çarı uyruklarıyla konuşmaya hazırlandı...
200 bin işçi saraya yürüdü.
Bayramlık elbiselerini giymişlerdi; yaşlısı, orta yaşlısı ve genciyle. Kadınlar kocalarının yanında yürüyorlardı.
Anne babalar küçük çocuklarının ellerinden tutmuşlardı. İşte halk, Çar'ına böyle yürüyordu.
Dinleyin, köylüler, dinleyin!
Her kelimesini can kulağıyla dinleyin ki hiç unutmayın...
Barışçıl işçilerin yürüyecekleri her cadde ve meydan, asker tarafından işgal edilmişti.
İşçiler "Bırakın da Çar'a gidelim!" diye yalvarıyorlardı.
Yaşlılar diz çökmüştü.
Kadınlar, çocuklar yalvar yakardı.
"Bırakın da Çar'a gidelim!"
Ne olduysa işte o zaman oldu!
Tüfekler gök gürültüsü gibi patladı. Kar, işçi kanıyla kızıla boyandı...
Çar'ın St. Petersburg emekçilerine nasıl davrandığını herkese anlatın! ...
Rus köylüleri, her Rus Çarı'nın nasıl gururla "Ülkemde, birinci saraylı ve birinci toprak sahibi benim" diye tekrarladığını hatırlar...
Rus Çarları, köylüleri serf durumuna düşürdü. Onları sadık hizmetkârlarına köpek gibi hediye etti...

Köylüler, toplantılarınız sırasında halkın parasıyla geçinen, halkın evladı olan askere, halka ateş açmaya cüret etmemesini söyleyin.

Böylece, Troçki anlaşılır sözlerle, *mujik* hayal gücünü iyi bildiğini bir an bile unutturmadan partisinin amacını ve kullanacağı aracı açıklıyor ve yabancı "devrim" terimini köylü diline çeviriyordu:

Köylüler, bu ateş Rusya'nın her yanını aynı anda sarsın ve hiçbir güç onu söndüremesin. Bütün ülkeyi saran bu yangına devrim denir. [40]

Troçki köylülere çağrısını aşağıdaki sözlerle bitirir:

Ayağa kalkın, köylüler! Vakit geldi! Şehrin işçileri sizi savaşa çağırıyor! Çar hükümeti, uyanan halkı ezmek için askerini hazır bekletiyor. Ama Rus köylülüğünün ayağa kalkıp şehrin işçileriyle birleştiği bir yerde Çarın askerlerinin halk devrimiyle baş edebileceği düşünülemez bile. Çar hükümeti düşecek, anavatanımız özgür olacak ve emekçiler daha iyi koşullara kavuşmak için açıkça ve özgürce mücadele edebilecek.
Ayağa kalkın, köylüler!
Kahrolsun Çarlık bürokratları!
Kahrolsun Çarlık otokrasisi!
Yaşasın işçi ve köylü ayaklanması! Yaşasın Ulusal Kurucu Meclis!

[İmza] *RSDİP Merkez Komitesi* [41]

Silahlı ayaklanma üzerine

Troçki'nin dediği gibi, Kasım grevi işçi sınıfı için sekiz saatlik işgününü kazanmadıysa da işçi sınıfını, sekiz saatlik işgününe kazandırmıştı. Aynı şekilde işçi sınıfı için ayaklanmayı kazanmadıysa da ayaklanma fikrine işçi sınıfını kazandırmıştı.

Troçki, tek başına genel grevin Çarlık'a karşı mücadeleyi kazanamayacağını, bunun silahlı ayaklanmanın sıçrama tahtası olması gerektiğini net bir dille ortaya koydu:

Mücadelede, düşmanı zayıflatmak son derece önemli. İşte grevin de yaptığı budur. Aynı zamanda grev, devrimin ordusunu da ayağa kaldırır. Ama ne o ne de öteki tek başına bir devrim durumu yaratır.

Hâlâ iktidar eski yöneticilerin elinden kapılıp devrimin ellerine bırakılmak zorundadır. Temel görev budur. Genel grevse sadece gerekli önkoşulları yaratır. Görevin kendisini başarıya ulaştırmak için çok yetersizdir. [42]

Grevin mantıksal ve zorunlu doruğu, açık ayaklanma olmalıdır ve silahlı ayaklanmanın başarısı her şeyden önce üniformalı mujikleri, devrimci proletaryanın saflarına kazandırmaya bağlıdır. Askerler de devrimden etkileneceklerdi:

Kasım grevi, ordu içinde pek çok çevrede bir bilinç sıçraması yarattı ve Petersburg garnizonuna bağlı kışlalarda sadece birkaç gün içinde çok sayıda siyasal toplantının yapılmasına ön ayak oldu. Sadece tek tek askerler değil, askerlerin temsilcileri de yürütme komitesinde, hatta bizzat Sovyet'in toplantılarında konuşma yapıp destek talep ederek boy göstermeye başladılar. Askerler arasında devrimci élan [coşku] güçlendi; duyurular geniş kesimlerce okundu.[43]

Orduda toplantılar dalga dalga bütün ülkeye yayıldı. Kışlaları isyan ateşi sardı. Buralarda askerlerin acil ihtiyaçları temelinde başlayan hoşnutsuzluk, sonradan hızla büyüyüp siyasal bir yöne taşındı.... 3 Kasım'dan başlayarak Petersburg (denizciler arasında), Kiev, Yekaterinodar, Yelizavetpol, Proskurovo, Kursk ve Lomzha'da orduda çok büyük karışık-

lıklar görüldü. Varşova'da muhafızlar, tutuklanan subaylarının serbest bırakılmasını talep ettiler. Her yerden bütün Mançurya ordusunu devrim ateşinin sardığını gösteren mesajlar alındı. 28 Kasım'da Irkutsk'da yapılan bir toplantıya bütün garnizon – yaklaşık 4 bin kişi – katıldı. Bir astsubayın başkanlığında yapılan toplantıda Kurucu Meclis talebinin kabul edilmesine karar verildi. Birçok şehirde toplantılarda askerlerle işçiler kardeşlik kurdular. 2 ve 3 Aralık'ta Moskova garnizonunda askerler arasında isyan başladı. Kazakların bile katıldığı mitingler yapıldı. Sokaklarda "Marseillaise" ezgisinin [duyulduğu] *geçit törenleri* [yapılıyordu]. *Bazı alayların subayları ihraç edildiler.* [44]

İşçilerin eylemi tüm askerler üzerinde aynı etkiyi göstermemişti. Troçki, askerlerin sınıfsal kökeninin belirleyici olduğuna dair çarpıcı bir gözlem yapar:

... en devrimci olanlar kara cahil piyadeler değil, istihkâmcılar; istihkâm komutanları; özetle vasıflı, iyi okumuş, teknik eğitim görmüş askerlerdi. Entelektüel düzeydeki bu farka toplumsal köken düzeyi de denk düşüyordu. Piyadelerin ezici çoğunluğu genç köylülerken, istihkâmcılar ve topçular temelde sanayi işçileri arasından askere alınıyordu.

Aynı şey donanma için de geçerliydi. Burada da:

... teknik eğitimli, yani proleter unsurlar başlıca devrimci rolü oynadılar... Denizcilerin isyanına liderlik edenler kimdi? Zırhlıya kızıl bayrak çekenler kimdi? Teknisyenler, makinistlerdi. Mürettebat içinde azınlık oluşturmakla birlikte, denizci üniforması giymiş bu sanayi işçileri yine de mürettebata hâkimdi. Çünkü zırhlının kalbi olan makine dairesinin kontrolü onların elindeydi.

Silahlı kuvvetlerde, proleter azınlık ve köylü çoğunluk arasındaki sürtüşme, tüm askeri isyanlarımızda boy göstermiş, isyanları felç edip güçsüz bırakmıştı. İşçiler, sınıfsal avantajlarını kışlalara da taşımışlardı: akıl, teknik eğitim, kararlılık ve toplu eylem yeteneği. Köylülerin katkısı ezici sayı üstünlüğüydü. Ordu, zorunlu askerlik yoluyla mekanik bir biçimde mujikin verimli eşgüdüm noksanlığının üstesinden gelmiş; mujikin pasifliğini, başlıca siyasal eksikliğini yeri doldurulmaz bir erdeme dönüştürmüştü. Köylü alaylar, acil ihtiyaçları temelinde devrimci harekete sürüklendiklerinde bile her zaman bekle-gör taktiği benimseme eğilimindeydiler. Düşmanın ilk kesin saldırısında "isyancılar"ı terk edip bir kez daha disiplinin boyunduruğuna sokulmalarına razı oluyorlardı.

Demek ki sonuçta askeri isyanların tek uygun yöntemi saldırıdır: Duraksama ve kargaşaya yol açabilecek kesintisiz saldırı. Ama şunu da eklemeliyiz ki devrimci saldırı taktiği, mujik-askerin geriliği ve kuşkucu pasifliğinde en büyük engelle karşılaşır.

Kısacası, bu çelişki Rus devriminin ilk evresini sona erdiren Aralık İsyanı'nın bastırılmasında kendisini var gücüyle ortaya koymuştu. [45]

Asker ve denizcileri proletarya saflarına kazanmak, devrimin zaferinde yaşamsal rol oynar. Troçki'nin silahlı kuvvetlerin nasıl kazanılacağını ortaya koyan parlak analizi, 1917'de kesinlikle doğrulanacak bir kehanetti.

Günümüzün askeri teknolojisi ışığında, barikatların her iki tarafındaki kuvvetler arasında sınıfsal bir yakınlık olmadan devrimin zaferi gerçekten de imkânsız olurdu. Öte yandan ordunun "halkın saflarına geçişi"nin barışçıl, kendiliğinden bir gelişme biçimi alabileceğini sanmak en tehlikeli yanılsamadır:...

Her devrimin büyük bilinmezi, ordunun siyasal ruh hali, ancak asker ve halk arasındaki çatışma sürecinde belirlenebilir. Ordunun devrim kampına geçişi ahlaki bir süreç olmakla birlikte, sırf ahlaki araçlarla sağlanamaz. Farklı güdüler ve tutumlar ordu içinde birleşip kesişirler; sadece bir azınlık bilinçli devrimciyken, çoğunluk duraksayarak dışarıdan bir etki bekler. Bu çoğunluk, ancak halkın zaferinin mümkün olduğuna inanmaya başlarsa, teslim olabilecek ya da en sonunda süngülerini gericiliğe çevirebilecek durumdadır.
Böyle bir inanç sırf siyasal ajitasyonla sağlanamaz. Ancak askerler, halkın – hükümeti gösterilerle protesto etmek için değil de devirmek için – bir ölüm- kalım mücadelesine girişerek sokağa döküldüğüne inanmaya başladıklarında, "halk saflarına geçmeleri" psikolojik olarak mümkün olabilir.
Dolayısıyla ayaklanma, özünde orduya karşı mücadeleden çok ordu için mücadeledir. Ayaklanma ne kadar dirençli, kapsamlı ve başarılı olursa, askerlerin tutumunda temel bir değişme o kadar olasıdır – gerçekten de kaçınılmazdır. Moskova'da gördüğümüz gibi devrimci grev temelinde bir gerilla savaşı zafere götüremez. Ama ordunun ruh halini yoklama imkânını yaratarak ilk önemli zaferden sonra – yani, garnizonun bir bölümü ayaklanmaya katılır katılmaz –gerilla mücadelesi, silahlı ve silahsız nüfusun desteklediği bir grup askerin genel bir nefret dalgasını üzerine çeken diğer grupla savaştığı bir kitlesel mücadeleye dönüşür. [46]

Sovyet: İşçi hükümetinin embriyonu

Troçki, 13 Ekim'den 3 Aralık 1905'e kadar 50 gün süren Petersburg Sovyeti'nin "*emekçi kitleleri örgütlediğini, siyasal grev ve gösterileri yönettiğini, işçileri silahlandırıp nüfusu pogromlara karşı koruduğunu*" yazmıştı. Sovyet işçi yönetiminin embriyonuydu:

Bir yanda işçilerin kendilerinin, diğer yanda gerici basının Sovyet'e verdiği "işçi hükümeti" adı, Sovyet'in embriyon halindeki bir işçi yönetimi olduğu gerçeğinin bir ifadesiydi... Sovyet öncesinde sanayi işçileri arasında çok sayıda devrimci örgüt buluruz... Ama bunlar proletarya içindeki örgütlerdi ve acil hedefleri kitleler üzerinde etki yaratmaktı. Başından beri proletaryanın örgütü olan Sovyet'in hedefi devrimci iktidar mücadelesiydi.[47]

Troçki, Petersburg Sovyeti'nin canlı bir tasvirini sunar:

Sovyet'in binaları her zaman – çoğu işçi, hizmetçi, tezgâhtar, köylü, asker ve denizci olan – dilekçe verenlerle ve her çeşit şikâyetçiyle dolup taşıyordu. Bazıları Sovyet'in gücü ve yöntemleri konusunda kesinlikle gerçekdışı fikirlere sahipti. Rus-Türk savaşında kör olmuş bir gazi vardı; adamın göğsü nişan ve madalya doluydu. Sürekli korkunç bir sefaletten şikâyet edip Sovyet'e "Bir Numara'ya (yani Çar'a) biraz baskı yapması" için yalvarıyordu. Başvuru ve dilekçeler, ülkenin uzak köşelerinden geliyordu. Kasım grevinden sonra bir Polonya vilayetindeki bir mahallenin sakinleri Sovyet'e bir teşekkür telgrafı çekmişlerdi. Poltava vilayetinden yaşlı bir Kazak, kendisini 28 yıl memur olarak çalıştırıp gerekçe göstermeden işten kovan Prenses Repnin'in haksız muamelesinden şikâyetçiydi. Yaşlı adam Sovyet'ten prensesle kendi adına pazarlık etmesini istiyordu. İçinde bu garip dilekçenin bulunduğu zarfın üzerinde adres olarak, "İşçi Hükümeti, Petersburg" yazılı olduğu halde zarf, hemen devrimci posta hizmeti tarafından teslim alınmıştı.[48]

Sovyet'in son jesti

Çarlığın devasa iktidar aygıtı olduğu gibi duruyordu. Silahlı kuvvetlerde, özelikle de donanmada çalkantı olduğu doğru olmakla birlikte mujik piyadenin Çar'a bağlılığı sürüyordu. Silahlı kuvvetlerde dağınık isyanlar bastırılmıştı. Ordunun arkasında köylü kitlesi duruyordu. Devrimin kısmen uyandırdığı bu kitle gene de isyan etmekte çok ağırkanlı davranıyordu. Troçki'nin isabetle belirttiği gibi: "*Başarılı bir devrim yapabilecek tüm unsurlar vardı ama olgun değillerdi.*" [49]

Troçki bu durum karşısında parlak bir taktik yaklaşım sergiledi. Gerekli olan, işçileri eyleme teşvik etmek, genel muharebeye girmeden düşmanı taciz etmekti. Büyük ölçüde eylemlerin amacı işçiler için ulaşılmaz gerçek kazanımlar elde etmekten çok, işçileri devrimci fikirlere kazanmaktı. Gördüğümüz gibi işçiler, ayaklanmada zafer kazanamamış olsalar bile ayaklanma fikrine kazanılarak geleceğin işçi devrimine hazırlanabilmişlerdi.

Doğuştan eylem adamı olan Troçki, işçilere sadece nasıl ilerleneceğini değil; çok daha zor olanı, gerektiğinde nasıl ricat edileceğini öğretmişti.

Kasım grevinin başarısızlığı, Sovyet'in önünde Çarlık'ı teşhir edecek jestlerden yararlanmak dışında yol bırakmamıştı. 2 Aralık'ta Sovyet, Köylü Birliği ve sosyalist partiler adına, Çar'a karşı bir mali boykot kararı ilan edildi. Parvus'un kaleme aldığı *Mali Bildirge*, halka vergi ödememe, banknot değil sadece altın para kabul etme ve bankalardaki mevduatlarını çekme çağrısı yapıyordu. Bildirge, Çarlık yönetiminin yolsuzluklarını, mali iflasını, sahte bilançolarını ve en başta denetimden uzak olmasını kınıyordu:

> *Otokrasinin yıkılmasından sonra, ancak Kurucu Meclis bu mali çöküşü durdurabilir. Kurucu Meclis, devlet maliyesini yakından inceleyecek ve devlet gelir ve harcamalarının ay-*

rıntılı, açık, kesin ve onaylanmış bir bilançosunu çıkaracaktır (bütçe).
Bütün dünyaya hükümetim mali iflasını gösterecek olan halkın denetimi korkusu, onu halkı temsil edecek meclisin toplanmasını sürekli ertelemeye zorluyor.
Hükümet, gözü doymaz faaliyetlerini güvence altına almak için halkı ölümüne bir savaşa zorluyor. Bu savaşta yüz binlerce yurttaş can vereceği gibi sanayi, ticaret ve ulaştırma araçları yerle bir olacak...
Otokrasi hiçbir zaman halkın güvenini kazanmamış ve hiçbir zaman halktan herhangi bir yetki almamıştır.
Şu anda hükümet kendi ülkesinin sınırları içinde sanki fethettiği toprakları yönetiyormuş gibi davranıyor. [50]

Mali Bildirge, ayaklanmayı temsilen yazılsa da çok zayıf kalıyordu. Mali Bildirge ile Troçki ve Sovyet'in öne sürdüğü, Çarlık'ın yıkılmasının tek yolunun silahla ayaklanma olduğu argümanıyla çelişiyordu. Olaydan sonra Troçki şöyle yazdı:

Bu bildirgenin başlı başına Çarlık'ı ve Çarlık maliyesini yıkamayacağını söylemek gereksiz... Sovyet'in mali bildirgesi Aralık Ayaklanması'nın uvertüründen başka bir şey değildi. [51]

Sovyet'in sonu

3 Aralık'ta askerler, Sovyet'in toplandığı Özgür İktisadi Birlik binasını kuşattı. Öğleden sonra Troçki, Sovyet oturumunun gündemini hazırlayacak yürütme komitesi toplantısına başkanlık etti. Hükümetin en son saldırılarıyla ilgili rapor sundu: Geçici valilere sıkıyönetim ilan etme yetkisi verilmişti; bazı yerlerde çoktan sıkıyönetim ilan etmişlerdi. Mali Bildirge'yi yayımlayan gazetelere el konulmuştu. Grevlerle ilgili çok sert yeni kurallar yürürlüğe konul-

muştu. İçişleri Bakanı, Sovyet'e katılmış olan partileri yasaklayıp liderlerini hapse atacak düzenlemeleri hazırlamaktaydı.

Sosyal Demokrat Parti [Bolşevikler] Merkez Komitesi temsilcisi, partisinin bütün ülkedeki devrimci örgütlerle derhal temas kurma, siyasal genel grevin başlatılacağı günü belirleme, köylü hareketi ve asker isyanlarıyla desteklenen tüm güçleri ve yedekleri seferber etme ve kesin bir sonuç alıncaya kadar ilerlemeyi gerekli kılan meydan okumayı kabul eden önerisini sundu.
Demiryolu işçileri sendikasının delegesi, 6 Aralık'ta toplanacak sendika genel kurulunun grevi kabul edeceğinin kesin olduğunu söyledi.

Troçki bu açıklamaların gerçekçilikle uzaktan yakından bir alakası olmadığını düşünüyordu. Nitekim olaylar hemen onu haklı çıkaracaktı:

Posta ve Telgraf İşçileri Sendikası'nın temsilcisi, partinin önerisi lehinde konuşarak genel grev hareketinin sönmeye başlayan posta ve telgraf işçileri grevine yeni bir soluk getireceği umudunu ifade etti. Tartışma, Sovyet'in o gün tutuklanacağı haberinin gelmesi üzerine kesildi. Yarım saat sonra haberin doğruluğu onaylandı. O sırada zemin kattaki büyük toplantı salonu delegeler, parti temsilcileri, muhabirler ve konuklarla doluydu. Üst katta toplantı halindeki yürütme komitesi, tutuklama halinde sürekliliği sağlamak için bazı üyelerinin oradan ayrılmasına karar verdi. Ama artık çok geçti... [Troçki] birinci kat pencerelerinden birini açıp aşağıya seslendi: "Yoldaşlar, direnmeyin! Şimdiden ilan ediyoruz ki eğer herhangi bir silah ateşlenirse, ya polisin ya da bir ajan provokatöründür." Birkaç dakika sonra askerler birinci kata çı-

kan merdivenleri tırmanıp Yürütme Komitesi'nin toplandığı odanın kapısını tuttular.
Başkan (bir subaya hitaben): "Size kapıyı kapatıp işimize engel olmamanızı öneririm." Askerler girişten ayrılmadıkları gibi kapıyı da kapatmadılar.
Başkan: "Toplantı devam ediyor. Kim söz almak ister?"
Büro İşçileri Sendikası temsilcisi: "Hükümet, bugün kaba kuvvete başvurarak genel grev lehindeki tezlerimizi güçlendirdi. Şimdiden grev kararı aldı. Proletaryanın yeni ve belirleyici eyleminin sonucu askere bağlı. Vatan savunması onları bekliyor!" (Subay alelacele kapıyı kapatır. Konuşmacı sesini daha da yükseltir). "Kapalı kapıların arkasından bile işçilerin kardeşlik çağrısı, acı çeken ülkenin sesi askerlere ulaşır!"
Kapı açılır ve beti benzi atmış jandarma bölük komutanı içeri sürünerek dalar (ateş edilmesinden korkmaktadır). Arkasından gelen bir manga polis delegelerin sandalyelerinin arkasına geçer.
Başkan: "Yürütme komitesi toplantısının sona erdiğini ilan ediyorum."
Alt katlardan büyük bir gürültü gelir; metal sesleri yankılanmaktadır. Sanki onlarca demirci aynı anda demir dövmektedir. Delegeler, polisin eline geçmesin diye Browninglerini kırmaktadırlar!
Arama başlar. Herkes adını vermeyi reddetmektedir. Üzerleri aranır; belirgin hususiyetleri not edilir, her birine bir numara verilir. Böylece yürütme komitesi üyeleri çakırkeyf muhafızlar eşliğinde alınıp götürülür. [52]

Tutuklamalardan hemen sonra, tutuklamalardan tesadüfen kurtulan delegeler ve yeni seçilenlerle ikinci bir Sovyet kuruldu. Yeni yürütme komitesinin başında bu sefer Parvus vardı. Sovyet gizli toplanmak zorundaydı ve ancak bir kez genel kurul toplantısı yapıldı. Sovyet, öncekinin popülaritesine de ulaşamadı. 6 Aralık'ta Sov-

yet, bütün Rusya'da siyasal genel grev çağrısı yaptıysa da[53] çağrı fazla yankı bulmadı.

9 Aralık'ta Moskova'da Bolşevikler'in önderliğinde işçi ayaklanması başladı. Bu devrimin tepe noktasıydı. Yedi gün sonra ayaklanma bastırıldı.

2 Ocak 1906'da İkinci Petersburg Sovyeti de tutuklandı.

Haberci

Hapishaneye girdikten hemen sonra Troçki gelecek için Petersburg Sovyeti'nin derslerini özetledi:

Sovyet'in özü bir kamusal otorite organı haline gelme çabasıydı. Bir yanda proletarya, diğer yanda gerici basın Sovyet'i "bir işçi hükümeti" olarak adlandırmıştı. Bu yalnızca Sovyet'in gerçekte bir devrimci yönetimin embriyonu olduğunu gösterir. Sovyet, otorite gücüne fiilen sahip olduğu sürece onu kullanır. Güç, ordunun ve bürokratik monarşinin elindeyse, Sovyet bunu elde etmek için savaşır. Sovyet'ten önce sanayi işçileri arasında çoğu Sosyal Demokrat nitelik taşıyan devrimci örgütlenmeler mevcuttu. Ama bunlar proletarya içindeki örgütlenmelerdi; acil hedefleri kitleleri etkilemekti. Sovyet, proletaryanın bir örgütlenmesiydi; amacı da devrimci iktidar için savaşmaktı.

Sovyet'in başlıca silahı kitlelerin siyasal greviydi. Grevin gücü hükümetin gücünün dağıtılmasında yatar. Grevin yarattığı "anarşi" ne kadar büyükse, zaferi o kadar yakındır... Hükümet, grev nedeniyle ne kadar etkili bir biçimde dağılırsa grev örgütlenmesi yönetim işlevlerini üstlenmeye o kadar mecbur kalır ...

Ancak ilk devrim dalgasının ülkenin her yerinde Sovyetler'in

kurulmasına yol açacağı kuşkusuzdur: Bir Bütün Rusya İşçi Kongresi'nin örgütlediği bir Bütün Rusya Sovyeti, proletaryanın seçilmiş yerel örgütlenmelerinin liderliğini üstlenecektir... Tarih tekerrür etmez; yeni Sovyet Elli Gün deneyimini bir kez daha yaşamak zorunda değil. Ne var ki bunlar ona tam bir eylem programı verecektir.
Bu program apaçıktır: Ordu, köylülük ve şehir burjuvazisinin avam alt tabakasıyla devrimci işbirliği yapmak. Mutlakıyete son vermek. Orduyu yeniden yapılandırıp kısmen dağıtarak mutlakiyetçiğin maddi örgütlenmesini yok etmek. Bütün bürokratik aygıtı dağıtmak. Sekiz saatlik işgününü yürürlüğe koymak. Proletaryadan başlayarak nüfusu silahlandırmak. Sovyetleri şehirlerde devrimci öz-yönetim organlarına dönüştürmek. Tarım devriminin yerel organları olarak Köylü Delegeleri Konseyleri (Köylü Komiteleri) oluşturmak. Kurucu Meclis seçimlerini organize ederek, halkın temsilcileri açısından kesin bir program için seçim kampanyası yapmak... Elli Gün'ün tarihi, proletaryanın mücadelesinin ve nihai zaferinin büyük kitabının sadece mütevazı bir sayfası olarak kalacaktır. [54]

Troçki'nin güçlü etkisi altındaki Menşevikler

Ekim ve kasımda, Dan ve Martinov başta olmak üzere Petersburg Menşevik liderleri Troçki'nin etkisi altına girmişti. Burjuvaziyi karşıdevrimci olduğu gerekçesiyle reddederek Bolşevikler gibi iktidarı ele geçirmeye ve devrimci geçici hükümet kurmaya hazırlanıyorlardı. 9 Kasım 1905'te Dan'ın Kautsky'ye yazdığı gibi: "*Burada adeta sarhoş gibi yaşıyoruz. Devrimci hava insanları şarap gibi çarpıyor.*" İki hafta sonra Adler'e şöyle yazacaktı: "*Genel greve gelince; St. Petersburg işçileri arasında en devrimci ve aktivist ruh halini yaratıp liderler üzerinde güçlü etki yarattı.*" [55]

Çok sonraları Dan şunları hatırlayacaktı:

... "Troçkist" temalar:.. Menşevikler'in, özellikle de Menşevik işçilerin önemli bir kesiminin açık desteğiyle, Iskra yayın kurulunun önde gelen üyelerinin (en başta Martinov ve bendenizin) söz ve makalelerinde giderek daha çok duyulur olmuştu. Naçalo'nun genel yayın çizgisi de giderek daha fazla "Troçkist" oldu.[56]

Bütün Menşevik liderler, devrimci coşkunluktan etkilenmiş değildi. Menşeviklerin sola kayışının en inatçı muhalifleri arasında Akselrod ve Plehanov ile onlar kadar olmasa da Martov vardı.

Çok fazla devrimci makalenin bulunduğu Naçalo'nun yayınlanmasına Parvus ve Troçki'nin yanı sıra Dan, Martinov, Martov ve Potresov da katıldı. Bakın, 20 Kasım 1905 tarihli Naçalo'nun başyazısında ne yazıyor:

Dünya kapitalizminin gelişimi devam eder ve kapitalist koşullar Rusya'da eski düzeni dönüştürmeye başlarken tarih, otokrasinin çöküşünü ne kadar geciktirirse, demokratik devrimden sosyalist devrime doğrudan geçişi beklemek o kadar mantıklı olur.

Sığ Marksistler, genelde bu argümana devrimin karakterinin üretici güçlerin gelişme durumuyla belirlendiğini ve Rusya'da yakın gelecekte sosyalist devrimin teknik bakımdan imkânsız olduğunu, çünkü üretici güçlerin yeterince olgunlaşmadığını söyleyerek cevap verirler. Ama bu Marksist öğretinin yanlış anlaşılmasıdır. Üretici güçlerin gelişme durumu, elbette devrimin karakterini belirler; ama bunu ancak son tahlilde yapar. Üretici güçlerin gelişme durumunun yaptığı şey, herhangi bir ekonomik gelişmeyi ve onun aracılığıyla da sınıf mücadelesinin gelişmesini belirlemektir. Devrimin

karakterini en başta ve doğrudan belirleyense, bu mücadeledir. Üretici güçlerin gelişmesine kıyasla, sınıf mücadelesinin çok daha iniş çıkışlı olduğu ve rastlantısal unsurlar olarak adlandırdığımız şeye çok daha bağımlı olduğunu hatırlayalım.[57]

Naçalo'daki başka bir yazıda Martinov demişti ki:

Kurucu Meclis'teki taleplerimizin ne olacağını soruyorsunuz. Açık ve kesin cevabımız şu: "Sosyalizasyon" değil sosyalizm, toprakta eşit pay değil ama "tüm üretim araçlarının kamusal mülkiyetini" talep edeceğiz. Gerçi "kaba Marksistler", "Rusya'da yakın gelecekte sosyalist devrimin teknik bakımdan imkânsız olduğunu" söyleyerek itiraz edebilirler.

Martinov sonra onların itirazlarını yerle bir edip şu sonuca varmıştı:

Bir tek Sosyal Demokratlar... şu anda cesaretle sürekli devrim sloganını atmışlardır; kitleleri nihai ve kesin zafere bir tek onlar götürecektir. [58]

Naçalo'da Martov azınlıkta kalmıştı. Yayın kurulunda kendisini sudan çıkmış balık gibi hissediyordu. Akselrod'a şöyle yazdı: "*Kendi açımızdan hiçbir karşı eleştiri olmadan, çok riskli bir fikrin propagandasına katılmak zorunda kalacağız.*" [59] 1909'da, **Rus Sosyal Demokrasi Tarihi**'nde Martov, "*Menşeviklerin siyasal vizyonundaki sapma*"yı açıklayan "*hafifletici sebepler*"den söz ediyordu.[60]

Devrim sarhoşluğu Moskovalı Menşevikler'i de etkilemişti. Moskova'da Aralık 1905'te Bolşevikler'in liderlik ettiği askeri isyanı coşkuyla desteklemişlerdi.[61]

Naçalo'nun çizgisi Lenin'in gazetesi **Novaya Jzin**'inkinden

zor ayırt edilebilirdi. 2-3 Aralık'ta iki gazete de hükümet tarafından kapatılınca **Severni Golos** (Kuzeyin Sesi) adlı ortak bir gazetenin yayınlanması bu nedenle mümkün olmuştu. Lenin şu sözlerinde tamamen haklıydı:

Severni Golos'ta Menşevikler, Bolşevikler'le ortak bir genel grev ve ayaklanma çağrısı yapıp işçileri, iktidarı ele geçirinceye kadar bu mücadeleyi sürdürmeye çağırdılar. Pratik sloganları doğuran devrimci durumun kendisiydi. Olayların değerlendirilmesinde ancak ayrıntı konularında tartışmalar vardı: Örneğin Naçalo, İşçi Temsilcileri Sovyetleri'ni devrimci yerel özyönetim organları olarak görürken, Novaya Jzin proletaryayı devrimci demokratlarla birleştiren devrimci devlet iktidarının embriyonik organları olarak görüyordu. Naçalo, proletarya diktatörlüğüne eğilim gösteriyordu. Novaya Jzin, proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğünü savunuyordu. Ama Avrupa'da her sosyalist partinin gelişmesinin her aşamasında bu tür anlaşmazlıklar gözlemlenmemiş miydi? [62]

Devrimci ruh hali çok bulaşıcıydı. Olaylardan sonra, 1906'da, Kadetler'in lideri Miliukov 1905'in son birkaç ayında partisinin pasifliğini şöyle açıklamıştı:

Her türlü protesto, hatta Anayasacı Demokrat Parti gibi bir partininki bile 1905'in son aylarında tamamen imkânsızdı. Şimdi partimizi o zaman Troçkizm'in devrimci yanılsamalarını protesto etmediği için suçlayanlar... halk toplantılarına katılan demokrat izleyicilerin ruh halini ya anlamıyorlar ya da unutmuşlar. [63]

Çok fazla sola kaydıkları devrimden sonra Menşevikler sağa sert bir dümen kırdılar. Nisan 1906'da Stockholm Birlik Kongresi'nde Troçki ve Parvus'un etkisindeki sol kanadın yerinde yeller esiyordu. Lenin'in söylediği gibi:

... Naçalo'da çok net kendisini göstermiş olan ve partide Parvus ve Troçki isimlerine bağladığımız eğilimin Menşevikler arasında hiç olmayışı ilginç. Doğru, Menşevikler arasında bazı "Parvusçu" ve "Troçkistler" olması kuvvetle muhtemel – bana sekiz kişi kadar oldukları söylendi.[64]

Lunaçarski, Menşevikler'in yüz seksen derece dönüşünü şöyle açıklamıştı:

Menşevikler anın ruh haline kapılan izlenimci kişiler. Devrimci dalga yükselip Ekim-Kasım 1905 geldiğinde Naçalo yıldırım gibi dörtnala koştu ve hatta Bolşevikler'den bile daha Bolşevik oldu. Dörtnala demokratik diktatörlükten sosyalist diktatörlüğe koştu. Ama devrimci dalga çekildiğinde coşku tükendiğinde ve Kadetler zirveye çıktığında, Menşevikler kendilerini bu sindirilmiş ruh haline uydurmakta acele ettiler. Şimdi Kadetler'in peşinde tırısa kalkarken mücadelenin Ekim-Kasım biçimlerini küçümsemeyle karışık bir kenara ittiler. [65]

Devrim zamanı Troçki, Menşevikler'in devrimci duruşunun kendi istikrarsızlıklarının, izlenimciliklerinin bir yan ürünü olduğunu açıkça kavramamıştı. Öte yandan birkaç yıl sonra, 1909'da şöyle yazacaktı:

Oportünizmin başlıca psikolojik özelliğinin beklemeyi bilmemesi olduğunu söylemek paradoks gibi görünebilir. Ama

bunun doğruluğu kuşku götürmez. Dost ve düşman sosyal güçlerin, karşıtlıkları ve etkileşimleri nedeniyle tam bir siyasal durgunluk yarattıkları dönemlerde; ekonomik büyümenin moleküler süreci, çelişkileri yoğunlaştırarak sadece siyasal dengeyi bozmayı başaramayıp aslında güçlendirdiği ve adeta kalıcı kıldığı dönemlerde; işte bu gibi dönemlerde sabırsızlığa kapılan oportünizm, tarihin pratiğe sokmaya henüz hazır olmadığı şeyi hayata geçirmenin "yeni" yol ve araçlarını arar. Kendi yetersizliği ve güvenilmezliğinden bıkıp usanarak "müttefikler" aramaya koyulur. Hırsla liberalizmin gübre yığınına balıklama dalar. [66]

Çok uzun yıllar sonra, 1940'da Troçki, Menşevikler'in Ekim-Kasım 1905'teki devrimci duruşlarının niteliğini çok iyi kavrayacaktı:

Dört dörtlük oportünistler; Menşevikler kendilerini devrimci dalganın yükselmesine bile geçici olarak adapte edebilmişlerdi. Gene de devrim dalgasının çekilmesi sırasında gerek onu yönlendirmekte, gerekse devrimin tarihsel görevlerine bağlılıklarını sürdürmekte aciz kalmışlardı.[67]

İzlenimcilik, mücadelenin gel-gitlerinin silip süpürdüğü Menşevizm'in başlıca özelliğiydi. Devrimci bir partinin ihtiyacı, azim ve kararlılıktır.

Tam ona göre

1905, tam Troçki'ye uygun bir ortam yarattı. En kara gericilik döneminde 1905'e bakarken şunları yazmıştı:

Sırf devrim, toplumsal yapının gerçek yüzünü kapatan maskeyi parçaladığından, sırf sınıfları geniş siyasal arenada çatışmaya soktuğundan devrim, Marksist siyasetçinin tam da istediği ortamı yaratır. [68]

Yaklaşan devrim karşısında sabırsızlanıyordu:

Bütün tarih, ideallerimizin hizmetindeki muazzam bir aygıttır. Barbarca bir ağırkanlılıkla, korkunç bir zalimlikle işler ama gene de işler. Bundan eminiz. Ama önüne geleni silip süpüren obur tarih mekanizması, kanımızı emip yakıt haline getirdiğinde son gücümüzle ona şöyle sesleniriz sanki: "Daha hızlı! Daha hızlı çalış!" [69]

1905 Devrimi, 1917'nin provasıydı. Troçki'nin 1917'deki rolünün de provasıydı. O zaman gösterdiği mutlak kararlılık ve özgüveni 1905'te edinmişti.

1905 olayları, 1917'deki iki devrime, Şubat ve Ekim devrimlerine bir girişti. Girişte dramanın tüm unsurları mevcuttu ama sonuca ulaşmamışlardı. Rus-Japon savaşı Çarlığın sendelemesine yol açmıştı. Arka plandaki kitle hareketiyle, liberal burjuvazi muhalefetiyle monarşiyi ürkütmüştü. İşçiler, o sırada ilk defa ortaya çıkan bir örgüt biçimi olan Sovyetlerde, burjuvaziden bağımsız ve ona karşı örgütlenmişlerdi. Toprak işgali için köylü ayaklanmaları, ülkenin geniş alanlarında her yerde ortaya çıkmıştı. Sadece köylüler değil, ordunun devrimci kesimleri de gerilimin en üst düzeye ulaşması sırasında monarşinin iktidarına açıkça meydan okuyan Sovyetlere yakınlaşmıştı. Ne var ki tüm devrimci güçler o zaman ilk kez eyleme girdiklerinden, deneyim ve özgüvenden yoksundu... Birkaç kaburgası kırılmasına rağmen, Çarlık 1905 deneyiminden sağ salim ve yeterince güçlü çıktı. [70]

Troçki'nin hayatında, 1905 Devrimi'nin yenilgisinden sonraki yıllar çok verimsiz geçmiş olsa da devrimin ilk meyvesi, onun *Sürekli Devrim Teorisi*ni geliştirmesiydi.

8

Sürekli Devrim

Troçki, Marksizm'e en büyük katkısı olan ve maceralı hayatının kalanında düşünce ve faaliyetine rehberlik eden Sürekli Devrim Teorisi'ni 1905 yılı içinde geliştirmişti. Devrim lideri, Kızıl Ordu kurucusu ve lideri, Komünist Enternasyonal lideri, takip altındaki bir sürgün olarak 1905'te formüle ettiği fikirleri savunup açmıştı. Troçki için fikirlerde berraklık, hayatın temel bir gereksinimiydi. Otobiyografisinde söylediği gibi "*Geleceğe dair geniş bir siyasal ufka sahip olmadan, siyasal bir faaliyet ya da genelde entelektüel hayat düşünemiyorum.*" [1]

1905 Devrimi, Rus Marksizmi'ndeki tüm temel eğilimlerin test edilip geliştirildiği bir laboratuvardı. Eğilimler arasındaki anlaşmazlıkların özü, Rus devriminin tarihsel niteliği sorunuydu.

Menşevikler'in ve Bolşevikler'in Rus Devrimi'nin olasılıkları üzerine düşünceleri

Bolşevikler ve Menşevikler, devrimden doğacak ve doğması gereken yönetimin niteliği üzerinde anlaşmazlık halindeydiler. Bolşevikler, işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğü çağrısı yaparken, Menşevikler bir burjuva yönetim umuyordu. Ama Rus Sosyal Demokrasisi'nin her iki kanadının da anlaştığı tek şey, yaklaşan

devrimin bir burjuva devrimi olacağıydı. Bu, bir tarafta kapitalizmin üretici güçleri, diğer tarafta otokrasi, toprak beyliği ve feodalizmin diğer kalıntıları arasındaki çatışmadan doğacak bir devrim anlamı taşıyordu.

Bunun Menşevikler'in görüşü olduğu besbelli. Ama o sırada Lenin de aynı kanıdaydı. Daha sonra da yıllarca savunduğu bu görüşün, özellikle bir burjuva devriminin sınırlarını çok aşan 1917 Ekim Devrimi'nin zaferi ışığında biraz açılmaya muhtaç.

Bakın, Lenin **Demokratik Devrim'de Sosyal Demokrasi'nin İki Taktiği** broşüründe Rus devriminin geleceğiyle ilgili ne yazmış:

Olsa olsa toprak mülkiyetinin köylülük lehine radikal bir dağılımını getirebilir; cumhuriyet kurulması dâhil kalıcı ve tam demokrasiyi kurabilir, sadece kırsal bölgelerde değil fabrika hayatında da Asyatik köleliğin tüm baskıcı özelliklerini ortadan kaldırabilir; işçilerin koşullarında tam bir iyileşmenin ve hayat standartlarını artırmanın temellerini atabilir ve – yine de önem taşıyan bir sonuncu nokta – devrim yangınını Avrupa'ya taşır. Böyle bir zafer, hiçbir biçimde burjuva devrimimizi henüz sosyalist bir devrime dönüştürmeyecektir: Demokratik devrim, burjuva sosyal ve ekonomik ilişkilerinin sınırlarını hemen ezip geçmeyecektir. [2]

Yine: "*Rusya'da bu demokratik devrim, burjuvazinin egemenliğini zayıflatmayıp güçlendirecektir:*" [3]

Rusya'nın geriliği ve işçi sınıfının küçüklüğü karşısında Lenin, "*... azami programı hemen yürürlüğe koyup sosyalist devrim için iktidarı ele geçirmeyi savunan saçma ve yarı-anarşist fikri*" reddeder:

Rusya'nın ekonomik gelişme derecesi (nesnel bir koşul) ve geniş proleter yığınların sınıf bilinci ve örgütlenme derecesi (nesnel koşulla kopmaz bir bağ içindeki öznel bir koşul),

işçi sınıfının derhal ve tam kurtuluşunu imkânsız kılmaktadır. Ancak kara cahiller şu anda gerçekleşmekte olan demokratik devrimin burjuva niteliğini görmezler. Sosyalizme, siyasal demokrasi yolu dışında herhangi bir başka yoldan ulaşmak isteyen herkes, kaçınılmaz olarak hem ekonomik hem de siyasal anlamda saçma ve gerici sonuçlara ulaşacaktır. [4]

Dahası: "*biz Marksistler, proletarya ve köylülük için gerçek özgürlüğe götüren burjuva özgürlük ve burjuva ilerleme yolundan başka bir yol olmadığını, olamayacağını bilmeliyiz.*"[5] Aynı kitapta Lenin, devrim programının kapitalizmin çerçevesi içinde reformla sınırlandırması gerektiğini belirtir:

... bir eylem programı, şimdiki dönemin nesnel koşullarına ve proletarya demokrasisinin hedeflerine uyum gösterecektir. Bu program, partimizin bütün asgari programı, mevcut sosyal ve ekonomik ilişkiler temelinde... tam olarak gerçekleştirilebilecek acil siyasal ve ekonomik reformlar programıdır. [6]

Lenin bu düşüncesini 1917 Şubat Devrimi'ne kadar korudu. Örneğin Eylül 1914'te yazdığı **Savaş ve Rus Sosyal Demokrasisi**'nde hâlâ Rus devriminin kendisini "*... kalıcı demokratik reformun üç temel koşuluyla, yani (tüm ulusların tam eşitliği ve kendi kaderini tayin hakkıyla birlikte) demokratik cumhuriyet, toprak mülklerine el konulması ve sekiz saatlik işgünü*"yle sınırlaması gerektiğini yazıyordu.[7]

Ayrıca Lenin'in 1917'ye kadarki tüm yazdıklarında yaklaşan burjuva devrimi ve proleter, sosyalist devrim arasında bütün bir dönemin geçeceği beklentisi açıktı. Onun tarım sorununa yaklaşımı bu noktayı ortaya koyar. Toprağın kamulaştırılmasının sosyalist değil kapitalist bir talep olduğunu, gerçi bunun kapitalist gelişme yolunu açarak proleterlerin sayısında hızlı bir artışa ve sınıf mücade-

lesinin keskinleşmesine götüren bir süreç olduğunda ısrarlıdır. Bu, "Amerikan tarzı kapitalist gelişme"yi – yani hiçbir feodal kalıntının ayak bağı olmadığı gelişmeyi – mümkün kılacaktı. Toprakta özel mülkiyetin kaldırılması, burjuva toplumda yapılabileceklerin azamisiydi. Çünkü toprakta sermayenin özgür gelişiminin karşısındaki tüm engellerin kaldırılması için, sermayenin bir üretim dalından bir diğerine serbestçe akması için:

> *Kamulaştırma, toprak mülkiyetinin tüm çitlerinin parampar-ça edilmesini ve tüm toprağın sermayenin ihtiyaçlarına uy-gun ekonominin yeni sistemi için "temizlenmesi"ni mümkün kılar.* [8]

Rus tarihinin özgünlüğü konusunda Troçki

Rus devriminin tarihsel niteliği sorunu ve gelecekteki gelişme yolu konusunda, Troçki hem Bolşevikler'den hem de Menşevikler'den ayrı bir pozisyona sahipti.

1906'da Troçki, 1905 deneme ve kroniklerinin bir koleksiyonu olan **Devrimimiz** adlı kitabına "*Sonuçlar ve Olasılıklar – Devrimin İtici Kuvvetleri*"* başlıklarıyla uzun bir sonuç bölümü yazdı. Troçki'nin 1905 yazılarıyla birlikte, bu deneme Sürekli Devrim Teorisi'ni açımlar.

Geleneksel Marksizm, geri ülkeleri Marx'ın ileri sanayi ülkelerinin daha geri ülkelere gelecekteki kendi gelişmelerini gösterdiğini söyleyen ünlü formülü ışığında görüyordu. Marx'ın **Kapital**'in Önsöz'ünde söylediği gibi: "*Sanayi bakımından daha gelişmiş ülke, daha az gelişmiş ülkeye ancak kendi geleceğinin imgesini gösterir.*" Menşevikler'in bu açıklamadan çıkardıkları sonuç şuydu: Ulusal koşullardaki tüm farklılıklar bir yana, 1789'da Fransa'da genç kapi-

* Türkçesi: Sürekli Devrim - Sonuçlar ve Olasılıklar; Yazın Yayıncılık; 3. baskı; 2007

talizmin karşısındaki tarihsel görevler, Rusya'da ve geleceğine nispeten geri diğer ülkelerinde yeni yeni gelişmekte olan kapitalizmin de karşısına çıkacaktır. Troçki, Rusya'nın tarihsel gelişmelerine bu mekanik ve doğrusal yaklaşımı reddediyordu.

1906'da *sürekli devrim teorisi*ni geliştirdiğinde, onun Rusya'ya uygulanabileceğini gördü. Çin Devrimi deneyimiyle (1925-27) birlikte bu teoriyi nispeten geri tüm ülkeleri kapsayacak şekilde genelleştirdi.

Sürekli devrim teorisinin başlama noktası dünyanın birliğidir. Farklı ülkelerin ekonomik ilerlemenin farklı düzeylerine ulaştıkları doğru olmakla birlikte, her biri bu düzeye dünya sistemi içinde ulaşmıştır.

Çarlık Rusyası izolasyon içinde gelişmedi. Tarihi boyunca kendisinden ileri komşularının baskısı altındaydı.

> *Belirli bir ekonomik temele oturan Rus sosyal hayatı, her zaman dış sosyal çevrenin etkisi, hatta baskısı altındaydı. Oluşum sürecinde bu toplum ve devlet örgütlenmesi, diğer komşu örgütlenmelerle çatışmaya girdiğinde onun ekonomik ilişkilerinin ilkelliği ile diğerlerinin nispeten yüksek gelişmeleri, izleyen süreçte belirleyici roller oynadı.*[9]

Ekonomi ve toplum üzerinde giderek ağırlaşan bir yük haline gelen Çarlık devleti, üretici güçlerin kanını emip gelişmelerini engellemişti. Çarlık devletinin gücü, zanaatçıların bağımsız loncalarının, bağımsız şehirlerin ve bağımsız bir burjuvazinin gelişmelerini geciktirmişti.

Aynı şekilde Litvanya, Polonya ve İsveç'in askeri baskısı eski Rusya'yı ateşli silahlar edinip sürekli ordu beslemeye ittiğinden batıdan gelen ekonomik baskı, Rus kapitalizminin şekillenmesinde

belirleyici olmuştu. Rusya'da kapitalizmin gelişmesinde yaşamsal rolü oynayan, yabancı sermaye olmuştu. Tekstil sanayi hemen hemen tümüyle İngiliz sermayesinin mülkiyetindeyken, metal işleme sanayinde Siemens, Ericsson ve Nobel gibi dünyaca ünlü markaların fabrikalarıyla karşılaşıyorduk.

Uluslararası faktörler, yerli Rus burjuvazisinin ekonomik, sosyal ve siyasal ağırlığını azaltırken, Rus proletaryasının ağırlığını artırdı. Batı proletaryasına kıyasla, Rusya'da proletarya çok daha büyük fabrikalarda yoğunlaşmıştı. Petersburg'daki Putilov fabrikası, 30 bin işçisiyle zamanında dünyanın en büyük fabrikasıydı. Rus proletaryasının özgül ağırlığı boyutlarından çok büyüktü.

Geç kalmış Rus burjuvazisi, devrim zamanındaki Fransız burjuvazisinden çok daha az devrimciydi. Eğer Fransız burjuvazisi 1789-93'te devrim yapmayı başarmışsa, 1848'de Alman burjuvazisi devrime ihanet ederek Kayser ve Junkerler'e teslim olmuştu. Troçki, Rus burjuvazisinin Alman burjuvazisinden de ödlek olduğunu öne sürmüştü.

Rusya'nın genç işçi sınıfı, devrim sırasındaki Fransız ya da kendi devrimi sırasındaki Alman sınıf kardeşinden sadece maddi olarak değil manevi olarak da çok güçlüydü. Gene burada uluslararası durum belirleyiciydi. Rus işçi sınıfı, taleplerinde örneğin İngiliz proletaryasının geçtiği bir dizi aşamayı atlamıştı. İngiltere'de sekiz saatlik işgünü fikrinin işçilerin taleplerinde ağırlıklı yer bulması, sanayi devriminden bir yüzyıl sonra gerçekleşmişken genç Rus işçi sınıfı daha ilk adımlarında bu fikre sıkıca sarılmıştı. İngiltere'de makine sendikalarının kadınları kabul etmesi 91 yıl almışken, Rusya'da en başından beri sendikalara erkekler gibi kadınlar da kabul edilmişti. Rusya'nın bir Rus *Karl Marx*'na ulaşması için ne bir Rus Adam Smithi ya da Rus Ricardosu'na ne de bir Rus Hegeli ya da Rus Feuerbachı'na ihtiyacı vardı. Aslında Marx'ın Kapital'inin ilk çevrildiği dil Rusça'ydı: 1867'de Almanca yayınlanan birinci cilt

(İngilizce ya da Fransızca baskılarından yıllar önce) beş yıl sonra Rusça yayınlanmıştı.

Ama Rusya'nın ileri sanayisi ve proletaryası, en geri tarım ve köylülükle birlikteydi. Dolayısıyla karasabanın (sokha) dünyanın en büyük, en yoğun fabrikalarıyla bir arada olduğunu görürüz. İngiltere'de Wat Tyler, Almanya'da Thomas Münzer ya da Fransa'da Jacquerie gibi kapitalizmin şafağına özgü köylü isyanlarının iktidar mücadelesine girişen, Sovyet'te örgütlenmiş proletaryayla birlikte olduğunu görürüz.

Eşitsiz ve birleşik gelişme yasası, sürekli devrim teorisinin özüdür. Her ne kadar Troçki, bu terimi ancak 1930'larda bulduysa da birleşik gelişme kavramı, *Sonuçlar ve Olasılıklar*'dan başlayarak tüm yazılarına sinmişti.

Troçki, köylülüğün bağımsız bir güç olmadığını öne sürer. Atomize olduğundan kendisini örgütleyemez. Kapitalizmde kır her zaman kenti izler. Dolayısıyla eğer şehirde devrimci güç proletaryaysa, Rus köylülüğü onu izleyecektir.

> *Rusya'da tarım sorunu kapitalizmin sırtında ağır bir yüktür. Bu devrimci partiye yardımda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda onun en büyük meydan okuyuşudur da. Liberalizmin önüne dikilen engel ve karşıdevrimin memento mori'sidir.* [ç.n., ölüm sembolü] [10]

Devrimin kaderi, köylülüğü kendi arkasında seferber eden işçi sınıfına bağlıdır:

> *İktidardaki proletarya, köylülere kurtarıcı sınıf olarak görünecektir. Proletaryanın egemenliği, sadece demokratik eşitlik, özgür özyönetim, verginin tüm yükünün zengin sınıflara aktarılması, muvazzaf ordunun silahlı halkın içinde eritil-*

mesi ve mecburi kilise vergilerinin kaldırılmasını değil, aynı zamanda köylülerin girdiği toprak ilişkilerinde tüm devrimci değişikliklerin (istimlak) kabul edilmesi anlamına da gelir. Proletarya bu değişiklikleri, tarımda devletin yeni alacağı önlemlerin başlama noktası haline getirecektir.

Nasıl Fransız köylülüğü, yeni mülk sahiplerine süngü gücüyle mülk dokunulmazlığı güvencesi veren Napolyon Bonapart'ın askeri rejiminin korunmasını istemişse, Rus köylülüğü de bu gibi koşullarda, devrimin ilk ve en zor döneminde ne pahasına olursa olsun proletarya rejiminin (işçi demokrasisi) korunmasıyla ilgilenecektir. [11]

Bunu okuyunca insan, Stalinistler'in Troçki'ye karşı ortaya attıkları köylülüğün devrimci potansiyelini küçümseme suçlamasının ne kadar haksız olduğunu görebilir.

Troçki, devrimin zaferinden sonra proletarya ve köylülük ittifakının artan bir gerilim yaşayacağını yazmıştı:

Proletarya kendisini kırlarda sınıf mücadelesi yürütmeye ve nispeten dar sınırlarda da olsa şüphesiz tüm köylülerde mevcut olan çıkara dayalı topluluğu bu yolla yok etmeye mecbur hissedecektir. Proletarya, iktidarı alır almaz köy yoksulları ve köy zenginleri arasındaki, tarım proletaryası ve tarım burjuvazisi arasındaki çelişkiden destek almak zorunda kalacaktır. Zorluk yaratan köylülüğün heterojenliği, proletarya politikasının temelini daraltırken onların sınıfsal farkındalığının yetersizliği, kent proletaryasının dayanabileceği gelişmiş bir sınıf mücadelesini köylülüğe sokmasına engel oluşturacaktır. Köylülüğün ilkelliği proletaryaya düşman yüzünü gösterecektir. [12]

Köylülüğün kendi mülkiyetleri konusundaki fanatizmi; proletarya, köylülerin toprak sahiplerinin topraklarına el koymasına yardım ederken proletaryaya kucak açmaları anlamına gelirken, proletarya kolektivist ve enternasyonalist politikalar seyrettiğinde onun karşısına geçmeleri anlamına da gelir:

... iktidardaki proletaryanın politikası ne kadar kesin ve kararlı olursa, bastığı zemin de o kadar dar ve kaygan olacaktır: Bütün bunlar çok büyük ölçüde muhtemel, hatta kaçınılmaz... Proletarya politikasının proletaryanın müttefiklerinden muhalefet göreceği iki temel özelliği, kolektivizm ve enternasyonalizmdir.
Köylülüğün ilkelliği ve küçük burjuva karakteri, dar kırsal bakış açısı, dünyanın siyasal ilişkileri ve bağlılıklarından tecrit oluşu, iktidardaki proletaryanın devrimci politikasının sağlamlaşmasında korkunç zorluklar yaratacaktır: [13]

Geri Rusya'da devrimin kaderini belirleyecek olan batıdaki uluslararası devrimin ilerleyişidir:

... işçi sınıfının sosyalist politikası Rusya'nın ekonomik koşullarına ne ölçüde uygulanabilecektir? Bir tek şeyi kesinlikle söyleyebiliriz: Ülkenin teknik geriliğine toslamadan çok önce önüne siyasal engeller çıkacaktır: Avrupa proletaryasının doğrudan devlet desteği olmadan, Rusya'da işçi sınıfı iktidarda kalamaz ve geçici egemenliğini kalıcı bir sosyalist diktatörlüğe dönüştüremez. Öte yandan hiç kuşkusuz batıdaki sosyalist devrim bize işçi sınıfının geçici egemenliğini kalıcı bir sosyalist diktatörlüğe doğrudan dönüştürebilmemizi sağlayacaktır. [14]

Devrim uzun süre izolasyon halinde yaşayamaz:

Sırf burjuva devrimimizin geçici konjonktürünün sonucu olarak bile olsa Rus proletaryası, iktidar olması halinde bir yandan dünya gericiliğinin örgütlü düşmanlığıyla karşı karşıya gelirken, öte yandan dünya proletaryasının örgütlü destek vermeye hazır olduğunu görecektir. Kendi kaynaklarıyla baş başa bırakıldığında, Rusya'nın işçi sınıfı, köylülüğün sırt çevirdiği andan itibaren kaçınılmaz olarak karşıdevrim tarafından ezilecektir. Siyasal yönetiminin kaderini, dolayısıyla bütün Rus devriminin kaderini Avrupa'da sosyalist devrimin kaderine bağlamak dışında bir seçeneği yoktur. Rus burjuva devriminde geçici bir konjonktür nedeniyle verilen devletin muazzam siyasal gücünü bütün kapitalist dünyanın sınıf mücadelesinin potasına dökecektir. Elinde devlet gücü, peşinde karşıdevrim, önünde Avrupa gericiliğiyle birlikte, bu sefer son saldırının çağrısı olacak olan eski yürüyüş sloganını yayacak yoldaşlarını tüm dünyaya gönderecektir: ***Bütün ülkelerin işçileri birleşin!*** [15]

Olaylar kesinlikle Troçki'nin kehaneti andıran öngörüsünü doğruladı. Devrimden sonra 1922'de Troçki, sürekli devrim teorisinin parlak bir özetini sundu:

Burjuva hedefleriyle doğrudan ilişkili olmakla birlikte Rus devrimi, bu hedeflere varınca zınk diye duramazdı. Devrim, proletaryayı iktidara taşımadan acil burjuva görevlerini yerine getiremezdi. İktidarı eline geçirir geçirmez proletarya, devrimin burjuva çerçevesiyle sınırlı kalamazdı. Tersine öncü proletarya yönetimi, daha ilk aşamalardan başlayarak sadece feodal değil burjuva mülkiyet ilişkilerinde de derin gedikler açmak zorundaydı. Bu sırada sadece devrimci mü-

cadelenin ilk aşamaları sırasında onu desteklemiş olan burjuva gruplarla değil, proletaryanın işbirliği yaparak iktidara geldiği köylülüğün geniş kitleleriyle de çatışmaya girecekti. Geri bir ülkede bir işçi yönetimiyle ezici köylü çoğunluk arasındaki çelişkiler, sadece uluslararası ölçüde, bir dünya proleter devrimi arenasında çözülebilirdi. Tarihsel zorunluluk nedeniyle, Rus devriminin dar burjuva-demokratik sınırlarını parçalayarak, muzaffer proletarya onun ulusal ve devlet sınırlarını da parçalamaya mecbur kalacaktı. Yani Rus devriminin bir dünya devriminin başlangıcı olması için bilinçli çaba gösterecekti.[16]

Troçki'nin eşsiz pozisyonu

Marksist liderlerden bir teki bile Troçki'nin sürekli devrim teorisine katılmamıştı. Menşevikler ve Bolşevikler'i daha önce ele aldık. Ama düşünsel olarak Troçki'ye en yakın olan Parvus bile onunla aynı görüşü paylaşmıyordu. Parvus'un fikirleri Troçki'ninkilerle aynı değildi. Troçki şöyle diyordu:

... 1905'te Parvus'un Rus devrimiyle ilgili görüşleri, benimkilerle özdeş olmadığı halde çok yakındı.... Parvus, Rusya'da bir işçi yönetiminin sosyalist devrim yönünde ilerleyebileceği, yani demokratik görevlerini yerine getirme sürecinde, sosyalist diktatörlüğe geçebileceği kanaatinde değildi. Parvus işçi yönetiminin görevlerini demokratik görevlerle sınırlandırıyordu...

1905'te... Parvus, proletaryanın iktidarı ele geçirmesini sosyalizme değil demokrasiye giden yol olarak görüyordu. Yani Rusya'da proletaryaya sadece Ekim devriminin ilk sekiz-on ayında fiilen oynadığı rolü biçmişti. Başka bir perspektifle Parvus, daha o zaman bile zamanın Avustralya demokrasisi-

ne, yani işçi partisinin gerçekten de idare ettiği ama egemen olmadığı ve reformist taleplerini ancak burjuvazinin programını tamamladığı ölçüde gerçekleştirdiği bir rejime işaret ediyordu.[17]

Peki ya Rosa Luxemburg? Troçki, otobiyografisinde RSDİP'nin 1907'de Londra'daki Beşinci Kongresi'nde Rosa Luxemburg'un da sürekli devrim teorisine ilişkin olarak kendisiyle aynı pozisyonu aldığını iddia eder.[18] Isaac Deutscher, *Silahlı Sosyalist*'te [The Prophet Armed] başka bir kanıt öne sürmeden iddiayı tekrarlar.[19] Bu kitabın yazarı da aynı iddiayı Rosa Luxemburg ile ilgili kitabında tekrarlamıştı.[20] Ama daha detaylı bir araştırma durumun böyle olmadığını gösterir.[21]

Rus Sosyal Demokrasisi'nin Örgütsel Sorunları'nda Luxemburg der ki: "*... Rusya'da çok yakında patlak verecek olan devrim, proleter değil burjuva devrimi olacaktır*:" [22] Rosa Luxemburg, RSDİP'in Beşinci Kongresi'nde Rus işçilerinin kitlesel grevinin "*sınıf mücadelesinin günümüzün sınıf devletinin en temel özgürlüklerini kazanacak bir aracı*" olduğunu söylemişti.[23] 1915'te 1905 Devrimi'yle ilgili olarak yine şöyle yazmıştı: "*Bu, önüne burjuvazinin ödev ve sorunlarını koyan bir proleter devrimiydi ya da sosyalist, proleter yöntemlerle yürütülmüş bir burjuva devrimiydi.*" [24]

"Sürekli devrim" tabirini kullanmış olsa da Rosa Luxemburg'un Rus devrimiyle ilgili görüşleri – yani onun proletarya tarafından gerçekleştirilmiş bir burjuva demokratik devrim oluşu – Troçki'nin görüşüyle değil, her yönüyle Lenin'inkiyle aynıydı. Bu yüzden 9 Ocak 1905 Kanlı Pazar'dan hemen sonra "*Rus Devrimi'nin in permanenz* [ç.n. Almanca - sürekliliğini] *koruma*" ihtiyacından söz etmişti.[25]

Karl Kautsky ve Franz Mehring gibi başkaları da Rus Devrimi'yle ilgili yazılarında "sürekli devrim" kelimelerini kullanmışlardı. Kautsky, 1905 Devrimi'ni betimlerken bu kelimeleri kullanmıştı. Troç-

ki 1922'de şöyle yazmıştı: "*Kautsky... benim görüşlerime tamamen katılıyordu. 'Sürekli devrim' perspektifini benimsemişti.*" [26] Ne var ki Kautsky'nin anlayışı Troçki'ninkinden tamamen farklıydı. Kautsky, Rus Devrimi'ni burjuvazinin tutarsızlığı yüzünden proletarya ve köylülüğün gerçekleştirmiş olduğu bir burjuva devrim olarak tanımlamıştı. Lenin, Kautsky'nin makalesinin Rusça çevirisine önsözde Kautsky'nin pozisyonunun Bolşevizm'in pozisyonu olduğunu öne sürerken haklıydı.

Lenin ve Troçki'nin teorileri

Sürekli devrim teorisinin karşısında, Lenin'in "proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü"yle ilgili pozisyonunu anlatmıştık. Ne yazık ki Lenin, Ekim Devrimi'nden önce Troçki'nin *Sonuçlar ve Olasılıklar*'ını hiç okumamıştı. Troçki 1929'da şöyle yazacaktı:

> *... şimdi eski makalelerini okurken, özellikle Lenin'in benim temel çalışmamı hiç okumadığını açıkça kavradım... Bunu belki sadece 1906'da yayınlanmış olan Devrimimiz'in çok kısa sürede toplatılması ve hepimizin hemen mülteci konumuna düşmemizle değil, kitabın üçte ikisinin yeniden yayınlanan eski makalelerden oluşmasıyla da açıklayabiliriz. Daha sonra birçok yoldaştan, kitabı sırf eski çalışmalar içerdiğini düşündüklerinden okumadığını işitmiştim... Lenin hiçbir yerde, hatta tesadüfen bile "Sonuçlar ve Olasılıklar"ı analiz etmedi ya da ondan alıntı yapmadı. Lenin'in bana hiç atıfta bulunmadan sürekli devrime belirgin itirazları, onun bu çalışmayı okumamış olduğunu doğrudan kanıtlıyor.* [27]

Lenin, Troçki'nin Menşevikler'le uzlaşmasını o kadar sert eleş-

tirmişti ki Troçki'nin *Sonuçlar ve Olasılıklar* adlı bölümü de içeren **Devrimimiz** adlı kitabının çok nadir kopyalarından birini bulmak için zahmete girmesi hiç beklenemezdi.

Troçki'nin Rus devrimiyle ilgili perspektifinin 1917'de kanıtlandığının kesinlikle doğru olduğuna kuşku yok. Sadece Menşevikler karşısında değil, Lenin'in 1905-16 arasında savunduğu işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğü perspektifi karşısında da haklılığı ortaya çıkmıştı.

Ne var ki gelecekteki gelişmelerle ilgili açık önsezisine rağmen Troçki, Bolşevizm'in Menşevizm karşısında gelişme gösterebileceğine dair somut olasılıkları çok yanlış değerlendirmişti. Soyut anlamda Rus Devrimi'nin bir burjuva devrimi olduğunu iddia eden Bolşevikler de Menşevikler kadar hatalıydı. Troçki iki tarafın da devrim yolunda tökezlemeye mahkûm olduğu görüşündeydi. Bu yüzden 1909'da yazdığı ve Rosa Luxemburg'un Polonya Marksist organı *Przeglad Sosyal-demokratyczny*'de yayınlanan **Farklılıklarımız** adlı makalede şöyle yazmıştı:

> *"Devrimimiz burjuva devrimidir" şeklindeki soyut kavrayıştan yola çıkan Menşevikler, devlet iktidarının burjuvazinin eline geçmesini sağlamak için proletaryanın tüm taktiklerini liberal burjuvazinin davranışlarına uyarlaması gerektiği fikrine varmışlardı. Bolşevikler ise aynı şekilde soyut bir kavrayıştan – "sosyalist diktatörlük" değil "demokratik diktatörlük" – yola çıkarak devlet iktidarını ele geçirip kendisine burjuva demokratik sınırlar dayatan bir proletarya fikrine ulaşmışlardı. Bu konuda aralarındaki farklılığın çok dikkat çekici olduğu doğru. Menşevizm'in devrim karşıtı yönleri şimdiden tam anlamıyla belirginken Bolşevizm'inki muhtemelen sadece zafer durumunda ciddi bir tehdit oluşturacak.*[28]

Ama Troçki, Lenin'i yanlış değerlendiriyordu. Lenin'in 1905

perspektifi sadece yaklaşan devrimi burjuva demokratik görevlerle sınırlama zaafını içermiyor, ama Lenin'in pozisyonunun gücünü – bağımsız işçi sınıfı eyleminin iç dinamiğini – de ortaya koyuyordu. 1917'nin sınavından geçtiğinde Bolşevizm, bir iç mücadeleden sonra onun burjuva demokratik kabuğunu kırmıştı. Lenin, eylemde sınırlı programa sahip bir devrimci ordunun, özünde devrimci, bağımsız ve mücadelede hegemonyasını dayattığı sürece programının sınırlarını aşabileceğini göstermişti.

Rus Devrimi'nden beklentiler konusunda, Lenin'in pozisyonunda devrimin burjuva demokratik görevleri ve proletaryanın önderliği arasında bir çelişki vardı. Birinci unsur yönünden, Bolşevizm ve Menşevizm arasında hiç fark yokken, proletaryanın önderliği yönünden temel bir farklılık vardı. Lenin şöyle yazmıştı:

> *Bolşevikler, demokratik devrimin liderliği rolünün proletarya tarafından yerine getirileceğini öne sürerler. Menşevikler ise proletaryanın rolünü "aşırı muhalefete" indirgerler. Sınıf mücadelesi ve devrimin sınıfsal önemini pozitif olarak tanımlayan Bolşevikler, muzaffer bir devrimin "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü" anlamını taşıdığını savunurlar. Menşevikler, proletaryanın rolünü burjuvaziye itaat ve bağımlılık olarak gören bir pozisyonu benimsemelerinin sonucunda burjuva devrimini her zaman çok yanlış yorumlamışlardı.*[29]

Başka bir yerde:

> *Sosyal Demokratlar... sadece ve sadece proletaryanın faaliyetine, sınıf bilincine ve örgütlenmesine, onun emekçi ve sömürülen kitleler arasındaki etkisine bel bağlarlar.* [30]

Ayrıca:

Proleter bir bakış açısıyla, bir savaşta en enerjik savaşan, düşmana darbe indirme fırsatını hiç kaçırmayan, söz ve eylemleri birbirine uygun, bu nedenle demokratik güçlerin ideolojik lideri olan, her çeşit orta-yolculuk siyasetini eleştiren hegemonya kurar. [31]

Lenin, 1905 Eylülü'nde burjuva devriminde proletaryanın bağımsızlık ve hegemonyasından, sınırlılıkları içindeki burjuva devriminden proletarya devrimine sadece tek adım olduğunu ileri sürmüştü:

Demokratik devrimden, gücümüz, sınıf-bilinçli ve örgütlü proletaryanın gücü ölçüsünde hemen ve kesinlikle sosyalist devrime geçmeye başlayacağız. Biz kesintisiz devrimi benimsiyoruz. Yarı yolda duramayız.[32]

Özetle, Lenin "Devrimin zaferinden sonra ne olacak?" sorusuna iki farklı cevap verir: Temelde *İki Taktik*'te bulduğumuz ilki, bir kapitalist gelişme dönemi olacağıdır. İkincisini şöyle özetleyebilir: "İktidarı bir alalım da gerisini o zaman düşünürüz." Napolyon'a atıfla: "*On s'engage, et puis ... on voit.*" *

Lenin'in *İki Taktik*'teki demokratik diktatörlük formülünün belirsizliğinin Bolşevik liderlerin Menşevizm'e yaklaşmalarını, Mart-Nisan 1917'de Stalin, Kamenev ve diğerlerinin Geçici Hükümet'i desteklemesinde olduğu gibi politikalarını burjuvaziye bağımlı hale getirmelerini mümkün kıldığı doğru. Troçki, İki Taktik eleştirisinde haklıydı; ama Bolşevikler'in temel siyasal gücünü küçümseyişi tamamen yanlıştı. Lenin'in duruşunu yanlış değerlendirmiş, çünkü diyalektik olarak kavramamıştı.

* ç.n "*Mücadeleye bir atıl; gerisi sonra gelir*" gibi çevrilebilecek bir deyim.

Lenin'in bel bağladığı ve oluşum halindeki dinamik güçler hesaba katılmalı: Proletaryanın Çarlığa ve onun suç ortağı liberal burjuvaziye karşı savaşı, proletaryanın köylülüğe öncülük etme mücadelesi, proletaryanın silahlı bir ayaklanmaya önderlik edişi, Marksist partinin iktidarı ele geçirme savaşı, vb. Bu devrim cebrinde, Lenin'in denklemindeki bilinmeyen ya da şüpheli unsurun gerçek değeri – devrimin asgari programın dışına ne kadar çıkacağı – büyük ölçüde bizzat mücadelenin dinamiğiyle belirlenecekti. Bununla birlikte demokratik diktatörlük kavramının zayıflığı, Lenin'in Rusya'ya dönüşünden önce 1917'de Bolşevik Parti liderliğindeki krizi yaratmıştı. Tek başına Lenin, partiyi yeniden silahlandırmış, demokratik diktatörlük kavramındaki belirsizliği ortadan kaldırmıştı. (1920'lerde Stalin'in yükselişinde bu kavram tekrar çok hazin bir rol oynayacaktı).

En başta Troçki'yi yanlışa iten canlı soyut genelleme dehasıydı. Lenin'in topladığı, örgütleyip eğittiği insanlar yönünden, Bolşevizm'in meziyetlerini yanlış değerlendirmişti. Bu yüzden Troçki'nin Rus devriminin tarihiyle ilgili kitabının hiçbir yerinde Bolşevikler'in ya da Lenin'in adının bir kez bile geçmediğini görüyoruz. Çok sonraları Troçki itiraf etmişti ki:

> *Mültecilik döneminde her iki hizipten de uzak duran yazar, gerçekte Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki anlaşmazlık hattında, bir tarafta boyun eğmez devrimcilerin ve diğer tarafta giderek daha fazla opörtünistleşip uyumlu hale gelen unsurların gruplaşması gibi çok önemli bir durumu tam kavramamıştı.*[33]

Başka bir yerde şunları yazmıştım:

> *Sonuçta Lenin'in soyut, cebirsel demokratik diktatörlük formülünün, hayata aritmetiğin diliyle çevrildiğini ve çıkarılan*

sonuçların, işçi sınıfına önderlik eden Bolşevik Parti'nin toplam faaliyetinin ürünü olduğunu söyleyebiliriz.[34]

Troçki her zaman aşırı soyutlamaya eğilim duyuyordu. Otobiyografisinde yazdığı gibi:

Genelin tikel, yasanın olgu, teorinin kişisel deneyim karşısında üstün olduğu duygusu, çok erken yaşta zihnimde yer etti ve yıllar geçtikçe daha da güçlendi. Daha sonra [bu yaklaşım] yazınsal ve siyasal çalışmalarımın ayrılmaz bir parçası oldu.[35]

Troçki'nin Rus Devrimi'yle ilgili Bolşevik görüşün Menşevik görüşle benzer olduğu değerlendirmesi tamamen yanlıştı. Bir benzetmenin hangi sınırları aşınca yanlış çıkacağını her zaman bilmemiz gerekir. Uzun yıllar Troçki'yi uzlaşmacılığa götüren motivasyon bu soyut görüştü. Bir kere, iki hizip Rus Devrimi'nin olasılıkları gibi temel bir sorunda aynı hataya düşmüştü.

Troçki'nin göz kamaştırıcı tarihsel ufku, Bolşevizm ve Menşevizm arasındaki gerçek niteliksel farklılıkları gözden kaçırmasına neden olmuştu. *Clausewitz*'in Lenin'in çok değer verdiği açıklamasını atlamıştı: Soyut kavramı gerçek dünyaya uyumlu kılmak için, "*deneyimin uygun sonuçlarına başvurmalıyız; çünkü nasıl birçok bitki uzun filizler vermeden meyve verirlerse, uygulamada da teorik yapraklar ve çiçekler çok filizlenmemeli, ama uygun toprakları olan deneyime yakın durmalılar.*" [36]

Troçki'nin üstün genelleme yeteneği, Bolşevizm'i somutluğu içinde kavramasındaki zayıflığının kaynağıydı. Dolayısıyla paradoksal olarak onun muhteşem teorik katkısının – sürekli devrim teorisinin – Bolşevik Parti'nin gerçek niteliğini kavrayışındaki zayıflığının kaynağıydı. Göreceğimiz gibi, o bu zayıflığın üstesinden ancak 1917'de gelecekti:

Her birimiz, geçmişimizin olayların testinden geçmiş parçasını korumak, geliştirmek ve zafere ulaştırmak için geçmişimizin çoktan eskiyip gitmiş parçasından vazgeçme fırsatı bulmuşuzdur. Bu tip bir iç kararlılık kolay gelişmez. Ama işçi sınıfının devrimine gerçek katılım hakkını sadece böyle bir bedelle, sadece böyle bir bedelle kazanabiliriz.[37]

Sürekli Devrim Teorisi Kautskyci Marksizm'in egemenliğini kırıyor

Marx ve Engels'in ölümlerinden sonra, Marksizm'in tacı çok büyük ölçüde "Marksizm'in Papası" denilen Karl Kautsky'ye geçti. Onun Marksizm'i çok büyük ölçüde zamanın Alman işçi hareketinin sosyal koşullarından etkilenmişti. Hiç sarsıntısız hızla büyüyen ve işçilere sistemli tavizler veren kapitalizmle, nispi bir sosyal barış içinde gelişen Kautsky'nin Marksizmi, reformizmin etkisi ve egemenliği altına girmişti. Onun tarih anlayışı determinist, kaderci ve mekanikti.

Kautsky'ye göre işçi sınıfı, tarihin öznesi değil, nesnel koşulların biçimlendiricisi değil, nesnel dünyanın pasif tepki bobiniydi. İşçi sınıfı tarihin nesnesiydi. Ona göre işçi sınıfının gücü – işçilerin sayısındaki ve ekonomik gücündeki artışla ve bu olayların kaçınılmaz ürünü olan bilincin artışıyla – kendiliğinden artmaya devam edecekti. Bu kaçınılmaz olarak sosyalizme götürecekti. Sosyalizm ezici bir çoğunluğu kazanıncaya kadar, işçi sınıfı ve bilinci artacaktı: "*Ekonomik gelişme doğal olarak bu ilerlemenin başarısına götürecek*" diye yazmıştı.[38] Sosyalist partiye düşen tek görev örgütlenme ve eğitimdi:

Sosyalist parti, bir devrimci partidir ama devrim yapan bir parti değildir. Hedefimize sadece devrim yoluyla ulaşılabileceğini biliyoruz. Bu devrimi yapma gücümüzün çok az oldu-

ğunu ve muhaliflerimizin onu engelleyecek güçte olduğunu da biliyoruz. Bir devrimi körüklemek ya da onun yolunu açmak çalışmalarımız içinde yoktur. [39]

Kautsky'nin pasif, mekanik Marksizmi'ni üç kişi yerle bir etti: Devrimci parti teorisi ve özgün Marksist devlet ve devrim kavramını yeniden canlandırarak Lenin, kitle grevi analiziyle Rosa Luxemburg ve sürekli devrim teorisiyle Troçki. Bir bakıma, her biri Kautskyizmin kendi siyasal faaliyetine zarar veren dolaysız bir yönüne tepki göstermişti. Devrimci partinin baş örgütçüsü Lenin, erkenden parti sorununu, partinin sınıfla ilişkisini, farklı işçi tabakalarının bilincindeki eşitsizliği ve devrimci partinin nasıl sınıfın farklı kesimleriyle ilişki kuracağını ele almak zorunda kalmıştı. Sendikaların ve Alman Sosyal Demokratik Partisi'nin devasa bürokrasisi karşısında, Rosa Luxemburg kitle grevini işçi hareketinin sert kabuğunu parçalayıp atacak bir volkan gibi görmüştü. Bizzat devrimin fırtınalı günlerinde olgunlaşan Troçki, sürekli devrim teori teorisini geliştirmişti.

Troçki'nin parlak teorisinin Rus sosyalist hareketinde pratikte hiçbir etkisi olmaması trajediydi. 1905'teki radikalizmlerinden uzaklaşmış olan Menşevikler, bu teorinin defterini dürmüşlerdi. Bolşevikler ise Menşevizm'in bir sözcüsünün fikirlerine kulak kabartmaya hazır değillerdi. Troçki'nin kendi liderlik ettiği "antihizip" hizbi, onun en önemli teorik katkısının etkisini yok etmişti. Zincirin gücü en zayıf halkasının gücüyle ölçülür; Troçki örneğinde bu, onun parti sorunundaki duruşuydu. Bu, sonradan 1920'lerde Troçki'yle giriştiği hizip savaşında Stalin'in elini güçlendirecek bir zayıflıktı.

9

Troçki'nin Yargılanması

19 Eylül 1906'da Petersburg Sovyeti davası başladı. Daha ilk günden mahkemeye binlerce işçinin imzaladığı protesto dilekçeleri yağmaya başladı. Bu tür belgelerden birinde şöyle yazılıydı:

"Biz, aşağıda imzası bulunan Obukhov işletmesi işçileri... hükümetin Sovyet'e haksız muamelesini, özellikle de Sovyet'te sadece bizim taleplerimizi yerine getiren yoldaşlarımıza yöneltilen suçlamaları protesto ederiz. Hükümete ilan ederiz ki eğer hepimizin saygı duyduğu P. A. Zlidne suçluysa, o zaman bizim de aynı şekilde suçlu olduğumuzu aşağıdaki imzalarımızla teyit ederiz."

Dilekçede 2 binden fazla imza vardı.[1]

Sıkıyönetim mahkeme binası neredeyse askeri bir kışlaya dönüştürülmüştü. Avluda, giriş kapılarında ve komşu caddelerde birkaç bölük asker ve Kazaklar vardı. Cezaevini mahkemelere bağlayan yer altı koridoru, mahkeme binası içindeki her oda, sanıkların etrafı, her köşe, belki de bacanın içi bile kılıçlı jandarmalarla kaynıyordu.

Çağrılan 400 tanıktan 200'den fazlası gelmiş ve mahkemede

tanıklık etmişti. İşçiler, fabrika sahipleri, jandarmalar, mühendisler, hizmetçiler, sıradan yurttaşlar, gazeteciler, posta memurları, öğrenciler, Duma üyeleri, kapıcılar, senatörler, serseriler, vekiller, profesörler ve askerler ay boyunca mahkemede boy gösterdiler. Mahkeme heyeti, savcı ve sanıkların – özellikle de sanıkların – soru yağmuru karşısında, olayların hiç eksik olmadığı İşçi Sovyet'inin, faaliyet döneminin tablosunu parça parça, fırça fırça yeniden çizdiler.

Çarlık karşıtı halkın duygularını binlerce olayda dışa vurduğunu görüyoruz:

Gazeteler, mektuplar, tatlılar ve çiçekler – ortalık çiçekten geçilmiyordu! – salonu doldurmuştu. Yakalara çiçekler takılmıştı; ellerde kucaklarda çiçekler vardı. Sıralara ve kürsülere bile çiçekler bırakılmıştı. Mahkeme başkanı bu güzel istilacıları kaldırma cüreti göstermedi. Sonunda var olan hava nedeniyle "moralleri tamamen bozulan" jandarma subayları ve mahkeme görevlileri bile sanıklara çiçek veriyorlardı ...
Sonra işçiler tanık olarak çağrıldılar! Onlarcası tanık odasında toplanmıştı. Mahkeme görevlisi davanın görüldüğü salonun kapısını açar açmaz, dalga dalga duyulan devrimci marşlar mahkeme başkanının kulaklarına kadar geldi. Bu işçi tanıklar şaşırtıcı bir izlenim yaratmıştı. Varoş fabrikalarının devrimci havasını getirmişlerdi. Mahkeme usullerinin mistik ciddiyetini bir anda paramparça ederlerken, sararan heyet başkanı sadece umarsız bir şekilde ellerini iki yana açabilmişti.[2]

Bir an, sanıklar duruşmadan önce infaz edilmiş olan bir yoldaşlarına saygı duruşunda bulunmak için ayağa kalkmışlardı:

... tanıklar, sanık avukatları, dinleyiciler – herkes şehit kurbanın anısına saygı duruşunda bulunmak için ayağa kalkmıştı. Tam bir karışıklık içindeki polisler ve jandarma subayları da diğerleriyle birlikte ayağa kalkmışlardı.[3]

Savcının iddianamesindeki temel suç Sovyet'in bir ayaklanma örgütlenmesine karışmış olduğuydu. 4 Ekim'de Troçki ifade vermek üzere ayağa kalktı. Silahlı ayaklanmanın hiçbir zaman Sovyet gündeminde olmadığını, ama sırf Sovyet'in bu konudaki tutumunun zaten belli olduğu ve tartışmaya gerek duymadığı için gündemde yer almadığını açıklayarak başladı. Sonra, Troçki siyasal amaçlarla güç kullanma genel sorununu ele aldı:

Sovyet, kendisini ... belirli hallerde kuvvet kullanmaya ya da baskıcı önlemler almaya yetkili buluyor muydu? Bu soruya cevabım genel anlamda evettir! ... devlet mekanizmasını felç edecek nitelik taşıyan siyasal genel grevin yarattığı koşullarda: Bu gibi koşullarda gününü çoktan doldurmuş olan ve kesinlikle siyasal grevin hedef aldığı eski iktidar, elinde tek kalan barbarca araçlarla bile, kamu düzenini düzenleyip koruyacak durumdan tamamen yoksundur. Bu arada grev, yüz binlerce işçiyi fabrikalardan çıkarıp sokağa dökmüş, bu işçileri kamusal ve siyasal yaşama katılmaları için özgür bırakmıştır. Onları kim yönetebilir; saflarına kim disiplin getirebilir? Eski devlet gücünün hangi düzeni? Polis? Jandarma? Gizli polis? Kendime soruyorum: Kim? Cevap bulamıyorum. İşçi Temsilcileri Sovyeti dışında hiç kimse.[4]

Sovyet'in disiplinli bir işçi iktidarının nasıl örgütleneceği konusunda Çarlığın devlet aygıtına meydan okuduğunu söylüyordu:

Bu devasa temel kuvveti yönlendiren Sovyet, iç sürtüşmeyi asgariye indirmeyi, aşırılıkları önlemeyi ve mücadelenin kaçınılmaz kurbanlarının sayısını mümkün olan en düşük ölçü-

de tutmayı acil görevleri olarak benimsemişti. Böylece kendisini yaratan siyasal grev dahilinde Sovyet, devrimci kitlelerin özyönetim organından, bir iktidar organından başka bir şey olmadığını gösterdi. Bütünün iradesiyle, bütünün bir kısmını yönetmişti. Demokratik bir güçtü ve gönüllü olarak itaat ediliyordu. Ama Sovyet, ezici bir çoğunluğun örgütlü gücü olduğu ölçüde kitleler içinde birleşik saflara anarşi getiren unsurlara karşı kaçınılmaz olarak baskıcı önlemler almaya mecburdu. Yeni bir tarihsel güç olarak, eski aygıtın tam bir ahlaki, siyasal ve teknik çöküş içine girdiği bir zamanda tek güç olarak, kişi dokunulmazlığının ve terimin en iyi anlamında, kamu düzeninin tek güvencesi olarak Sovyet, kendi gücünü bu tür unsurların karşısına çıkarma hakkını kendisinde buluyordu. Tamamen canice baskıya dayalı eski iktidarın temsilcilerinin Sovyet'in şiddete dayalı yöntemlerini ahlaken kınama hakkı yoktur. Burada savcının temsil ettiği tarihsel iktidar, bir azınlığın çoğunluk üzerindeki örgütlü şiddetidir. Sovyet'in habercisi olduğu yeni iktidar, azınlığı düzene çağıran çoğunluğun örgütlü iradesidir. Her çeşit yasal ya da ahlaki şüphenin ötesinde bir hak olan Sovyet'in devrimci var olma hakkı bu ayrımda kendisini gösterir. [5]

Troçki, daha sonra siyasal grevin doğal olarak ayaklanmaya götürmesi gerektiğini öne sürerek devam etti:

Siyasal grev ne işe yarar? Devletin ekonomik aygıtını felç eder, idari mekanizmanın ayrı parçaları arasındaki iletişimi keser, hükümeti izole eder ve onu güçsüz bırakır. Diğer yandan fabrika ve işletmelerde çalışan işçi kitlelerinin siyasal birliğini sağlayarak bu işçi ordusunu, devlet gücünün karşısına diker. Sayın yargıçlar, bir ayaklanmanın özü işte burada yatar. Proleter kitleleri bir tek devrimci protesto eyleminde

birleştirmek, onları devletin örgütlü gücünün düşmanları olarak muhalefete çekmek – işte sayın yargıçlar, Sovyet'in anladığı ve benim de anladığım ayaklanma budur. [6]

Ayaklanmanın zaferi için askerler, devrime kazanılmak zorundaydı:

Hangi koşullarda ayaklanmanın bizi zafere götürebileceğini düşünüyorduk? Ordunun sempatisi koşulunda. İlk gereken, orduyu kendi yanımıza çekmekti. Askerleri, oynamakta oldukları utanç verici rolü anlamaya zorlamak, onları halkla birlikte ve halk için çalışmaya ikna etmek – bu önümüze koyduğumuz ilk görevdi...
Öyleyse hangi koşullarda ordunun devrim saflarına geçeceğini düşünüyorduk – şimdi de düşünüyoruz? Bunun için ne gerekli? [7]

Bu sorunun cevabı, işçilerin mücadelede hayatlarını feda etmeye hazır olmalarıydı:

Silahlar ne kadar önemli olursa olsun, en temel güç silahlarda bulunmaz. Hayır; silahlarda bulunmaz. Kitlelerin öldürme kapasitesinde değil, ama ölmeye dünden hazır olmalarında bulunur. İşte sayın yargıçlar; bu bizi son tahlilde bir halkın başkaldırmasının başarısına inanmamızı sağlayan şeydir. [8]

Ancak işçi kitleleri barikatlarda can vermeye hazır olduklarını gösterdikleri zaman askerleri kazanabilirler:

Barikat sırf fiziksel bir engel değil. Barikat, ayaklanma davasına hizmet eder çünkü askerlerin hareket etmesini geçici bir engelle sınırlayarak, onları halkla yakın temasa geçirir. Burada, barikatlarda, asker – belki de ömründe ilk defa – sı-

radan dürüst insanların konuşmasını, onların kardeşçe çağrılarını, halkın vicdanının sesini dinler. Yurttaşlar ve askerler arasında böyle bir temasın sonucunda, askeri disiplin gevşeyip ortadan kalkar. [9]

Devrimde ayaklanmanın rolünü böyle tanımladıktan sonra Troçki, Karayüzler ve gizli polisiyle Çarlık hükümetine saldırıya geçmişti. Çar'ın kendisi Karayüzler'in hamisiydi. Troçki, birinci Duma'da jandarmayı yönetenlerden birinin (yukarıda aktardığımız) "*dilerseniz on, dilerseniz on bin kişinin katılımıyla her çeşit pogromu tertipleyebilirsiniz*" diye övündüğünü nakleden liberal Prens Urusov'un ifşaatlarından alıntılar yaptı. Troçki savunmasını şu sözlerle sona erdirdi:

Savcılık makamı, bizi Sovyet'in mevcut "yönetim biçimi"ne karşı mücadelede işçileri silahlandırdığını itiraf etmeye davet ediyor. Eğer benden kesin bir cevap istiyorsanız, "evet" derim! Evet, bu suçlamayı kabul edebilirim ama tek şartla. İddia makamı ve mahkeme heyetinin şartımı kabul edip etmeyeceğini bilmem.

Şöyle sorayım: İddia makamı "yönetim biçimi"nden ne kastediyor? Gerçekte bir yönetim biçimimiz var mı? Uzun süredir yönetim, ulus tarafından değil sadece ordu-polis-Karayüzler aygıtıyla desteklenmekteydi. Bir ulusal yönetime değil ama bir kitle imha otomatına sahibiz. Ülkemizin canlı bedenini paramparça eden bir yönetim aygıtına başka bir ad bulamıyorum. Bana pogromların, cinayetlerin, kundaklamaların, tecavüzlerin; ... Tver, Rostov, Kursk, Siedlce'de olup bitenlerin; ... Kishinev, Odessa, Bialystok'un Rus İmparatorluğu'nun yönetim biçimi olduğunu söylerseniz, o zaman ekim ve kasıma kadar kendimizi doğrudan ve acilen Rus İmparatorluğu'nun yönetim biçimine karşı silahlandırdığımız konusunda iddia makamına katılırım.[10]

Ne kahramanca bir savunma!

13 Ekim'de mahkeme bir sansasyonla sarsıldı. Savunma avukatlarından biri, tanıklık etmesini istediği ve yakın zamanda azledilmiş olan Senatör Lopukhin'den bir mektup almıştı. Yarı-liberal bir yönetici olan, Lopukhin kendi müdürlüğünün gizli faaliyetlerine yönelik özel bir soruşturma yaptırmış ve yeni İçişleri Bakanı Stolypin'e sunduğu raporun bir kopyasını mahkemeye iletmişti. Bu rapora göre pogrom bildirileri, gizli polisin matbaalarında basılıyordu. Bu bildiriler, Rusya'nın her tarafına gizli polis ajanları ve Monarşist partilerin üyelerince dağıtılıyordu; Emniyet Müdürlüğü ile Karayüz çeteleri arasında yakın örgütsel ilişkiler vardı. İmparatorluk Sarayı Komutanı General Trepov, Çar'a bu faaliyetler hakkında düzenli rapor sunuyordu ve açıkça pogromların örgütlenmesi için muazzam devlet fonları ayrılıyordu.

Mahkeme heyeti mektubu dikkate almayı ya da Lopukhin'i tanık olarak çağırmayı reddetti. Bu ve diğer ret kararları davanın siyasal karakterini apaçık ortaya sermişti. Savunma tarafının ayrıca eski Başbakan Witte ile eski İçişleri Bakanı Durnovo'nun tanık olarak dinlenmeleri talebi de reddedildi. Sanıklar ve sanık vekilleri bundan sonraki duruşmaları boykot etmeye karar verdiler.

2 Kasım'da hüküm boş mahkeme salonunda okundu. Troçki dahil on beş kişinin tüm yurttaşlık hakları ellerinden alınıyor ve ömür boyu Sibirya'ya sürgün ediliyorlardı. İki kişi kısa süreli hapis cezası almış, geri kalanlar beraat etmişti.

Sibirya'dan kaçış

3 Ocak'ta Çarlık hapishanesinde Troçki ve arkadaşları, gri pantolon, ceket ve kepten oluşan tek tip mahkûm üniforması giydiler. Ama kendi iç çamaşırlarını ve botlarını bulundurmalarına izin verildi. Botlarının yanında kalması, Troçki için çok hayatiydi; çünkü içinde güzel bir sahte pasaport ve topuklarında da altın paralar gizliydi.

İki gün sonra sabahın altısında sürgün kafilesi yanlarında eşleri ve çocuklarıyla birlikte boş ve karanlık caddelerden uzun sürgün yolculuğuna başlamak için tren istasyonuna gitmek üzere yola çıkarıldı. Ayrılmadan önce, sürgünler Petersburg işçilerine bir "Elveda Mesajı"nı gizlice çıkarmayı başarmışlardı. Burada Sovyetler'le dayanışmaları nedeniyle onlara teşekkür ediyor, gelecekte devrimin zaferine inandıklarını tekrar onaylıyorlardı. Sürgünlerin hepsi, Kuzey Kutup Dairesi'nin içindeki Obdorsk köyüne gönderiliyordu. Bu köyün en yakın demiryolu hattına uzaklığı 1500 kilometre, en yakın telgraf istasyonuna ise 800 kilometreydi.

Mahkûmların sevki için olağanüstü tedbirler alınmıştı. Yetkililer, Petersburglu askerlere güvenmediklerinden, kafilenin güvenliğini sağlayacak askerler Moskova'dan çağrılmıştı.

Troçki'nin Natalia'ya bir mektubu sürgün yolculuğunun renkli bir tasvirini sunar:

Çok sevinçliydik; üstelik hapishanede on üç ay geçirdikten sonra. Vagon pencereleri demir parmaklıklı da olsa arkasında özgürlük, hayat ve kıpırtıyı görebiliyorduk.... Sevk birliğinin komutanı ve askerler nazikti – hemen hemen hepsi davamızla ilgili anlatılanları okumuşlardı ve bize büyük sempati duyduklarını belli ediyorlardı... Son dakikaya kadar ne tür insanlar olduğumuzu ve bizi nereye götüreceklerini onlar da bilmiyorlardı. Moskova'dan Petersburg'a aniden yola çıkarılmamız, infaz edilmek üzere Schlusselburg'a götürülmek üzere olduğumuzu düşündürtmüştü. Cezaevi avlusunda tüm askerlerin çok hassas göründüklerine ve olağanüstü saygılı davrandıklarına dikkat etmiştik. Sanki hafif bir suçluluk duygusu yaşıyorlardı. Trene bininceye kadar bunun nedenini anlayamamıştım... Sürgüne mahkûm edilen "işçi temsilcileri"ni sadece sevk ettiklerini işittiklerinde askerler ne kadar mutlu

olmuşlardı! ...
Jandarmanın gözü özellikle sevk eden askerlerin üzerindeydi; en azından askerler öyle düşünüyorlardı...
12 Ocak 1906:
Her istasyonda, vagonumuz jandarmalarla sarılırken, büyük istasyonlarda atlı polisler de jandarmayı takviye ediyordu. Omuzlarında tüfekleriyle jandarmalar tesadüfen ya da meraktan yanımıza yaklaşan herkesi revolverlerini çekip tehdit ediyorlardı. Bu tür güvenlik önlemleri sadece iki grup insan için alınırdı: "Siyasi suçlular" ve en önemli bakanlar... Bir yandan çok sıkı bir gözetim varken, diğer yandan durumun elverdiği ölçüde muazzam bir nezaket söz konusuydu... Kendimizden ne kadar gurur duysak azdı: Öldükten sonra bile Sovyet'ten korkuyorlardı.[11]

Mahkûmlar, demiryoluyla Sibirya içlerindeki Tyumen'e kadar götürüldü. Troçki, Natalia'ya yazdığı 16 Ocak tarihli mektubunda demişti ki:

Tyumen cezaevi siyasi tutuklu doluydu. Çoğu buraya idari kararlarla sevk edilmişti. Havalandırmada spor yaparlarken, pencerelerimizin altında durup şarkı söylemeye başlarlardı. Hatta üzerinde "Yaşasın Devrim!" yazan bir kızıl bayrağı bile sallıyorlardı. İyi bir koro oluşturmuşlardı; ses uyumunu öğrenmek için bol zamanları olduğu kuşkusuzdu... Bu çok etkileyici, hatta dokunaklıydı... Havalandırma boşluklarından onlara kısa bir sempati mesajı gönderdik. Siyasi olmayan tutuklular ise bize yarı şiir, yarı düzyazıyla çok uzun bir dilekçe göndermişlerdi. Biz "asil Petersburglu devrimciler"den çektikleri çilelere son vermek için yardımcı olmamızı istiyorlardı...[12]

Yolculuk boyunca Troçki'nin mektuplarını kafiledeki askerler gizlice postaya vermişti.

Mahkûmlar Tyumen'den sıkı güvenlik önlemleri altında, kızaklarla ağır ağır kuzeydeki Tobolsk'a doğru yola çıkarıldılar. Hava çok soğuktu; sıfırın altında 30 derece. Atların çektiği 40 kızak, herhangi bir firar girişimine karşı önlem olarak sadece güneş battıktan sonra ertesi gün güneşin doğmasına kadar karanlıkta yol alıyordu.

Troçki, Sibirya köylülüğünün devrim sonucunda ne kadar köklü bir değişim geçirdiğini not etmişti:

Siyasal konuları konuşuyor, bu durumun sonsuza kadar sürüp gideceğini mi yoksa çok geçmeden sona ereceğini mi soruyorlardı. On üç yaşında bir çocuk olan sürücümüz – on beş yaşında olduğuna yemin billah ediyordu – bütün yol boyunca bağırıp durmuştu: "Ayaklanın! Ayaklanın! Bütün emekçi halk savaşa hazır, siz aç insanlar!" Askerlerden fırça yiyordu (çocuğa sempati duydukları açıkça görülüyordu ama) subaya şikâyet edeceğiz diye korkutuyorlardı. Hepsinin kendisinden yana olduğunu iyi bilen delikanlı ise işçilere, isyan etme çağrısını tekrarlayıp duruyordu...[13]

Kafile her gün kuzeye doğru ilerlerken tifüsün kırıp geçirdiği bir bölgeye girmişti. Troçki, 12 Şubat'ta Berezov'da yolculuğunun son mektubunu yazacaktı. Çünkü Obdorsk'a devam edip 500 kilometre daha yol gitmektense, oradan kaçmaya karar vermişti.

Berezov'da Troçki tanıştığı bir sürgün doktordan siyatik taklidi yapmayı öğrenmişti. Böylece yolculuğun son etabından kurtulup yerel bir hastanede gevşek güvenlik önlemleri altında tutulacaktı. Siyatiğe kesin teşhis koyulamıyordu. Hastalık numarası daha çok irade gücüne bağlıydı. Troçki'nin siyatik numarası o kadar ikna ediciydi ki yeterince iyileştikten sonra yola devam etmesi için hastane-

ye yatırıldı. Daha önce kimse Berezov'dan kaçmamıştı. Bu görev kar fırtınalarının görüldüğü Şubat ayında özellikle umutsuz gibi görünüyordu. Polis kimsenin kaçmaya teşebbüs etmeyeceğini sanıyordu.

Troçki üç yoldan birini seçmek zorundaydı. Kafilenin geldiği yol en kolayı ama en risklisiydi. Çünkü polis karakollarıyla doluydu ve kaçışını haber veren bir telgraf hemen peşine düşülmesine neden olurdu. İkinci yol, Urallar'dan batıya doğru Arşangel limanında bir gemide noktalanıyordu. Ama bu tehlikeli olduğu kadar çok zorluydu. Dolayısıyla Troçki üçüncü yolu seçti: Rotası, yolu olmayan tundradan Sosva nehri boyunca güneybatıya yönelerek, Perm-Viatka hattını birbirine bağlayan küçük tek hatlı demiryolunun son istasyonu olan Urallar'daki bir altın madeni yerleşimiydi.

Özgün adı **Gidiş - Geliş** olan bir kitapçıkta, Troçki seçtiği kaçış yolunun tehlikelerini anlatmıştı:

Yol kuş uçmaz kervan geçmez, çorak bir coğrafyadan geçiyordu. Birkaç bin verstlik koca alanda, hiç polis yoktu. Bir tek Rus kolonisi yoktu. Sadece izole edilmiş Yakut yurtları vardı. Elbette hiç telgraf istasyonu da yoktu – uzun yol boyunca bir tek at bulunmuyordu. Tek yolculuk aracı ren geyiğiydi... yol tehlikelerle, inanılmaz tehlikelerle doluydu ve mahrumiyet içindeydik.

Yüzlerce verst boyunca insan yerleşimine ilişkin bir tek iz bile yoktu. Bölgenin biricik sakinleri olan Yakutlar arasında bulaşıcı hastalıklar ve salgınlar görülüyordu. Ortalık frengi kaynıyordu; tifüs ise sıradan bir hastalık gibiydi. Bir kere hastalık bulaştı mı iyileşmeyi bekleyemezdiniz. Geçen kış, Dobrovolski isimli Beresovlu bir tüccar, Sosvinski anayolu üzerindeki Orvisnk'in bir yurdunda ölmüştü. Orada ateşler içinde kıvranarak, hiç tedavi edilmeden ya da bakılmadan iki

hafta yatmıştı. Ren geyiğinizin de yorgunluktan tükendiğini ve yenisinin bulunmadığını düşünün. Buna bir de kör edici tipiyi ekleyin. Tipinin en çok görüldüğü ay olan şubatta günler geceler boyu tipi dinmiyor. İçinizi bir umutsuzluk kaplamaz mı? [14]

Troçki ona yardım etmeye hazır cana yakın bir köylü buldu. Köylü de ona tundrayı avucunun içi gibi bilen, Rusça ve yerli lehçeleri konuşabilen bir rehber, alkolik bir Ziryan yerlisi buldu. Pazarlığa tutuştular:

Nikita'yla birlikte sözleşmenin maddelerini belirledik. Ben en iyi cins üç ren geyiği satın alacaktım. Kızağı da ben alacaktım. Eğer Nikifor beni maden bölgesine sağ salim götürürse, kızak ve ren geyikleri ona kalacak; ilaveten elli ruble ödeyecektim.[15]

Kaçış günü yaklaşırken, Troçki siyatikten kurtulmuş gibi yapacaktı. Kaçıştan önceki akşam, amatör bir topluluğun oynadığı bir Çehov oyununa gitti. Arada yöredeki polis amiri ile karşılaşıp ona kuzeye, Obdorsk'a gitmek üzere yolculuğun son etabına hazır olduğunu söyledi. Numara işe yaradı.

Gece yarısı Troçki bir kızağın beklediği köylünün çiftliğine koştu. Köylü onun üzerini donmuş saman balyasıyla örtüp balyayı iple bağladı ve yola çıktılar. Donmuş saman yavaş yavaş çözülürken soğuk damlalar Troçki'nin içini ürpertiyordu. Kasabadan çıktıktan kısa süre sonra kararlaştırılan randevu yerinde, kör kütük sarhoş Ziryan'la buluştular.

Troçki'nin Berezov'daki dostlarından biri, polisi yanıltmak için yerlilerden birini kesilmiş bir buzağıyı Tobolsk yoluna götürmesi için ayarladı. Beklendiği gibi adamın yola çıktığı anlaşıldı ve Troçki'nin kaçtığı iki gün sonra ortaya çıkınca, polis buzağının

peşinde iki gün daha kaybetti.[16] Troçki maceralarını çok canlı bir biçimde tasvir eder:

Sosva yoluna çıktık. Rehberimin getirdiği geyikler, birkaç yüz geyiklik bir sürünün en iyileriydi. Yolculuğun başında, sarhoş kızak sürücüsü yolda sık sık uyuyakalıyor, geyik de duruyordu. Bu ikimizi de tehlikeye atıyordu. Sonunda onu dürttüğümde cevap bile vermedi. Sonra onun başlığını çıkarıp aldım; kafası donunca ayılmaya başladı.

Yola çıktık. Tüm incir ağaçlarını kaplayan ve hayvanların ayak izlerinin görüldüğü uçsuz bucaksız bir kar çölünde muhteşem bir yolculuk yapıyorduk. Geyikler canlı bir şekilde tırıs gidiyorlardı. Dilleri dışarı çıkmış ve derin derin soluk alıp veriyorlardı: "çu-çu-çu-çu" Patika dardı; hayvanlar sıkış tepiş koşuyorlardı. Birbirlerinin önüne çıkmamaları şaşırtıcıydı. Açlık, yorgunluk bilmeyen ilginç yaratıklardı! Çarçabuk yola çıkmadan önceki yirmi dört saatte hiçbir şey yememişlerdi. Yola çıktıktan sonra geçen yirmi dört saatte de bir şey yemediler. Kızak sürücüsüne göre sadece koşmakla ilgililerdi. Sanki hiç çaba göstermiyormuş gibi saatte sekizon verst hızla düzgün koşuyorlardı. Kendi yiyeceklerini kendileri buluyorlardı. Boyunlarına tahtadan bir boyunduruk bağlıydı. Boyunduruk çözülünce kar altında gömülü likenin varlığını hissediyorlardı. Ayaklarıyla derin çukurlar kazıp neredeyse kulaklarına kadar çukura girip besleniyorlardı. Okyanusun üzerinde birkaç yüz feet irtifada uçarken, bir pilot uçağın motorunu nasıl hissederse, ben de bu hayvanlarla ilgili aynı şeyleri hissediyordum.

Üç geyiklik sürünün başı sakatlandı. Bu canımızı çok sıktı; hayvanı değiştirmemiz şarttı. Bir Ostyak yerleşimi aradık. Birbirinden verstlerce uzaklıkta dağılmış yerleşimler var. Rehberim kampların kokusunu her nasılsa çok uzaklardan

alıyordu – burnu, birkaç yüz verst uzaktan duman kokusunu alabiliyordu. Geyiği değiştirmek tam bir günümüze mal oldu. Öte yandan şafakta güzel şeyler gördüğüm için şanslı sayılırdım: Üç Ostyak, geyik sürüsünden önceden belirlenen bir hayvanı kementle yakalayacaktı. Köpekler sürüyü onların istediği yöne sürüyordu.

Tekrar ormanın içine daldık; karla kaplı bataklıkları, yangınların yok ettiği uçsuz bucaksız ormanları geçtik. Kar kaynatıp su haline getirdik, çay yapıp içtik. Ama rehberim içki içmeyi tercih ediyordu. Ama sanki içkiye kendisini fazla kaptırmış gibi görünmediğine dikkat ettim.

Her zaman aynıymış gibi görünse de yol sürekli değişiyordu ve geyikler bunu biliyorlardı. Şimdi huş ormanı ve nehir arasındaki açık bir alandan geçiyorduk. Yol berbattı. Arkamızdan esen rüzgâr kızağın geçtiği dar patikayı silip süpürüyordu. Üçüncü geyik sürekli yoldan çıkıyordu. Yarı beline kadar, bazen daha derin kara batıyor, mutsuz bir çabayla tekrar yola tırmanıyor, ortadaki geyiği kenara atıyor ve sürü başını da yoldan dışarı çıkarıyordu. Güneşin ısıttığı yolun bir başka yerinde, ilerlemek o kadar zordu ki ön kızağın kayışları iki defa koptu ve her durduğumuzda kızaklar donup yola yapıştılar. Ancak büyük güçlüklerle tekrar hareket edebildik. İlk iki ilerleyişten sonra geyikler yoruldu.

Ama artık güneş batmış olduğundan, yol buz tutmuş ve ilerlememiz kolaylaşmıştı. Yumuşak ama lapa gibi değil – kızak sürücüsünün deyimiyle tam "kıvamında" – bir yoldu. Geyikler neredeyse hiç ses çıkarmadan ilerliyor ve kızağı zahmetsizce çekiyor gibiydiler. Sonunda, üçüncünün koşumlarını çıkarıp arkaya bağlanmak zorunda kaldık. Çünkü arkalarında kızağı hissetmezlerse hoplayıp zıplamaya başlamaları kızağın parçalanmasına neden olabilirdi. Kızak sanki çarşaf gibi berrak bir gölde ilerleyen kayık gibi dümdüz ve sessiz bir şekilde ilerliyordu. Etrafın giderek daha da kararlığı alacakaran-

lıkta, orman eskisinden de büyük görünüyordu. Yolu göremiyor; kızağın hareketini güçlükle hissediyordum. Sanki sihirli ağaçlar üstümüze koşuyor, çalılar kenarlardan kayıp gidiyor, karla kaplı ince huş ağaçları ve eski kütükler uçup gidiyorlardı. Her şey gizemliydi. Ormandaki gece sessizliğinde, geyiklerin sürekli soluk alıp vermelerini işitebiliyorduk: çu-çu-çu-çu!

Yolculuk bir hafta sürdü. 700 kilometre yol yapıp Urallar'a yaklaştık. Artık etrafta gidip gelen daha çok kızak kafilesi görmeye başlamıştık. Kendimi Baron Tol kutup keşif heyetinden bir mühendis olarak tanıttım. Urallar'ın yakınlarında, bu seferde çalışmış olan bir memurla tanıştık. Adam, sorularıyla başımın etini yedi. Bereket hiç de ayık değildi. Acil hallerde kullanmak için aldığım bir şişe romu vererek bu badireyi atlatmak istedim. Her şey yolunda gidiyordu. Urallar'a gelince atla yolculuk yaptım. Şimdi bölgesinde teftişe çıkmış bir vergi memuruyla birlikteydim ve ben de görevliymiş gibi hareket ediyordum. Nihayet dekovile ulaştım. İstasyondaki sivil polis benimle ilgilenmedi bile çünkü Ostyak kürk paltosu giyiyordum.

Yerel Ural hattında durumum henüz güvenli değildi. Her "yabancı"nın dikkat çektiği bu hatta To¬bolsk'tan telgrafla talimat gelse kolayca tutuklanabilirdim. Korku içinde yola devam ettim. Ama bir gün sonra, kendimi Perm demiryolunda rahat bir vagonda bulduğumda, hemen işi kotarmış olduğumu hissettim. Tren, daha geçenlerde gizli polis, jandarma ve polis şeflerinin ağırbaşlı merasimleriyle karşılanmış olduğumuz aynı istasyonlardan geçiyordu. Ama şimdi farklı bir yönde gidiyordum ve farklı duygularla seyahat ediyordum. İlk birkaç dakikada, neredeyse boş vagon bana kalabalık ve boğucu göründü. Vagonun dışına çıktım. Rüzgâr esiyordu ve karanlıktı. Gayriihtiyari bir sevinç çığlığı koyuverdim - mutluluk ve özgürlük çığlığıydı bu! [17]

Uzun yolculuk boyunca Troçki hiçbir zaman yazar ve sanatçı olmaktan vazgeçmedi. Çoğu kez uyumamak için boğuştu. Ateş yakmak için durduklarında, çay yapmak için kar eritmek zorunda kaldıklarında, gözlemlerini deftere kaydetmek için ateşin kenarına sokuldu. Coğrafyanın, ormanların, karda kurt, tilki ve diğer vahşi hayvanların izlerinin, kızak sürücüsüyle konuşmalarının, Ostyak adetlerinin canlı tasvirlerini sundu.

Buradaki Ostyaklar, küfürler dışında tek kelime Rusça bilmiyorlar. Bu küfürler ve resmi olarak dağıtılan ispirto, Rus kültürünün bu aşiretlere yaptığı tek katkı. Kulağa çok yabancı gelen Ostyakça kelimelerin ortasında, aniden hiç umursamadan dillerden dökülen, tüm ülkede işitebileceğiniz, aksansız Rusça küfürler de duyuluyor. Oysa bu insanlar Rusça "merhaba" bile diyemiyorlar. [18]

Troçki aynı zamanda Ostyak kadınlarının sefil köleliğini de betimlemişti.

Coşku içindeki Troçki artık tüm tedbiri elden bırakmış, Petersburg'a yakın bir Fin kasabasında bebeğiyle birlikte yaşayan Natalia'ya ilk garda telgraf çekip karşılıklı trenlerinin kesişeceği istasyonda kendisiyle buluşmasını istemişti. Natalia da vakit geçirmeden telgrafta bir şekilde yer almayan istasyonun adını bilmeden yola çıkmıştı. Her çeşit nefis yiyeceği malikânelerine götüren toprak sahipleriyle dolu bir kompartımana girince adamların havyar ve şaraptan bahsettiklerini duymuştu. En sonunda doğru istasyonu telaffuz edeceklerdi: Samino!

Zıt yönlere giden trenler Samino'da durduğunda, Troçki'yi aramak için acele platforma koşturan Natalya az kalsın eli boş dönecekti. Bütün vagonlara bakmıştı, ama nafile. Aniden bir kompartımanda onun kürk paltosunu görmüştü. Hemen dışarı koştu! İşte oradaydı! Platformda Natalya'yı arıyordu. Birlikte trene bindiler. Troçki, Pe-

tersburg yolu boyunca bol bol gülüp yüksek sesle olup biteni anlattı. Natalya, "*kaçtığı için angarya cezası tehlikesi nedeniyle onu görünmez kılmak, gizlemek istiyordum. Ama o ortalıktaydı ve bunun en iyi korunma olduğunu söylüyordu*" diye yazmıştı.[19]

Troçki, Natalya ve oğulları çok kısa bir süreliğine Petersburg'da kaldılar. Ona bu şehirde yer bulmak çok riskliydi. Finlandiya'ya gidip Helsingfors yakınlarındaki Oglbu adlı küçük köyde birkaç hafta kaldılar. Yolculuğunu anlattığı **Gidiş - Geliş** adlı kitapçığını burada yazdı. Buradan aldıkları parayla da Stockholm yoluyla yurtdışına gittiler. Troçki şimdi yabancı ülkelerde on yıl sürecek yeni bir sürgün hayatına başlıyordu.

10

1906-1914: Boşa Geçen Yıllar

Troçki, şimdi de on yıl – 1917 Mayısı'na kadar – sürecek bir sürgüne başlamıştı. 1907-10 korkunç gericilik yıllarıydı. İşçi hareketinin geri çekilmesi, grev hareketinin doruğa ulaştığı 1905 yılından sonra görülen felaket düşüşle ölçülebilir:

Yıllar	Grev sayısı (bin)	Tüm işçilere oranı
1895-1904 (ort.)	431	1,46 - 5,1
1905	2863	163,8
1906	1108	65,8
1907	740	41,9
1908	176	9,7
1909	64	3,5
1910	47	2,4

Lenin, "*1908'de ve daha çok da 1909'da, grevcilerin sayısı devrim öncesi on yılın ortalamasından çok düşüktü*" diye yazmıştı.[1]

Siyasal grevlerdeki azalma özellikle belirgindi. Sözkonusu rakamlar da şöyle: [2]

Yıllar	Toplam grev süresi (gün)	Politik grev süresi (gün)
1895-1904 (ort.)	2.079.408	
1905	23.609.387	7.569.708
1906	5.512.749	763.605
1907	2.433.123	521.647
1908	864.666	89.021

Devrimin geri çekilmesi, inisiyatifi tamamen Çarlık hükümetinin eline bırakmış, kitlesel "Beyaz Terör" gemi azıya almıştı. Stolipin diktatörlüğü sırasında 5 binden fazla idam cezası verilmiş, bunların 3.500'den fazlası infaz edilmişti. Bu, aslında bütün kitle hareketi döneminin en az üç misliydi (ayrıca bu sayıya silahlı ayaklanmanın bastırılmasından sonraki yargısız infazlar dâhil değildi).[3]

Devrimci hareket gerilemeye başlayıp Çarlık hükümeti özgüvenini geri kazanır kazanmaz, işçi hareketinin dağılması hızlanarak tam bir karışıklığa dönüştü. Sözgelimi 1905 Yazı'nda Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin Moskova bölgesinde 1.435 üyesi vardı.[4] Bu sayı 1906 Mayıs ortasında 5.320'ye çıkmıştı.[5] Ama 1908 ortasına kadar 250'ye ve altı ay sonra da 150'ye inmişti. Bölge sekreterliğinin gizli polis Okhrana ajanı Kukuşkin denen birinin eline geçtiği 1910'da örgüt diye bir şey kalmayacaktı.[6] Zinoviev sonradan şöyle yazmıştı: "*Bu umutsuz dönemde parti bir bütün olarak varlığını yitirdi.*" [7]

Troçki ve Avusturyalı sosyalist liderler

Troçki 1907'den 1914'e kadar Viyana'da yaşadı. Rusya içinde hiçbir parti ya da örgüte bağlı kalmadan, Avusturya Sosyal Demokrat hareketine katılacak zamana ve eğilime sahipti. Burada Lenin'den tamamen farklıydı. Lenin, Rus partisini inşa etme göreviyle o kadar çok meşguldü ki savaşın çıkmasına kadar hiçbir yerel işçi hareketine

katılmamıştı. Ancak o zaman İsviçre sosyalist hareketine katılmak için adım atmış, bir devrimci enternasyonalistler grubu kurup onu Sosyalist Parti'den koparmaya çalışmıştı. İsviçre Sosyalist Partisi içinde nihayetinde İsviçre Komünist Partisi'nin yuvası haline gelecek olan bir hizbi örgütlemeyi gerçekten de başarmıştı.[8]

Troçki, Avusturya Sosyal Demokrasisi'ne katılmıştı; toplantı ve gösterilerine gidiyor, yayın organlarına yazı veriyor ve zaman zaman Almanca kısa konuşmalar yapıyordu.[9] Aynı zamanda Avusturya Sosyal Demokrasi liderleriyle tanışmıştı ve yakın ilişki kurmuştu. Partinin kurucusu Victor Adler'e büyük bir hayranlık besliyor, yazılarında ondan tekrar tekrar sevgi ve muhabbetle söz ediyordu. İşte 1913'te yazdığı: "*Avusturya, işçi hareketine iki olağanüstü lider armağan etti... Victor Adler ve Karl Kautsky*". Troçki, Victor Adler'in "*güçlü bir analitik beyin*" olduğunu yazmıştı: "*Avrupa'nın en müthiş hatiplerinden biri.*" "*Zengin siyasal sezgilerini mükemmelleştirmiş, harika bir siyasal vizyon yaratmış ve taktik çizmeyi siyasal başarının başlıca güvencesi haline getirmişti.*" Troçki, Victor Adler'le ilgili yazısını şu sözlerle tamamlamıştı:

> *Viyana'da kaldığım altı yıl boyunca bir siyasetçi, parti lideri, parlamenter, halkın hatibi ve hoşsohbet biri olarak Adler'i çok yakından ve sık sık gözlemledim. Ancak izlenimlerim içinde en çarpıcı olanı, bitip tükenmeyen cömertliğiydi.*[10]

Troçki, Victor Adler'in oğlu Fritz'e de büyük sevgi besliyordu. Avusturya Sosyal Demokrasisi'nin sekreteri ve partinin teorik organı ***Kampf***'ın editörü olan Fritz*, Birinci Dünya Savaşı sırasında umutsuzluğa kapılarak Avusturya Başbakanı Baron Stürgkh'e suikast düzenlemişti.[11]

* 1919'da Lenin ve Troçki, Fritz Adler'e Üçüncü Enternasyonal'in onursal sekreterliğini önermişler ve Adler'in teklifi geri çevirmesi karşısında büyük bir hayal kırıklığı yaşamışlardı. Adler daha sonra İkinci Enternasyonal'in sekreterliğini yapacaktı.

Troçki, ayrıca Rudolf Hilferding, Otto Bauer, Max Adler ve Karl Renner ile de ilişki kurmuştu. Onların gerçekte devrimci olmadıklarına inanması fazla zaman almamıştı. Uzun yıllar sonra, otobiyografisinde yazdığı gibi:

> *Onlar çeşitli konularda benden bilgili, iyi eğitim görmüş kişilerdi. "Central" kafedeki sohbetlerini saygıyla dolu bir ilgiyle, can kulağıyla dinlerdim. Ama çok geçmeden şaşkınlığım arttı. Bu kişiler devrimci değillerdi. Ayrıca devrimcilikle uzaktan yakından alakası olmayan türden insanlardı. Bu, her şeyde kendisini belli ediyordu: Konulara yaklaşımlarında, siyasal yorum ve psikolojik değerlendirmelerinde, kendilerinden hoşnut olmalarında – özgüven değil – kendilerinden hoşnut olmalarında. Ses tonlarında bile bir zevksizlik sezdiğim oldu.*[12]

Birçok entelektüel "*partiye Roma hukukunu bir parça bilmenin, insana işçi sınıfının kaderini belirlemek gibi devredilmez bir hak sunduğuna derinden inanarak girmişti.*" [13] Bu "Marksistler" gerçekte teori ve pratiği birbirinden tamamen ayıran olay yorumcularıydı. Kendilerini her zaman toplumsal ve siyasal statükoya uyarlıyorlardı.

Alman ve Avusturya partilerinin kongrelerinde Rus Sosyalizmi'nin temsilcisi olarak sık sık konuşma yapması için davet edilmesini sağlayan Troçki'nin Kautsky, Bebel ve Alman Sosyal Demokrasisi'nin diğer liderleriyle olduğu gibi, Avusturya Sosyal Demokrasisi'nin liderleriyle de yakın dostluğuydu. Aynı zamanda Enternasyonal kongrelerinde de tanıdık bir şahsiyet olmuştu.

Tasfiyeciler ve aşırı solcular

Rus işçi hareketinin dağılması iki sapmaya neden oldu: Menşevikler arasında yer altı mücadelesini yeniden başlatmakta gönülsüzlük ve faaliyeti Çarlık rejiminin izin verdiği sınırlar içinde tutmakla kendisini gösteren sağa kayış. Lenin bunlara tasfiyeciler [*likidatörler*]

diyordu; illegal partiyi "tasfiye etmek" istiyorlardı. Diğer yandan, Bolşevikler arasında aşırı sol sapma görülüyordu: Muzaffer karşıdevrime uyum sağlamayı reddetmek, açık çalışan, varlığı pamuk ipliğine bağlı birkaç toplumsal ve siyasal kurumu boykot ederken, sonuna kadar savaşı sürdürmek için umutsuzca çaba harcamak.

Troçki de Lenin gibi her iki sapmaya da karşıydı. Her ikisi de sendikalardan Duma'ya kadar her legal kurumu kontrol edecek olan illegal partinin yeniden inşasını gerekli görüyordu. Ne var ki uzlaşmacı olan Troçki iki sapmayla da savaşında tutarsız davranıyor, aslında ikisinin de temsilcileriyle işbirliği yapıyordu.

Menşevikler sağa kayıyor

1905'te Akselrod, Plehanov ve Martov gibi kişiler Sosyal Demokratlar'ın, liberallerin "nabzına göre şerbet verme"si gerektiğini tek başlarına savunmuşlardı. Şimdi de gericilik döneminde liberal parti Kadetler'le bir ittifak, Menşevizm'in başlıca taktiği olmuştu. Menşevizm'in sözcülerinden Rahmetov, bu koalisyon için şöyle bir argüman geliştirmişti:

> *Kadetler'in bir siyasal koalisyon teklifiyle kendilerine yaklaşılmasından çok sağlam bir düşmanlık duvarıyla çevrildiklerinde kıvırtıp dönüş yapmaları çok daha kolay... Daha açık konuşalım; Kadetler'e karşı anlamsız, bu yüzden de beş para etmez kabadayılıktan çok, kamuoyu baskısıyla (Duma'ya karar tasarıları, yönergeler, dilekçe ve talepler ileterek, protesto gösterileri örgütleyerek, İşçi Grubu ve Kadetler arasında müzakerelerle) çok daha fazlası başarılabilir.* [14]

1905'te sürekli devrimi savunanlar arasındaki Dan, bir yıl sonra şöyle yazacaktı:

Kadetler gibi burjuva partiler ne kadar ürkek, korkak ve kör olurlarsa olsunlar, eski düzenle uzlaşma değil sert mücadele yolunda, gerçek tarihsel arkaplan ve gerçek çıkarların harekete geçirdiği sınıflara yaslanmışlardır... Otokrasinin yıkılmasına kadar burjuva sınıfların çoğunluğu proletaryanın yol arkadaşı olmalı. Dolayısıyla ilerici burjuva partileri de Sosyal Demokrasi'nin yol arkadaşı olmalı.[15]

Akselrod, Nisan-Mayıs 1906'daki Dördüncü Parti Kongresi'nde demişti ki:

Rusya'daki toplumsal ilişkiler, burjuva devrimi noktasını aşacak kadar olgunlaşmamıştır: Tarih, işçileri ve devrimcileri özünde sosyalist devrimcilik, proletaryanın siyasal yönetim için taktik ve örgütsel hazırlığı yönünden çok, giderek daha güçlü bir biçimde burjuva devrimciliğine mecbur bırakırken, onları burjuvazinin gönülsüz siyasal uşakları haline getiriyor. [16]

Aynı minvalde, Akselrod "*Sosyal Demokrasi'nin özel görevleri*" ile burjuva ilerleyişinin genel demokratik talepleri arasında çatışma görülmesi halinde "*partinin... görevlerinden geri çekilmek zorunda kalacağını*" öne sürdü.[17]

Akselrod, 1906 Ekimi'nde Kadetler'in lideri Profesör Vladimir Gessen ile ikinci Duma seçimlerinde iki parti, Sosyal Demokratlar ve Kadetler arasında işbirliğine yönelik tartışmalara girişti.

... kanıtlar bazı bölgelerde Menşevikler'in ve liberallerin İkinci Duma seçimleri için gayri resmi ittifaklara girdiklerini gösteriyor... Ayrıca Lenin Şubat 1907 İkinci Duma seçimlerinden sonra Menşevikler'i, St. Petersburglu liberallerle bilinçli bir ittifak kurarak, kendi adaylarını tavizle koparma

karşılığında yöredeki Sosyal Demokrat oyları bölmekle suçlamıştı.[18]

Martov, legal ve illegal parti örgütleri arasında hak *eşitliği* talebiyle tasfiyeciliğe birkaç adım daha yaklaştı. Ona göre illegal örgütün işi temelde legal partiyi desteklemekti:

... az çok belirli ve belli ölçülerde merkezi komplocu örgütlenme, şimdi ancak zorunluluktan daha az belirli olan ve açık işçi örgütlerini desteklemeyi asli görevi sayan Sosyal Demokrat bir partinin inşasında yer alması ölçüsünde anlam (ve çok büyük bir anlam) taşır. [19]

Lenin'in yorumuna göre bu fikir;

... aslında tasfiyecilere bağımlı kılınmış bir partiye götürür; çünkü kendisini illegal partiye karşı konumlandıran, onunla eşit düzeyde gören legalist ancak bir tasfiyecidir. Polisin hiç rahat vermediği bir illegal Sosyal Demokrat ile legalitenin ve partiden uzaklığının güvencesi içindeki legalist arasındaki "eşitlik" aslında işçi ve kapitalist arasındaki "eşitlik"tir... Legalistlerin gerçek uygulamada parti yanlısı olup olmadıklarını değerlendirmesi gerekenler illegal örgütlerdir; yani [biz] "eşitlik teorisi"ni kesinlikle reddederiz! [20]

Martov için yeraltı tam bir illegaliteye mecburi dönüş halinde kullanılmak üzere yedekte tutulan sadece iskelet bir aygıttı. Öte yandan Lenin içinse amacı, yeraltı partisinin harekât alanını genişletmek olan legal faaliyetler, iskelet bir aygıttı. Kişinin yeraltına sırt çevirmesinin siyasal sonuçları elbette ki uzun vadeli olacaktı. Tabii ki Çarlığı sansürden geçmesi gereken yayınlarla yıkmayı savunmak imkânsızdı. Bu nedenle partiyi, legal eylem biçimleriyle sınırla-

mak, cumhuriyet ilkesini neredeyse terk etmek anlamına gelir. Bu, Kadetler'in o çok arzuladıkları Çarlık rejiminin meşruti monarşiye adım adım dönüşümünü savunma yönünde atılmış ilk adımdı.

Yeraltı partisini tasfiye etmenin bir yolu, onun yerine geniş bir *işçi kongresi*ni geçirmekti. Bu Akselrod'un kafasından çıkmıştı:

> *... işçi kongresi, eski parti sistemimizi tasfiye edip Sosyal Demokrasi saflarında ve proletaryanın ileri tabakasında, yeni bir parti rejimini başlatacak olan bir proleter kurucu meclis rolü oynayacaktır. Böyle bir kongre partimiz için en büyük zafer olurdu.*[21]

Menşevizm'in *enfant terrible*'si [Fr.-yaramaz çocuk] Larin, aynı fikri *Geniş İşçi Partisi ve İşçi Kongresi* adlı broşürde savundu.[22] Larin'in kafasındaki geniş işçi partisi, dokuz milyonluk Rus proletaryasının içinde yaklaşık 900 binini kucaklayacaktı. "Parti tabelası" indirilmeliydi – parti Sosyal Demokrat olmamalıydı. Sosyal Demokratlar ve Sosyalist Devrimciler birleşmeli, yeni örgüt "partizan olmayan parti" olmalıydı. Sosyal Demokratlar ve Sosyalist Devrimciler, geniş parti içinde propaganda organları rolünü oynamalıydı.[23]

Bir diğer Menşevik, N. Rozhkov, açık, barışçıl bir işçi örgütünü – "*işçi sınıfının çıkarları doğrultusundaki bir siyasal birlik*" – varsayıyordu:

> *Bunda herhangi bir şiddetin savunulması yok. Şiddete dayalı devrimin zorunluluğuna dair bir tek kelime, bir tek düşünce kırıntısı bile yok. Çünkü gerçekte de böyle bir zorunluluk asla ortaya çıkamaz. Eğer böylesi bir gerici çılgınlığın körleştirdiği birileri, böyle bir "birliğin" üyelerini şiddete dayalı devrim yapmaya çalışmakla suçlamayı akla getirirse, bu*

türden saçma, temelsiz ve hukuken uydurma suçlamanın tüm sorumluluğu, suçlamayı getirenin kendisine düşecektir! [24]

İşçi kongresi ajitasyonu, ilk Duma'nın feshedilmiş olduğu ve İkinci Duma hazırlıklarının çoktan başladığı 1906 Yazı'nda özellikle güçlüydü. Akselrod'un biyografisini kaleme alan yazarın söylediği gibi: "... *1906'nın sonuna gelindiğinde Menşevikler, aralarındaki vurgu farklılıklarına rağmen işçi kongresini genelde desteklediler.*" [25]

Troçki'nin işçi kongresiyle ilgili pozisyonu muğlaktı. Fikri desteklemekle birlikte Menşevikler'in bu konudaki hizipçi tutumlarını reddetmişti. Akselrod'a yazdığı 2 Eylül 1906 tarihli uzun, özel mektupta işçi kongresini örgütlemek için herhangi bir adım atmadan önce şunların yapılmasını istiyordu:

... parti, her iki kesim için de bağlayıcı olan bir anlaşma yönünde ilerlemeli... Sınıf mücadelesinin birliği temelinde, partinin birliği; ne pahasına olursa olsun birlik! Ben bu pozisyonda ısrarlıyım, başka türlü davranamam... "Yaşasın parti!" Hocamız P.B.A.'nın [Akselrod] *elinin bu bayrağı ilk tutan el olacağına yürekten inanıyorum.*

Troçki, işçi kongresinin örgütlenmesi görevinin Akselrod'a düşeceğinden emindi. Çünkü bu;

... devrimci biçime bürünmüş ufak tefek, incir çekirdeğini doldurmayan kaygıları ya da özünde devrimci ve partiye özgü görevlerin geniş formülasyonu adına biçimsel parti karakterini göz ardı etme yeteneği gerektirir. [26]

Bolşevikler, partinin 1907'deki Beşinci Kongresi'nde sundukları bir karar tasarısıyla, parti üyelerinin parti basınında işçi kongresi konusunu tartışma hakkını kabul ederken, tek tek parti üyeleri ya da

örgütlerinin kongre hazırlama amacıyla işçi kitleleri arasında ajitasyon ve örgütsel çalışmaya girişmesini yasaklıyordu. Buna öfkelenen Troçki, Bolşevikler'e karşı sert bir saldırıya girişti.[27]

1907'de Menşevik örgütlenme dağıldı. Martov'un yazdığı gibi: "*Bu noktada partinin güçleri iskambilden şato gibi dağıldı.*" [28] Dan, Aralık 1907'de Akselrod'a şöyle yazdı: "[Partide] *para yok, insan yok, çalışmaya* [ilgi] *yok ... Menşevizm, bir örgüt olarak şu anda Rusya'da açıkça mevcut değil.*" [29]

"Hizipler üstü" Troçki

Troçki 1907 ve 1914 arasında hizipler üstü bir duruş benimsedi. Onun minik "hizipler üstü" hizbi, örgütsel sorunların tartışılması sırasında Menşevikler'in, siyasal perspektifler tartışıldığında Bolşevikler'in yanında yer aldı.

1908 Ekimi'nde **Pravda** adlı bir gazeteyi yayınlamaya başladı. Gazete, parasızlıktan dolayı çok düzensiz olarak basılıyordu. Onun editörlüğünün ilk yılında sadece beş sayı yayınlanabilmişti. Troçki'ye göre gazetenin amacı "komite üyelerinin diktatörlüğü"nü reddederek Sosyal Demokratlar'ı birleştirmekti:

> *... eski partinin kefeninin altında yenisi biçimlenmekte. Bizim ve Sosyal Demokrasi'nin tüm sağlıklı unsurlarının görevi, tüm güçlerimizi bu hedefe yöneltmek, bu yeni, sağlıklı proleter temelde Sosyal Demokrat partinin doğuşunu ve büyümesini kolaylaştırmaktır*: [30]

Pravda'da işbirliği yapanlar Menşevik merkezciler gibi – Lenin'in Bolşevik partiden ihraç ettiği – aşırı solcu *Vperyodistler*'di. Troçki'nin "*kendi niyeti siyasal düşüncelere sahip parti üyelerinden çok 'sıradan işçiler'e hitap ederek, 'okurlarını yönlendirmekten uzak durmaktı.*" [31]

Deutscher, bu açıklamayı yorumlarken şöyle yazar:

> *Troçki'nin editörlüğünde, **Pravda**'nın sade dili ve parti birliğini vazetmesi, ona kalıcı bir siyasal etki değil ama popülarite kazandırmıştı. Bir hizip ya da grubun davasını savunanlar, genelde az çok karmaşık argümanlarla meşgul olur, tabandan çok kendi hareketlerinin üst ve orta kesimlerine hitap ederlerdi. Öte yandan, Troçki'nin yaptığı gibi partinin her türlü farklılığı bir yana bırakıp saflarını sıklaştırması gerektiğini söyleyenler, kolay açıklanan ve kesin çekiciliği olan basit bir görüşe sahiptir. Ama çoğunlukla bu çekicilik yapaydır. Daha kapsayıcı argümanlarıyla bir partinin kadrolarını kazanmış olan muhalifleriyse, muhtemelen seslerini en sonunda tabana da duyururlar; kadrolar onların argümanlarını basitleştirilmiş biçimiyle yığınlara taşırlar. Troçki'nin tüm sosyalistlerin dayanışması çağrısı, o an için birçok kişiden alkış almıştı... Ama şimdi çağrıya alkış tutan aynı insanlar, en sonunda ona sırt çevirecek, şu ya da bu hizbin peşine takılacak ve birliğin vaizini yalnız bırakacaklardı. Bunun dışında Troçki'nin popüler duruşunda, basit sözlerle konuşma vurgusunda ve "yönlendirmekten uzak durma" vaadinde, bir tutam demagojiden fazlası vardı. Çünkü siyasetçiler, özellikle devrimciler kendisini dinleyenlere en iyi onları yönlendirerek hizmet ederler.* [32]

Troçki'nin ***Pravda***'sında parlak gazetecilerden oluşan küçük bir grup yazıyordu – Troçki, Adolphe Yoffe, David Riazanov, vb. Lenin'in yazdığı gibi: "*Troçki'nin işçi gazetesi, Troçki'nin işçiler için gazetesiydi. Çünkü içinde işçilerin inisiyatifinden en küçük bir iz olmadığı gibi işçi sınıfı örgütleriyle de herhangi bir ilişkisi yoktu.*" [33]

Troçki, Rus Sosyal Demokrasisi'ndeki tek uzlaşmacı değildi elbette. Parti paramparça olduğundan üyelerinden birçoğu açıkça

Bolşevizm ve Menşevizm arasında birlik, uzlaşma ve tüm hizipçiliğin sona erdirilmesi çağrısı yapıyordu. Lenin, kendi hizbi içinde desteğini yitirmeye başlamış, çünkü birçok önde gelen Bolşevik birleşik parti çağrısını desteklemişti. Uzlaşmacıların içinde Beşinci Kongre'de merkez komitesine üye ya da aday üye seçilmiş olanlar da vardı. Bunların içinde A.I. Rikov, V.P. Nogin, I.F. Dubrovinski, S.A. Lozovski ve G.Y. Sokolnikov dikkat çekiyordu.[34]

Bu koşullarda Menşevik liderler hep birlikte 1910 Ocak başında Paris'te merkez komitesi plenumu toplanması çağrısında birleşebildiler. Toplantıya karşı olan Lenin, bu sefer sadece bir bütün olarak partide değil kendi hizbi içinde de azınlıkta kalmıştı. Onu uzlaşma karşısında destekleyen tek Bolşevik Zinoviev'di. (Zinoviev, o zamandan beri zorlu bir sınav verdiği 1917 olaylarına kadar Lenin'in tam güvenini kazanmış en yakın çalışma arkadaşıydı.)

Üç uzun hafta boyunca Lenin fena darbe yemişti. Kendi hizbinin gazetesi ***Proletari***'yi tasfiye ederek Menşevikler'le ortak bir gazete – ***Sotsialdemokrat*** – çıkarmayı kabul etmeye zorlanmıştı. Burada yayın kurulunda iki Bolşevik Lenin ve Zinoviev, Menşevik Martov ve Dan ile Polonya Sosyal Demokrasisi'nin temsilcisi Varsky olacaktı. Troçki'nin Viyana'da yayınladığı Pravda gazetesi, partinin resmi organı olarak ilan edilmiş (Troçki'ye gazetenin yayınlanmasında yardımcı olması için Kamenev çağrılmıştı) ve merkez komitesine gazeteye mali destek sağlama talimatı verilmişti. Plenumun tasfiyecileri sözde eleştirirken, aynı zamanda parti yaşamına katılmaya çağırması ve yeraltı merkez komitesine üç üye tayin etmesi Lenin'in yarasına tuz basmıştı.

Troçki ise Paris Plenumu'nun sonuçlarını "*Rus Sosyal Demokrasisi'nin tarihindeki en büyük olay*" olarak selamlayacak kadar ileri gitmişti.[35]

Ne var ki "birlik", Bolşevikler'in uzlaşmazlığından daha çok, Menşevikler pazarlıkta kendilerine düşen kısmı yerine getirmeye

hazır olmamalarından dolayı hiçbir zaman uygulamaya geçmedi. Ocak 1910 Plenumu, Bolşevikler'e boykotçularla yollarını ayırma, Menşevikler'e de tasfiyecilerle ilişkilerini koparma yükümlülüğü getirmişti. Lenin, talimattan üzerine düşen kısmı kolayca yerine getirmişti; çünkü Bogdanov, Lunaçarski ve diğer boykotçuları Bolşevik kamptan zaten uzaklaştırmıştı. Ne var ki Menşevikler, üzerlerine düşen yükümlülüğü yerine getirmeyi imkânsız görmüşlerdi. Tasfiyecilerin tutumu, onların safında çok yaygın durumdaydı. Menşevikler onları uzaklaştırmış olsaydı, bu grubu tamamen ortadan kaldırır ve Bolşevikler'in harekette zafer kazanmalarına yardımcı olurdu. Martov, fazla zaman geçmeden bu vaadi yerine getirmeye hiçbir zaman niyetlenmediğini ve plenumda "birliği" sadece Menşevikler'in acil kopuş riskini alamayacak kadar zayıf olması nedeniyle kabul ettiğini açıkça ortaya koydu.[36]

Plana öldürücü darbeyi vuransa, merkez komitesine katılması kararlaştırılan üç tasfiyecinin – P.A. Garvi, I.A. Isuv ve K.M. Ermolaev – yeraltı örgütüyle herhangi bir ilişkiyi düpedüz reddetmesi oldu. Onlar, merkez komitesi kavramının kendisine düşmanca yaklaşıyorlardı. Rusya'da çoğunlukta olan Bolşevik *uzlaşmacılar*, diğer tasfiyeci liderlerle yeni müzakereler önerdiklerinde Lenin, onları görmezlikten geldi. Martov ve Dan, görüşlerini Lenin ve Zinoviev'le ortak yayınlamaları kararlaştırılan Sotsialdemokrat'ta sergilemek istedilerse de bu girişimleri engellendi (Varski, yayın kurulunda Lenin ve Zinoviev'le birlikte oy kullandı).

1910 Ağustosu'nda Kamenev, Pravda'da merkez komitesi temsilciliği görevinden istifa etti. Böylece Pravda uzlaşmacılar, Vpered grubu ve birçok Menşevik'in organı olarak kaldı.

Troçki'nin uzlaşmacılığı onu Menşevikler'e tutsak etmişti. Martov, Akselrod'a gönderdiği bir mektupta şöyle yazmıştı:

Onu [Troçki] *amour propre'sını* [izzetinefis, özsaygı] *bağışlamadığımı itiraf etmekle birlikte, öfkeli olmaktan çok ironik*

bir mektupla cevapladım. Tasfiyecilerden ve bizden hiçbir yere kaçamayacağını, çünkü tasfiyecilerin partide kalma hakkını savunmaya onu zorlayan şeyin yüce gönüllülüğü değil... ama Lenin'in tasfiyeciler gibi, Troçki dâhil tüm bağımsızların da defterini dürmek istediğine dair doğru hesaplarının olduğunu yazmıştım.[37]

Martov, bir başka vesileyle şöyle yazmıştı:

... "olayların mantığı" Troçki'yi, Menşevizm ve Bolşevizm arasında belli bir "sentez" isteyen tüm makul çağrılarına karşın Menşevik yolu izlemeye mecbur ediyor... O, kendisini sadece tasfiyecilerin kampında bulmakla kalmayıp Lenin'e karşı en hırçın tutumu almaya da mecbur kalmıştı.[38]

Dolayısıyla Menşevik liderler taktik icabı alenen tersini savunuyormuş gibi yapmayı yararlı bulmakla birlikte, partideki ayrılığı sonuca götürmekte kararlıydılar. Lenin açıkça Menşevikler'den kopuşu savunuyordu. Troçki'nin uzlaşmacılığı, sadece bölünmenin sorumluluğunu Lenin'in sırtına yıkmak isteyen Menşevik liderlerin işine geliyordu. Troçki'nin hiddeti hemen hemen sadece Lenin'e yönelikti; çünkü o, Menşevikler'in tersine birliğe kendini kaybetmişçesine karşı çıkıyordu.

26 Kasım 1910'da Troçki, RSDİP'nin tüm hizipleri arasında birlik çağrısı yapan bir broşür yayınladı. Burada:

... "Partinin tüm kesimlerinin – "Golos", "Plehanov", "Leninist", "Vperyod" grupları ve hizip-dışılar – ortaklaşa yürüteceği uyumlu çalışma" istiyordu. Parti, ruhsal bakımdan çocukluk dönemini çoktan aşmış olduğundan, tüm üyelerinin kendilerini devrimci Sosyal Demokratlar olarak hissedip davranmalarının tam sırasıdır. Bu işbirliği, hizip organların-

da değil bir bütün olarak parti çerçevesinde olmalıdır. [39]

Troçki, Menşevik gazete **Luç**'ta "*Tarihsel hiziplerimiz, Bolşevizm ve Menşevizm köken olarak salt düşünsel oluşumlardır*" diye yazmıştı.[40] Lenin, RSDİP içi hizip mücadelesini sınıfsal baskıların yansıması olarak görürken, Troçki tersine entelejansiyanın "*olgunlaşmamış proletarya üzerindeki etki*" mücadelesi olarak görüyordu. Lenin, "*entelejensiya diye bir şey olmasaydı bile, işçilerin liberalleri mi izleyecekleri, yoksa liberallere karşı köylülüğe önderlik mi edecekleri sorunundan kaçamayacakları*"nı öne sürmüştü.[41]

Ocak 1912'de Lenin, Prag'da topladığı parti konferansına Menşevikler'i davet etmeyi reddederek en sonunda partiyi resmen böldü. Buna cevap olarak Troçki, örgütlenme komitesiyle ilişkili Menşevikler'i Ağustos 1912'de Viyana'da tüm Sosyal Demokratlar'ın konferansını toplamaya ikna etti. Bolşevikler katılmayı reddettiler. Menşevikler, Vperyodistler, Yahudi Bund ve Troçki'nin grubu bir araya gelerek *Ağustos Bloğu* olarak bilinen bir konfederasyon kurdular.

Troçki, o sırada Rusya'da 1905'teki gibi ortaya çıkan devrimci ruh halinin Menşevikler'i sola itmesini, bunun da Bolşevizm'le uzlaşmayı mümkün kılmasını umuyordu. Ne var ki 1912'de Bolşevizm ve Menşevizm arasındaki uçurum çok genişti. Bolşevikler, gericilik döneminde çelikleşmişken Menşevikler, ayrı ayrı grupların gevşek bir koalisyonu haline gelmişlerdi. Menşevik liderler, Ağustos Bloğu'na Bolşevikler'le birlik yanılsamasına kapılmadan katılmışlardı. Kurnazlık edip bloğa katılmaları, bölünmenin suçunu Bolşevikler'e yıkmak içindi.

Ağustos Bloğu neredeyse bir araya gelir gelmez dağılmaya başladı. Bolşevik ve Menşevik hizipleri dışında kalan ve Pravda'da Troçki'yle işbirliği yapan Riazanov, Kautsky'ye şu açıklamayı yapmıştı: "*Menşevikler'in çoğunu, Bundistleri ve Troçki'yi bir arada*

tutan şey sadece Lenin adisine kişisel nefretleridir." Bu da böylesine farklı grupların bir siyasal koalisyonunu ayakta tutmaya yetmeyecekti elbette. Şubat 1913'e geldiğimizde, Troçki Ağustos Bloğu'nun St. Petersburg'da yayınlama kararı aldığı Luç'u eleştirmişti. Luç'un, bloğun tüm kurucu unsurlarını temsil etmek yerine, tam bir tasfiyeci çizgi izlediğini ileri sürmüştü. Gazeteyi, kendi yazılarını yayınlamayı reddedip protesto mektuplarına bile cevap vermemekle de suçlamıştı. Akselrod'a St. Petersburg'daki tasfiyecilerin akıllarını başlarına toplamaları için nüfuzunu kullanmasını rica etti. Aksi halde "Ağustos Konferansı"nı gasp edenlerden ayrılmak zorunda kalacaktı. Akselrod'la aynı kampta olmamak acı verici de olsa "*müttefiklerime karşı vefasızlığı kendime hiçbir şekilde yakıştıramam.*" [42]

1913'ün yarısında Ağustos Bloğu fiilen tamamen dağılmıştı.

Bolşevikler'in yıldızının parlaması: 1912-1914

1911 yılı Rusya işçilerinin ağır ağır saldırıya geçmelerine tanıklık etti. İşçi hareketi, 4 Eylül 1912'de Lena'da altın madeni işçilerinin korkunç bir şekilde katledilmesiyle muazzam bir ivme kazandı. Sibirya demiryolundan iki bin kilometre uzaklıktaki tayga ormanları bölgesinde yer alan Lena altın yataklarında altı bin işçi grevdeydi. Bir subayın jandarmaya, silahsız kalabalığın üzerine ateş açma emri vermesi üzerine 500'den fazla işçi öldü ya da yaralandı. Ondan sonra grev dalgası tüm ülkeyi sardı. İşçi sınıfı hareketinin canlanması, dünya savaşının başlamasına kadar sürdü.

Bolşevikler, bu koşullarda serpilip geliştiler. İşçi sınıfının legal örgütlerinde Menşevikler'i bazı önemli seçimlerde yenilgiye uğrattılar. 21 Nisan 1913'te St. Petersburg Metal İşçileri Sendikası'nın seçimlerinde, seçilen on dört kişiden onu Pravda listesindendi, yani Bolşevikler'i destekliyordu. 22 Ağustos 1913'te aynı sendikanın yürütme kurulunun yeniden seçilmesi için yapılan toplantıya yak-

laşık üç bin metal işçisi katılmıştı. Bolşevikler'in listesi ezici bir çoğunlukla onaylanırken Menşevikler'in desteklediği listeye sadece 150 oy çıkmıştı.

1914 Haziranı'nda, Lenin St. Petersburg'daki on sekiz sendikadan on dördünün Bolşevikler'in, üçünün de Menşevikler'in kontrolünde olduğunu, bir sendikada ise iki partinin eşit destek bulduğunu yazmıştı. Moskova'da on sendika Bolşevikler'in kontrolündeyken, Bolşevikler'e yakın da olsalar üçünde bir belirsizlik hâkimdi. Moskova'da bir tane bile tasfiyeci ya da Narodnik sendika yoktu.[43]

1912'deki Dördüncü Duma seçimlerinde, Menşevikler'in yedi vekiline karşın, Bolşevikler altı vekil çıkarmıştı. Ama Bolşevik vekillerin tümü işçi mahallelerinden seçilirken çoğu Menşevik, orta sınıfların seçim bölgelerinden kazanmıştı. Sanayi işçilerinin Menşevik vekilleri gönderen yedi *guberniadaki* toplamı 136 binken, altı Bolşevik vekil gönderen altı *guberniadaki* toplamı 1.144.000'dü. Yani işçi seçmenler arasında Menşevik vekiller yüzde 11,8, Bolşevikler ise yüzde 88,2 oy almıştı.[44]

Bolşevik basının işçiler arasındaki desteği de Menşevikler'inkinden fazlaydı. 22 Nisan 1912'de Bolşevikler'in günlük gazetesi Pravda, Petersburg'da yayınlanmaya başladı. Troçki, "*çıkarları, partinin hayati ihtiyaçlarıyla çatışan çevrenin, sadece kaos ve kargaşadan beslenen çevre*"nin gazetenin adını "*gasp edip çalması*"na ateş püskürdü.[45] Lenin hiç istifini bozmadı.

İşçiler arasında Menşevik Luç'tan çok daha fazla destek bulan Lenin'in Pravda'sı, 40-60 bin arasında etkileyici bir tiraja ulaşmıştı. 1913 yılı boyunca işçi grupları Pravda'ya 2181 defa bağış yapmışken, Menşevikler'e yapılan bağışlar 661'de kalmıştı.

Yeraltını ihmal etmiş olan Menşevikler, kendilerini şimdi işçi hareketinin dalgasında ilerleyen ve legal örgütlere egemen olan Bolşevikler'in çok gerisinde bulmuşlardı. Menşevikler en gözde fa-

aliyet alanlarında yenilgiye uğramışlardı. Menşevikler, illegal örgütleri geri plana iterek Bolşevikler'e kolay anlaşılır, keskin devrimci politikalar arayışı içindeki işçiler arasında propaganda yapmakta ve destekleyicileri harekete geçirmekte net bir avantaj sağlamışlardı.

Savaş muhabiri

Kendisini Rus sosyalist hareketi içinde tecrit edilmiş bir halde bulan Troçki, 1912 Eylülü'nde liberal *Kievskaia Misl* gazetesinin, her an savaşın başlayabileceği Balkanlar'a savaş muhabiri olarak gitme teklifini kabul etti. Troçki otobiyografisinde şöyle yazar:

> *Teklif için daha uygun bir an bulunamazdı, çünkü Ağustos konferansının bir işe yaramadığı şimdiden belliydi. Kısa süreliğine bile olsa Rus émigrélerin* [mültecilerin] *çıkarlarından uzaklaşmam gerektiğini hissettim. Balkanlar'da geçirdiğim birkaç ay, savaş aylarıydı. Bunlardan çok şey öğrendim.*[46]

Ekimin başında Troçki Viyana'dan ayrılırken Sırplar, Bulgarlar, Karadağlılar ve Yunanlılar'ın Türk imparatorluğuna karşı savaştıkları Birinci Balkan Savaşı başladı. Altı haftalık bir harekâtla, Türkler neredeyse İstanbul kapılarına kadar püskürtülmüştü.

Troçki, tüm biçimleriyle şovenizme karşıydı; Bulgarlar'ın Türkler'e karşı zulmünü kınamıştı. Daha 3 Ocak 1909'da Balkanlar'daki durumu şöyle anlatmıştı:

> *Kapitalist güçlerin çevirdikleri dolaplarla, Balkan hanedanlarının kanlı entrikaları iç içe geçmiştir. Bu koşulların sürmesi halinde Balkan Yarımadası Pandora'nın kutusu olmaya devam edecektir...*

Balkan milliyetlerinin sadece İsviçre ya da ABD modelinde demokratik, federal temelde tek devleti, Balkanlar'a iç barışı getirip üretici güçlerin muazzam gelişmesinin koşullarını yaratabilir. [47]

Troçki, Viyana Pravda'sında gene de böyle bir federasyonun burjuvazi tarafından kurulamayacağını açıklamıştı:

Balkan Yarımadası'nda devletin birliği iki yolla sağlanabilir: Ya yukarıdan, hangisinin güçlü olduğu ortaya çıkarsa, bir Balkan devletinin daha zayıfların aleyhine genişlemesiyle – ki bu zayıf ulusların imha edilmesi ve baskı altına alınması yolu, monarşizm ve militarizmi sağlamlaştıran yoldur – ya da aşağıdan, halkların kendilerinin bir araya gelişiyle olabilir – ki bu da devrim yoludur. Balkan hanedanlarının yıkılıp bir Balkan federal cumhuriyeti bayrağının açılması yoludur...

Burada Troçki sürekli devrim teorisini Balkanlar'a uygulamıştı:

Kapitalist gelişme yoluna geç girmiş olan tüm ülkelerde olduğu gibi, Balkan burjuvazisi de kısır siyaset içinde, korkak, beceriksiz ve tepeden tırnağa şovenizme batmış durumda. Balkanlar'ın birleşmesini üstlenmesi onun gücünü kat kat aşıyor. Köylü kitleler, kendilerinden herhangi bir siyasal inisiyatif beklenemeyecek kadar dağınık, cahil ve siyasete ilgisizler. O halde Balkanlar'da ulusal ve devletin varoluşuyla ilgili normal koşulları yaratma görevi, tüm tarihsel ağırlığıyla Balkan proletaryasının omuzlarına yüklenmiştir. [48]

Artık Pandora'nın kutusu açılmış ve Troçki savaşın dehşetini tüm çıplaklığıyla görmüştü. İlk savaş izlenimini şöyle anlatır: "*yok*

olmaya sürüklenen bütün bu insan kalabalığının tarihsel kaderi ... ve ... elemi karşısında bir çaresizlik duygusu..." [49]

Yakından gördüğünüzde tüm manzara şöyle: Etler çürüyor; sadece öküzlerin eti değil insan eti de. Köyler alev alev yanıyor; insanlar "yirmi yaş altında olmayan kişileri" imha ediyor. Herkes vahşileşiyor, insani yanını yitiriyor. Askeri kahramanlık destanlarının hemen arkasındaki örtünün sadece bir ucunu bile kaldırdığınızda savaş, en başta rezil bir şey.[50]

Uygarlık görüntüsünün arkasında barbarlık gizliydi:

... adına uygarlık dediğimiz maddi başarılar, örf adetler ve önyargılardan oluşan o kaotik yığın, hepimizi hipnotize ederek insanın ilerlemesinde temel şeyin şimdiden elde edilmiş olduğuna dair sahte bir güven aşılar. Derken savaş başlar ve bize hâlâ tarihimizin içinde emeklediğimiz barbarlık döneminden çıkamadığımızı gösterir. [51]

Bu trajedi hissi Troçki'nin Balkanlar'daki savaş muhabirliğine her zaman egemen olmuştu. Yazdığı her yazı, sağlam enformasyona dayalı oluşu, canlı izlenimleri ve renkli üslubuyla önemli bir denemeydi. Savaşa katılan ulusların içinde yaşanan toplumsal çatışmalar bu makalelerin özünü oluşturuyordu. Sadece rastgele seçilmiş bir örnek verecek olursak:

Bulgar halkının savaş istediği ve savaş talebinin ondan geldiği yazılmaktadır. Bunu özel bir ısrarla yazanlar, halkın duygularıyla ilgili enformasyonu Oktobrist Parti'nin kurmayından değil, Genelkurmay'dan alan Rus gazetecilerdir. Yazdıkları doğru değil. Halk, savaş istemiyordu ve istemiş olamazdı. İneği, yiyecek stoku ve arabalarına el konulan, Odrin'e gön-

derilen köylü; tenha kulübesinde çocuklarıyla kalakalan karısı savaş istemiyordu. Eğer soruna barışçıl bir çözüm bulunabilseydi onlar memnun olacaklardı... Bulgar subaylarının yüksek komutasını oluşturan üst tabakası ise bunun tersi bir tablo sunar. Bulgaristan, yirmi yedi yıl savaşa katılmamıştı. Bu dönemde Bulgar-Sırp savaşı "kahramanlar"ı barış, refah ve kâr koşullarına oldukça iyi uyum sağlamışlardı. Ülkenin serveti artmış, banklar kurulmuş, bütçe büyümüş, askeri stoklar artmış, büyük zenginlik fırsatları açılmıştı. 1885'in binbaşı ve albayları generalliğe – çoğu da ticaret ve finansmanla uğraşan levazım generalliğine – terfi etmişlerdi. Ordu kültü onlar için varsa yoksa kendi ceplerini doldurma kültüne dönüşmüştü. Tanrıları uzun süredir Mars değil Hermes'ti – Stambulovist bakanların mahkemesinde görüldüğü gibi, Hermes'in hem iş tanrısı hem de hırsızlık tanrısı olarak ikili bir vasfı vardı.[52]

Sonra Troçki, Romanya'nın başkenti Bükreş'in zenginlik ve yoksulluğun yan yana görüldüğü şık bir semtindeki yaşamı anlatır:

Dün gece Calea Victoriei'de bir açık hava kafesinde otururken, caddede kalabalık içinde ilerlemeye çalışan iki genç çingene kadını seyrettim. Akşam sonrası sokağa çıkmış olan kalabalık, bu yüzden en rahat, en umursamaz, gürültücü ve eğlence arar havadaydı. Çingeneler on yedi on dokuz yaşlarında ürkek kızlardı. Ama ikisi de anneydi. Paçavralara sımsıkı sarılmış bebekleri sanki ellerinde küçük torbaları andırıyordu. Çingeneler yalınayaktı; kötü dikilmiş basmadan kısa etekleri ve yakası açık bluzları vardı. Genç kız fiziğine sahip olmalarına rağmen, yüzlerinde çocuğunu koruyan endişeli genç anne ifadesini görebilirdiniz. Askeri otomobiller homurdanarak geçiyor (burada askeri otomobillerin korna-

ları etkileyici olsun diye kızgın domuzlar gibi ses çıkarıyordu), geniş kalçalı skoptsi siyah atlarıyla ilerliyor, şık koketler kırıtıyor, yurtsever ihtiyarlar kasım kasım kasılıyor, subaylar mahmuzlarını şakırdatıyor, açık hava kafelerinde orkestralar canlı müzik yapıyordu. Gürültücü, meraklı ve eğlence arayan bu koca kalabalıkta, kucaklarında kundaktaki bebekleriyle o iki ürkek, yalınayak annenin bir an önce bu boş eğlence havasından kaçmaya çalışması, insanın yüreğini paralıyordu. Bu yarımadada, kaderin sillesini yemiş kaç genç kadın kucaklarında ya da rahimlerinde taşıdıkları bebekleriyle kocalarının geri dönmesini boşuna bekliyor? Kaç yaşlı kadın oğullarının geri dönmesini boşuna bekliyor? [53]

Ne hüzün verici bir anlatım! Troçki devam eder:

Bir yanda Bükreşli hanımlar sokağa çok şık çıkarlarken tam da Şark'a özgü ayna gibi çizme parlatma ritüelleri vardır. Diğer yandan hepsi bir kalıptan çıkmış gibi rengârenk, muhteşem üniformalı subaylar ve harika bayanlar arasında, nüfusun büyük kısmı ortalıkta koşuşturan taze yemiş ve erik satan bir deri bir kemik, paçavralar içinde, kirli yalın ayak köylü çocuklar ile yarı çıplak, bitlenmiş dilenci çingene çocukları ydı. Topuklarına kadar gelen uzun beyaz elbiseli, güneşten yanmış köylüler, çekingen bir biçimde asfaltı arşınlıyorlardı. Ellerinde lahana ya da ördek olan bu beyaz giysili köylülerle otelin önünde karşılaştığınızda, yaltaklanırmış gibi şapkalarını çıkarıyorlardı. Karşınızda sessizce eğilmeleri yüzyılların açlık, aşağılanma ve umutsuz köleliğini yansıtıyordu.[54]

Troçki'nin Balkanlar'daki savaş muhabirliği deneyimi onun geleceği için çok önemliydi. Otobiyografisinde söyle yazmıştı: "*1912 ve 1913 yılları Sırbistan'ı, Romanya'yı – ve savaşı – yakından tanımamı sağladı. Birçok açıdan bu sadece 1914 değil, ama 1917 için*

de önemli bir hazırlıktı." [55] Kızıl Ordu'nun kurulup idare edilmesinde de bunun Troçki'ye yararı olmuştu.

Troçki, gazeteci olarak dört dörtlüktü. Balkanlar'la ilgili yazıları harikaydı. Arkaplandaki malzemenin, renkli röportajlar ve kısa insan hikâyelerinin ışıltılarıyla olağandışı birleşmesi, bu yazılara canlılık katarken, her makale göz alıcı bir denemeydi.

Ne var ki Troçki'nin radikal liberal bir gazete için Balkanlar'da savaş muhabirliği yapması, zamanın Rus işçi hareketindeki köklerinin zayıflığını gösteriyordu. Devrimci harekette büyük canlanma kesinlikle bu dönemde gerçekleşmişti. 1912 ve 1913'te Troçki, Balkan Savaşı'yla ilgili çoğu Kievskaia Misl'de yayınlanan 73 makale yazdı. Lenin 1912-1914 yıllarında Pravda'ya, 261 makale yazmıştı. Bunlar Troçki'ninkiler kadar renkli olmasalar da onun inşa edip yönetmekte olduğu partinin ihtiyaçlarına uygundu:

> *Lenin, Pravda'ya çok popüler, kısa makaleler yazmayı biliyordu. Bunlar her zaman olgulara dayanır; her makalenin tartışma konusu bir tek fikrin üzerinde odaklanırdı. O bir tek temayı defalarca kullanabilir ama her zaman farklı bir dille, farklı örneklerle, farklı öykülerle anlatırdı... Üslubu basit ve doğrudandı. O açıkçası ikna etmek isteyen bir adamdı. Edebi biçime kayıtsızdı. Yazı tekniği sade, uzlaşmaz ve tekrarlara dayalıydı.* [56]

Pravda'da yazan Lenin'in partide açık bir izleyici kitlesi varken, Troçki'nin Kievskaia Misl'deki izleyicileri farklı kesimlerdendi ve yazış amacı da hiç net değildi. Gazetecilik yönünden tüm meziyetine rağmen Troçki'nin makalelerinin gerçek mücadelede önem taşıyan kanaat grupları ya da örgütlerle ciddi bağları yoktu. Bunun karşısında Lenin'in her bir faaliyeti bir tek amaç güdüyor ve işçi sınıfıyla ilişkisini devrimci partiyle sağlıyordu. Parti sorunu –Troçki'nin cephaneliğinin en zayıf halkası– onun faaliyetinin her yanını etkiliyordu.

Sonuç: Troçki'nin temel hatası

Hiç kimse 1917'de Bolşevikler'e katıldıktan sonra uzlaşmacılık hatası konusunda Troçki kadar net olamazdı. Bu yüzden 1929'da şöyle yazmıştı:

Parti içi duruşum uzlaşmacı bir duruştu. Bazı anlarda kesinlikle bu temelde gruplaşmalar kurmak için uğraşmıştım. Benim uzlaşmacılığım bir çeşit toplumsal- devrimci kaderciliktен kaynaklanıyordu. Sınıf mücadelesinin mantığının, her iki hizbi de aynı devrimci çizgiyi izlemeye zorlayacağına inanıyordum. Lenin'in politikasının, uzlaşmaz ideolojik sınırların çizilmesinin ve gerektiğinde gerçek devrimci partinin çekirdeğinin birleştirilip çelikleştirilmesi amacıyla bölünme politikasının büyük tarihsel önemi, benim için hâlâ belirsizdi...
Ne pahasına olursa olsun, birlik uğruna didinirken, istemeden ve kaçınılmaz olarak Menşevizm'in merkezci eğilimlerini idealize etmiştim. Üç kez tekrarladığım aralıklı çabalarıma rağmen Menşevikler'le ortak görevde buluşamadım; zaten buluşamazdım da. Ne var ki eşzamanlı olarak uzlaşmacı çizgim beni Bolşevizm'le daha sert bir çatışmaya soktu. Çünkü onlar, Menşevikler'in aksine uzlaşmacılığı amansızca reddediyordu ve zaten başka bir şey de yapamazdı. Uzlaşmacılık platformunda hiçbir hizbin kurulamayacağı belliydi.
İşte alınan ders: Kaba uzlaşmacılığa dayalı amaçlarla bir siyasal çizgiyi parçalamak ya da zayıflatmak bağışlanamaz ve vahimdir. Zikzaklar çizerek sola kaydığında, merkezciliği şirin göstermek bağışlanamaz. Merkezciliğin arkasında dolanırken, gerçek devrimci düşünce ortaklığı içinde olduğumuz kişilerle görüş ayrılıkları abartılıp şişirilemez. Troçki'nin gerçek hatalarının gerçek dersleri bunlardır. [57]

Lenin için 1907-1914 yılları Bolşevik Parti'nin biçimlenmesi, kadrolarının seçilmesi, eğitilmesi ve çelikleşmesi yıllarıydı. Troçki içinse bunlar boşa geçmiş yedi uzun yıldı.

11

Birinci Dünya Savaşı

Troçki, savaş çıktığında Avusturya'da tutuklanmamak için Viyana'dan Zürih'e geçti. Almanya ve Avusturya'da yaşayan Rus devrimcilerine şimdi de tarafsız İsviçre sığınak olmuştu. Zürih'e Karl Radek, Nikolai Bukharin ve çok kısa süre sonra Lenin de gelecekti.

Troçki, sadece iki aydan birkaç gün fazla kaldığı Zürih'te bir broşür yazdı: **Savaş ve Enternasyonal**. Önce Martov'un yayınladığı bir Paris gazetesi olan Golos'ta yazı dizi olarak yayınlanan broşür, daha sonra Almanya'da Aralık 1914'te yeraltında dağıtıldı. Alman hükümeti Troçki'yi *in absentia* [gıyabında] birkaç aylık hapis cezasına çarptırdı. Bu, savaş karşıtı politikanın bir Rus sosyalisti tarafından ilk kapsamlı açıklamasıydı. Troçki, savaşa karşı devrimci muhalefetin ve yaklaşan Zimmerwald Konferansı'nın başlıca ilham kaynaklarından biriydi.

Broşürün ilk hedefi, şimdi savaşı destekleyen ve İkinci Enternasyonal'e önderlik eden parti olan Alman Sosyal Demokrasisi'ydi. Troçki şunları yazıyordu:

Mevcut kanlı çatışmadan, bir ulusal savunma işiymiş gibi söz etmek ya ikiyüzlülük ya körlüktür. Tersine, savaşın gerçek, nesnel anlamı, mevcut ulusal ekonomik merkezlerin çöküşü

ve onların yerine dünya ekonomisinin ikamesidir. Ama hükümetlerin bu emperyalizm probleminin çözümüne önerdikleri yol, insanlığın tüm üreticilerinin akıllı, örgütlü işbirliğinden değil, dünya ekonomik sisteminin muzaffer ülkenin, bu savaşla Büyük Güç'ten Dünya Gücü'ne dönüşecek olan ülkenin kapitalist sınıfının sömürüsünden geçiyor.

Savaş, ulusal devletin yıkılışını ilan ederken diğer yandan kapitalist ekonomi sisteminin yıkılışını da ilan ediyor....

1914 savaşı, tarihte kendi iç çelişkilileriyle tahrip edilen bir ekonomik sistemin en muazzam yıkılışıdır...

Kapitalizm, yeni bir sosyalist ekonomik sistemin maddi koşullarını yaratmıştır. Emperyalizm, kapitalist ulusları tarihsel bir kaosa sürüklemiştir. 1914 savaşı, bu kaostan çıkışın yolunu proletaryayı şiddetle devrim yoluna çıkarmakta görüyor. [1]

Savaş, kapitalizmin gelişmesinin doruğunda çözümsüz çelişkilerini çözme arayışının yöntemidir. Bu yönteme proletarya kendi yöntemiyle, toplumsal devrim yöntemiyle karşı koymalıdır. [2]

Troçki yeni bir ***Enternasyonal***i savunur:

Ulusal devletlerin üretim güçlerinin gelişmesine bir engel oluşturdukları gibi sosyalist partiler de işçi sınıfının devrimci hareketinin başlıca engeli haline gelmişlerdir.

... bütün kitap, ilk sayfasından son sayfasına kadar akıldan hiç çıkmayan Yeni Enternasyonal fikriyle yazılmıştır: Dünyadaki mevcut karışıklıktan doğması gereken Yeni Enternasyonal, son çatışma ve nihai zaferin Enternasyonal'idir. [3]

Troçki'nin savaş karşıtı hareket için öne sürdüğü program nedir?

Sosyal Demokrasi'nin hem ulusal partiler içinde, hem de bütün Enternasyonal'de dağılmış saflarını yeniden toparlayabileceği slogan "Savaşa Hemen Son"dur...
Barışın – diplomatların mutabakatının değil halkın kendi barışının – kazanılabileceği koşullar bütün Enternasyonal için aynı olmalı. ***Savaş tazminatına hayır!***
Her ulusa kendi kaderini tayin hakkı!
Monarşisiz, düzenli ordusuz, egemen feodal kastsız, gizli diplomasisiz Avrupa Birleşik Devletleri!
Sosyal Demokrasi'yi Avrupa'daki militarist gericiliği tecrit edip saldırıya geçmeye zorlamanın en emin yolu barış sloganıdır. [4]

Daha sonra, 1914 Kasımı'nda İsviçre'den ayrılıp Fransa'ya giden Troçki, İspanya'ya sınır dışı edildiği 30 Ekim 1916'ya kadar Paris'te kaldı.

Lenin'in savaş karşıtı politikası

Troçki gibi Lenin de savaşı emperyalist savaş olarak görüyordu. İkisi de kendi hükümetlerinin savaş çabalarını destekleyen sosyalist liderleri kınıyordu. İkisi de savaşa karşı işçi sınıfı mücadelesi çağrısı yapıyordu. İkisi de yeni bir Enternasyonal kurulması çağrısında bulunuyordu. Ne var ki emperyalist savaşa muhalefet stratejisi ve taktikleri konusunda Lenin ve Troçki arasında önemli farklılıklar, onları birbirinden uzak tutan, geçmişin uzun hizip mücadelesinden kaynaklanmış farklılıklar vardı.

Birincisi, Lenin bir devrimci yenilgicilik politikası çağrısı yapıyordu. Ağustos 1914'te şöyle yazmıştı:

İşçi sınıfı ve Rusya'nın tüm halklarından emekçi kitleler için, Polonya, Ukrayna ve Rusya'nın diğer pek çok halkını

ezen, Büyük Rusların diğer uluslar üzerinde daha çok baskı kurması için halklar arasında nefret tohumları ekerek Çarlık monarşisinin gerici ve barbar yönetimini sağlamlaştıran Çarlık monarşisi ve ordusunun yenilgisi, şimdiye kadar bir ***ehveni şerdir.*** [5]

Ayrıca Lenin hiçbir şekilde muğlak değildi. Kendi egemen sınıfını iç savaş yoluyla devirmeyi hedefine koyan kişi "kendi" ülkesinin yenilgisini hoş karşılamalıdır:

Savaş zamanında devrim, iç savaş anlamına gelir; hükümetler arasındaki savaşın iç savaşa dönüştürülmesi, bir yandan hükümetlerin askeri gerilemelerini ("yenilgiler") kolaylaştırır; diğer yandan, kişi yenilgiyi bu yolla kolaylaştırmadan aslında böyle bir dönüşüm için çabalayamaz.[6]
... kendi hükümetine karşı bir devrim anlamı taşımıyorsa, "savaşa karşı savaş" bayağı bir ifade tarzıdır. [7]
... Yenilgi sloganını reddetmek, kişinin devrimci heyecanının boş bir ifade ya da tam bir ikiyüzlülükle yozlaşıp gitmesine izin vermek anlamına gelir. [8]
Devrimci bir sınıfın, gerici bir savaşta kendi hükümetinin yenilgisini arzulamaktan başka bir çaresi olmadığı gibi hükümetin askeri gerilemelerinin, onun devrilmesini kolaylaştıracağını görmesi de gerekir. ... tüm savaşan ülkelerin sosyalistlerinin "kendi" tüm hükümetlerinin yenilgisi arzusunu ifade etmeleri gerekir...
"İlhaksız barış" değil, ama ***kulübelere barış, saraylara savaş****; proletarya ve emekçi halka barış, burjuvaziye savaş!* [9]

"*Devrimci yenilgicilik*" çizgisi evrensel bir çizgi olup tüm emperyalist ülkelere uygulanabilir:

... kitlelere "belirli bir ülkenin askeri konumundan bağımsız olarak" kendi hükümetlerine karşı savaşma çağrısı yapmamız halinde, bu sadece mevcut savaşta ilkesel olarak "ülkeyi savunma"nın kabul edilebilirliğini reddetmekle kalmayıp yenilgisini devrime dönüştürmek için her burjuva hükümetinin yenilgisinin arzulanabileceğini de kabul ederiz.[10]

Lenin, ulusal savunma hissini zayıflatma gücüne sahip "devrimci yenilgicilik"ten herhangi bir geri çekilmenin, sınıf mücadelesini aksatabileceğini söylüyordu.

"Devrimci yenilgicilik" sorunu yanında, Lenin ve Troçki arasındaki bir diğer tartışma konusu barış sloganıydı. Lenin, savaştan hiçbir reformist yarım yamalak bir çıkış yolu olmadığını ileri sürmüştü. Emperyalist savaşı durdurmanın tek yolu iç savaştan geçiyordu:

Mevcut savaşın doğurduğu problemlere reformist bir çözümün mümkün olduğunu doğrudan ya da dolaylı olarak öne sürmek, kitleleri gözlerinin içine baka baka kandırmak olurdu. Çünkü bu savaş, Avrupa'nın mevcut hükümetleri ve egemen sınıflarının devrimci yoldan devrilmemesi halinde, emperyalizmin emperyalist yoldan çözülmeye mahkûm en temel problemlerini gündeme oturtarak Avrupa'da bir devrimci durum yaratmıştır. [11]

Lenin, bu yüzden Kautsky ve grubunun pasifist programını tam bir nefretle reddetmişti:

Başlıca amacı, kitlelere devrim ihtiyacını açıklamak ve her yerde ortaya çıkan kitlesel devrimci mücadelelere (kitleler arasında çalkantılar, protestolar, siperlerde kardeşleşme, grevler ve gösteriler) destek ve yardım sağlayıp bunları ge-

liştirmek değilse, herhangi bir "barış programı" halkı kandıracak ve ikiyüzlülükten başka bir şey olmayacaktır:..[12]

Pasifizme ve "barış" sloganına karşı çıkarken Lenin, kitlelerin kendiliğinden barış arzusuna karşı çıkmaz. Savaşı sona erdirmek için kitlelerin barış arzusu ile devrimci partinin programı arasında ayrım yapılması gerektiğini; partinin uyanış halindeki kitlelerin kuyruğuna takılmaması gerektiğini öne sürer:

...Sosyalistler ... kitlelerden gelen, her geçen gün sayısı artan barış talebine kayıtsız kalmalı mı? Hiçbir şekilde. Kitlelerin kendiliğinden talepleri, işçilerin sınıf bilinçli öncüsünün sloganlarından çok farklıdır. Barış özlemi, "kurtuluş", "anavatanı savunma" savaşına dair burjuvazinin yalanlarından ve kapitalist sınıfın, kalabalığı cezbetmek için kullandığı benzer palavralarından hayal kırıklığının başladığını gösteren en önemli belirtilerden biridir. Bu belirtiyi sosyalistlerin en büyük dikkatle izlemesi gerekir. Tüm çabalar, kitlelerin barış arzusunu yararlı kılmaya yöneltilmelidir. Ama bu nasıl yararlı kılınabilir? Barış sloganını kabul edip tekrarlamak, halkı mevcut hükümetlerin, günümüzdeki hâkim sınıfların demokrasi ve işçi sınıfı için bir biçimde doyurucu olan bir ***barışı sağlayabileceği yanılsaması*** *yaratarak halkı* ***aldatmak*** *demektir. Hiçbir şey böyle bir aldatmadan daha zararlı değildir... kitlelere barıştan bekledikleri yararların bir dizi devrim dışında elde edilemeyeceğini açıklamak için barış özleminden faydalanmalıyız.*[13]

Lenin'in pozisyonunun gücü, aşırılığıyla, "***çubuğu büküşü***"yle – kişinin kendi ülkesinin yenilmesini ehvenişer sayması ile – devrimciler ve sosyal yurtseverler arasına net bir çizgi çekmek için çok daha iyi hesaplanmış oluşuydu. Lenin'in pozisyonu doğrudandı, dili basitti. Söyledikleri yanlış yoruma açık değildi.

Troçki ve "devrimci yenilgicilik"

Troçki, Lenin'in devrimci yenilgicilik sloganına katılmıyordu. Bakın, "*Savaş Felaketi ve Siyasal Perspektifler*" başlıklı yazısında ne yazmış:

Diğer şeylerin eşitliği halinde, bir devletin yapısını sarsan bir yenilgi rakibininkinin aynı şekilde güçlenmesi anlamı taşır. Avrupa'da bir tek toplum ve devlet organizması yoktur ki güçlenmesi, Avrupa proletaryasının çıkarlarına hizmet etsin,...

Rus Sosyal Demokrasisi siyasal planlarını, askeri felaketin seferber edici etkilerine bağlayamaz...

... yenilgiden doğan bir devrim, savaşla altüst olmuş bir ekonomik yaşamı, enkaz halinde bir devlet maliyesini ve son derece gergin uluslararası ilişkileri miras alır.

...askeri felaket, nüfusun ekonomik ve manevi güç ve kaynaklarını tükettiği kadar, aktif bir öfke, protesto ve devrimci eylemi harekete geçirmek için ancak sınırlı bir kapasite bırakır. Belli bir noktadan sonra, tükeniş enerjiyi kaldırıp iradeyi felç edecek kadar büyük olabilir:..

... Mevcut savaşın devasa boyutları – sonsuz uzunluğuyla birlikte – uzun bir dönem tüm toplumsal gelişmenin, sonuçta en başta proletaryanın devrimci hareketinin kanatlarını budayabilir. [14]

Troçki'nin argümanı diyalektik materyalist değil salt rasyonalistti. Ekonomik rasyonalite açısından, devrim ve iç savaş salt negatiftir: Bunların dolaysız etkisi toplumun üretici güçlerini tahrip etmektir. Doğrusunu söylemek gerekirse, ekonomik kaos koşulları proleter devrimin ön şartlarıdır.

Troçki, "*Bolşevik Kommunist Gazetesi'nin Yazı İşleri Kurulu'na*

Açık Mektup"ta şunları yazıyordu:

> *Sizin Rusya'nın yenilgisinin "ehvenişer" olduğu... görüşünüze katılmam mümkün değil. Bu, savaşa ve ona neden olan koşullara karşı devrimci mücadelenin yerine, mevcut koşullarda son derece keyfi olan – ehvenişere yönelik – bir eğilimi geçiren sosyal yurtseverliğin yöntembilimine gereksiz ve mutlak biçimde yersiz bir tavizdir.* [15]

Rusya ve Almanya'da görülecek olan 1917 ve 1918 deneyimi, askeri yenilginin devrim üzerindeki etkisi konusunda kimin haklı olduğunu göstermiştir. Elbette olaydan sonra bilgelik taslamak kolay. Ama gerçekte Troçki'nin devrimci yenilgiciliğe yaklaşım yöntemi hatalıydı. Elbette sosyalist devrimin amacı üretici güçleri geliştirmekti; ama pratikte sosyalist devrim, kısa vadede üretici güçlere zarar verir ve bu zararın sonucu olabilir. Bu yüzden hiç kimse sosyalist inşa adına devrimci bir ordunun karşıdevrimci orduyu durdurmak için köprüleri havaya uçurmasına karşı çıkmaz. Hakikat her zaman somuttur. Troçki'nin soruna yaklaşımı tamamen soyut, bu yüzden de muğlaktı.

Troçki, Lenin'in barış sloganına muhalefetine de şiddetle karşı çıkmıştı. Bu yüzden de "*Bolşevik Kommunist Gazetesi'nin Yazı İşleri Kurulu'na Açık Mektup*"ta şunları yazıyordu:

> *Proletaryayı barış için mücadele sloganıyla seferber etme sorunundaki pozisyonunuzun muğlaklığı ve kaçamak oluşu karşısında sizinle uzlaşamam. Bu sloganla şimdi işçi kitleleri, aslında siyasal bakımdan uyanıyor ve sosyalizmin devrimci güçleri tüm ülkelerde toparlanıyor. Bu sloganla, şimdi sosyalist proletaryanın enternasyonal bağlarını yeniden kurma girişimi sürdürülüyor.* [16]

Lenin sözünü hiç sakınmazdı. Slogan her zaman göreve uygun olmalı. Emperyalist savaşı reform yoluyla durdurmanın hiçbir yolu olmadığını gören devrimci partinin sloganı, işçileri düşmanlarına simetrik olarak karşı çıkarmalı. Dolayısıyla bir emperyalist savaşı durdurmak için bir iç savaş gerekliydi. Barıştan söz etmek, reformun emperyalist savaşın üstesinden gelebileceğini kabul etmekti.

Ne var ki, devrimci yenilgicilik konusunda Lenin ve Troçki arasındaki anlaşmazlığı doğru bir perspektife oturtmalıyız. Birincisi Troçki, devrimci yenilgicilik sloganına karşı çıkan tek uluslararası sosyalist lider değildi. Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht ve Franz Mehring de karşı çıkmışlardı. Ulusal savunmaya karşı ve galibi ya da mağlubu olmayan barış, tazminatsız ya da ilhaksız barıştan yana olduklarını ilan etmişlerdi. Lenin, siyasal nedenlerle Troçki'nin pozisyonuna eleştirisinde Luxemburg ya da Liebknecht'inkinden çok daha uzlaşmaz davranmıştı.

Ayrıca Lenin'in devrimci yenilgicilik pozisyonunu tüm Bolşevikler de desteklememişti.

Lenin'in savaş üzerindeki tezleri, 1914 Eylül başlarında Petersburg'a ulaştığında parti liderleri özellikle "devrimci yenilgicilik" sloganına çok sayıda itiraz yöneltmişlerdi. Duma grubu Lenin'in formülasyonlarının keskinliğini yumuşatmaya çalışmıştı. Moskova'da da taşra da aynı hikâye! Moskova *okhranası*nın (gizli polis) tanıklığına göre: "*Savaş 'Leninistler'i hazırlıksız yakaladı ve uzun süre ... savaşa karşı tavır konusunda aralarında anlaşamadılar.*" Moskovalı Bolşevikler, Stockholm yoluyla Lenin'e iletilecek şifreli yazılarında, ona saygıda kusur etmemekle birlikte "evi satma" tavsiyesinin (yenilgicilik sloganı) ilgi uyandırmadığını belirtmişlerdi.[17]

Eski Bolşevik Baevsky, kendi hükümetinin yenilgisi sloganının Rusya'da itirazlakarşılandığını ve "*çok tiksindirici olan yenilgi*" kelimesini ağza almama eğilimi olduğunu belirtmişti.[18] Şliapnikov da

tezlerin bütünselliği içinde partili işçilerin zihniyetini yansıttığını, ama "yenilgi" sorununun kafa karışıklığı yarattığını hatırlıyordu.[19] *Sotsialdemokrat*, Bolşevikler'in Moskova örgütünün manifestoyu kendi ülkesinin yenilgisiyle ilgili paragraf dışında kabul ettiğini yazmıştı.[20] Rusya'da partili ve partisiz işçilerin devrimci bozguncu bakış açısını benimsemekte sadece savaşın başında değil, 1917 Devrimi'ne kadar tereddüt ettiklerine dair başka kanıtlar da var.[21]

Kasım 1914'te Duma'daki beş Bolşevik vekil tutuklandı (altıncısı bir süre önce istifa etmişti). Şubat 1915'te başka beş Bolşevik liderle birlikte mahkemeye çıkarıldılar. Onlar ve en başta teorik akıl hocaları Kamenev, çıkış yolunu Lenin'in devrimci yenilgicilikle ilgili tezlerini reddetmekte buldu. (Dikkate değer tek istisna Duma vekili M.K. Muranov'du.) Kamenev, Lenin'in tezlerinin sürmekte olan savaşla ilgili kendi görüşleriyle kesinlikle çeliştiğini ilan etti. Lenin'in görüşlerinin hem Sosyal Demokrat vekiller, hem de Kamenev'in sözcülüğünü yaptığını iddia ettiği merkez komitesi demek olan merkezi kurumlar tarafından reddedildiğini söyledi. Diğer bir Bolşevik sanık, mahkemede Lenin'in tezlerinin Sosyal Demokrat gruplar adına 27 Temmuz 1914'te Duma'da okunmuş olan bildiriyle çeliştiğine işaret etti.[22]

Hâlâ uzlaşmacı

Lenin ve Troçki arasında başka bir tartışma konusu daha vardı. Troçki, Lenin'in kime enternasyonalist denileceğiyle ilgili kesin tanımına katılmıyordu. Karl Kautsky, Victor Adler, Menşevikler'in örgütleme komitesi ve diğer benzer liderleri, Lenin dışta bırakıyordu. Bu yüzden "Troçki'nin Naşe Slovo Gazetesinin Editörlerine RSDİP'nin Merkez Komitesi'nden Mektup"ta Lenin şunları yazmıştı:

Enternasyonalizmden ne anlaşılmalı? Sözgelimi Enternasyo-

nal'in karşılıklı "af" ilkesi üzerinde restore edilmesini savunanların enternasyonalistler arasında sayılması mümkün mü? Bildiğiniz gibi, Kautsky "af" teorisinin önde gelen temsilcisidir. Victor Adler'in de aynı yolun yolcusu olduğu ortaya çıkmıştır:*

Affi savunanların enternasyonalizmin en tehlikeli muhalifleri oldukları görüşündeyiz... "Af" teorisine karşı en kararlı mücadele, enternasyonalizmin ***conditio sine qua non****'udur [olmazsa olmaz koşulu]. "Af" savunucularından tamamen kopma arzusu ve iradesi yoksa enternasyonalizmden söz etmek boşunadır.* [23]

Savaş sırasında, Troçki'nin çeşitli Menşevik liderlere karşı tutumunu ele almadan önce Menşevik liderlerin savaşa yönelik pozisyonunu özetleyelim. Aşırı sağda savunmacılar ve şovenistler vardı: Plehanov, Vera Zasuliç ve Lev Deich. Onlar İtilaf'tan ve Rusya'nın savunmasından yana olduklarını ilan etmişlerdi. Plehanov şunları yazdı: "*Rusya Çar'a değil ama ülkenin emekçi nüfusuna aittir. Bu nüfusun çıkarlarına kayıtsız kalamayan, Rusya'nın kaderine de kayıtsız kalamaz.*" [24] Angelica Balabanoff ise Plehanov'un şöyle dediğini aktarmıştı: "*Yaşlı ve hasta olmasaydım, askere gitmeyi düşünürdüm. Sizin Alman yoldaşlarınızı süngülemek bana büyük zevk verirdi.*" [25] 1903'te Lenin'le bağlarını koparmasında büyük ölçüde etkili olan, çok bağlandığı Zasuliç ve Deich gibi eski tüfeklerin şimdi yurtsever kampa katıldığını görmek Troçki'ye ne büyük darbe vurmuş olmalı.

Potresov, Plekhanov'unkinden biraz daha iyi pozisyondaydı. Çarlık hükümetini savaşta destekleyecek kadar ileri gitmemekle birlikte, savaşa karşı çıkmaya muhalifti. Bakın ,1915 başlarında ne yazmış:

* Kautsky, savaştan sonra sosyalistlerin harekette ülkelerinin ulusal savunmalarını destekleyenlerin eylemlerini affedip unutmakzorunda kalacaklarını ileri sürdü. Enternasyonal'i yeniden kurmak için genel bir af gerekecekti.

Sosyalist açıdan, Almanya, Avusturya-Macaristan ve Türkiye'nin yenilgisi, İngiltere, Fransa, Belçika ve Rusya'nın yenilgisinden karşılaştırılamaz ölçüde daha fazla umulmalıydı... Rus sosyalistleri, halkın enerjisinden sonuna kadar yararlanmayı gerektiren ulusal savunma adına bile bağımsız toplumsal güçlerin bütün eylemlerini yasaklayan gerici bir hükümetle karşı karşıyadır... Sonuçta Rus sosyalistleri, ulusal öz savunma çabalarına karşı çıkmaz, savaşın şimdi ve gelecekte toplumun tüm sınıfların değerlendirilip çözülmesi gereken sorunları doğurduğunu kabul ederlerken, var güçleriyle Rus hükümetine karşı mücadeleyi sürdürürler. Sadece etkisiz olduğu için değil, zararlı gördükleri için de savaşa karşı çıkmaz ya da savaş karşıtı sloganlar atmazlar. [26]

Bundan daha muğlak bir pozisyon Pavel Akselrod'unkiydi. Aralık 1914'te, savaşı "*aslında kimin başlattığı sorunu göz ardı ederek*" "*saldırıya uğrayan tüm ülkelere bağımsızlıklarını savunmayı dayatmanın*" imkânsız olduğunu yazmıştı..."*Belçikalı sosyalistleri ülkelerini savunmakla suçlamak*", "*Marksizm değil kinizm*"dir...

Vatan var oldukça, şimdiki gibi proletaryanın hayatı ve hareketi vatanların çerçevesine sıkıştıkça ve proletarya ayaklarının altında bir diğer ve enternasyonal toprağı hissetmedikçe, yurtseverlik ve öz savunma sorunu işçi sınıfı için var olmaya devam edecektir.

Akselrod, Alman Sosyal Demokrat liderlerin hareketinin ihanet olmadığını, çünkü "*Alman proleterlerin içinde yaşayıp çalıştıkları toprak parçasıyla, vatanla organik bağlarının bilinci gibi sağlam bir duygu*"nun onları böyle davranmaya ittiğini ileri sürmüştü.[27]

Akselrod, Fransız sosyal yurtseveri Jules Guesde'nin bir vurgusuna onaylayarak atıf yapmıştı: Eğer bir işçi ve bir kapitalistin

paylaştığı evde yangın çıkmışsa, işçi yangını söndürmeye çalışmalıdır çünkü burası onun da evidir. Ayrıca Fransız işçilerin bir Fransız cumhuriyetçi rejimini yarı-mutlakiyetçi Almanya tarafından yönetilmeye tercih etmeleri için her türlü neden var: "*Fransız sosyalistlerinin ülke savunmasına aktif olarak katılmaktan başka çareleri yoktur*" [28]

Akselrod'un biyografisini yazan Abraham Ascher onun pozisyonunu şöyle anlatmıştı:

O, Fransız ve Belçikalı sosyalistlerin kendi ülkelerini savunma kararına sempati duymakla birlikte, Çar'ın Rus sosyalistler tarafından desteklenmesine sıcak bakmıyordu. Aynı nedenle herhangi bir tarafın ezici zaferi ya da yenilgisi fikrine de karşıydı... büyük bir gücün ezici yenilgisi ancak "tüm insanlık için büyük bir talihsizlik" anlamı taşırdı. Çünkü bunun yaratacağı ekonomik yıkım, bir bütün olarak Avrupa'nın ekonomik gelişmesine engel olurdu. Ne var ki Çarlık Rusyası'nın "ülkenin organik gelişmesini etkilemeyecek" küçük bir yenilgisinin "eski rejimin tasfiyesine yardımcı olacağını"nı da ileri sürmüştü.

Akselrod'un savaşla ilgili ikircikli pozisyonu, onu Menşevikler arasında çoğunluğu oluşturan sosyal yurtseverlere ya da azınlıktaki Enternasyonalistler'e sevimli göstermemişti. Ascher şöyle yazar:

Akselrod'un savaş konusunda düz, kolay bir çizgide ilerlemeyi reddetmesi, birçok Rus Marksisti'ni rahatsız etmişti. 1916'da o şikâyetini şöyle dile getirmiştir: "Savaş çıktığından beri, şu ana kadar kendi arkadaşlarımdan oluşan dar çevrede bile tamamen tecrit edilmiş durumdayım." Ona öyle geliyordu ki hemen hemen herkes onun pozisyonunu yanlış anlıyordu. Gene de onun tecrit edilmesinin gerçek nedeni,

temkinli ve sağgörülü açıklamalarının belirsizliği, muğlaklığı ve en ciddisi de yeterince savaş karşıtı olmadığı şeklindeki yaygın inançtı.[29]

Akselrod'un solunda Martov yer alıyordu. Troçki, 1930'ları hatırlarken Martov'a "*Demokratik Sosyalizmin Hamleti*" demişti: "*...düşünceleri iradenin sağlam temeline dayanmıyordu.*" [30] Dolayısıyla her zaman bocalıyordu. "*Martov'un olaylara ilk tepkisi her zaman devrimciydi. Ama daha fikirlerini kâğıda dökmeden, beynini kuşkular kemirmeye başlıyordu.*" [31]

Savaşın başında Martov, savaş konusunda Lenin'in pozisyonuna çok sıcak yaklaşmıştı.[32] Lenin, o sırada Martov'un Paris'te yayınladığı **Golos**'u "*Avrupa'daki en iyi sosyalist gazete*" diye övmüştü. Şöyle demişti:

Martov'la önceden ne kadar sık ve ne kadar şiddetli farklılıklar yaşamış olursam olayım, şimdi yazarın kesinlikle bir Sosyal Demokrat'ın yapması gerekenleri yapıyor olduğunu daha net bir biçimde söylemeliyim.[33]

Lenin'le işbirliği fikri Martov'un aklına yatmıştı. 14 Ekim 1914'te Akselrod'a şunları yazdı: "*Plehanov'dan önce belki de Enternasyonal'de oportünizme karşı başrol oynamaya hazır görünen Lenin'le anlaşmaya varız.*" Ama düşünüp taşındıktan sonra dedi ki: "*Lenin'le bir anlaşmaya varma konusunda sadece şundan söz ettim: Onunla birlikte çalışmak istemiyorum ve Menşevik kampta bizim bu konuda kendi fikrimizi açıklamamızı tercih ederim.*" [34] Martov, 27 Ekim'de Lenin'den daha da uzak duruyordu: "*Lenin ve şürekâsı bize yardım etmekten çok gölge düşürür*" [35]

Martov aylarca Akselrod ve Troçki arasında bocaladı. Kasım 1914'te Paris'e taşınan Troçki, Golos'un yazı kuruluna katıldı. Sansürün gazabına uğrayan Golos, 1915 Ocak ortasında yayına son

verdi. 19 Ocak'ta Naşe Slovo adlı yeni gazete yayınlandı. Bu, çok bol sansürlenmiş beyaz bölümleriyle çıkan, ender olarak dört, ama genelde iki sayfa olan mütevazı bir gazeteydi. Martov ve Troçki tarafından yayınlanıyordu. Martov, çoğu kez yayın kurulunun çoğunluğuyla, en başta Troçki'yle çelişkiye düşüyordu. Naşe Slovo'nun yayın kurulunda da yer alan Lunaçarski, kurul toplantılarında Troçki ve Martov arasındaki ateşli tartışmaları anlatır:

> *Troçki, her yolla Martov'u savunmacılarla bağlarını koparması için ikna etmeye çalıştı. Uzun tartışmalarla geçen yazı kurulu toplantılarında, Martov hayret verici bir kıvraklıkla, neredeyse bir tür kurnazca safsatayla, savunmacılarla bağlarını koparıp koparmayacağı sorusuna doğrudan cevap vermekten kaçınıyordu. Zaman zaman Troçki ona büyük bir öfkeyle saldırıyordu. Troçki – yeri gelmişken belirtmeliyim ki onun her zaman siyasal bir beyin olarak saygı duyduğu –Martov arasında tam bir kopuş noktasına gelirken, kimi zaman biz sol Enternasyonalistler'in tümü ile Martov grubu arasında da kopuşa yaklaşıyordu.*[36]

Martov'a karşı tüm sert argümanlarına rağmen Troçki gene de çok uzun bir süre onunla fiili bir kopuştan kaçınmıştı.

Yazı kurulundan ancak 18 Mart 1916'da resmen istifa ettiği halde Martov, Ağustos 1915'e geldiğimizde fiilen Naşe Slovo'nın dışında kalmıştı. Kurul, istifa mektubuna cevabında onun savunmacılara tüm saldırılara her zaman karşı çıktığını, "*bir yanda pasif enternasyonalizm ve proleter pasifizmi ile diğer yanda yeniçağda işçi sınıfının görevlerine tek başına uygun düşen toplumsal devrimci enternasyonalizm*" arasında kesin bir tavır almadığını iddia etmişti.[37]

Martov, hâlâ Naşe Slovo yazı kurulundayken, 1915 sonunda "*Proletarya yaklaşan yenilgiye kayıtsız kalamaz ... Proletarya, ulusun kendisini korumasıyla son derece ilgilidir*" diye ilan eden

Menşevikler'in örgütleme komitesinde Akselrod'la ilişkisini de sürdürmüştü.[38]

Savaş Sanayi Komiteleri ve *N. S. Çheidze*'nin liderliğindeki Duma vekilleri grubunun Menşevik kampta özel önemi vardı. Mayıs 1915'te, sanayiciler savaş çabaları için üretimi artırmak amacıyla Savaş Sanayi Komiteleri kurdular ve temmuzda işçi temsilcilerinin de bunlara katılmasına karar verildi. Menşevikler, komitelere katılma yanlısıyken Bolşevikler karşı çıkıyorlardı. Ne var ki Bolşevikler savaş karşıtı görüşlerini işçilere açıklamak için komitelere delege seçimlerinde aday çıkardılar. Petersburg'daki 176 delegeden 95'i komitelere katılmaya karşı çıkan Bolşevikler'in karar tasarısı lehinde, 81'i aleyhinde oy kullanmıştı.[39] Martov dışında, başlıca Menşevik liderlerin tümü katılmayı savunuyordu.

Menşevik Duma vekilleri ise Bolşevik vekillerin 1914'te tutuklanmasından sonra özgürlüklerini korumuşlardı. Menşevik vekillerden biri – Makov – savunma bütçesi lehinde oy verecek kadar ileri gitmiş ve bu yüzden de gruptan atılmıştı. Diğer ikisi – Çhkhenkeli ve Haustov – açıkça yurtseverdi. Savaşa karşı Zimmerwald Konferansı'nın kararını savunduğunu açıkça ilan etmekle birlikte, grubun lideri Çheidze hâlâ daha Savaş Sanayi Komiteleri'ne işçilerin katılmasını destekliyordu.[40]

Troçki de Plehanov, Zasuliç, Deich ve Potresov'dan tam kopuştan yanaydı. Savaş Sanayi Komiteleri'ne katılmaya büyük ölçüde karşıydı. Petersburg Savaş Sanayi Komiteleri seçimlerden sonra, 11 Kasım 1915'te Naşe Slovo'da şöyle yazmıştı:

Sosyal yurtsever genelkurmay üyeleriyle örgütsel ilişki ... Sosyal Demokrasi ve örgütleri için hoş görülemez duruma geliyor... Bize karşı mücadelede açıkça burjuvazinin saflarında yer alan sosyal yurtseverlerle işbirliğine giremeyiz. İşçi partisinin otoritesini, proletaryanın bilincini mahkûm

edenlerin suçlarını örtbas etmek için kullanamayız ve ne türden olursa olsun, hiçbir örgütsel bağın en sonuna kadar yürütülmesi gereken ve yürütülecek olan mücadelemizi sınırlamasına izin veremeyiz! [41]

Ne var ki Menşevik Duma vekilleri ve Çheidze söz konusu olduğunda, Troçki'nin pozisyonu hiç de o kadar kesin değildi. Haziran 1915'te, Lenin'in eleştirisine karşı Duma grubunu savunmuştu:

... vekillerimizin son eylemleri; Çheidze, Çhkhenkeli ve Tulyakov'un konuşmaları ve kullandıkları oylar, hiç kuşku yok ki siyasal duyarlılık ve devrimci uzlaşmazlık yönünde atılan bir adımı temsil ediyor...

Enternasyonal'in tüm devrimci unsurlarıyla birlikte, ben vekillerimizin hareketinden gurur duyuyorum. Ben şimdi onların Rusya proletaryasının enternasyonalist eğitiminin en önemli kanalı olduklarını düşünüyorum.[42]

Ama 20 Nisan 1916'da artık başka telden çalan Troçki, "*Çheidze liderliğindeki Sosyal Demokrat Duma grubunun yeterince belirli olmayan pozisyonunu*" eleştiriyordu:

Onlardan bazıları "devrimci" sosyal yurtsever; savaşı onaylıyorlar. Bu nedenle hükümetin, savaşı yürütme tarzının eleştirmenleri rolünü üstlenerek "ulusal devrim"i daha da geliştirmek istiyorlar. Onların açısından yurtseverlik bayrağı altındaki bir ulusal devrimde "İlerici Blok" ile ortak dil arayıp "devrimci" eleştiriyi iç politika ve askeri teknik sorunlarla sınırlamak zorunludur.

Troçki, Duma grubunun diğer üyelerinin, faaliyetlerini "pasif enternasyonalizm"le sınırladıklarını öne sürüyordu.[43]

Zimmerwald Konferansı

Aylarca yapılan hazırlıktan sonra 5 Eylül 1915'te savaş karşıtı sosyalistler, İsviçre'de Zimmerwald Konferansı'nda bir araya geldiler. O güne kadar kıyıda köşede kalmış olan bu minik köyün adı sonuçta bütün dünyada duyuldu. Troçki'nin uzun yıllar sonra hatırladıkları:

Dört arabaya doluşan delegeler, dağlara doğru yola çıktılar. Gelip geçenler bu garip alayı meraklı bakışlarla süzüyordu. Kendi aralarında şakalaşan delegeler, Birinci Enternasyonal'in kuruluşundan yarım yüzyıl sonra, tüm enternasyonalistlerin dört arabaya sığmasının hâlâ mümkün olduğunu espriyle söylüyorlardı.[44]

Bir kısmı oy kullanmayan gözlemcilerden oluşan otuz sekiz delege konferansa katıldı. Konferans daha başlar başlamaz oldukça belirgin üç ayrı grup ortaya çıktı. Sağda, genel barış talebini desteklemekle birlikte sosyal yurtseverlerle herhangi bir ayrılığa ya da İkinci Enternasyonal'den kopuşa karşı çıkan on dokuz-yirmi delege, konferansta çoğunluğu oluşturuyordu. Bu grup, Alman heyetinin çoğunu, Fransızlar'ı, bazı İtalyanlar'ı, Polonyalılar'ı ve Rus Menşevikleri içeriyordu. Bu ılımlı hedeften memnun olmayan, iç barışın kınanmasından, sosyal yurtseverlerden örgütsel kopuştan ve devrimci sınıf mücadelesinden yana olanlar Lenin'in yönetiminde solda sekiz kişilik bir grup oluşturuyordu. Zinoviev, bir Litvanyalı, Polonyalı Karl Radek, iki İsveçli delege, minikAlman grubun Enternasyonal Sosyalistler'in delegesi Julian Borchardt bu grupta yer alıyordu. Bu ikisi arasında, içlerinde Troçki, Grimm, Balabanoff ve Roland-Holst'un olduğu beş altı kişilik merkezde küçük bir grup vardı.

Lenin ve Zinoviev'in yazdığı **Sosyalizm ve Savaş** adlı broşürün Almanca baskısı, delegelere dağıtılmıştı. Ama Bolşevikler, konfe-

ransı Lenin'in önerdiği karar taslağı ve tezi kabul etmesi için ikna edemediler. Bu taslak ve tez, proletaryanın devrimci seferberliğinin esas önkoşulu olarak, işçi liderlerin çoğunluğuna karşı amansız mücadelede sosyalist partilerden kopuşu şart koşuyordu. Onların zihniyetini "*milliyetçiliğin çarpıttığını, oportünizmin yiyip bitirdiği*"ni ilan ediyordu. "*Dünya savaşı momentinde*" onlar, "*proletaryayı emperyalizmin eline teslim ederek, sosyalizmin ilkelerinden ve bunun yanında proletaryanın günlük ihtiyaçları için gerçek mücadeleden vazgeçmişlerdi.*"

Çocukça ve tehlikeli bir saçmalık olarak yaftalanan Lenin'in karar tasarısı, ezici bir çoğunlukla reddedildi. Merrheim, Fransız halkını savaşa karşı isyana teşvik etme sözü veremeyeceğini söyledi; ona göre Avrupa'daki durum devrim için olgun değildi.

Almanlar'ın çoğunluk lideri Georg Ledebour, Kautsky'nin yandaşıydı. Kautsky, ona ya savaş kredilerine çekimser ya da "şartlı" evet oyu kullanmayı tavsiye etmişti. Bu duruşunu haklı göstermek için demişti ki: "*Enternasyonal savaş değil barış aracıdır.*" Savaştan sonra sosyal yurtseverlerle anlaşmaya varmak gerekecekti: "*Hepimiz insanız, hatalar yapabiliriz; gene de savaş gidince yeni bir başlangıç yapabiliriz*". Ledebour, Zimmerwald Konferansı'nda "*Lenin'in karar tasarısı kabul edilemez*" diye ilan edip ekledi: "*Belki de devrimci eylemler olabilir; ama biz manifestoda bu yönde çağrı yaptığımız için değil ... Savaşan ülkelerde böyle bir manifestoyu imzalayan ya da dağıtan kişiler hemen tasfiye edilirler.*" Ernst Meyer, Alman proletaryasının ufak bir kesiminin bile Lenin'in manifestosunda önerilen eylem türüne hazır olmadığını açıkladı. Bir İtalyan delege, konferansın görevinin bir iç savaş başlatmak değil dünya savaşına son vermek olduğunu söyledi.

Konferans, Lenin'in İkinci Enternasyonal'den kopup yeni Enternasyonal kurma girişimini kesin bir dille reddetti. Örneğin Merrheim tartışmada dedi ki: "*Lenin yoldaş, sizi motive eden şey barış*

arzusu değil; ama yeni Enternasyonal'in temellerini atmak. Bizi bölen de bu zaten." Konferansın resmi raporu aynı şekilde şunları söylüyordu: "*Bu konferansın amacının bir bölünme yaratmak ya da yeni bir Enternasyonal kurmak olduğu izlenimi hiçbir şekilde verilmemelidir.*" [45]

Konferansta sonuçta kabul edilen manifesto, Troçki'nin taslağının neredeyse aynısıydı. Bu, savaş halindeki Avrupa'nın açmazını dokunaklı bir biçimde betimliyor, savaşın sorumluluğunu kapitalist düzene, onların hükümetlerine ve dönek partilere yıkıyordu. İşçilere şovenizm hastalığından kurtulup katliama son verme çağrısı yapıyordu. Şöyle sona eriyordu:

Dünya tarihinde hiçbir zaman daha acil, daha soylu, başarısı ortak çalışmamız olacak daha yüce bir görev görülmemiştir. Bu amaca, uluslar arasında barış yapmaya ulaşmak için hiçbir özveri büyük değil, hiçbir yük ağır değildir.
Erkek ve kadın işçiler! Analar ve babalar! Dullar ve yetimler! Yaralılar ve sakatlar! Savaştan ya da savaşın sonucundan acı çeken herkese, sınırlardan, toz duman içindeki muharebe meydanlarından, yanıp yıkılmış şehirler ve köylerden sesleniyoruz.
"Bütün ülkelerin işçileri birleşin!" [46]

Ne kadar coşku verici olursa olsun, manifesto sonuçları bakımından muğlaktı: Emperyalist savaşa son vermek için iç savaş çağrısı ve yeni bir Enternasyonal kurma çağrısı yoktu. Bunun yerine manifesto büyük oranda liberal ve pasifist duyguları dile getiriyordu:

Mücadele, aynı zamanda özgürlük mücadelesi, ulusların kardeşliği, sosyalizm mücadelesidir. Görev, bu kavgayı barışla – ilhaksız ya da savaş tazminatsız bir barışla – taçlandırmaktır.

Böyle bir barış, ancak ulusların hak ve özgürlüklerini ihlal etme düşüncesinin kınandığı zaman mümkündür. Tam ya da kısmi işgal altındaki ülkeler zorla işgalcilerin topraklarına katılmamalıdır. Siyasal hakların ortadan kaldırılması, açık ya da örtülü her ilhakı, zor yoluyla her ekonomik birliği daha da tahammül edilemez kılmıştır. Ulusların kendi yönetimlerini seçme hakkı, uluslararası ilişkilerin ortadan kaldırılamaz temel ilkesidir. [47]

Troçki, Naşe Slovo'da yaklaşan toplumsal devrime ve bir Üçüncü Enternasyonal'in kurulması zorunluluğuna değinmiş olduğu halde, manifesto taslağında bunlardan hiç söz edilmiyordu. Hatta askeri bütçeye lehte ya da aleyhte oy kullanma sorusu bile geçiştirilmişti: Alman delegelerinin kesin talepleri üzerine, sınıf mücadelesinin somut parlamenter tedbirleri (kredilerin reddi, bakanlıklardan istifa, vb.) burada yer almamıştı. Oysa Troçki'nin ilk taslağında bunların savaş zamanında tüm sosyalist örgütler için mecburiyetinden söz edilmişti.

Gene de Lenin ve destekleyicileri manifestoya imza koydular: "*Manifesto lehinde oy verdik çünkü onun bir mücadele çağrısı olduğunu düşünüyoruz. Ancak bu mücadelede Enternasyonal'in diğer kesimleri ile omuz omuza yürüyeceğimizden endişeliyiz.*"

Aşırı sol gruba eleştirisinde Troçki diyordu ki:

Özellikle konferans başladığında, Yoldaş Lenin önceki rapor ve yazılarıyla tutarlı olarak, şahsen barış için mücadele sloganına negatif bir tutum aldığını açıkça ortaya koydu. Bu sorundaki siyasal pozisyonu şu vecizeyle özetlenebilir: Görevimiz topların susmaya zorlamaktan çok kendi amaçlarımıza hizmet etmesini sağlamaktır. [48]

Savaşa karşı Rus sosyalistler ve Enternasyonal hareket içindeki faaliyetlerinin yanında Troçki, Fransız sosyalistleri arasında faal-

di. Neredeyse Paris'te kaldığı ilk günlerden başlayarak, sonradan Fransız Komünist Partisi'nin kurucuları arasına katılacak olan Alfred Rosmer, Pierre Monatte ve Albert Bourderon'un önderliğinde temelde sendikalistlerden oluşan küçük Fransız savaş karşıtı grupla ilişkisini sürdürdü. Onların haftalık toplantılarına düzenli olarak katılan Troçki, fikir ve politikalarını etkiledi. 1916 İlkbaharı'nda, Naşe Slovo ve Vie Ouvrier adına ortak bir savaş karşıtı manifesto yayınlandı. Manifestonun sloganları, savaşa ancak sosyalist devrimin son verebileceğini içermiyordu: "*Kahrolsun savaş! Kahrolsun ilhaklar! Kahrolsun savaş kredileri! Yaşasın ulusların özgürlük ve bağımsızlığı! Yaşasın halkların ekonomik birliği!*" [49]

Troçki'nin Bolşevikler'e yaklaşması

Savaş sırasında, Rus işçi hareketinde enternasyonalistler ve savunmacılar arasındaki sınır çizgisinin Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki eski sınır çizgisine genelde uyduğu giderek netleşti. Sınırların belirlenmesi Naşe Slovo'nun "hizipler üstü" yayın kurulunu etkiledi. Naşe Slovo grubunun üyeleri arasında Martov, Semkovski, Kollontay, Çiçerin ve Uritski gibi bazı Menşevikler; Manuilski, Lunaçarski ve Pokrovski gibi bazı eski Bolşevik boykotçular ile Sokolnikov ve Lozovski gibi eski uzlaşmacılar vardı. Ayrıca, Bulgar-Romen Christian Rakovski, Polonyalı Karl Radek ve İtalyan-Rus Angelica Balabanoff da Naşe Slovo'yla kader birliği yapmıştı. Troçki arabulucu pozisyondaydı.

14 Şubat 1915'te Troçki, Naşe Slovo'da yayınladığı açıklamayla ilk kez, Menşevikler'le geçmişteki anlaşmazlıklarından 1913'ten beri onların basınında yazmayı ve uluslararası konferanslarda onların sözcülüğünü yapmayı reddettiğini söyledi. Bu, Ağustos Bloğu'yla ve bloğa temel oluşturan siyasetle açık bir kopuştu.[50]

5 Haziran 1915 tarihli başyazısında Troçki, Rus sosyalizmi-

nin eski ayrılıklarının tasfiye edilmiş olduğunu ilan etti: Naşe Slovo ne Menşevik Örgütleme Komitesi'ni ne de Bolşevik Merkez Komitesi'ni desteklemeliydi.[51] Ne var ki eski Bolşevikler, en başta Manuilski, Lozovski ve Lunaçarski savaşın etkisiyle Lenin'e tekrar yaklaşmışlardı. Ertesi gün Lunaçarski ve Zalewski'nin desteklediği Manuilski ve Antonov-Ovseenko, "*tüm Sosyal Demokrat enternasyonalist unsurları harekete geçmeye*" çağıran ve en önemlisi de Bolşevik **Sotsialdemokrat**'la birlikte çalışmayı savunan kendi manifestolarını yayınladılar.[52] Manuilski, Naşe Slovo'nun dört sayısında, Troçki'yi Çheidze ve diğer Menşevik vekillerinin muğlak tutumlarını bahane bulma çabaları nedeniyle eleştirdi.[53] (Troçki ise aynı sayılarda imzasız makalelerde Çheidze'yi savunmaya devam etti).

Naşe Slovo grubundaki bazı Menşevikler, en başta da savaş yılları boyunca Lenin'le düzenli ilişki kuran Kollontay, Bolşevizm'e kayıyordu. Bir yazar, "İki Parti" adlı makalesinde Menşevikler'in sosyal yurtseverliğini Bolşevikler'in enternasyonalizmiyle karşı karşıya koymuştu:

> *Sotsialdemokrat'la ilişkideki işçi grupları, şu anda Rusya için tek, aktif, kalıcı ve güçlü enternasyonalizm ruhunu temsil ediyor. Bu kesim, Rusya'da gerçek proleter enternasyonalist bir partide birlik içinde çalışıp ısrarla proletaryanın tek siyasal örgütünü talep ederek, devrimci sınıf mücadelesini canlandırabilir. Rusya'da aktif, hizipçi olmayan bir enternasyonalizm için "Leninizm"le birlikte tek örgütte birlikten başka bir örgütsel yol yoktur. En önemli anlamıyla bu, "Leninist" örgüte girmeyi ifade eder.* [54]

"Hizipler üstü" Naşe Slovo hizbi dağılıyordu. Kimi koparak Menşevizm'e kaymıştı: Martov ve iyice sağa kayan Semkovski. Çoğunluk Bolşevizm'i seçmişti. Naşe Slovo'da işbirliği yapanların

neredeyse tümü 1917'de Lenin'e katılacaktı: Troçki, Lunaçarski, Pokrovski, Riazanov, Manuilski, Kollontay, Antonov-Ovseenko ve Rakovski.

Belki Lenin'le yıllar süren çatışması, belki de kökleri gelecekteki büyük devrimci olayların baskısıyla Menşevikler'in tıpkı 1905'teki gibi sola kayacakları inancında yatan uzlaşmacılığı nedeniyle, Troçki için Bolşevizm'le yakınlaşacak belirgin adımlar atmak daha zordu. Ama o bu adamları attı. Martov'la ilişkisini koparıp Çheidze'ye ve Menşevik Duma grubuna saldırısını sertleştirdi.

Ama Rus Sosyal Demokrasisi içindeki farklı akımların genel bir değerlendirmesini yaparak Rus Sosyal Demokrasi'nin savaştan önceki ayrılıkların, mevcut tartışma üzerinde yakından etkili olduğunu kabul ettiği Ağustos 1916 gibi geç sayılabilecek bir tarihte bile Bolşevikler'e katılmaya henüz hazır değildi. Bolşevikler'le işbirliği yapmanın gerekli olduğunu kabul etmekle birlikte onların, savaş sorunundaki pozisyonlarını ve Bolşevik olmayan enternasyonalistlere yönelik tehditlerini eleştirmeye devam ediyordu. Aynı zamanda – içinde belirleyici rol oynadığı – "Ağustos Bloğu"na sert eleştirilerinde de çok samimiydi:

"Ağustos Bloğu"nun Rusya'daki siyasal çalışmaları, hemen hemen tamamen savunmacı Savaş Sanayileri Komiteleri'ne katılma bağlamındadır. Petersburg İnisiyatifi Grubu ve Moskova Grubu, taktiklerini ilk sırada liberal-emperyalist burjuvaziyle faaliyetlerinin koordinasyonuna dayandırır.

Bu çevrede, Savaş Sanayileri Komiteleri'nin fiili çalışmalarına katılımın değerlendirilmesiyle ilgili anlaşmazlıklar sürekli patlak veriyor. Bazıları, açık sosyal yurtseverler, katılımın savunma şiarı altında olmasını talep ediyor. Diğerleri – aslında proletaryanın politikasını burjuvazinin savunmacı "muhalefet" politikasına bağımlı kılarken – bunu salt sözde

bir enternasyonalizmle, Zimmerwald'la platonik dayanışma beyanlarıyla, vb. tamamlar.
Aslında, bu iki eğilimin iç mücadelesi [Menşevik] Örgütleme Komitesi'ni felce uğratıyor. Buna karşın onlar iki yıllık bütün enternasyonal ve Rus deneyiminden sonra bile ortak savunmacı pratik zemininde tek "Ağustos Bloğu" örgütünün çerçevesine bağlı kalıyorlar.
"Ağustos Bloğu"nun gündelik çalışmalarının merkezi, ikiz odak noktası, yurtseverlik sancağıyla merkez Petersburg ve Moskova Savaş Sanayileri Grupları olarak duruyor.
Duma grubu kronik çöküş durumunda. Zimmerwald'la dayanışma içinde olduklarını ilan eden Çheidze ve Skobelev, Örgütleme Komitesi'nin tüm siyasal sorumluluğunu reddediyorlar. Ama Savaş Sanayileri Komiteleri'ne katılmaya bir kere bile karşı çıkmış değiller.
Yurtdışı Sekretaryası denilense çalışmalarını, Savaş Sanayileri Komiteleri temelinde yürümekte olan bir parlamento grubuna bağlı.

Menşevikler'e bu sert saldırıdan sonra Troçki'nin savaş baltasını gömüp Bolşevikler'le birleşme çağrısı yapması beklenebilirdi. Oysa o, buna hâlâ hazır değildi:

Rus enternasyonalistleri kampında, ilk sırada Sotsialdemokrat grubu görürüz. Mevcut kriz zamanında ağırlığı olan bir devrimci faktör olarak oynadığı role gölge düşürmeyen bu örgütün özelliklerinin, onu bu anda hareketin tüm devrimci unsurlarını içine almaktan alıkoyduğunu söylemek defalarca bize nasip oldu. Sotsialdemokrat, savaşın en başından beri barış için mücadele sloganına karşı çıktı. Ama deneyim her yerde proletaryanın örgütlerinin seferberliğinin kesinlikle bu slogan temelinde gerçekleştiğini gösteriyor. Bugün devrimci

enternasyonalistler ancak bu temelde çalışmalarını başarıyla yürütebilirler... Nihayet paradoksal ve kendi içinde çelişkili "Rusya'nın yenilgisi ehvenişerdir" formülü, düşünce birliği içinde olduğumuz Almanlar için zorluk yaratıyor ve bizim ajitasyonumuzu zenginleştirmeyip köstekliyor. [55]

Troçki, 1916 başında Henriette Roland-Holst'a özel mektubunda, Bolşevizm eleştirisini daha da sertleştirmişti:

Rus aşırılığı, proletaryanın ilk tarihsel hareketinin, tabiatıyla teori ve siyasetin basitleştirilip kabalaştırılmasını gerektirdiği amorf ve geri bir toplumsal ortamın ürünüdür.
*... Zimmerwald Solu'nun broşürünün burada küçümsenmesinin bu konuda hiçbir kuşku bırakmadığını iyi biliyordum. Bir kere Leninistler'in Almanya'da ya da Fransa'da ya da İngiltere'de kendileriyle aynı düşüncede kimseyi bulamadıklarını ve bence bulamayacaklarını unutmayın.**

Troçki, Lenin'le arada bir mesafe bırakmak gerektiğini savunurken, "*altı ay boyunca kararlı bir biçimde sola kaymakta olan Kautsky'ye karşı daha nazik bir üslupla ilişki sürdürmenin*" gerektiğinden söz ediyordu.[56] Bununla birlikte, uzlaşmacılıktan yavaşça uzaklaşıyordu. Kasım 1924'te **Farklılıklarımız** başlıklı bir denemede, savaş sırasında Bolşevizm'e kaymasını değerlendirirken şöyle yazmıştı:

... savaş dönemi, bütün olarak ele alındığında, sosyalizmin savaşın başındaki feci aşağılanması, benim için merkezcilikten – istisnasız tüm sorunlarda – Bolşevizm'e geçişte dönüm

* Bu, Troçki'nin Çheidze'ye 1 Nisan 1913 tarihli mektubunu anımsatıyor: "*Rus işçi sınıfı hareketinin geriliğinin profesyonel istismarcısı... usta kavgacı Lenin'in sistemli bir biçimde kışkırttığı o sefil kavga takıntısı ne kadar anlamsız... Şu anda, tüm yapısı yalan ve çarpıtmalar üzerine inşa edilmiş olan Leninizm, dağılmasının zehirli tohumlarını da içinde taşıyor.*" [57] Troçki daha sonra bu mektubun doğruluğunu kabul etmişti.[58]

noktasıydı. Sınıf ve parti arasında, teori ve siyaset arasında, siyaset ve örgüt arasında ilişkilerle ilgili giderek daha doğru, yani Bolşevik anlayışı inceledikçe, burjuva topluma dair genel devrimci bakış açım, tabii ki daha canlı ve gerçekçi bir içerik kazandı.

Savunmacılığa karşı ölümüne mücadelenin kesinlikle zorunlu olduğunu anladığım andan başlayarak, Lenin'in pozisyonunu bütün berraklığıyla kavradım. Eskiden bana "bölücülük", "yıkıcılık", vb. gibi görünen şeyleri şimdi artık proletarya partisinin devrimci bağımsızlığı uğruna yararlı ve uzun vadeli bir mücadele olarak görüyordum... Bir devrimcinin, partinin inşası gibi temel bir görev ve partinin işleyiş yöntemi doğrultusunda doğru tavra ulaşıncaya kadar, işçi hareketine herhangi bir doğru, istikrarlı ya da tutarlı katılımı söz konusu olamaz. Parti örgütünün öğretisi, sloganları, taktikleri ve çalışmaları arasında uygun karşılıklı ilişkiler olmadan, devrimci Marksist – Bolşevik – siyaset diye bir şey olamaz... Bolşevik Parti olmasaydı, Ekim Devrimi gerçekleştirilemez ya da sağlamlaştırılamazdı. Bu yüzden tek gerçek devrimci çalışma, bu partinin şekillenip güçlenmesine yardımcı olan çalışmaydı. Bu ana yola kıyasla herhangi bir iç başarı garantisi ya da güvenilirlikten yoksun olan tüm diğer devrimci çalışmalar kenarda kalıyor ve birçok örnekte zamanın temel devrimci çalışmasına doğrudan zarar veriyordu. Bu anlamda Lenin, uzlaştırmacı pozisyonun Menşevizm'e koruma ve kılıf sağlayarak genelde devrimci sloganları, perspektifleri, vb. salt laf ebeliğine indirgediğini söylerken haklıydı.[59]

Nasıl da entelektüel dürüstlük örneği!

Troçki'nin Bolşevizm'e yakınlaşması düz, doğru bir çizgide olmadı. Bu yakınlaşmada zikzaklar yaşandı; bazen sendeledi, durdu ve tekrar yola koyuldu.

15 Eylül 1916'da Naşe Slovo yasaklandı. Ertesi gün Troçki'ye Fransa'yı terk etmesi emri verildi. 30 Ekim'de İspanya'ya sınırdışı edildi. Oradan Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti. 13 Ocak 1917'de New York limanında gemiden indi. Ayağının tozuyla Buharin, Kollontay, Volodarski ve Çudnovski'nin yayınladığı Rusça günlük Novi Mir gazetesinin yayın kuruluna katıldı. Kurulun temel direği oldu.

Troçki ve Şubat Devrimi

Troçki'nin devrimci iyimserliği eskisinden de güçlüydü. 14 Ocak'ta yazdıkları: "*Kan revan içinde bir Avrupa'dan ayrılırken gene de yaklaşan devrime inancım tamdı.*" [60]

Şubat Devrimi haberi New York'a ulaştığında, Troçki devrimle ilgili bir yazı dizisine başladı. 27 Şubat'ta şöyle yazdı:

> *Petrograd sokakları tekrar 1905'in dilini konuşuyor... 1905'teki gibi sadece şu iki güç sokaklarda boy ölçüşüyor – devrimci işçiler ve Çar'ın ordusu ... Tepede örgütsüz, çivisi çıkmış, dağılmış hükümet, tepeden tırnağa sarsıntı geçiren ordu; memnuniyetsizlik, belirsizlik ve korku içindeki egemen sınıflar; derin acılar içinde kıvranan kitleler; olayların ateşi içinde çelikleşen artan sayıda proletarya: İşte tüm bunlar bize, İkinci Rus Devrimi'nin başladığına tanıklık ettiğimizi söyleme hakkını veriyor.* [61]

Birkaç gün sonra Troçki, Çar'ın tahtan indiğini ve liberallerin iktidara geldiğini öğrendi. Liderleri Miliukov şimdi Rusya'nın savaşı "sonuna kadar" sürdüreceğini ilan ediyordu. Troçki, hiç tereddüt etmeden burjuvazinin iktidarını sağlamlaştıramayacağını ve bütün bu olanların şimdilik sadece bir başlangıç olduğunu ileri sürdü: "*Devrimin güçlü çığı tüm hızıyla yuvarlanıyor; hiçbir insan gücü*

onu durduramaz. Rodziankolar ve Miliukovlar kanun ve düzenden söz etmek için çok acele davrandılar:" Liberaller, kendilerini iktidara taşımış olan halk hareketinin, şimdi kendilerini de boğacağından korktuklarından, devrimi sonlandırma çağrısı yapıyorlardı... "*Sanki demir süpürge*" Çarlık hırsızlarının "*asırlardır yığdığı gericiliğin tüm çöplerini tamamen silip süpürmüş gibi.*"

> *Ulus şimdi ayağa kalkacak, tabaka tabaka – ve Çarlık'ın ve yönetici sınıfların tüm ezdikleri, yoksul bıraktıkları, soydukları...*
> *Devrimci proletarya, Rusya'nın halk kitlelerinin başında tarihsel işini yapacak: Monarşist gericiliği sığınmaya çalıştığı her yerden kovacak. Almanya'ya ve tüm Avrupa proletaryasına elini uzatacak. Sadece Çarlık'ı değil savaşı da tasfiye etmek gerek...*
> *Şimdi ikinci devrim dalgası, Rodziankolar'ın ve Miliukovlar'ın başlarının üstünden akarken, onların düzeni restore edip monarşiyle uzlaşma çabalarının tümünü gömüyor. Devrim, derinliklerinden kendi hükümetini, zafere yürüyen halkın devrimci organını yaratıyor. Gelecekte bizi hem büyük muharebeler hem de büyük özveriler bekliyor: tam ve gerçek zafer ancak bunlardan sonra gelecek.*[62]

Liberallerin devlet iktidarını koruyamayacağını söylüyordu:

> *Bugün Rus Devrimi, liberalizmin temsilcilerinin savunduğu gibi durursa, güç toplayacak Çar'ın gericiliği, soylular ve bürokrasi, yıllar önce Prusya gericiliğinin Prusya liberalizminin temsilcilerine yaptığı gibi, yarın Miliukov ve Guçkov'u sallantılı bakanlık koltuklarından indirecektir. Ama Rus devrimi durmayacak. Gün gelecek, devrim şimdi nasıl Çarlığın gericiliğini silip süpürüyorsa, yolunu tıkayan burjuva liberalleri de silip süpürecek.*[63]

Troçki, günler sonra 6 Mart'ta, bilmeden neredeyse harfi harfine Lenin'in yazmakta olduğu **Uzaktan Mektuplar**'la – ve sonra da ünlü **Nisan Tezleri** ile – aynı şeyleri yazdı:

Derhal bu anda, hemen devrimci proletarya devrimci kurumlarını, İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyeti'ni, Geçici Hükümet'in yürütme kurumlarının karşısına çıkarmalıdır. Bu mücadelede halk kitlelerini etrafında birleştiren proletarya, iktidarın ele geçirilmesini doğrudan hedefi haline getirmelidir. Sadece bir devrimci işçi hükümeti, Kurucu Meclis hazırlığı sırasında bile bütün ülkede radikal bir temizlik yapma, orduyu en üstten en alta kadar yeniden inşa etme, onu bir devrimci milise dönüştürme ve köylülerin alt tabakalarına kurtuluşlarının ancak devrimci işçi rejiminin desteklenmesinde yattığını eylemle gösterme irade ve yeteneğine sahip olacaktır. [64]

Ertesi gün Troçki, süren savaşın devrim üzerindeki etkisini yazdı. Geçici Hükümet savaşa devam edecektir:

Şimdi çıplak emperyalizmin çıkarları hükümetin sancaklarına işlenmiştir: Guçkovlar ve Miliukovlar, halka diyorlar ki: "Madem Çar'ın hükümeti artık yok, şimdi de kanınızı tüm ulusal çıkarlar uğruna dökmelisiniz." Ama Rus emperyalistlerinin ulusal çıkarlardan kastettikleri şey Polonya'nın tekrar ele geçirilmesi, Galiçya, İstanbul, Ermenistan ve İran'ın fethidir...

Alman proletaryasına tüm Rus halkının ve Rus devriminin temel gücü proletaryanın, Rusya'nın burjuva hükümetinin arkasında olduğunu düşünme hakkı verilseydi, bu bizimle aynı zihniyetteki kişilere, Almanya'nın devrimci sosyalistlerine feci bir darbe olurdu.

Troçki, Rus proletaryasını Rus liberal burjuvazisinin hizmetinde cepheye sürülüp harcanacak yurtsever bir piyade ordusuna dönüştürmenin, "*Alman işçi kitlelerini şovenistlerin kampına itip Almanya'da bir devrimin ilerlemesini uzun süre durdurmak*" anlamına geldiğini yazmıştı. Rus işçiler, emperyalist savaşın sürdürülmesine karşı çıkacaklar ve liberallerin, savaşı başarıyla yürütme yeteneğine sahip olmamasıyla birlikte, bu bir işçi hükümetine götüren süreci hızlandıracaktı. Böyle bir hükümet ise "*Hohenzollernler'e öldürücü bir darbe indirecektir, çünkü Alman proletaryasının ve tüm diğer ülkelerin işçi kitlelerinin devrimci hareketine güçlü bir ivme sağlayacaktır*:" [65]

Ertesi gün, 8 Mart'ta Troçki köylülüğün proletaryayla ittifakının dolaysız devrimci olanaklarını özetledi:

> *... toprak sorunu, ordunun proleter kadrolarının köylü tabanıyla birleşmesinde muazzam bir rol oynayacaktır: Asker proleter, asker köylüye emperyalist savaşın kime ve neye hizmet ettiğini açıklarken diyecektir ki: "Hedef İstanbul değil, toprak sahiplerinin toprağı!" Liberal emperyalist hükümetin, doğrudan proletaryaya ve ona katılan kırsal kesimlerin alt tabakalarına dayanan bir devrimci işçi hükümetine ne zaman yerini bırakabileceği sorusunun cevabı, bizim – en başta işçiler arasındaki; ikinci sırada köylüler ve asker kitleler arasındaki – savaş karşıtı ajitasyon ve mücadelemizin başarısına bağlı olacaktır.* [66]

Gene de Troçki, sosyalist partilerden kopuş konusunda Bolşevikler'den farklı düşünüyordu. New York'ta Buharin, Amerikan sosyalistlerini Sosyalist Parti'den kopup yeni bir devrimci parti kurmaya teşvik etmiş, Troçki ise ona karşı çıkmıştı. 1917 Ocak ve Şubat aylarının tamamında, Troçki ve Buharin Amerikan sosyalistleri önünde tartıştılar. O sırada Bolşevik olan Aleksandra Kollontay, tartışmada Buharin'i destekledi ve Lenin'e Troçki'yi kınayan bir mektup gönderdi. Lenin'in cevabı da Kollantay'la aynı temeldeydi.[67]

Rusya'ya dönüş

27 Mart'ta Troçki, ailesi ve diğer mültecilerden oluşan küçük bir grup, New York limanında Norveç gemisi Christianiafjord'a bindi. 3 Nisan'da Halifax, Nova Scotia'ya demirleyen gemiye çıkan İngiliz deniz polisi Troçki ve ailesini gemiden zorla indirdi. Troçki'yi Amherst'te Alman savaş esirlerinin tutulduğu bir kampa kapattılar.

Kampta 800 Alman esir vardı. Onlara hitap eden Troçki, Zimmerwald fikirlerini açıklayarak Karl Liebknecht'in Kayzer'e ve savaşa karşı yürüttüğü kavgadan söz etti. Kamp, sürekli bir kitlesel toplantı alanına dönüştü. Kamp komutanı, Alman subaylarının ısrarı üzerine Troçki'nin esirlere nutuk atmasını yasakladı. 530 Alman savaş esiri yasağa karşı bir protesto dilekçesine imza attı.

Troçki otobiyografisinde şunları yazar:

Benim tutuklandığıma dair haberler, devrimci Rus basınına ulaştığında erken geri dönüşümü beklemediği anlaşılan Petrograd'daki İngiliz Büyükelçiliği, Petrograd basınına Kanada'da tutuklanan Ruslar'ın "Geçici Rus Hükümeti'ni devirmek için Alman Büyükelçiliği'nin para yardımıyla" seyahat ettiklerini resmi bir açıklamayla duyurdu. En azından bu kıvırtmadan uzaktı. Lenin'in idaresinde yayınlanan Pravda, 16 Nisan'da Buchanan'a [İngiliz Büyükelçisi] *Lenin'in kendi kaleminden çıktığı belli olan şu cevabı verdi: "1905'te St. Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti Başkanı Troçki'nin – uzun yıllar devrimin hizmetinde fedakârca mücadele etmiş bir devrimcinin – Alman hükümetinin para yardımıyla finanse edilen bir planla ne işi olabilir? Bu bir devrimciye açıkça, duyulmamış biçimde ve rezilce iftira atılmasıdır."* [68]

İngiliz Büyükelçisi, Troçki'nin Halifax'ta tutuklanmasına gösterilen büyük tepkiyi gurur meselesi yaptı. 30 Nisan 1917'de Sir George Buchanan şöyle yazdı:

... Nisan başında ona [Miliukov'a] Geçici Hükümet'in arzusu üzerine Troçki ve diğer Rus siyasal mültecilerinin Halifax'ta gözaltına alınmış olduklarının teyit edildiğini bildirdiğimi hatırlattım. 8 Nisan'da, onun ricasıyla hükümetimden bu kişilerin serbest bırakılıp yollarına devam etmelerine izin vermelerini istedim. İki gün sonra, bana bu isteğinden vazgeçtiğini ve Geçici Hükümet'in bu kişilerin yeni bir bilgi iletilinceye kadar Halifax'ta gözaltında tutulmalarını umduğunu bildirdi. Bu nedenle, onların gözaltı süresinin 21 Nisan'a kadar uzatılmasının sorumlusu Geçici Hükümet'ti. Rus Konsolosluk yetkililerinden temin edilmiş olan Rus pasaportlarına vize vermeyi reddetmediğimize dair bir açıklama yapılmadıkça, bunu kamuoyuna açıklamam gerekirdi. O da buna razı oldu.[69]

Sonunda Sovyetler'in müdahalesiyle Miliukov geri adım atmak zorunda kaldı. 29 Nisan'da Amherst'ten ayrılan Troçki'yi Alman esirler, kamp kapısına kadar alkışlarla ve kamp bandosunun çaldığı *Enternasyonal* marşıyla uğurladılar. Yaklaşık üç hafta süren bir deniz yolculuğundan sonra, 4 Mayıs'ta Troçki Finlanda'ya ulaştı. Oradan Finlandiya'yı trenle kat ederek Petrograd'a gidecekti.

12

1917'nin Mayıs ve Haziranı

Troçki Petrograd Sovyeti'ne dönüyor

Aşağıdaki beş bölüm, Troçki'nin mayısta Rusya'ya dönüşü ve Ekim Devrimi arasındaki siyasal faaliyetini kapsıyor. Bu dönemi araştırırken Troçki'nin anıtsal **Rus Devrimi Tarihi**'ne başvurmaktan başka çare yok. Bu yapıt kalburüstü bir başarıdır. Deha sahibi bir tarihçinin kilit rol oynayan liderlerinden biri olması düşünülürse, Rus Devrimi kadar şanslı başka bir devrim daha yoktur. Troçki'nin *Tarihi*'nde ustalıkla analiz edilen devrim, yüzyıllardır başlarını kaldıramayan ezilen milyonların ayağa kalkıp haykırdığı bir olay olarak resmedilir. Sert mücadele koşullarında işçilerin, köylülerin ve askerlerin bilincindeki değişiklikler capcanlı sunulur.

Troçki ve Bolşevik Devrimi örneğinde, biyografik olanı tarihsel olandan ayırmak imkânsız. Ama Troçki'nin faaliyetinin arka planı olarak onu etkilemiş ve ondan etkilenmiş tarihsel olayların şematik bir tasviriyle yetinmek zorunda kalacağız.

Troçki, Finlandiya sınırındaki Beloostrov istasyonuna ulaştığında, kendi grubu Mezrayonka'nın bir delegasyonu ve Bolşevikler'in Merkez Komitesi'nin temsilcileri tarafından karşılanır. Orada Menşevikler'den kimse yoktur. Troçki şöyle yazıyor:

Petrograd'da Fin terminalinde muhteşem bir şekilde karşılandık. Uritski ve Fyodorov nutuk attı; ben de bir soru üzerine ikinci devrime – kendimizinkine – hazırlanmamız gerektiğini söyledim. Beni aniden havaya kaldırdıklarında, Halifax'ta da aynı şeyi yaşadığımı hatırladım. Ancak bu sefer beni havaya kaldıranlar dost ellerdi.[1]

Troçki, istasyondan doğrudan Petrograd Sovyeti'nin İcra Komitesi toplantısına gitti. Menşevikler ve Sosyal Devrimciler koalisyon hükümetine tam o gün katılmışlardı. Kerenski Savaş ve Donanma Bakanı, Skobelev Çalışma Bakanı, Tseretelli Posta ve Telgraf Bakanı, Pereverzev Adalet Bakanı ve Peşekhonov Gıda Dağıtımından Sorumlu Bakan olmuştu.

Sovyet başkanı ve Troçki'nin eski dostu olan ama son zamanlarda*Novi Mir*'de Troçki'nin eleştirdiği Çheidze, yeni gelenden pek memnun değildi. Bir tanığın büyük olayları en dürüst ve capcanlı tasvir ettiği paha biçilmez bir anı kitabı **Devrim Üzerine Notlar**'ın yazarı, Sol Menşevik *Nikolai Suhanov*, Troçki'nin Sovyet'te nasıl sıcak karşılandığını anlatır:

Troçki'ye "dostları"na davrandığından farklı davranan Çheidze, cezaevinden daha yeni çıkmış olan bu seçkin devrimciyi görmezlikten gelerek, bir merhabayı bile çok gördü. Ama insanlar Troçki'yi işaret etmeye başladı; salon "Troçki! Yoldaş Troçki'yi isteriz!" bağırışlarıyla çalkalandı.
Ünlü hatibin bir devrimci platforma ilk çıkışıydı. Sıcak karşılanmıştı. O tipik etkileyici haliyle, Rus Devrimi, Avrupa ve dış dünyadaki etkisi konusundaki ilk söylevini verdi. Proleter dayanışması ve uluslararası barış mücadelesinden söz etmişti; ama koalisyona da değindi. Kendisinden beklenemeyecek ılımlı ve ihtiyatlı tabirlerle, şimdi atılmış olan adımın siyasal bakımdan verimsizliği ve yanlışlığından söz etti. Koalisyo-

nun Sovyet'in burjuvazi tarafından esir alınması olduğunu söyledi...
Troçki'nin meçhul bir kalabalığın tarafsız bakışları altında sahneye bu ilk çıkışından ve on beş yirmi "sosyal hain"in aleyhte tezahüratından rahatsızlık duyduğu açıkça görülüyordu. Daha başında sempatiyle karşılanmayı beklememişti... Sosyalist bakanlar onun söylediklerine karşı çıktılar. Peşekhonov ve Tseretelli morarmıştı. Şeytan Skobelev, onun öfkeli yürek ve vicdansız akıl konusundaki kutsal formülüne dokundurdu. Kerenski ise elbette istifini bile bozmadı.[2]

Suhanov'un yorumuna gelince: "*Troçki, Bolşevik partiden olmadığı halde, onun Lenin'den beter olduğu gibisinden söylentiler çoktan yayılmıştı.*" [3]

Troçki'nin Sovyet'teki ilk konuşmasını bir gazete haberinden okuyoruz:

Rus Devrimi'ne dair haberi New York'tayken aldık... O yeni bir çağ açmıştır; uluslar savaşı çağı değil ama ezilen sınıfların hâkim sınıflara karşı savaşında bir kan ve demir çağı. (Coşkulu alkışlar) ...Rus Devrimi, dünya devriminin başlangıcıdır. Ama her şeyle uzlaşmadığımı gizleyemem. Onu bakanlık yapmak kadar tehlikeli buluyorum. Bakanlığın mucizeler yaratacağına inanmam. Önceden, iki sınıfın karşıt bakış açıları nedeniyle ikili bir hükümetimiz vardı. Koalisyon hükümeti, muhalefeti ortadan kaldırmaz ama sadece bakanlığa taşır. Oysa devrim, koalisyon hükümeti yüzünden yok olup gitmez. Biz gene de üç kuralı unutmayalım: 1. Burjuvaziye güvensizlik. 2. Kendi liderlerimizi kontrol etme. 3. Kendi devrimci gücümüze güven duyma.
Ne tavsiye ediyoruz? Bir sonraki adımın tüm iktidarın İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ne devri olacağını düşünüyorum. An-

cak böyle tek elde toplanan bir otoriteyle Rusya kurtarılabilir. Yaşasın dünya devriminin başlangıcı olarak Rus devrimi. (Alkışlar) [4]

"*Tüm iktidar Sovyetler'e; Geçici Hükümet'e destek yok*" sözleri, Lenin'in geçen ay söylediklerileriyle neredeyse aynıydı.

Bolşevikler'in Troçki'ye tavrı sıcaktı. Troçki hatırlıyor:

Bolşevikler, benim 1905 Sovyeti'nin başkanı olmama dayanarak seçilmem için İcra Komitesi'ne önerdiler. Bu, komitede karışıklık yarattı. Menşevikler ve Popülistler [Sosyal Devrimciler] *aralarında fısıldaşmaya başladılar. Onlar o zaman tüm devrimci kurumlarda ezici çoğunluğu oluşturuyorlardı. En sonunda benim danışman sıfatıyla kabul edilmeme karar verildi.*[5]

Mezrayonka

Troçki, Mezrayonka grubuyla ilişkiliydi. Petrograd'da 1913'ten beri var olan bu örgütlenme, hem Bolşevikler'den hem de Menşevikler'den bağımsız kalmıştı. 1915'te Troçki ve Naşe Slavo editörleriyle riskli bir ilişki kurabilmişti. O sırada üye sayısı 60-80 arasıydı.[6] Şubat Devrimi'ne kadar üye sayısı "*hiçbir zaman yaklaşık 150*"yi geçmemişti.[7] Örgüt, broşürler ve on altı sayı çıkan dört sayfalık Vpered (İleri) adlı küçük bir gazete yayınlamıştı. İzlediği siyaset, Mezrayonka'yı Bolşevikler'e çok yaklaştırmıştı. Şliapnikov'ın dediği gibi:

Politika alanında, bizim iç savaş dâhil savaşa ve hatta savaştaki işçi sınıfının görevlerine yönelik tutumumuzu bütünüyle kabul ettiler. Ne var ki bu, onları her gün her saat ajitas-

yonlarında hedef aldıkları ve her yolla kopmaya çalıştıkları kişilerle birlik kurma hayallerinden vazgeçirmedi.[8]

Mezrayonka'nın sloganları arasında şunlar vardı: "*Yaşasın Üçüncü Enternasyonal!*" ve "*Yaşasın Birleşik Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi!*" [9]

Grup ne kadar küçük olursa olsun, çok etkili inisiyatifler de koymuştu. Mezrayonka kadınları Uluslararası Kadınlar Günü'nde savaş karşıtı bir gösterinin düzenlenmesinde önemli rol oynamışlardı.[10] Yayınladıkları bildiride şöyle demişlerdi:

[Halkın tüm çektiklerinden] *hükümet suçlanmalı! Savaşı başlattı, sona erdiremiyor. Hükümet ülkeyi harap edip bizi açlığa itti. Kapitalistler suçlanmalı! Savaş onlara kâr getiriyor. Onlara şöyle haykırmanın tam zamanı: "Yeter artık!"; "Kahrolsun cani hükümet ve onun bütün soyguncu ve katilleri. Yaşasın barış!"* [11]

Daha Petrograd Sovyeti bile kurulmadan, 27 Şubat'ta Mezrayonka Sovyet'in kurulması için çağrı yapmıştı. Halkın iktidarı burjuvaziye kaptırmayıp geçici devrimci hükümet kurmasını istiyorlardı:

Çarlık hükümeti yerini Geçici Devrimci Hükümet'e bırakıyor. Bu hükümet proletarya ve ordunun temsilcileri tarafından kurulmalı. Yoldaşlar! Derhal İşçi Vekilleri Sovyeti için seçim yapmalıyız. Ordu şimdiden kendi temsilcileri için seçim yapıyor. Yarın Geçici Devrimci Hükümet nihayet kurulacak.[12]

Orduda tüm subayların seçimle işbaşına gelme çağrısını ilk kez Mezrayonka 1 Mart 1917 tarihli bir bildiride önermişti:

Kendi takım komutanlarınızı, bölük komutanlarınızı ve alay komutanlarınızı seçin. Gıda stoklarından sorumlu olacak bölük komitelerini seçin. Tüm subaylar bu bölük komitelerinin kontrolünde olmalı. Sadece halkın dostu olarak tanıdığınız subayları kabul edin... Askerler! Artık isyan edip kazandığınıza göre dostlarınız gibi eski düşmanlar– size dost olduklarını söyleyen subaylar – da size gelecek. Askerler! Kurdun dişinden çok tilkinin kuyruğundan korkun.[13]

Sovyet'teki Sosyal Devrimci ve Menşevik liderler, bu bildiriye o kadar bozulmuşlardı ki 3 Mart tarihli günlük *Izvestiia* gazetesinde genel bir kınama yayınlamışlardı.[14] Ne var ki askerler arasındaki devrimci ruh hali, uzlaşmacıların eski disiplin yapısını kolayca eskisi gibi sürdüremeyeceklerini hissettiklerini gösteriyordu. Sonuç tavize dayalı *1 No'lu Emir*'di:

Tüm bölükler; taburlar, alaylar, depolar, bataryalar; süvari bölükleri, çeşitli askeri kurumların özel hizmetleri ve donanma gemilerinde, üstte belirtilen askeri birimlerin alt rütbeli personelinin seçilmiş temsilcilerinden derhal komiteler oluşturulacaktır:..

... Askeri kanat tüm siyasal eylemlerinde İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ne ve kendi komitelerine bağlıdır.

... Devlet Duması Askeri Komisyonu'nun emirleri, ancak İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin emir ve kararlarıyla çelişmediği hallerde yerine getirilecektir.

... Tüfek, makineli tüfek, zırhlı otomobil ve diğerleri gibi her tür silah, bölük ve tabur komitelerinin tasarruf ve kontrolü altında bulundurulacak ve hiçbir durumda talepleri halinde bile subaylara teslim edilmeyecektir.

...Erat hizmetten doğan görevlerinin ifası sırasında, en katı askeri disipline uyacak, ama hizmet dışında, siyasal, genel

kamusal ve özel hayatlarında, askerler hiçbir biçimde tüm yurttaşların kullandığı haklardan yoksun bırakılamayacak. Özellikle görev dışındaki hallerde hazırolda durmak ve zorunlu selam vermek kaldırılmıştır. [15]

Bu emir, ordu içinde ikili iktidarı resmileştirip genişletti. Bunu, Troçki'nin "*Şubat Devrimi'nin tek değerli belgesi*"[16]; Suhanov'un ise "*Sovyet Plenumu'nun devrim boyunca neredeyse tek bağımsız yaratıcısı bir siyasal eylem*"[17] olarak betimlemesi yerindeydi.

Aslında o günlerde Mezrayonka, Bolşevikler'in solundaydı. Şubat 1917'de Mezrayonka, işçilere ve askerlere "iktidarı ele geçirme" çağrısı yaptı. Bolşevikler'le birleşme müzakereleri sürüyordu ve Şliapnikov'a göre tam birleşme gerçekleşmek üzereydi:

Mart ortasında sorun, olumlu çözüme bağlanmıştı ve o zamana kadar birleşmeyi engellediği görünen tek şey partimiz içinde Sibirya'dan dönen yoldaşlarla farklılıklar ve Pravdamız'ın savunmacılık tarafına geçişiydi. [18]

Şliapnikov, 12 Mart 1917'de Sibirya'dan Petrograd'a dönüp Pravda'nın yayınlanmasının kontrolünü üstlenen *Kamenev*, *Stalin* ve *Muranov*'un rolüne değiniyor. Bu, gazetenin sağa sert bir dümen kırmasına neden olmuştu. Yeni editörler, Bolşevikler'in "*gericilik ya da karşıdevrimle mücadele etmesi ölçüsünde*" Geçici Hükümet'i kararlı bir biçimde destekleyeceğini ilan etmişlerdi. O sırada karşıdevrimin tek önemli failinin aynı Geçici Hükümet olduğunu unutmuş gibiydiler. Yeni editörler savaşa yönelik politika değişikliğini de ilan etmişlerdi. Kamenev'in yazdığı gibi:

Bir ordu başka bir ordunun karşısına dikildiğinde, en saçma politika, ona silah bırakıp evine dönmesini önermek olurdu. Bu politika, bir barış politikası değil ama kölelik politika-

sı, özgür bir halkın elinin tersiyle iteceği bir politika olurdu. Hayır, özgür halk mevzilerinde kalır, dişe diş kanan kan mücadele eder. Bundan kaçınılamaz.[19]

Mezrayonka'nın saflarında çok yetenekli birçok yazar ve hatip vardı: Troçki'nin dışında Lunaçarski, Pokrovski, Yoffe, Volodarski ve gelecekte Ekim Devrimi'nin diğer liderleri. Ayrıca Troçki Rusya'ya döndüğünde, Mezrayonka gerçekte parti değil muhtemelen 300 üyesi olan hâlâ küçük bir gruptu. (1917 Nisanı'nda Bolşevikler'in sırf Petrograd'daki üyeleri 16.000'di.) Devrimin muhteşem olayları karşısında, sadece kitlesel bir devrimci partinin ihtiyaca cevap vereceği açıktı.

Troçki Bolşevikler'e katılma konusunda hâlâ kararsızlık gösteriyor

Ama Troçki, Bolşevikler'e katılmakta hâlâ ayak diriyordu. Belirtmiş olduğumuz gibi Troçki'nin Novi Mir'deki siyasal çizgisi, Lenin'in Uzaktan Mektuplar ve Nisan Tezleri'ndekiyle aynıydı. 1917 Mayısı'nda, Troçki ile Kamenev'in buluşması sırasında, Troçki'nin Lenin'le farklılığı olmadığı sözlerine cevap veren Kamenev şöyle söylemişti: "*Nisan Tezleri karşısında ben aynı şeyi söyleyemeyeceğim.*" Troçki'nin yorumuna göre: "*...sadece Kamenev değil onlarcası daha... Lenin'in pozisyonunun Bolşevik değil 'Troçkist' olduğunu düşünüyordu.*"[20] Dolayısıyla geçmişteki çekişmelere rağmen Troçki'nin Bolşevikler'e katılması kaçınılmazdı.

10 Mayıs'ta Lenin, yanında Zinoviev ve Kamenev olduğu halde, Mezrayonka liderleriyle toplantı yaptı. Onlara Pravda'nın yazı kurulunda ve yaklaşan parti kongresinin örgütleme komitesinde bir sandalye önerdi. O sırada Lenin'in aldığı notlara göre, Troçki "*Bolşevizm kendisini enternasyonalleştirdiği oranda*" aynı görüşte olduğu cevabını vermişti. Ama eklemişti de: "*Bolşevikler, Bol-*

şevik olmaktan çıktıklarından kendime Bolşevik diyemem. Bizden Bolşevizm'i tanımamızı talep etmek imkânsızdır. Eski etiketlere sarılmak nahoştur." Onlar örgütlerin ortak kongresinde yeni bir adla yeni bir partide kaynaşmalıydı.[21]

Lenin için bu kadarı çok fazlaydı. Onda küçük şahsi garezlerin hiçbir rolü yoktu. Bir kere 10 Mayıs toplantısından önce bile Bolşevik Merkez Komitesi'ne Troçki'nin Pravda'nın yayın kuruluna alınmasını teklif etmişti (teklif, Merkez Komitesi'nce reddedilmişti).[22] Ama Bolşevik Parti'nin geçmişini inkâr etmek olacak şey değildi.

Troçki'nin Lenin'e gelişi

Ne var ki Troçki'nin Bolşevizm'i kabul etmekten başka alternatifi yoktu. Troçki, küçük bir manga askeri komuta eden parlak bir generalken, Lenin büyük bir partinin lideri olarak tanınmıştı. Devrime önderlik etmek için ihtiyaç duyulan, her fabrikada, her ordu biriminde işçilerin ve askerlerin kalplerini ve kafalarını kazanabilmiş üyeleri olan bir partiydi. Troçki, bir birey olarak sesini duyurabilirdi; ama sadece kitlesel, disiplinli bir parti, sözleri eyleme dönüştürebilirdi. Temmuz'da Mezrayonka Bolşevikler'e katıldığında, 4 bin üyesi vardı; oysa Bolşevikler'in üye sayısı 200 bin kadardı.[23]

Aslında 10 Mayıs'ta Lenin, Zinoviev ve Kamenev'le yaptığı toplantıdan birkaç gün sonra, Troçki Mezrayonka'nın Bolşevikler'e katılması gerektiği sonucuna varmıştı. Birleşmeyi gerçekleştirmenin temmuzu bulmasının nedeni Troçki'nin yıllardır Bolşevikler'den uzak tuttuğu grubun diğer üyelerini ikna etmek zorunda kalmasıydı.

Troçki, Mayıs ve Ekim Devrimi arasında Lenin'in stratejik dehasından büyülenmişti. Troçki geçmişe bakarak tüm dürüstlüğüyle şunları yazabilmişti: "*Troçki, gücünü ve önemini diğer birçoğundan geç ama belki de onlardan çok daha bütünlüklü kavradığı bir öğretmeni olarak Lenin'e geldi.*"[24] Lenin'i "*yüzyılımızın en büyük*

devrimcisi" olarak betimlemişti.[25]

Kronstadt denizcilerinin lideri olan ve Troçki'yle Rusya'ya gelişinden itibaren yakın ilişki kuran, ayrıca onunla birkaç hafta cezaevinde yan yana vakit geçiren *Raskolnikov*, anılarında şöyle yazar:

Troçki'nin Vladimir İlyiç'e [Lenin] *tavrı olağanüstü saygılıydı. Onu gerek Rusya'da gerekse yurtdışında tanıdığı herkesin üzerinde görüyordu.*

Troçki'nin Lenin'den söz ederken kullandığı üslupta öğrencinin bağlılığını hissediyordunuz. O zaman Lenin otuz, Troçki yirmi yıldır proletaryanın hizmetindeydi. Savaş öncesi dönemde yaşadıkları anlaşmazlıklardan eser kalmamıştı. Lenin ve Troçki'nin taktik çizgisi arasında fark yoktu. Zaten savaş sırasında göze çarpan yakınlaşmaları, Lev Davidoviç'in [Troçki] *Rusya'ya döndüğü andan başlayarak tam ve tartışmasız olarak belirginleşmişti. Troçki'nin ilk konuşmalarından sonra biz, eski Leninistler onun bizden biri olduğunu hissetmiştik.*[26]

Aynı konu Troçki'yle uzun yıllar işbirliği yapmış olan Lunaçarski tarafından da tekrarlanmıştı:

Troçki'nin Bolşevikler'le birleşmesinden sonra, Troçki sadece Lenin'e karşı tutumunda her zaman etkili diplomatça esneklik gösterdi – ve hâlâ gösteriyor. Tüm gerçek büyük adamlara özgü alçakgönüllülükle Lenin'in üstünlüğünü kabul ediyor.[27]

Rus Devriminin Tarihi'nin her yerinde, Troçki'nin Lenin'e hayranlığı seziliyor:

Lenin, dünya tarihindeki en devrimci partinin tartışmasız li-

deri oldu. Çünkü düşüncesi ve iradesi ülkenin ve çağın devasa devrimci imkânlarının taleplerini karşılıyordu. Diğerleri birkaç santim, hatta daha fazla geride kaldılar. [28]

Fabrikalar, kışlalar, köyler, cephe ve Sovyetler dışında, devrimin bir başka laboratuvarı daha vardı: Lenin'in beyni.[29]

En kritik anlarda, devrimci liderlik sanatının yüzde doksanı kitlelerin ruh halinin nasıl yakalanacağında yatar... Kitlelerin ruh halini saptamaktaki eşsiz yeteneği, Lenin'in büyük gücüydü.[30]

Lenin ... kitleler için derin bir gerçekçilik ve yanılmaz hislere sahipti.[31]

Parti basını başarıyı abartmadı; kuvvetler ilişkisini çarpıtmadı; kuru gürültüyle kazanmaya çalışmadı. Lenin'in okulu, devrimci gerçekçiliğin okuluydu.[32]

... Lenin'in sürekli aklında olan şey, bir yanda nesnel koşullardan kaynaklananı en basit haliyle ifade etmek, diğer yandan da kitlelerin öznel deneyimini formüle etmekti.[33]

Onun [Lenin'in] basit ve derin genellemesi... kitlelerin bilincine çok kalıcı olarak kazınmış, net sözlerini kavrayan halkta yankı yaratmıştır...[34]

... devlet adamı olarak Lenin'in temel özellikleri, sağlam kavrayışı ve bunun pratiğe geçirilmesindeki titizliğiydi.[35]

Troçki, Haziran Günleri, Temmuz Günleri, bunları izleyen baskı ve Kornilov darbesi sırasında Lenin'i sonuna kadar destekledi. Lenin'in benimsediği strateji ve taktiklere tamamen katıldığı gibi defalarca bağımsız olarak da aynı sonuçlara ulaşmıştı. Bolşevikler'in

iktidarı ele geçirme hazırlığında Lenin, Merkez Komitesi'nde sık sık azınlıkta kalmakla birlikte, en sağlam desteği Troçki'den alıyordu.

Lenin ve Troçki arasında büyük ölçüde işbölümü vardı. 6 Temmuz'da saklanmadan önce bile, Sovyet'e çok sık uğramayan Lenin, büyük ölçüde partinin yönetimiyle meşgulken, neredeyse Rusya'ya döndüğü andan itibaren sürekli konuşmaları yapan Troçki çok geçmeden Sovyet'in en sivrilmiş konuşmacısı olup çıkmıştı.

Suhanov, o sırada Troçki'nin sivrilmesini şu sözlerle anlatır: "*Lenin gibi Troçki de muazzam oyunda muazzam bir ortaktı ve Lenin'in kendi partisinde çok uzun süre Lenin'den sonra gelen hiçbir şey yoktu.*" [36]

Troçki ve Kronstadt

Pratikte, Rusya'ya dönüşünden hemen sonra Troçki, Bolşevikler'in temsilcisi olarak hareket etmek zorunda kalmıştı. Bu Kronstadt sırasında görüldü.

80 bin Baltık denizcisi, 1917 Devrimi'nde sayılarıyla çok orantısız güçlü bir rol oynamıştı. Başkentten 20 mil uzaklıkta bir adadaki donanma kalesi Kronstadt'takiler onların öncüsüydü. Şubat 1917'de Kronstadt'ın 82 bin olan nüfusunun 20 bini karacı asker, 12 bini denizci ve 50 bini sivildi.[37] Sivillerin 17 bini tersanelerde, kuru havuzlarda, buharlı gemi imalathanelerinde, mühimmat depolarında, kimya laboratuvarlarında ve diğer fabrikalarda çalışıyordu.[38] Çarlık donanmasında görülen sınıf farklıkları kara kuvvetlerindekinden keskindi. Piyadelerde fabrika işçilerinin oranı çok düşüktü – 1913'te yüzde 3. Donanmada ise mekanizasyon nedeniyle, tüm denizcilerin yüzde 53,5'i proleterdi (bunların yüzde 30,8'i fabrika işçisiydi), yüzde 9,3 yarı-proleter ve sadece yüzde 24,9'u köylüydü.[39] Donanmada uzman niteliğinde olanların yüzde 84'ü okuryazar ve yüzde 10'u yarı-okuryazarken, piyadelerde aynı rakamlar sıra-

sıyla yüzde 49 ve yüzde 23'tü.[40] Deniz kuvvetlerinde subayların arasında soyluların oranı 93'tü.[41] Deniz erleri ve subaylarının iç içe yaşamaları çelişkiyi keskinleştiriyordu.

Şubat Devrimi gerçekleştiğinde, Kronstadt denizcilerinin öfkesi kara kuvvetlerinde görülmedik ölçülerde subaylara kanlı saldırılarda kendisini göstermişti. 24 kadar deniz subayı ve muhtemelen 10-15 deniz astsubayı öldürülmüş; 162 subay ve astsubay tutuklanmış, diğerleri kaçarak canlarını kurtarmıştı.[42] Böylece "*subay sınıfı fiilen tasfiye edilmişti.*"[43] Bir tanık, daha sonra anılarında burada yaşananın "*Şubat'ta Ekim*" olduğunu – başka bir deyişle iktidarın, Rusya'nın diğer yerlerinden sekiz ay önce el değiştirdiğini yazmıştı.[44]

Bolşevikler'in etkisi Kronstadt'ta çok hızlı arttı. 10 Mart'ta Kronstadt Sovyeti'nde sadece birkaç Bolşevik (tüm vekillerin sadece yüzde 4,1'i) varken, 5 Mayıs'ta Bolşevikler vekillerin yüzde 31,2'sini oluşturuyordu.[45] Şubat'ta Bolşevikler'in Kronstadt'ta neredeyse hiç üyeleri yokken, Nisan sonunda 3 bin üyeleri olmuştu.[46]

Bir tarihçinin söylediği gibi:

> *... Kronstadt'ta ikili iktidar yoktu; çünkü tam bir egemenliğe sahip olan Sovyet ve İcra Komitesi hiçbir müdahaleye, hatta Geçici Hükümet'inkine bile geçit vermiyordu.*
> *Petrograd'la ilişkilerine gelince, Sovyetler'in büyük çoğunluğu gibi Kronstadt Sovyeti de başından beri kendisini "Petrograd Sovyeti'nin otoritesi altında" görüyorlardı.*[47]

Sahiden de çok sabırsız olan Kronstadtlılar, Şubat Devrimi'nden sonraki ilk iki haftada ülkenin diğer yerlerinden çok daha fazla radikalleştiler. 18 Nisan'da, Dışişleri Bakanı Miliukov'un İtilaf Devletleri'ne "zafere kadar savaş"ı destekleyen bir mesaj gönderdiği haberi duyulduğunda, Bolşevikler'in hükümeti kınayan bir önergesini reddetmiş olan Kronstadt Sovyeti kendisini şehirde tecrit

edilmiş bir halde buldu. Bolşevik karargâhlarda, fabrika ve kışlalarda kitlesel toplantılarda bir araya gelen büyük kalabalıklar, "*Geçici Hükümet'in devrilip tüm iktidarın Sovyetler'e devredilmesi*" çağrısı yapan Bolşevikler'in kararını onayladılar.[48] Yaklaşık 20 bin kişinin katıldığı büyük sokak gösterilerinden birinde, Sovyet İcra Komitesi'nin Bolşevik üyesi S. C. Roşal hükümeti devirme çağrısı yaptı.[49] Kronstadt Sovyeti'nin İcra Komitesi o zaman Roşal'ı disiplinsizlik nedeniyle ihraç etti. Bolşevikler'in hemen başlattığı Sovyetler için yeniden seçime gidilmesi kampanyasının büyük başarı kazandığı görüldü. Seçimler yapıldı ve Sovyet'in en küçük partisi Bolşevikler en büyük parti oldu.

Ne yazık ki Merkez Komitesi'nin politikasına aykırı olan Kronstadt Bolşevikleri'nin Geçici Hükümet'in hemen devrilmesi kampanyası, Merkez Komitesi'nce 22 Nisan tarihli kararla kınandı.[50] (Bu karar sadece Kronstadt Komitesi'ni hedef almıyordu. Helsingfors Komitesi ve hatta bazı Petrogradlı Bolşevikler de aynı sloganı atmışlardı.)

Gelgelelim Kronstadt Bolşevik Komitesi Merkez Komitesi'nden gelen kınamayı reddetti. 5 Mayıs'ta yeni Kronstadt Sovyeti toplandı. 13 Mayıs'ta, Sovyet'in yeni İcra Komitesi Sovyet'i adadaki tek iktidar olarak resmileştiren bu anlamda bir karar taslağı ortaya koydu. 14 Mayıs'ta Troçki, Kronstadt Sovyeti'nde konuşma yaptı. "*Tüm iktidar Sovyetler*"e çağrısında bulunup koalisyon hükümetini "yalanların siyaseti" olarak betimledi ve şu sözleriyle İcra Komitesi'nin kararını onayladı:

> *Siz, iktidarı kendi elinize almak için bir karar taslağı hazırladınız! "Bugün bana yarın sana" atasözüne katılmıyor musunuz? Kronstadt için iyi olan başka şehirler için de iyi değil mi?*
> *Diğerleri geride beklerken ateş hattında olan sizlersiniz. On-*

ları sizin duruşunuzu benimsemeye çağırmanız size kalmış. Şunu söylemek zorundasınız: Biz kaya gibi duruyoruz; siz de sağlam durmalı, iktidarı kendi elinize almalı ve Rusya'da merkezi iktidarın İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ne devredilmesini talep etmelisiniz.[51]

16 Mayıs'ta Kronstadt Sovyeti, Geçici Hükümet'le tüm ilişkilerini koparmaya karar verdi:

Kronstadt şehrinde tek iktidar, devlet düzeniyle ilgili tüm sorunlarda Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'yle doğrudan ilişki kuracak olan İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'dir. [52]

Hemen sonra, hükümet komiseri V.N. Pepeliaev istifa etti. Geçici Hükümet ve Petrograd Sovyeti Kronstadtlılar'ı suçladı. Köylü Sovyetleri Kongresi, Kronstadt'a gıda malzemeleri sevkini durdurma kararını ezici bir çoğunlukla aldı. 18 Mayıs'ta Kronstadt'a gelen Bolşevik Merkez Komitesi'nin bir üyesi, neler döndüğünü öğrenme peşindeydi. Raskolnikov ve Roşal çağrıldıkları Petrograd'da Lenin tarafından kınandılar.[53]

Kronstadt'taki olaylar, Bolşevik Parti'nin "sabırla açıklama", proletaryanın çoğunluğunu kendi politikalarına kazanma stratejisini tamamen tehlikeye atmıştı. Kronstadt'ın karşılaştığı ikilemi Raskolnikov şöyle açıklamıştı:

... önümüzdeki görev, bir yandan diz çökmeye zorlanmamıza izin vermemek, yani teslim olmanın utancını yaşamaktan kaçınmak, diğer yandan Geçici Hükümet'e belirli bir çatışmayı Kronstadt'a silahlı saldırı bahanesi olarak kullanmasına geçit vermemektir. Vladimir İlyiç'in beklentisinin kesinlikle doğru olduğu ortaya çıkmıştır. Geçici Hükümet gerçekten de bizi diz çökmeye zorlama çabasında. Bu gelişmenin ilk işaretini almak için çok uzun beklemek zorunda kalmayacağız. [54]

Troçki, Sovyet'e hitap etmek için Kronstadt'a gitti. Pratik konuya eğilirken, Kronstadt'ın pozisyonunu ilkesel olarak güçlendirmeyi hedefliyordu. Raskolnikov'un söylediği gibi zafer ona gülmüştü:

Yoldaş Troçki, Kronstadt'a gelir gelmez ayağının tozuyla Kronstadt İcra Komitesi'nin olağanüstü toplantısına çağrıldı. Onun bizim tüm ihtilaflı sorunlarda tutumumuzu somut bir biçimde açıklayan bir manifesto yayınlamamız önerisi, ittifakla kabul edildi. Hemen bir manifesto taslağı kaleme aldı. Ertesi gün manifesto, Sovyet tarafından kabul edildi ve Çapa Meydanı'nda yapılan toplantıda Kronstadt İcra Komitesi'nin benimsediği metni yüksek sesle okudum. Toplantıda bulunan herkes tam ittifakla manifestoyu kabul ettiğini el kaldırarak bildirmişti. Parti matbaamızda hemen çok sayıda basılan manifesto, Kronstadt proletaryasına ve garnizonuna dağıtıldığı gibi Petrograd ve taşraya da gönderildi.[55]

27 Mayıs'ta Petrograd Sovyeti Kronstadtlılar'ı yargıladı. Tseretelli başsavcı rolüne soyunmuştu. Kronstadt'ı "anarşi yuvası" ve şimdi yıkmaya çalıştığı "devrimin yüz karası" diye suçladı. Sonra da onu "devrimci demokrasiden kopmak", Sovyet'i budayıp "kendi yarattığı anarşist unsurlara karşı" ayağa kalkamayacak kadar "büyük bir yetersizliğe" itmekle suçladı. Yüzlerce mahkûmu "akıl almaz bir intikam ve misilleme" eylemiyle somut bir suçlama getirmeden ve gerektiği şekilde mahkemeye çıkarmadan "Çarlığın en kötü zindanları"na kapattığını da ekleyerek bu suçlamaları bir karar tasarısı haline getirdi. En sonunda Kronstadtlılar'a yiyecek stokları yönünden yararlandıkları istisnai ayrıcalıkları hatırlatıp "Geçici Hükümet'in, devrimin ve ülkenin dış güvenliğinin çıkarlarını gözetmek amacıyla verdiği tüm talimatlara derhal ve kayıtsız şartsız uymalarını" talep etti. Bu karar, tüm Kronstadt kaleleri ve garnizonlarında, Baltık Filosu'nun tüm denizci mürettebatına ve tüm diğer sovyetlere duyurulacaktı.[56]

Savunma için söz alan Troçki, Kronstadt'daki aşırılıkların hükümetin itibarsız ve nefret edilen kişileri adaya komiser olarak atamasından kaynaklandığını öne sürdü:

Bizim sosyalist bakanlarımız, Kara Yüzler tehlikesine karşı savaşmayı reddediyorlar. Gene de gericiliğin ayaklanması ve karşıdevrimci bir generalin devrimin boynuna ilmiği geçirmeye çalışması halinde, sizin Kara Yüz komiserleriniz hepimiz için yağlı urganları hazırlarken, Kronstadtlı denizciler savaşmak için koşup gelecek ve bizim için ölecekler. [57]

Bu tabir kehanet gibiydi. Sonradan Kronstadtlı denizciler General Kornilov'un darbesine karşı gerçekten de devrimi savunduklarında buna atıf yapılacaktı.

Kronstadt'ta mayıs olaylarının sonucu iki yönlüydü: Kronstadt'ın Geçici Hükümet'e karşı düşmanlığını biledi ve Kronstadt'a ülke çapında ün kazandırdı.

Kitlelere seslenen hatip

O sırada Troçki, Petrograd'ın Modern Sirki'nde kurduğu bir kürsüden hemen hemen her gece muazzam kalabalıklara sesleniyordu. Troçki şunları hatırlıyor:

Modern Sirk'teki kitlesel toplantılar benim için çok özeldi. Muhaliflerim de başka bir yönden bile olsa bunları öyle değerlendiriyorlardı. Sirki benim özel kalemim gibi görüyor ve hiçbir zaman orada konuşmaya kalkmıyorlardı. Ama ne zaman Sovyet'te uzlaşmacılara saldırsam, konuşmalarımı şu sözlerle bölüp laf atıyorlardı: "Burası senin Modern Sirkin değil." Bu sözler tam bir nakarata dönüştü.

Genelde sirkte akşamları, kimi zaman da gece oldukça geç saatlerde konuşma yapıyordum. Dinleyici kitlem işçiler, askerler, saçını süpürge eden analar, sokak çocukları – başkentin ezilen mazlumlarıydı. İğne atsan yere düşmezdi; herkes sıkış tepişti. Küçük çocuklar babalarının omuzlarında, bebekler annelerinin kucaklarındaydı. Balkonlar kalabalığın ağırlığından çökecek gibiydi. İnsan kalabalığı arasından kürsüye çıkar; bazen de havalara kaldırılırdım. Herkes nefesini tutmuş beklerken hissedilen ağır hava, bir anda Modern Sirk'e özgü ateşli bağırış ve çığlıklarla dağılırdı. Etrafımı çepeçevre saran dirsekler, göğüsler ve kafaların baskısını hissederdim. İnsan kalabalığının sıcağında konuşurdum; ne zaman elimi uzatsam birine değerdim. Cevap olarak aldığım olumlu jestler, bunu dert etmeyip konuşmamı sürdürmem gerektiğini anlatırdı. Hiçbir konuşmacı ne kadar yıpratıcı olursa olsun o ateşli insan kalabalığının elektriğine direnemezdi. İnsanlar bilmek, anlamak, nereye gittiklerini görmek isterlerdi. Kimi zaman, bir bütün haline gelmiş olan kalabalığın büyük merakını kendi bedenimde hissettiğim de olurdu. Sonra sempatinin karşı konulmaz baskısı karşısında, önceden düşünülmüş tüm argüman ve sözler unutulup giderdi. Hatibin hiç beklemediği, ama bu insanların duymak istedikleri diğer sözler, diğer argümanlar bilinçaltımdan dökülüyor gibiydi.

Kalabalık Troçki'yi coşturuyordu. O kalabalığa aracılık ediyordu. Konuşmacı ve dinleyicileri arasındaki etkileşim, onun hitabetinin can damarıydı:

Böyle durumlarda, fikirlerine ayak uyduruyormuş, konuşmacı uyurgezermiş de bilinçli uslamlamanın sesiyle çatının kenarından aşağı düşmesinden korkarak, kendimi sanki konuşmacıyı dışarıdan dinliyormuş gibi hissederdim.

İşte size Modern Sirk! Yanardöner, yumuşak ve çılgın hatlara sahip. Bebekler onaylayan ya da itiraz eden haykırışların çıktığı göğüslerden sakince süt emiyorlar. Bütün kalabalık, susamış dudaklarını devrimin memelerine dayamış bebekler gibiydi. Ama bu bebek çabuk olgunlaştı.[58]

Ne muhteşem bir betimleme!

Troçki'nin Sovyetler'in Tüm Rusya Kongresi'ndeki ilk konuşması

3 Haziran'da Petrograd'da toplanan Birinci Bütün Rusya Sovyetler Kongresi, 24'üne kadar oturumlarını sürdürdü. Kongreye hâkim olan Sosyal Devrimciler ve Menşevikler, oyların yaklaşık altıda beşine sahiplerdi. Oy kullanma hakkı olan 822 delege içinde Sosyal Devrimciler 285, Menşevikler 248 ve Bolşevikler 105 üyeyle temsil ediliyorlardı. On delegeye sahip Mezrayonka, bütün kongre boyunca Bolşevikler'e destek verdi. Ayrıca ya çeşitli grupları destekleyen ya da hiçbirine bağlı olmayan 180 delege daha vardı. Kongre net bir bölünme sergiliyordu: Bir tarafta Sosyal Devrimciler ve Menşevikler'i destekleyen ordu, köylülük ve taşranın temsilcileri; diğer tarafta Bolşevikler'i destekleyen işçi sınıfı varoşları.

Kongre arifesinde Troçki, Geçici Hükümet tarafından yürütülse bile savaşın emperyalist niteliğini ve barışa giden tek yolun iktidarın proletaryanın eline geçmesi olduğunu açıkladığı bir konuşma yaptı:

En başta, şimdi yürütülmekte olan savaşın sınıfsal karakterini vurgulamam gerekir.

Şimdi yürütülmekte olan savaş, emperyalist bir savaştır ve demokrasi bu emperyalist savaşa karşı en sert kavgasını vermelidir. Bir kere Rus devrimi onun emperyalist karakterini

hiçbir biçimde değiştirmemiştir. Önceden olduğu gibi, bütün devlet aygıtı emperyalist hırsları tüm benliğini kaplamış olan burjuvazinin elindedir. Burjuvazi iktidarda kalırsa, tüm çabasıyla emperyalist hedeflerine ulaşmaya çalışacak.

O halde şimdiki savaş emperyalisttir. Bu nedenle Petrograd Sovyeti'nin etkili bir ordu kurmaya yönelik taktik ve çabaları sadece egemen burjuvazinin işine gelir.

Onun İtilaf hükümetleri üzerinde baskısı saçmadır. Aldığı cevaplar yanağına art arda atılan şamarlardır. Arnavutluk'un İtalya tarafından işgal edilmesi, Yunanistan'ın İngiltere ve Fransa tarafından baskı altına alınması bunu doğruluyor. Bense ayrı bir barışın, Geçici Hükümet'in Petrograd Sovyeti'nin çoğunluğunun desteğiyle yürüttüğü politikanın bir sonucu olacağını öne sürüyorum.

Şu anda ordudan olanlar, yani kardeşleşme ya da asil ateşkesler kendiliğinden ortaya çıkmıştır ve devrimin ürünüdür. Sovyet yönünden etkili bir ordu yaratma çabalarının bir teki bile savaşma etkinliğini yaratamaz; çünkü kendiliğindenlik durdurulamaz.

Peki ya uluslararası konferans, savaşı – emperyalistlerin savaşını – ortadan kaldırabilecek mi? Sizin için ben cevaplayayım: Hayır – bu kendini kandırmaktır; bir serap görmektir. Sadece bir Avrupa devrimi, sadece tüm proletaryanın kendi burjuvazilerine ve emperyalist hükümetlerine karşı amansız bir mücadelesi, savaşı sona erdirecektir. Ve bu devrimci ateş her geçen gün büyüyerek bütün Avrupa'yı sarıyor.

Sadece iktidarı ele geçirerek proletarya, kendisini emperyalizme karşı güvenceye alabilir. [59]

Lenin, 4 Haziran'da Kongre'de yaptığı konuşmada Geçici Hükümet'e yönelik tutumdan söz etti. Prens Lvov ve Kadetler'in peşinden gidenlerin ihmal edilebilir düzeyde olduğunu, Sosyal Devrimciler ve Menşevikler'in ulusun ezici çoğunluğunu oluşturdukla-

rını öne sürdü. "... *Rusya'da Sovyetler'in iktidarına direnecek hiçbir grup, hiçbir sınıf yok*" dedi.[60] Öyleyse neden onlar Kadetler'in uşakları olmaya rıza göstersinlerdi ki? Neden kendi hükümetlerini kurmasınlardı ki?

Yine aynı gün Troçki konuşmasında Lenin'inkilere benzer argümanları ortaya koydu. Lenin gibi Troçki de koalisyon hükümetinin aleyhinde konuştu. Menşevikler'e ve Sosyal Devrimciler'e burjuva partilerle ilişkilerini kesme çağrısı yaptı. Hükümeti, toplumsal sınıflar arasında bir uzlaşma organına dönüştürmekten hayır gelmeyeceğini söyledi: "*Devrimci bir çağda bir uzlaşma organı iktidarı yürütemez.*" Ne var ki Lenin'le kıyaslandığında Troçki görüşlerini Menşevikler ve Sosyal Devrimciler'e çok daha uzlaşmacı yaklaşan bir üslupla ifade etmişti.

Troçki, gıda dağıtımından sorumlu olan Menşevik bakan Peşekhonov'un bir konuşmasına değindi. Bakan, ülkenin yaşadığı ekonomik zorlukların emek verimliliğindeki düşüşten kaynaklandığını, işçilerin disiplin altına alınması ve fedakârlık yapmalarının krizin üstesinden gelmenin tek yolu olduğunu öne sürüyordu. Troçki'nin konuşmasında Peşekhonov'a dostça atıfta bulunması çoğunluk sıralarından alkış almıştı:

> *Peşekhonov'un konuşmasını çok büyük bir ilgiyle dinledim. Çünkü insanın kuramsal rakiplerinden öğrenmesi her zaman mümkün. Bunun arkasından Çalışma ve Sanayi Bakanı'yla işbirliği gelmiş olmalıydı. Ama Konovalov [Kadet bakan] sanayi örgütlenmesini sabote ettikten sonra çekip gitti. Üç hafta yeni bir bakanın atanmasını bekledik, umutlarımız boş çıktı. On iki Peşekhonov'u iktidara getirin. Bu zaten muazzam bir adım olurdu. (Alkışlar) Konovalov'un yerine bir başka Peşekhonov bulun. (Alkışlar)*
>
> *Görüyorsunuz, hizip kaygılarıyla değil sadece verimlilik yö-*

nünden hareket ediyorum... Yoldaşlar, sizi bugün ikna edeceğimi ummuyorum çünkü bu olmayacak duaya âmin demek olurdu. Bugün yapmak istediğim şey, size muhalefet etmemiz halinde bunu bencil bir hizbin herhangi bir düşmanca... motivasyondan değil, ama sizinle birlikte devrimin tüm sancı ve acılarını çekmekten kaynaklandığını fark etmenizi sağlamak. Bulduğumuz çözümler sizinkilerden farklı. Siz devrimin bugününü sağlamlaştırırken, bizim de sizin için devrimin geleceğini hazırladığımıza inancımız tam. (Şiddetli Alkışlar) [61] *

"*On iki Peşekhonov*"lu hükümet çağrısı, temelde Lenin'in on burjuva bakanı hükümetten uzaklaştırma çağrısıyla aynıydı. Ama Troçki'nin üslubu Lenin'inkinden çok farklıydı.

Troçki'nin Kerenski'nin cephede taarruz hazırlıklarıyla ilgili 4 Haziran tarihli bildirisi, kongrede Bolşevikler tarafından okundu. Birkaç gün sonra Troçki, kongredeki bir konuşmasında ordunun taarruza geçme planını yerden yere vurdu: Ordu daha çok savaşacak yetenekte değildi. Taarruz felaketle sonuçlanacaktı:

Rus tarihinin bütünü açısından, bereket devrimci ordumuz eski Rus ordusunun bakış açısını, çekirgeler gibi yüz binlerin pasif bir biçimde ölümü kabullenişine dayalı bakış açısını... ortadan kaldırmıştır:.. Dediğim şu: Evet, henüz geride bıraktığımız bu tarihsel dönem lanetlenecektir! Bizim şimdi değer verdiğimiz şey, kitlelerin temel, bilinçsiz kahramanlığı değil kendisini her bireyin bilincinde yansıtan kahramanlıktır:..

Fransız Devrimi'nin ordusu taarruz çağrılarına bilinçli cevap vermişti, ama bu bugünün Rus ordusuna uygulanamazdı:

* Sochineniia'da Troçki'nin bu konuşmasına dair raporda, Menşevikler'e dostça atıflar rötuşlanmış.

Orduyu harekete geçirecek böyle bir amaç şimdi mevcut değil. Düşünen her askerin kendisine sorduğu hangi amaç uğruna taarruz edeceği sorusunu hiçbir safsatayla gizleyemezsiniz. Ya da daha net, daha nesnel biçimde ortaya koyarsak, düşünen her asker kendi kendisine diyecektir ki: Bugün döktüğüm beş damla kandan tek damlası Rus Devrimi'nin, ama dört damlası Fransız burjuvazisinin ve İngiliz emperyalistlerinin çıkarları için mi dökülecek? (Alkışlar) Yoldaşlar, işte meselenin özü bundan ibarettir. Eğer sadece Rusya emperyalizmle bağlarını koparsa, sadece eski egemen sınıflar devrilse ve Sovyetler tarafından yeni demokratik bir hükümet kurulsa, o zaman tüm Avrupa halklarına çağrıda bulunup onlara şimdi devrimin yeni bir kalesinin Avrupa haritasında boy gösterdiğini söyleyebilirdik.[62]

Haziran günleri

Mayısla haziran ortası arasında ordunun taarruza geçmesine yönelik hükümetin artan ajitasyonu, askeri birlikleri Petrograd'dan cepheye sevk etme tehdidiyle birlikte, başkentteki askerler arasında infial yarattı. Askerlerin öfkesine tercüman olan 9 Haziran tarihli Pravda, ertesi gün aşağıdaki sloganlarla bir gösteri çağrısı yayınladı:

Kahrolsun Çarcı Duma!
Kahrolsun Devlet Konseyi!
Kahrolsun on kapitalist bakan!
Tüm iktidar Bütün Rusya İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyeti'ne!
Asker Hakları Bildirisi'ni Gözden Geçirin!
Karacı ve Denizci Askerlere Karşı 'Emirler' İptal Edilsin!
Kahrolsun Sanayideki Anarşi ve Kapitalistlerin Lokavtları!

Sanayide Kontrol ve Örgütlenmeye Selam!
Savaşı Sona Erdirme Zamanı! Vekiller Sovyeti Adil Barış Koşullarını İlan Etsin!
Ne Wilhelm'le Ayrı Barış Ne Fransız ve İngiliz Kapitalistleriyle Gizli Paktlar!
Ekmek, Barış, Özgürlük! [63]

Bolşevikler'in gösteri planını öğrenen Sovyet İcra Komitesi, gösterinin yasaklanması için acil çağrı yaptı:

Bir tek bölük, bir tek alay, bir tek işçi grubu sokağa çıkmamalı. Bugün bir tek gösteri [olmamalı.] Büyük bir mücadele hâlâ önümüzde.[64]

Ne Lenin ne de Troçki yasağa karşı çıkmak istemiyordu. Çoğunluğu kazanıncaya kadar kitlelere "sabırla açıklamak" zorunda olduklarını biliyorlardı. Geri çekilme kaçınılmazken, sorun kendi destekçilerinin moralini bozmadan bunun nasıl örgütleneceği; eylemi sınırlandırırken devrimci ruhun nasıl korunacağıydı. Lenin, Bolşevikler'in gösteriyi iptal kararına dair açıklamanın taslağını yazdıysa da kendisi bununla yetinmedi. Dolayısıyla Troçki'nin kaleme aldığı ihtiyaçlara uygun düşen yeni bir metin kongrede okundu. Sovyet İcra Komitesi'nin baskısı altındaki geri çekilme, çok cüretli bir biçimde gerçekleştirildi:

İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri olarak bilinen eşsiz kurumun, halk çoğunluğunun iradesini devrimci parlamentoda ifade eden bir halk organına en yakın yaklaşım olduğunu savunuyoruz.
Şimdi bu organ, proletarya partisine düşman savunmacı Menşevik ve Sosyalist Devrimciler'in elinde olmasına karşın, biz ilkesel olarak tüm iktidarın böyle bir organın eline

geçmesinden yana olduk ve yanayız.
Sovyetler'in pozisyonunun iç çelişkilerle yüklü, sallantılı ve istikrarsız oluşu ile karşıdevrim karşısında güçsüzlüğü, karşıdevrim belasına – on burjuva bakan – hoşgörüyle yaklaşmasına ve İngiliz-Fransız emperyalist sermayesinden kopmamasına bağlıdır. Bunların sallantılı pozisyonu, Sovyetler'in mevcut çoğunluğunun gerginliğini ve bu sallantılı duruma işaret edenlere yönelik hazımsızlıklarını açıklar.
Biz karşıdevrime karşı mücadelemizi, savunmacı ve hükümet yanlısı partilerin "mücadele" siyle koordine etmeyi reddediyoruz.
Miliukov'un ruhuna sahip ve Miliukov sınıfından on burjuva, karşı-devrimci bakan orada kaldıkça, Sovyetler'in kararlarını uygun bir hükümetin aldığı uygun kararlar olarak kabul edemeyiz. Ama Sovyetler, tüm iktidarı ele geçirseler (ki her zaman bunu istemişizdir ve destekleriz) bile; kudretli bir devrimci parlamento haline gelseler bile, bizim propaganda yapma özgürlüğümüzü kısıtlayan; örneğin, cephede ya da cephe gerisinde bildiri dağıtmamızı, barışçıl gösterileri, vb. yasaklayan kararlarına boyun eğmeyiz. Böyle bir durumda Marksist, enternasyonalist ilkelerimizden vazgeçmektense illegal, resmen yasaklı bir parti olmayı tercih ederiz. Eğer Sovyetler Kongresi bizi bütün Rusya nüfusuna "halk düşmanları" ya da "devrim düşmanları" olarak teşhir etmeyi uygun görürse, gene aynı şekilde davranırız.
Gösterinin üç gün yasaklanmasının gerekçelerinden sadece birini, yani gizlenmiş karşıdevrimcilerin gösteriden faydalanmak için pusuda beklediği gerekçesini şartlı olarak geçerli sayarız. Eğer bu gerekçe doğru bilgilerden kaynaklanıyorsa ve karşıdevrimcilerin isimlerini bütün Sovyet biliyorsa (çünkü biz bunları İcra Komitesi'nde Lieber'in ve başkalarının bize şahsen sözlü olarak aktardığı bilgilerle öğrenmiştik) o zaman bu karşıdevrimciler derhal halk düşmanları olarak

ilan edilip tutuklanmalı; yandaşları ve yardımcıları mahkemede yargılanmalı.
Sovyet bu gibi önlemler almadıkça, geçerli gerekçesi sadece koşullu geçerliliğe sahiptir ya da hepten geçersizdir. [65]

10 Haziran'da Petrograd'da sessizlik sürüyordu. 12 Haziran akşamı, Bolşevikler'i iki gün önce gösteri yapma planları nedeniyle suçlandıkları aynı oturum sırasında, Menşevik liderler Dan, Bogdanov ve Hinçuk Sovyetler Kongresi'nin politikalarının kitlesel destek bulduğunu göstermek umuduyla, 18 Haziran'da bir gösteri yapılmasına dair karar tasarısı sundular. Garnizona bağlı tüm askeri birimlerin gösteriye silahsız katılmaları emredildi ve hatta taşra Sovyetlerine aynı gün diğer büyük Rus şehirlerinde gösteriler örgütlemesi talimatı verildi. O gün 18 Haziran'da Petrograd'da kalabalık bir gösteri yapıldı. Yaklaşık 400 bin kişinin katıldığı gösteri, Suhanov'a göre "*muhteşem geçti. Petersburg'un tüm işçi ve askerleri gösterideydi*":

Ama gösterinin siyasal karakteri neydi? Sloganlara bakarak, "gene Bolşevikler" dedim; "arkalarında da bir diğer Bolşevik grubu saf tutmuştu."
Bana doğru gelen pankartları ve Sadovoy'dan Michael Kalesi'ne kadar uzun yoldan ilerleyen ucu bucağı olmayan yürüyüş kollarını saymaya çalışırken, "Anlaşılan bir kol daha" diye saymayı sürdürüyordum. "Tüm iktidar Sovyetler'e!", "Kahrolsun On Kapitalist Bakan!", "Kulübelere Barış, Saraylara Savaş!"
Rus ve dünya devriminin öncüsü, işçi-köylü Petersburg iradesini böyle güçlü ve ağırlıklı bir yolla ortaya koyuyordu. Her şey apaçık ortadaydı. Yer yer görülen Bolşevik sancakları ve kolları, özgül Sosyal Devrimci ve resmi Sovyet sloganlarının arasına karışmıştı. Ama onlar kitlenin içinde erimiş-

lerdi; kurala bilerek uyan istisnalar gibiydiler. Tekrar tekrar devrimci başkentin derinliklerinden duyulan aynı vaazlar gibi, kaderin kendisi gibi, mahvedici Birnam Ormanı gibi üzerimize doğru ilerliyorlardı: "Tüm iktidar Sovyetler'e!", "Kahrolsun on kapitalist bakan!" ...
Mankafa Tseretelli'nin bir gece önceki coşkusunu hatırladım! İşte düello burada, açık havadaydı! Resmi bir Sovyet gösterisinde, kuvvetlerin dürüst, adil geçit töreni işte buradaydı! [66]

Gorki'nin gazetesinde "*göstericilerin pankartlarına ve sloganlarına bakılırsa, pazar gösterisi Bolşevizm'in Petersburg proletaryası arasında tam zaferini ortaya koydu*" diye yazılmıştı.[67]

Aynı gün tüm Rusya'da; Moskova, Kiev, Minsk, Reval, Riga, Harkov, Helsingfors ve birçok diğer kentte kitlesel gösteriler gerçekleşti.[68]

13

Temmuz Günleri

18 Haziran gösterisinden sonra Bolşevikler sabırla başlıca görevin açıklanması gerektiğinde ısrar ediyorlardı. 22 Haziran'da Bolşevik basın, garnizona "*Sokakta hiçbir eylem çağrısına güvenmemesi*"ni bildirdi. Lenin ve Troçki aşırı solculuğun tuzağına düşmenin tehlikesini iyi biliyordu. Lenin, kişi "*(sadece Komünist öncüsünün değil) sınıfın tamamının ve (sadece ileri unsurlarının değil), tüm çalışan halkın sınıf bilinci ve hazırlıklı oluşunun gerçek durumunu makul bir biçimde izlemelidir*" diye yazmıştı.[1] "*Öncü, ancak önünde gittiği halk kitlesinden tecrit olmaktan kaçınıp gerçekten bütün kitlenin ilerlemesini sağladığında, öncülük görevini yerine getirir.*" [2]

18 Haziran'da Kerenski, Almanya ve Avusturya'ya karşı orduyu taarruza geçirdi. Burjuvazi ve genelkurmay bunu derin bir bölünme içindeki halkın ulusal bir amaç etrafında birleştirmenin bir yolu olarak görüyordu.

Petrograd'da 19 Haziran'da taarruza başlandığı resmen ilan edildi. Ertesi gün başkent garnizonuna bağlı bazı alaylar cepheye intikal etme emri aldılar. Birinci Makineli Tüfek Alayı'na 500 makineli tüfeğin muharebeye hazırlanması için yedi gün verildi. 21 Haziran'da ise alay personelinin yaklaşık üçte ikisinin cepheye sevk edileceğini gösteren "reorganizasyon planı" sunuldu. Bu, Geçici Hükümet'in Şubat Devrimi'ne katılan birliklerin terhis edilmeyeceği

ya da Petrograd'dan sevk edilmeyeceği sözünü iyi anımsayan askerlerde öfke yarattı. Sonradan makineli tüfekçiler "Alman proletaryasına karşı Alman cephesine gitmeyip kendi kapitalist bakanlarına karşı koymaya" karar verdiklerini açıkladılar.

30 Haziran'da alayın özellikle büyük bir asker ve makineli tüfek sevkiyatı için yeni bir emir almasıyla, bunun alayın tamamen dağıtılacağına dair ilk işaret olduğu söylentileri yayıldı. Birlik 2 Temmuz'da büyük bir gösteri başlattı. Diğer ordu birliklerinin de fabrika işçileriyle birlikte makineli tüfekçilere katılması üzerine 3 Temmuz'da gösteriler yapıldı. Gösteriler ertesi gün de devam etti.

Göstericiler, o sırada başkentte sadık askerleri olmayan Geçici Hükümet'i kolayca devirebilirlerdi. Ama Bolşevikler, iktidarı ele geçirdiğinde elde tutabilecek durumda mıydı? Lenin ve Troçki iktidarda kalamayacaklarını öne sürüyorlardı. Bolşevikler'in taşradaki ve Petrograd dışında kalan kilit ordu birimlerindeki etkisi hâlâ çok küçüktü. Ekimde Bolşevikler iktidarı ele geçirdiğinde, en büyük zorlukların ayaklanma sonrasında ortaya çıktığını görmüşlerdi. Kitlelerin Bolşevik iktidarın hiçbir alternatifi olmadığına tamamen ikna olmaları gerekiyordu. Temmuzda Petrograd proletaryası bile böyle bir denemeye hazır değildi. Bolşevikler'in Petrograd Sovyeti'nde çoğunluğu ele geçirmeleri için ancak 31 Ağustos'u beklemek gerekecekti.

Eğer proletarya emin ve kararlı değilse, askerler hiç değildi. Hükümetin Lenin'i Alman casusu olmakla suçladığı 5 Temmuz'da, Petrograd'daki askerler Bolşevikler'le aralarına mesafe koymuşlardı. Durum, birçok askerin "Bolşevizm"inin kendiliğinden olduğu – Bolşevikler'in "Toprak, Barış ve Ekmek" sloganına katıldıkları halde, partiyle hiçbir biçimde özdeşleşmediği – aktif ordu içinde daha da kötüydü.

Temmuz Günleri'nin en büyük paradoksunun Petrograd'ın kendisinde Bolşevikler'i destekleyen kitlelerin çelişkili bilincinde

yattığını rahatlıkla söyleyebiliriz: Sovyet iktidarını istemek ve bunu kesinlikle reddetmelerine rağmen Sosyal Devrimci ve Menşevik liderlerden beklemek. Yumruğunu sıkan bir işçinin Sosyal Devrimci Tarım Bakanı Çernov'a bağrışı bu paradoksun ifadesiydi: "*Sana verildiğinde iktidarı alacaksın, orospu çocuğu.*" [3]

Sovyet'in iktidarı almayı bu şekilde reddetmesi, Petrograd askerleri ve işçilerinin Temmuz Günleri sırasında çıkmaza girmelerine neden oldu. Troçki'nin yazdığı gibi:

> *İktidarı devretmek istedikleri kurumun kendisinden gelen bu silahlı direniş karşısında, işçiler ve askerler hedeflerini net bir şekilde göremez hale geldiler. Siyasal eksen onların güçlü kitlesel hareketinden kaymış durumdaydı.*[4]

Lenin ve Troçki, Temmuz Günleri'nde – çok kolay elde edebilecekleri halde – iktidarı ele geçirmeyi reddetmekte tamamen haklıydılar. Lenin, olaylardan iki ay sonra o günleri şöyle yazmıştı:

> *Eğer Bolşevikler 3-4 Temmuz'da iktidarı ele geçirmeyi hedeflemiş olsalardı, hata yaparlardı. Çünkü ne halkın çoğunluğu ne de hatta işçilerin çoğunluğu o zaman ordudaki generallerin kırsal bölgelerde toprak sahiplerinin ve şehirlerde kapitalistlerin karşıdevrimci politikalarını henüz fiilen deneyimlemiş değillerdi.*[5]

Troçki yıllar sonra şöyle yazacaktı: "... *Bolşevikler, Temmuz başında Petrograd'da iktidarı ele geçirebilirdi. Ama o durumda elde tutamazlardı.*" [6]

Dolayısıyla Lenin ve Troçki Temmuz Günleri sırasında, devrimci coşkuyu sadece söndürmeyip tersine artırırken, işçileri ve askerleri çatışmadan kaçınmaya ikna etmek gibi zorlu bir görevle

karşı karşıyaydılar.

Gösterilerin ortasında Troçki'nin soğukkanlılığını ve kararlılığını test eden bir olay yaşandı: Kronstadtlı denizciler Sosyal Devrimci Bakan Victor Çernov'u tutuklamıştı. Birisi, Sovyet İcra Komitesi'nin toplandığı salona dalıp bağırarak Çernov'un tutuklandığını ve denizcilerin adamın işini bitireceğini söylediğinde, Troçki derhal bakanı kurtarmaya koştu. Suhanov manzarayı renkli bir biçimde anlatır:

Troçki... bir otomobilin kaputuna tırmandı. Mahşeri bir kalabalık ortalığı sarmıştı. Otomobilin çevresinde, özellikle vahşi yüz ifadeleriyle bazı denizciler şiddete eğilimli görünüyorlardı. Arka koltukta oturan Çernov aklını yitirmiş gibiydi.

Tüm Kronstadt, Troçki'yi tanıyordu ve ona güveniyordu denilebilir. Ama konuşmaya başladığında, kalabalık geri adım atmadı. Eğer o anda provokasyon sonucu bir el ateş edilseydi, korkunç bir katliam olabilir ve Troçki dâhil hepimiz delik deşik olabilirdik.

Troçki dedi ki: "Devrimin tehlikede olduğunu işitir işitmez, siz Kızıl Kronstadtlılar buraya koşup geldiniz! Kızıl Kronstadt proletaryanın davasının başını çektiğini bir kez daha göstermiştir. Yaşasın devrimin şanı ve gururu Kızıl Kronstadt! ..."

Bununla birlikte konuşması düşmanca dinlendi. Kendisi Çernov'un yanına gitmeye çalışırken, otomobilin etrafını saran kalabalık hiddetlenmeye başladı.

"Siz buraya Sovyet'e iradenizi beyan edip işçi sınıfının artık burjuvaziyi iktidarda görmek istemediğini göstermek üzere geldiniz. Ama neden kendi davanıza rastgele bireylere karşı küçük şiddet eylemleriyle zarar veriyorsunuz ki? Dikkatinizi bireylerin üzerinde toplamanız gerekmez... Her biriniz devrime bağlılığınızı gösterdiniz. Her biriniz devrim için canını

vermeye hazır. Bunu biliyorum. Ver elini Yoldaş! Kardeş ver elini!"
Troçki, özellikle şiddet gösterisinde bulunan bir denizciye elini uzattıysa da asker elini vermeyi kesinlikle reddetti. Tüfeği tutmadığı elini çekti. Bu kişiler... Bolşevik fikirleri kendi kararlarıyla kabul etmiş olan Kronstadtlı uzman denizcilerdi. Bana öyle gelmişti ki Kronstadt'ta Troçki'nin adını defalarca duymuş olması gereken denizci, şimdi onun gerçekten hain olduğuna inanıyordu: Onun eski konuşmalarını hatırlayınca kafası karışmıştı. Çernov elini kolunu sallayıp gidecekti, öyle mi?
Ne yapacaklarını bilmeyen Kronstadtlılar Çernov'u serbest bıraktılar: Troçki, onu kolundan tutup acele saraya soktu.[7]

Bir gün sonra Troçki bu sefer Kronstadtlı denizcilerin tutuklanmadan kurtulmalarına aracılık edecekti. Menşevik lider Lieber, Kronstadtlı denizcilerin silahsızlandırılmasını talep etmişti. Raskolnikov'un anlattığı öykü şöyle:

[Troçki] bize derhal ve tedbiri elden bırakmadan Kronstadtlılar'ı yuvalarına göndermemizi tavsiye etti. Kışla çevresindeki yoldaşları, Kronstadtlılar'ı hazırlık aşamasındaki zorla silahsızlandırma konusunda uyarmaları için gönderme kararı alınmıştı. Bereket, çoğu Kronstadtlı güvenlikli bir biçimde uzaklaşmayı başarmış durumdaydı – bazıları daha 4 Temmuz gecesinde, ama genelde biz kışlaları gezip gösterilerin sona erdirildiğini ilan ettikten sonra 5 Temmuz'da. Kalanlar sadece Kşesinskaya'nın evinde [Bolşeviklerin karargâhı] ve parti binalarını korumak için Peter ve Paul Kalesi'nde mevzilenmiş olanlardı.[8]

5 Temmuz'da, Bolşevikler'in Merkez Komitesi, gösterileri sona erdirme çağrısı yapan bir bildiri yayınladı:

Yoldaşlar! Pazartesi sokaklara döküldünüz. Salı gösterilere devam etmeye karar verdiniz. Biz, sizi dün barışçıl gösterilere çağırdık. Bu gösterinin amacı, tüm emekçi ve sömürülen kitlelere halkların savaş, açlık ve yıkımdan kurtulmaları için sloganlarımızın gücünü, ağırlığını, önemini ve zorunluluğunu göstermekti.

Gösteri amacına ulaşmıştır. İşçi sınıfının ve ordunun öncüsünün sloganları, heybetli ve layık olduğu bir biçimde ilan edilmiştir. Karşıdevrimcilerin göstericilere bazı yerlerde ateş açmış olmaları, gösterinin genel niteliğine gölge düşürmemiştir.

Yoldaşlar! Mevcut siyasal krizde, amacımıza ulaştık. Bu nedenle gösteriyi sona erdirmeye karar verdik. Hepimiz, her birimiz grev ve gösterileri barışçıl ve örgütlü bir şekilde sona erdirelim.

Krizde yeni gelişmeleri bekleyelim. Güçlerimizi hazırlamaya devam edelim. Hayat bizimle birlikte, olayların gidişi sloganlarımızın doğrululuğunu gösteriyor. [9]

Bolşevik Parti arzulamasa bile asker ve işçi kitlesi bir kez silahlı gösteriye kalkışsaydı, parti bir kenarda kalamazdı. İşçilerin ve askerlerin eylemlerinin sorumluluğunu sırtından atamazdı. Karşıdevrimciler tarafından katledilirken olaylara seyirci kalıp onları lidersiz bırakmaktansa, onlarla birlikte yenilmeyi tercih ederdi. Bolşevik Parti'nin hareketin başında yer alması sayesinde, Temmuz Günleri sırasında ve sonrasında gericiliğin kitlelere vurduğu darbeler ciddi de olsa ölümcül değildi. Kurbanların sayısı binlerle değil onlarla ifade ediliyordu. İşçi sınıfı daha deneyimli, daha olgun, daha ağırbaşlı bir biçimde ortaya çıktı.

Bolşevikler'e karşı genel iftira kampanyasıyla geçen bir ay

4 Temmuz'da Geçici Hükümet, Sovyet İcra Komitesi'nin de onayını alarak General Polovtsev'i Petrograd'ı silahlı çetelerden temizleme, Birinci Makineli Tüfek Alayı'nı silahsızlandırma ve Kşeshinskaya evini işgal etme göreviyle, Petrograd Askeri Bölge

Komutanlığı'na atadı.

5 Temmuz şafağında, bir müfreze asker Pravda matbaasını bastı. Makineleri tahrip edip orada görevli işçileri ve askerleri tutukladılar. Gün boyunca subaylar, askerler ve Kazaklar'dan oluşan devriyeler temizleme operasyonlarına başladılar. Silahlı kamyonlara el koydular ve şüpheli gördükleri işçiler, askerler ve denizcileri silahsızlandırdılar. Neva üzerindeki köprüler ya kaldırılmış ya da yoğun güvenlik önlemleri altında olduğundan bu kişiler, işçi mahallelerindeki barikatların arkasına geçip kurtulamamışlardı.

6 Temmuz gece yarısı bakanların katıldığı kabine toplantısında şu karar alındı:

Savaş zamanında, subayları, askerleri ve diğer askeri personeli ordudaki yeni demokratik sistemde yürürlükte olan yasalara ve askeri otoritelerin bu yasalara uygun emirlerine karşı gelmeye teşvik eden herkes, devlete ihanet suçuyla cezalandırılacaktır. [10]

Bu kararnameyi Lenin, Zinoviev ve Kamenev'in, birkaç gün sonra da Troçki ve Lunaçarski'nin tutuklanması için çıkarılan emirler izledi.

7 Temmuz'da Geçici Hükümet, Temmuz Günleri'ne katılmış olan askeri birliklerin kaldırılıp personellerinin Savaş ve Donanma Bakanı'nın yetkisine verilmesini emretti. Taşrada toprak komitelerine karşı kitlesel tutuklamalar yapıldı. 17 Temmuz'da İçişleri Bakanı Menşevik Tseretelli, "*toprak ilişkileri alanında tüm keyfi eylemlere son verecek hızlı ve enerjik önlemler*" alınması talimatını verdi.

8 Temmuz'da, Güney Batı Cephesi Komutanı General Kornilov, geri çekilen askerlerin üzerine makineli tüfek ve top ateşi açılması emrini verdi. Generaller, orduya çelik disiplinin dayatılmaması halinde her şeyin yitirileceğini kavramışlardı. Katı disiplinin yeniden

sağlanması çağrısı giderek daha yüksek sesle dillendirilir oldu. Bu yüzden 11 Temmuz'da Başkomutan General Brusilov, Savaş Bakanı Kerenski'ye şöyle yazdı:

> *Bekleyecek zaman yok. Tüm unsurlarıyla çelik disiplini ve hainler için idam cezasını derhal yeniden yürürlüğe koymak şarttır. Eğer bunu hemen, hiç vakit geçirmeden yapmazsak, o zaman ordu mahvolacak, Rusya mahvolacaktır.* [11]

Aynı gün hükümet, cephede ölüm cezasını yeniden getirmeye karar verdi. Böylece durum bu cezanın kaldırıldığı 12 Mart öncesine dönüyordu. Ama generalleri bu da tatmin etmedi. 16 Temmuz'da General Denikin, Kerenski'nin de bulunduğu bir toplantıda şöyle dedi: "*Ölüm cezası sadece cephede değil yedeklerin konuşlandığı cephe gerisinde de yeniden* [getirilmeli.]" General Lukomskii, ölüm cezasının "orduda bozgunculuk yapan siviller"e de uygulanması gerektiğini söyledi.[12]

Fabrika yöneticileri, fabrika komitelerini ortadan kaldırıp işçileri lokavtlarla uzaklaştırmak için yoğun bir kampanyaya giriştiler. Eylül sonuna kadar, 165.372 işçinin istihdam ettiği 768 işletme kapatıldı.[13] 3 Ağustos'ta Moskova'da gerçekleştirilen İkinci Tüm Rusya Ticaret ve Sanayi Kongresi'nde, bankacılık ve sanayi kodamanı P.P. Riabushinskii, özellikle iğneleyici bir konuşma yaptı: "*... açlık ve ulusal fakirleşmenin uzun kemikli elinin, onları kendilerine getirmek için halkın sahte dostlarını, çeşitli komitelerin ve sovyetlerin üyelerinin gırtlağına sarılması şart.*"

Bir ay boyunca sürekli Bolşevikler'e karşı Alman ajanlığı iftirası yayıldı. Lenin'in Rusya'ya Almanya üzerinden mühürlü bir trenle gelmiş olması bu kampanyaya bahane oluşturmuştu. Troçki bile Alman ajanlığı suçlamasından kurtulamamıştı. Böylece, Kadetler'in Reç gazetesinde, Troçki'nin New York'tan yola çıkışından önce, Rusya'da

bozguncu ajitasyon yapmak üzere, Alman asıllı Amerikalılar'dan 10 bin dolar aldığı haberleri çıktı. Troçki, Gorky'nin Novaya Jizn gazetesinde yayınlanmak üzere hemen bir açık mektupla cevap vermiş ve Miliukov'un ifşaatlarıyla dalga geçmişti. İronik bir yorumla, anlaşılan Almanlar Rusya'daki rejimin yıkılmasını sadece 10 bin dolarla halledilivecek son derece ucuz bir iş gibi görmüşler diye yazmıştı. Sonra da New York'tan ayrılmadan önce gerçekte ne olup bittiğini anlatmıştı: Amerikalı, Rus, Letonyalı, Yahudi, Litvanyalı ve Finlandiyalı dostları ona ve diğer üç Rus émigrés'ye (mülteci) Rus devrimi için para topladıkları bir veda toplantısı düzenlemişlerdi. Burada toplanan 310 doların 100 dolarını Alman işçiler vermişti. Ertesi gün de Troçki bu 310 doları dört émigrés arasında paylaştırmıştı. Makale esprili bir itirafla sona eriyordu:

> *Gelecekte de böyle suçlamalar getirecek olanları gereken şekilde tekzip edebilmek için, yalancıların, iftiracıların, Kadet muhabirlerin ve genelde kara muhafızların bilmesi için, bütün hayatım boyunca bir seferde hiçbir zaman 10 bin dolarım olmadığını, hatta bunun onda birini bile görmediğimi açıklamalıyı gerekli buluyorum. Korkarım ki, böyle bir itiraf benim Kadet kamuoyu arasındaki itibarımı Mr. Miliukov'un tüm imalarından daha fazla zedeleyebilir. Ama ben uzun süredir liberal burjuvazinin onayı olmadan yaşama düşüncesiyle barışığım.*[14]

Temmuz Günleri'nden başlayarak Bolşevikler'e yönelik açık saldırılarda Troçki'nin adı neredeyse her zaman Lenin'inkinin yanında geçiyordu. Lenin'in Alman ajanlığıyla suçlandığı için gizlendiğini bir zamanda, Troçki kendisinin Lenin ve Bolşevikler'le bir olduğunu ortaya koymak için elinden geleni yapıyordu. İşte 13 Temmuz tarihli Novaya Jizn'de Troçki'nin Geçici Hükümet'e açık mektubunda söyledikleri:

Yurttaş Bakanlar,

3-4 Temmuz olaylarıyla ilgili olarak benim hakkımda değil ama Lenin, Zinoviev ve Kamenev hakkında tutuklama müzekkereleri çıkarıldığını biliyorum. Aşağıdaki olguları dikkatinize sunmanın zorunlu olduğuna inanıyorum:

1) Lenin, Zinoviev ve Kamenev'in ana tezine katılıyorum. Ben bunu Vpered gazetesinde ve halka açık tüm konuşmalarımda savunmaktayım.

2) 3- 4 Temmuz olaylarına yaklaşımım adı geçen yoldaşlarınkiyle aynıdır:..

... Çabalarımıza karşın, gösteri gerçekleştiğinde Bolşevik yoldaşlarımla birlikte ben de Tauride Sarayı önünde yaptığımız sayısız konuşmada, kalabalığın attığı başlıca sloganı savundum: "Tüm İktidar Sovyetler'e!" Aynı zamanda da hem asker hem de sivil göstericilere barışçı ve düzenli bir biçimde evlerine ve kışlalarına geri dönmeleri için çağrı yaptık...

3) Benim Pravda'yla ilişkim olmaması ve Bolşevik Parti üyesi olmamam, siyasal farklılıklardan değil, partimizin tarihinde artık tüm önemini kaybetmiş olan belirli koşullardan kaynaklanıyordu...

5) Beni Lenin, Zinoviev ve Kamenev'in tutuklanmasıyla ilgili kararnamenin etkilerinden muaf tutmanızın hiçbir mantıksal temeli yok. Sorunun siyasal yanını ilgilendirdiği kadarıyla, benim de yukarıda adı geçen yoldaşlar gibi Geçici Hükümet'in genel politikasının uzlaşmaz bir muhalifi olduğuma kuşku duyamazsınız. Benim muaf tutulmam, sadece onlara karşı yaptığınız işlemin karşıdevrimci ve keyfi niteliğini daha canlı bir biçimde vurguluyor. [15]

2 Ağustos'ta Troçki, Adalet Bakanı A. S. Zarudni'ye açık mektubunda, Bolşevik liderlere komplo olduğunu söylediği olayı protesto ederek, "*Dreyfus davası ve Beilis davasının bu kasten ahlaki cinayet girişimiyle karşılaştırıldığında hiçbir şey sayılmayacakları*"nı

yazdı.[16] 17 Temmuz'da Sovyet'in iki yürütme komitesinin ortak oturumunda Troçki'nin söyledikleri:

İçinde bizim gibi sizin de boğulduğunuz hoşgörüsüz bir atmosfer yaratılmıştır. Lenin ve Zinoviev'e pis suçlamalar yöneltiyorlar. (Bir delege laf atar: "Doğru." Salonda gürültüler. Troçki devam eder:) Anlaşılan, bu salonda bu suçlamalara sıcak bakanlar var.

Burada sadece devrime sızmış kişiler var. (Gürültüler. Başkan uzun süre zil çalarak düzeni yeniden kurmaya çalışır:)

... Lenin, devrim için otuz yıl savaştı. Ben halkın ezilmesine karşı yirmi yıl savaştım. Biz Alman militarizminden ancak nefret edebiliriz... Sadece devrimcileri tanımayan biri bunun aksini iddia edebilir.

Bu salonda hiç kimse bizim Almanya'nın adamları olduğumuzu söylemesin. Çünkü bu inanmış devrimcilerin değil, hainlerin söylemidir. [17]

23 Temmuz'da Troçki tutuklanıp Kresti cezaevine kapatıldı. Cezaevinde onunla birlikte yatanlar arasında Kamenev, Lunaçarski, Antonov-Ovseenko, Krilenko ve Kronstadt'ın liderleri olan Raskolnikov ve Dybenko da vardı. Ekim ayaklanmasının baş aktörlerinin çoğunluğu ve neredeyse ilk Bolşevik savaş komiserliğinin tamamı buraya kapatılmıştı.

Volta atmadığı zamanlar, Troçki günün her dakikasını birçok siyasal broşür ve Bolşevik basına yazılar yazmak için harcamıştı. Bolşevizm'e karşı iftiralar ne kadar güçlü olursa olsun, Geçici Hükümet'in ve destekçileri Menşevikler ile Sosyalist Devrimcilerin vurduğu darbeler ne olursa olsun, Troçki'nin iyimserliği azalmamıştı. Bakın 18 Ağustos'ta ne yazmış:

Ceza geçmek bilmiyor. Takip edilen, baskı altına alınan, iftiralara uğrayan partimiz, hiçbir zaman son günlerdeki kadar hızlı büyümemişti. Bu süreç başkentten taşraya, şehirlerden kıra ve orduya yayılacaktır:.. Bir an bile proletaryanın sınıf örgütü olmaktan çıkmayacak olan... partimiz, zulmün ateşi içinde, tüm ezilen, baskıya uğrayan, kandırılan ve zulüm gören kitlelerin gerçek lideri olacaktır. [18]

Kerenski'nin Bonapartizm'i

Devrimin geri çekilmesi ve Temmuz Günleri'nden sonra sınıf kuvvetlerinin dengesinde radikal değişiklik, Lenin ve Troçki'nin durumu yeniden değerlendirmesini zorunlu kıldı. İkisi de rejimi Bonapartist olarak tanımladı.

29 Temmuz tarihli **Rabochii i soldat**'ta yayınlanan "*Bonapartizm'in Başlangıcı*" adlı makalede Lenin şunları yazmıştı:

Hiç kuşku yok ki Kerenski'nin kabinesi Bonapartizm'e ilk adımlarını atan bir kabinedir.
Bonapartizm'in başlıca tarihsel semptomlarını görüyoruz: Birbirini az çok dengeleyen iki düşman sınıf ve kuvvet arasında, devlet iktidarının destek için askeri kliğe (ordunun en kötü unsurlarına) yaslanmak için manevra yapması.[19]

Troçki, temmuz ortasında Petrograd Sovyeti'nin bir oturumunda, Kerenski'yi "*Rus Bonapartizmi'nin kesin merkezi*" olarak tanımladı:

... kendi gölgelerinden korkan siyasetçilerin yönetimindeki Sovyet, iktidarı almaya cüret edemedi. Tüm mülk sahiplerinin çıkarlarını temsil eden Kadet Partisi, henüz iktidarı ele

geçiremezdi. Bu [durum], *büyük bir uzlaşmacı, arabulucu ve hakem aramaya götürdü.*[20]

Bonapartizm'in özü, rakip sınıflar arasında denge kuran bir hakem gibi bunların üzerinde yükselen bir devlet iktidarıdır. Troçki, devamla Kerenski'nin Bonapartizmi'ni Napolyon Bonaparte'ın kendisininkiyle karşılaştırır. Kerenski'de tüm kusurlarına sahip olduğu Fransız Bonapartizmi'nin gücünden eser yoktur: O güçsüzdür.

... proletarya ve burjuvazi arasında mücadeleden doğmuş olan Fransız Bonapartizmi, köylülüğün pasif istikrarından destek alır. Bonapartizm'in başlıca aracı disiplinli bir ordudur. Ne var ki bizde bu koşullardan bir teki bile karşılanmamıştır. Toplumun bütünü en sert, çıplak karşıtlıkların pençesindedir. İşçiler ve kapitalistler, köylüler ve toprak sahipleri, askerler ve generaller, ezilen milliyetler ve merkezi iktidar arasındaki mücadele, köylülüğe herhangi bir istikrar temeli sunmaz... tam bir tarım devrimi dışında, bu "sınıflar-üstü" diktatörlüğün tüm girişimleri kaçınılmaz olarak kısa ömürlü olarak kalacaktır.
Kerenski, demokrasiyi karşıdevrimle ve karşıdevrimi demokrasiyle korkutarak, böylece kitlelerin koşullarını iyileştirmeyecek kalıcı bir diktatörlüğe zemin hazırlamak istiyor. Ama tüm bunlar dereyi görmeden paçayı sıvamaktır. Devrimci kitleler henüz son sözlerini söylememiştir. [21]

Sürekli devrim mi, sürekli savaş mı?

Troçki için Kerenski'nin Bonapartist rejiminin cevabı sürekli devrimin açımlanmasıydı. Böylece Bolşevik Priboi yayınevinin yayınladığı **Ya Sonra?** broşüründe, Troçki sürekli devrim kavramını acil duruma uygulanacağı biçimde açar:

Kapitalist iktidarın zincirlerini çıkarıp attıktan sonra devrim sürekli, yani kesintisiz olacaktır: Devlet iktidarını kapitalist sömürü rejimini güçlendirmek için değil, tersine aşmak için ele geçirecektir. Bu yöndeki nihai başarısı, Avrupa'daki proleter devrimin başarısına bağlı olacaktır. Diğer yandan Rus devrimi, kendi burjuvazisinin muhalefetini ne kadar kesin ve cesurca aşarsa, batıdaki devrimci harekete kattığı ivme de o kadar güçlü olacaktır. Bu, devrimin sonraki gelişmesinin tek pratik perspektifiydi ve hâlâ öyledir. [22]

Rusya ve insanlığın karşı karşıya olduğu alternatiflerin sosyalizm ya da barbarlık olduğunu söylemişti:

Günümüz dünyasındaki katliam, Avrupa'nın kapitalist açgözlülüğün limitlerine ulaşmış olduğunu; üretim araçlarının özel mülkiyeti temelinde artık yaşayıp gelişemeyeceğini gösteriyor. Bu kan ve yıkım kaosu, kör ve karanlık üretim güçlerinin vahşi başkaldırısı; demir ve çeliğin kârın egemenliğine karşı, ücret köleliğine karşı, insan ilişkilerinde gördüğümüz apaçık aptallığa karşı isyanıdır. Kendi sebep olduğu savaşın alevlerinin ortasından kapitalizm, toplarının namlularından insanlığa haykırıyor: "Ya sen benimle baş et ya da ben seni yıkıntılarımın altına gömeyim!"

İnsan tarihinin tüm geçmiş gelişmesi, binlerce yılı, sınıf mücadelesi ve kültür mirası şimdi bir tek soruna dönüşmüş durumda. Bu da proleter devrim sorunudur. Başka bir çözüm ya da farklı bir çıkış yolu yoktur. Rus Devrimi'nin devasa gücünün yattığı yer burasıdır. Bu bir "ulusal" devrim, bir burjuva devrimi değildir. Onu bu şekilde değerlendirenler, 18. ve 19. yüzyılların dünyasında, hayaletler dünyasında yaşıyorlar. Ama 20. yüzyıl bizim "zamandaki ana vatanımızdır". Rus Devrimi'nin kesin kaderi, savaşın gidişatına ve sonucuna,

yani bu emperyalist savaşın bir felakete dönüştürmekte olduğu Avrupa'daki sınıfsal çatışmaların gelişmesine doğrudan bağımlıdır:
... Bu arada devrim daha ilk sözünü söylemiştir. Batı Avrupa'da hâlâ büyük rezervlere sahiptir. [23]

Rusya'daki proleter rejimin kaderi;

... Avrupa'daki – en başta da Almanya'daki – devrimci hareketin gelişmesine doğrudan ve derhal bağımlı olacaktır:

Bize için enternasyonalizm, (Tseretelli ya da Çernov için olduğu gibi) her fırsatta ihanet edilecek soyut bir fikir değil, gerçek bir kılavuz ve tamamen pratik bir ilkedir. Bize göre kalıcı ve kesin başarı Avrupa'da devrim olmadan düşünülemez.[24]
Bize göre iktidar mücadelesi, bir ulusal-demokratik devrimin sırf sonraki aşaması değildir. Hayır; bu bizim enternasyonal ödevimizin yerine getirilmesidir. Biz bunda dünya emperyalizmiyle mücadelenin ortak cephesinde en önemli pozisyonlardan birini işgal ediyoruz. Bu bakış açısı, temelde bizim ulusal savunma denilen şeye karşı tutumumuzu tanımlar. Cephede ağırlığın olaylara göre kâh bir tarafa, kâh diğer tarafa kayması, halkların karşılıklı emperyalist yıkımına dayanan kapitalizmin tüm temellerini hedefleyen mücadelemizi ne durdurabilir ne de yolundan saptırabilir.
Sürekli katliam karşısında sürekli devrim: İnsanlığın kaderini çizen mücadele işte budur. [25]

Troçki en zorlu koşullarda – hatta Riga, Almanlar'ın eline geçtiğinde ve Petrograd tehdit altına girdiğinde bile - hâlâ enternasyonalizme sarılmıştı. **Bu Lanet Katliam Ne Zaman Son Bulacak?** adlı broşürde, Troçki şöyle yazar:

Riga'nin düşüşü zalimce bir darbeydi. Petersburg'un düşüşü talihsizlik olur. Ama Rus proletaryasının enternasyonalist politikasının düşüşü bir felaket olur.

... Petersburg Şehir Duması seçimlerinde partimize oy veren 183 bin kadın-erkek işçi ve asker, Enternasyonal için sağlam bir sur oluşturur. "Devlet Konferansı" sırasında protesto amacıyla greve giden Moskovalı işçiler de şanlı bir kaledir. Bu kaleler var oldukça, yayılıp güçlendikçe devrim yenilmez. Bizim için gereken tek şey bundan böyle yeni, Üçüncü Enternasyonal sancağı altında mevzilerimizde sımsıkı tutunmaktır.

... Halk, iktidarı kendi eline almalı. Halktan kastım, işçi sınıfı, devrimci ordu, kır yoksullarıdır. Sadece bir işçi hükümeti savaşı sona erdirip ülkeyi yıkımdan kurtarabilir.

İleri! Savaşa! Kızıl sancağı çekelim yükseğe!

Sadece savaşın değil, ona yol açan kapitalist sistemin de tüm ülkelerin işçilerinin kardeşçe kucaklamasıyla zapt edileceği gün yakındır. [26]

Bolşevik Parti'nin Altıncı Kongresi

2 Temmuz'da Mezrayonka bir konferans düzenledi. Gündemin ana maddesi Bolşevik Parti'ye katılma sorunuydu. Konferansı balkonda seyirci sıralarından izleyen Suhanov şöyle yazar:

... çoğunluk, tanımadığım işçiler ve askerlerdi. Konferansın minyatürlüğüne karşın burada asıl işçi-asker kitlelerin temsil edildiği kuşkusuzdu.

Biz "tabanın raporları" sırasında geldik. İlgiyle dinlenen bu raporlar gerçekten de ilginçti. Parti çalışması coşkuyla gerçekleştirilmişti ve başarısını herkes kavrayabilecek durumdaydı. Tek bir engel vardı: "Sizi Bolşevikler'den ayıran ne?

Neden onlarla birlikte değilsiniz?" Tüm konuşmacılar bunu tekrarladılar...[27]

Tek tek bazı Mezrayonka liderlerinin ertelemeye çalıştıkları Mezrayonka'nın Bolşevikler'le birleşmesini hızlandırmak için Troçki, Pravda'da aşağıdaki açıklamayı yayınladı:

Şimdi Mezrayonka ve Bolşevikler arasında ne ilkesel ne de taktik hiçbir farklılık olmadığı kanısındayım. Bu yüzdendir ki onların ayrı var olmalarını haklı gösterecek hiçbir gerekçe yoktur.[28]

Ama Troçki, direnişle karşılaştı. Zaten mayıstan beri Bolşevikler'e katılmaktan yanaydı. Ama Mezrayonka çoğunluğu ayak diriyor ve onların adına Iurenev hâlâ Bolşevikler'in "kötü sekter örgütsel yöntemleri"ne karşı uyarıda bulunuyordu. Troçki hızlı birleşmeden yana olan azınlığın başını çekiyordu. Gizlilikten çıkıp geniş halk hareketi içinde çalışınca Bolşevikler'in kendilerini sekter özelliklerinden büyük ölçüde kurtardığını ileri sürüyordu. Lunaçarski'nin yardımıyla Troçki, çoğunluğu bu görüşe ikna etmiş[29] ve 4 bin Mezrayonka üyesi Bolşevik Parti'ye katılmıştı.[30] Önceden belirttiğimiz gibi Sverdlov, Bolşevik Parti'nin o zaman yaklaşık 200 bin üyesi olduğunu bildirmişti.[31]

26 Temmuz'da açılan ortak kongre – özünde Bolşevik Parti'nin Altıncı Kongresi – iki farklı işçi mahallesinde gizlenerek toplantılarını yarı-legal yürütmüştü.

Kongre, Lenin, Troçki, Kamenev, Kollontay ve Lunaçarski'nin kongreye onursal eşbaşkanlar olarak seçilmesiyle başladı. Lenin gizlendiği için Troçki ana konuşmayı yaparak "mevcut siyasal durum"la ilgili karar taslağını sunması için aday gösterilmişti.[32] Troçki, kongrenin başlamasından üç gün önce tutuklandığından ve diğer onursal eşbaşkanlar da cezaevinde olduğundan, Buharin bu

görevi yerine getirmek için alelacele çağrılmıştı.

Kongre'nin asıl örgütleyicisi Sverdlov demişti ki: "*Troçki, kongreden önce zaten gazetemizin yayın kuruluna alınmıştı. Ama cezaevinde oluşu fiili katılımını önlüyordu.*"[33]

Kongre Raporu'nda Merkez Komitesi seçimleri konusunda şu yazılıydı:

En fazla oy alan dört Merkez Komite üyesinin adı salonda okundu: Lenin, 134 delegeden 133'ünün oyu. Zinoviev 132, Kamenev 131 ve Troçki 131. (Şiddetli alkışlar) [34]

14

Kornilov Darbesi

21 Ağustos'ta Riga'nın Almanlar'ın eline geçmesi, burjuva basınında "savaşmayan askerlere" ve "çalışmayan işçilere" karşı genel bir saldırının işareti oldu. Duma'nın eski başkanı Rodzianko, Utro Rossii'de Petrograd'ın Almanlar tarafından zapt edilmesinin hayırlı olacağını, çünkü bunun Sovyetler'i ortadan kaldırıp devrimci Baltık filosundan kurtaracağını ilan etti.

Başbakan Kerenski kısmen kendi hükümetinin, kendisine iktidarı teslim etmiş olan Sovyetler'in ve bağlı olduğu Sosyal Devrimci Parti'nin arkasından, rejimde radikal bir değişikliğe gitmek için ordudaki en üst düzey generallerle birlikte dolap çeviriyordu.

24 Ağustos'ta Başkomutan General Kornilov, Baltık Filosu, Kronstadt ve Finlandiya'daki 42. Kolordu'yu da görev sahasına dâhil ederek, Petrograd Bölgesi komutanlığına General Krimov'u atadı. Krimov'a verilen emir, başkenti işgal edip silahsızlandırmak ve Petrograd Sovyeti'ni dağıtmaktı.

Kornilov 27 Ağustos'ta kuvvetlerini harekete geçirmeye başladı.

Ama askeri diktatörlüğün kendisini generallerin eline teslim edeceğini düşünen Kerenski'nin son anda etekleri tutuştu. Suhanov şöyle yazar:

Kerenski tıpkı Kornilov gibi burjuva diktatörlüğü getirme hedefini önüne koymuştu (gerçi gene Kornilov gibi bunu anlamamıştı).

Bu ikisi... bu diktatörlüğün taşıyıcısının hangisi olacağı sorununda çuvallamıştı. Biri borsayı, sermayeyi ve rentiers'yi (rantiye); diğeri bunların aynısının yanında büyük ölçüde küçük burjuva demokrat zanaatçı grupları, entelijensiyayı, üçüncü zümreyi ve ülke sanayi ve ticaretinin maaşlı yöneticilerini temsil ediyordu.

Ama Kornilov ve Kerenski'nin birbirine ihtiyacı vardı... Her biri diğerini kendi amaçları için kullanmaya çalışıyordu. Kornilov, finans, sermaye ve rentiers'nin saf diktatörlüğünü kurmak için çabalamakla birlikte, Kerenski'yi demokrasinin rehinesi olarak kabul etmek zorundaydı. Kerenski, büyük ve küçük burjuvazinin bir bloğunun diktatörlüğünü hedeflemekle birlikte, gerçek iktidarı elinde tutan kişi olarak müttefikine ağır bir haraç ödemek zorundaydı. Ayrıca her biri varış çizgisinde ipi göğüsleyip durumun fiili ve resmi hâkimi olmayı sağlama almaya çalışıyordu.[1]

Kerenski, Kornilov ayaklanmasına kendisinin önderlik etmesi koşuluyla "*bir Kornilovcu'ydu.*" [2]

Entrika açısından talihsizlik 27 Ağustos'ta Kornilov'un askerleri Petrograd'a ilerleme emrini almadan önce, son anda generalle yollarını ayıran Kerenski'nin ondan yüz çevirmesiydi.

General Kornilov'un yanıtı, çabalarının Rusya'yı sadece Bolşevizm'den değil Sovyetler'den de kurtarmaya dönük olduğunu ortaya koymuştu.

Yarı-legalite durumunda, Kerenski hükümetince ezilip baskı gören ve liderlerine aynı organ tarafından Alman ajanlığı gibi iğrenç iftiralar atılan Bolşevik Parti, Kornilov'la savaşmak için gardiyan ve

iftiracıları – Kerenski, Tseretelli ve beraberindekiler – ile pratik bir ittifak oluşturacak adımlar atmakta bir an bile duraksamadı. Merkez Komitesi'ne 30 Ağustos tarihli mektubunda* Lenin şöyle yazmıştı:

Kornilov ayaklanması, olayların hiç beklenmedik (böyle bir anda ve böyle bir biçimde beklenmedik) ve büsbütün inanılmaz keskin bir dönemecidir. Her keskin dönemeç gibi bu da taktiklerin gözden geçirilip değiştirilmesini gerektirir. [3]

Ne var ki radikal bir taktik değişiklik ihtiyacı doğduğunda, Lenin "*ilkesizleşmemek için aşırı tedbirli olunması gerektiği*"ni söyleyerek uyarmıştı. İlkesel anlaşmazlıklar gizlenmemeli; geçici müttefikin pozisyonunun eleştirisi tavsamamalı, farklılıkların üstü örtülmemeliydi:

Şimdi bile Kerenski hükümetini desteklememeliyiz. Bu ilkesizlik olur. Bize şöyle sorulabilir: Kornilov'a karşı savaşmayacak mıyız? Tabii ki savaşmalıyız! Ama bu aynı şey değil ... Aynı Kerenski'nin askerleri gibi biz, Kornilov'a karşı savaşacağız, savaşıyoruz ama Kerenski'yi desteklemiyoruz. Tersine onun zayıflığını ortaya seriyoruz. Fark burada işte... Şimdi eylem zamanı; Kornilov'a karşı savaş devrimci yoldan, kitleleri katarak, onları uyandırarak, onları heyecanlandırarak yürütülmeli. (Kerenski kitlelerden korkuyor; halktan korkuyor.) [4]

Kresti cezaevindeki Troçki, aynı çizgiye bağımsız olarak gelmişti: Kerenski'yle birlikte, ama bu güvenilmez müttefikle siyasal farklılıkları geçiştirmeden, Kornilov'a karşı! Böylece Troçki, *Aurora* kruvazörü Neva Nehri'ne girdiğinde, nasıl denizcilerin Troçki'yi

* Bu mektup, Kornilov'un darbesinin engellenmesinden epey sonra, eylül başına kadar başkente ulaşmamıştı.

Kresti'de ziyaret edip tavsiye almak için bir heyet gönderdiğini anlatır:

... Kışlık Sarayı savunmalı mı yoksa hücum ederek ele geçirmeli mi? Onlara Kornilov'un işini bitirinceye kadar Kerenski'yle kozlarını paylaşmayı ertelemelerini tavsiye ettim. "Bizim olan kaçıp gitmez."
"Kaçmaz mı?"
"Kaçmaz." [5]

Troçki bir an bile Kerenski'ye güven duyulmaması gerektiğini açıkça söyledi. Kerenski'yi siyasal olarak desteklemeden, Kornilov'a karşı fiziksel savaşında desteklemeli. Bu, hükümeti savunma değil, ama devrimi savunma sorunuydu.

27 Ağustos'ta, Sovyet İcra Komitesi'ndeki Bolşevik grup, koalisyon hükümeti ve Kornilov'un generalleri arasındaki mücadelenin, devrimci kazanımları tasfiye etmenin iki yöntemi arasındaki bir mücadele olduğunu duyurdu. Duyuruda bir dizi talep sıralanmıştı: Tüm karşıdevrimci generallerin görevden alınıp yerlerine devrimci askerlerin düzenleyeceği seçimlerle görevlendirme yapılması, tüm toprak sahiplerinin topraklarının derhal köylü komitelerine devredilmesi, sekiz saatlik işgününün yasalaşması ve fabrikalar, bürolar ve bankalarda demokratik kontrolün örgütlenmesi, tüm gizli antlaşmaların derhal feshedilmesi ve genel demokratik bir barış için koşulların önerilmesi, en az diğerleri kadar önemli bir son madde olarak tüm iktidarın devrimci işçilere, köylülere ve askerlere devredilmesi.[6]

Bolşevikler'in tutumu kesindi:

[Petrograd Sovyeti'ne bağlı] Askeri Devrimci Komite, savunmayı örgütlerken işçi ve asker kitlelerini harekete geçir-

mek zorunda kalmıştır. Örgütlü olan bu kitleler, Bolşevikler tarafından örgütlenmiş ve Bolşevikler'i izlemişlerdir. Şu anda onlarınki geniş, temel disiplinle kaynaşmış ve başkentin demokratik tabanıyla birleşmiş tek örgütlenmeydi. Onlarsız Askeri Devrimci Komite güçsüzdür. Bolşevikler'le birlikte... Askeri Devrimci Komite kendi emrinde ne tür olursa olsun tüm örgütlü işçi-asker gücüne sahiptir. [7]

Askeri Devrimci Komite'nin aldığı en etkili önlem işçileri silahlandırmaktır. Böylece Petrograd'un Vyborg semtinde, Kızıl Muhafızlar'a Kornilov darbesi öncesindeki 270 tüfeğe takviye olarak 940 tüfek daha verilmişti.[8]

Sadece bunun Bolşevikler'in inisiyatifi olduğunu değil, ama konuyla ilgili bir ültimatom da yayınladıklarını söylemeden geçemeyeceğiz. Bildiğim kadarıyla bu onların Askeri Devrimci Komite'ye katılma koşuluydu. Komitenin çoğunluğunun bu koşulu kabul etmeye eli mahkûmdu... Varoşlardaki demokratik, askeri ve sendikal örgütlenmeler Askeri Devrimci Komite'ye telgrafla komitenin tam emir komutası altına girmeye hazır olduklarını bildirdiler. Hiçbir laf kalabalığına gerek duymayan Kronstadt Sovyeti, Temmuz sonrasındaki görevlileri tasfiye ederek kaleye kendi komutanını atadı. Donanma Filosu Merkez Komitesi de devrimci mevzilenmeye geçerek, [Sovyet] Merkezi İcra Komitesi'nin ilk talebiyle – denizde ya da karada – muharebe hazırlığını tamamladı. Aynı gece [28 Ağustos] ve sabahın erken saatlerinde Bolşevikler, işçi mahallelerinde hummalı bir faaliyete giriştiler. Askeri aygıtlar tüm kışlalarda kitlesel toplantılar düzenlediler. Her yerde silahlı bir vaziyette ilerlemeye hazır olun talimatları verildi ve bu talimatlara uyuldu. Genelde Smolni [Bolşevikler'in karargâhı] *tüm ışıkları açık bir halde Kornilov'u karşılıyordu.*[9]

Petrograd'ın her tarafındaki fabrika komiteleri, büyük ölçüde Bolşevikler'den oluşan ve yaklaşık 40 bin işçinin görev aldığı Kızıl Muhafız müfrezelerini hızla örgütledi. Bolşevikler'in etkisi muazzam arttı. Suhanov'un yazdığı gibi:

Bolşevikler inatla ve hiç gevşemeden çalışıyorlardı. Her gün hiç ara vermeden kitleler arasında, fabrika tezgâhlarındaydılar. Her Allah'ın günü, onlarca ajitatör fabrikalar ve kışlalarda konuşma yapıyordu. Kitleler için onlar da kendilerinden biri haline gelmişlerdi. Çünkü fabrika ya da kışlaların en önemli işleri kadar basit ayrıntılarda da başı çeken bu kişiler her zaman yanı başlarındaydılar... Kitle Bolşevikler'le birlikte yaşıyor, soluk alıp veriyordu. O Lenin ve Troçki'nin partisinin elindeydi.[10]

Darbe dört gün sonra çöktü: Kornilov'un askerleri tek mermi atmadan dağıldılar. Bolşevik ajitatörler işlerini iyi yapmışlardı.

Darbeden sonra

Kornilov darbesi, işçileri ve askerleri gelecek ayaklanmaya hazırladı. Sosyal Devrimcilere ve Menşevikler'e güvenini yitiren kitleler, karşıdevrim tehlikesini kendi gözleriyle gördüler. Siyasal krizin üstesinden gelmenin Bolşevikler'den beklenebileceği sonucuna vardılar.

4 Eylül'de Troçki cezaevinden tahliye edildi. 28 Ağustos'ta Sovyet'in Kornilov'la savaşmak için kurduğu Karşıdevrimle Mücadele Komitesi'nin oturumuna katılmak üzere doğru Smolni'de soluğu aldı. Bu organ, Ekim ayaklanmasını yöneten Askeri Devrimci Komite'nin prototipiydi.

Eğer Temmuz Günleri, siyasal sarkacı ağırlıklı olarak karşıdev-

rim yönüne ittiyse, Kornilov darbesinin yenilgisi bunu ağırlıklı olarak devrim yönüne itmişti. Sovyet'te, Troçki ve Kamenev Sovyet Merkezi İcra Komitesi Bürosu'ndan Kornilov darbesine götüren olayları ve Kerenski'nin entrikadaki rolünü soruşturmasını istediler.[11] Menşevikler'in ve Sosyal Devrimciler'in, birçoğu Kornilov'u desteklemiş olan Kadetler'le birlikte hareket etmiş olmaları gerektiğini ısrarla öne sürmüşlerdi.

9 Eylül'de Troçki, kendisinin ve diğer Bolşevik liderlerin açıkça itibarlarının iade edilmesini istedi. Hükümetin temmuz olaylarıyla ilgili çok gecikmiş raporunun akıbetini sorarak, Sovyet'in Menşevik Başkanı için güvensizlik oyu talebiyle bir tasarı sundu. Tasarı kabul edildi. Bolşevikler, Sovyet liderliğini devraldılar.

15

Ayaklanmaya Doğru

Bu bölüm, Bolşevik Parti'sinin silahlı ayaklanma dönemecini ele alacaktır. Burada Troçki'nin rolü Lenin'e kıyasla çok daha önemsizdir: Bir kere Troçki, partiye yeni katılmış olduğundan parti liderliği üzerinde çok büyük bir etkisi olamazdı. Lenin'in rolü hayatiydi. O halde bu Troçki'ninkinden çok, Lenin'in siyasal biyografisinden bir bölümdür.

Lenin ayaklanma çağrısı yapıyor

Bolşevikler, Petrograd ve Moskova Sovyetleri'nin kontrolünü ele geçirir geçirmez, Lenin "Saat bu saat" dedi. 12 ve 14 Eylül arasında kalan bir zamanda Lenin, *Bolşevikler İktidarı Üstlenmeli* başlıklı bir mektup kaleme aldı. Mektup hem partinin Merkez Komitesi'ne, hem de Petrograd ve Moskova komitelerine hitaben yazılmıştı. Lenin, Bolşevikler'in iktidarı ele geçirebileceğini öne sürüyordu:

> *... çünkü iki büyük şehirdeki devrimci unsurların aktif çoğunluğu, halkı kazanacak, muhalefetin direnişini kıracak, onu ezecek, iktidarı kazanıp koruyacak kadar geniştir. Gerçek şu ki Bolşevikler, acilen demokratik bir barış önererek,*

Kerenski'nin ezip dağıttığı demokratik kurumları ve özgürlükleri yerleştirerek, hiç kimsenin yıkamayacağı bir yönetim kuracaktır. [1]

Bir iki gün sonra Lenin'in, Merkez Komitesi'ne yazdığı bir başka mektup "Marksizm ve Ayaklanma"yla ilgiliydi. Bu mektupta, Eylül ortasında hüküm süren durumu Temmuz Günleri sırasında yaşananla karşılaştırdı. Amacı, Temmuz'da çubuğu tek yöne büktükten sonra şimdi yön değiştiremeyecek kadar çok muhafazakârlaşıp ürkekleşmiş olan Bolşevik liderliğin eylemsizliğinin üstesinden gelmekti. Lenin, Bolşevikler'in temmuzda iktidarı almamakta haklı olduğunu ama şimdi farklı bir durumun yaşandığını öne sürdü.

Konunun, iktidarın ele geçirilmesi yönünde derhal adım atılması ihtiyacının acilliği, o kadar yakıcıydı ki Lenin Merkez Komitesi'ni ikna etme ve gerekirse devre dışı bırakma çabalarında yaş tahtaya basmak istemiyordu. Parti formalitelerinin önemi böylesi ciddi koşullarda azalıyordu. Bu, onun Finlandiya Kara Kuvvetleri, Donanma ve İşçiler Bölge Komitesi'nin genç başkanı I. T. Smilga'ya 27 Eylül tarihli mektubunun üslubuna açıklama getiriyor. Henüz 25'inde olan Smilga kıdemli bir Bolşevik'ti – beş yılını idari sürgünde geçirdiği on yıldır parti üyesiydi. Bolşevik Parti'nin Altıncı Kongresi'nde (Temmuz 1917) Merkez Komitesi'ne seçilmişti. Lenin, Smilga'yı harekete geçmeye, Finlandiya ve Baltık filosunun askerleri üzerindeki denetimini bir ayaklanma örgütleyip iktidarı ele geçirmek için kullanmaya çağırdı.[2]

29 Eylül'de Lenin – ayaklanma konusunda ayak sürüyen – Merkez Komitesi'ne savaş ilanı niteliğindeki *Kriz Olgunlaşmıştır* başlıklı belgeyi yazdı. İktidarı ele geçirmeyi hedefleyen askeri harekâtın planını ortaya koydu.

Bolşevikler şimdi ayaklanmanın başarısını garanti ediyor (Sovyet Kongresi'ni "beklemeyeceksek") üç noktadan –

Petrograd'dan, Moskova'dan ve Baltık filosundan – sürpriz bir saldırı başlatabiliriz... biz teknik açıdan (düşmanı hazırlıksız yakalamak için harekâtı bile başlatabileceğimiz) Moskova'da iktidarı alacak pozisyondayız.[3]

Lenin yapmakta olduğu baskıyı artırmak için parti liderlerini eleştirmenin de ötesine geçti. Protesto ifadesi olarak Merkez Komitesi'nden istifa etti:

Parti tabanında ve parti kongresinde kampanya yapma özgürlüğümü saklı tutarak, Merkez Komitesi'ne istifamı sunmaya mecburum.[4]

Kayıtlar bundan sonra ne olduğunu göstermiyor. Ne olursa olsun Lenin, Merkez Komitesi'nden ayrılmadı.

Birkaç gün sonra, 1 Ekim'de Lenin, Merkez Komitesi'ne Moskova ve Petrograd komiteleri ile Petrograd ve Moskova Sovyetleri'nin Bolşevik üyelerine bir başka mektup daha yazdı. Moskova Sovyeti iktidarı eline almalıydı: "*Moskova'da zafer garantidir; savaşmaya da gerek yoktur: Petrograd bekleyebilir: Hükümet kendisini kurtarmak için hiçbir şey yapamaz; teslim olacaktır.*" [5]

2 Ekim'de Petrograd şehir konferansına yazan Lenin üs olarak Moskova'dan başlayacak silahlı ayaklanma planını tekrarladı:

Moskovalı yoldaşlara başvurarak onları, Moskova'da iktidarı ele geçirmeye; Kerenski hükümetinin azledildiğini ve derhal barış önerisi getirip Rusya'yı komplodan kurtarmak için Moskova'da İşçi Vekilleri Sovyeti'ni Rusya'nın Geçici Hükümeti olarak ilan etmeye ikna etmeliyiz. Moskovalı yoldaşlar, Moskova'da ayaklanma sorununu acilen görüşsünler. [6]

8 Ekim'de yazılan "Bir Seyircinin Tavsiyesi" başlıklı yazıda Lenin, Kuzey Sovyetler Kongresi'nde toplanan yoldaşlara seslendi ve Marx'ın "ayaklanma bir sanattır" fikrini geliştirdi. İktidarın ele geçirilmesine yönelik bir askeri planın ana hatlarını belirledi. Lenin'e göre:

> *... gereken şey... Petrograd'a tereddütsüz içeriden ve dışarıdan, işçi sınıfı mahallerinden ve Finlandiya'dan, Reval'dan ve Kronstadt'dan ani ve mümkün olduğunca hızlı bir hücum, bütün filonun eşzamanlı hücumuydu...*[7]

10 Ekim'de gerçekleştirilen ünlü Merkez Komitesi toplantısında Lenin, silahlı ayaklanma sorununu çok net bir şekilde ortaya koyup kazandı. Toplantıya Merkez Komitesi'nin 21 üyesinden on biri (artı bir aday üye) katılmıştı. Lenin'in önerisi on oyla (dokuz asil, bir aday üyenin oyuyla) kabul edilmiş, iki kişi (Zinoviev ve Kamenev) karşı oy kullanmıştı.

Toplantıdan hemen sonra Zinoviev ve Kamenev, Merkez Komitesi kararına karşı yayınladıkları açıklamayı Petrograd Komitesi, Moskova Komitesi, Moskova Bölge Komitesi ve Bölgesel Finlandiya Komitesi üyelerine dağıtmışlardı.

Merkez Komitesi'nin Lenin'in çağrısına direnmesi

16 Ekim'de, ayaklanmadan dokuz gün önce, Merkez Komitesi hâlâ gerginlik, duraksama ve sallantı işaretleri gösteriyordu. Merkez Komitesi'nin (Petersburg Komitesi İcra Komisyonu üyeleri, Askeri Örgütlenme, Petrograd Sovyeti, sendikalar ve fabrika komitelerindeki, Petrograd Bölge Komitesi ve demiryolcular arasındaki Bolşevik liderlerin katıldığı) genişletilmiş toplantısının tutanakları gerçekten de şaşırtıcı. Devrimin böyle bir liderlikle muzaffer olduğuna inanmak zor.

18 Ekim'de dananın kuyruğu koptu. Kamenev ve Zinoviev partiye ait olmayan Gorki'nin Novaya Jizn gazetesinde ayaklanma fikrine saldıran bir makale yayınladılar. Çılgına dönen Lenin aynı gün Merkez Komitesi'ne yazdığı mektupta iki grev kırıcının ihraç edilmesini istedi.

Lenin, Merkez Komitesi üyelerini ayaklanmanın gerekli olduğuna ikna etmenin ne kadar zor olduğunu gördü. Sanki Kamenev, Stalin ve diğerlerinin Geçici Hükümet ve savaşı desteklediği günlere –12 Mart ile 5 Nisan arası – geri dönülmüştü. Komite yeniden Menşevik ve Sosyal Devrimci liderlere tutumunda gereğinden fazla pasif, gereğinden fazla uzlaşmacı, Geçici Hükümet'e karşı gereğinden çok uyumlu gibi görünüyordu. Muhakkak ki bir yandan Lenin'in eleştirileri, diğer yandan tabandaki işçilerden ve diğerlerinden gelen baskı, Merkez Komitesi'ni Nisan'da radikal bir rota değişikliğine zorlamıştı. Ama muhafazakârlık ve uyum gösterme dürtüsü, kişinin hatasını kabul etmesiyle bir seferde ortadan kalkmaz. Lenin yardımcılarıyla defalarca mücadele etmek zorundaydı. Ayaklanma en büyük cüreti gerektirdiğinden, liderliğin muhafazakârlığı şimdi nisandakinden çok daha uç biçimde ortaya çıkmıştı. **Nisan Tezleri**, Merkez Komitesi'nin tüm üyelerince kabul edilmişti. Nisan Konferansı'nın Merkez Komitesi'ne seçmiş olduğu dokuz üyeden dördü – Kamenev, Nogin, Miliutin ve Fedorov – Lenin'in tezlerine muhalif sağ kanattandı. Şimdi de bu dörtlüye ilaveten Zinoviev, Rikov ve Lunaçarski ayaklanmaya muhalefeti güçlendirirken, Merkez Komitesi'nin diğer birçok üyesi kaçak güreşiyordu.

Parti liderliğinin hem nisanda hem de eylül-ekimdeki sallantısını nasıl açıklayabiliriz?

İlk başta en devrimci olanı dâhil her parti, kendi örgütsel muhafazakârlığını kaçınılmaz olarak üretir – rutin olmadan istikrar olmaz. Bir devrimci durumda gelenek, inisiyatif ve cesaretle kaynaştırılmalıdır. Hem rutincilik hem de inisiyatif en çok partinin üst

liderliğinde yoğunlaşır. Ayrıca en devrimci parti bile yabancı toplumsal kuvvetlerden gelen baskıyı üzerinde hisseder. Toplumsal *statüko*nun başlıca psikolojik dayanağı, küçük burjuvazinin ve onun etkisi altındaki birçok işçinin ezilen sınıfların özünde aşağı, cahil ve güçsüz oldukları inancıdır. Devrimci partiyi burjuva kamuoyundan soyutlamak, burjuva ve küçük burjuva ortamla her türlü bağı koparmak, partiyi bu yabancı etkilerden yalıtmak, Lenin'in ömür boyu uğruna savaştığı amaçtı. Ama hiçbir parti kendisini küçük burjuva çevrenin baskısından tamamen kurtaramaz.

Ezilenlerin potansiyeline burjuva inançsızlığının kendisini en güçlü ortaya koyduğu en sert dönüm noktası, devrimci partinin hazırlık, propaganda, ajitasyon ve örgütlenmeden devlet iktidarı için dolaysız mücadeleye, silahlı ayaklanmaya ilerlemek zorunda olduğu andır.

Devrimci parti bütün bir tarihsel dönemde gelişir. Bu gelişme sırasında deneyim, parti üyelerini genelde sınıfsal kuvvetlerin bağıntısının kapitalist sınıfa işçi sınıfı üzerinde iktidar sağladığına inandırır. İşçiler savaş alanında yer yer güçlü olabilseler de bütün olarak bakıldığında, rakiplerinden zayıftırlar. Eğer böyle bir durum olmasaydı, kapitalistlerin egemenliği çoktan tarihe karışırdı. Bu olgu karşısında uzun yıllar sabırsızlığına hâkim olamayan bir devrimci parti, kendisini maceracılığa ve yıkıma mahkûm eder. Ama an gelir – ve bu devrim anlamındadır – düşmanı olduğundan güçlü olarak düşünme alışkanlığı, zafere giden yoldaki başlıca engel haline gelir. Bu muhafazakâr tutum, Zinoviev ve Kamenev'in yaklaşan ayaklanmaya muhalefetinde kendisini gösterir: Zinoviev ve Kamenev 11 Ekim'de "*Şu anda en zararlı şey düşmanın gücünü küçümseyip kendimizinkini abartmak olur*" diye yazmışlardı.

Partiyi keskin bir viraj alarak ayaklanma yoluna sokma girişiminden alıkoyan bir başka ciddi engel daha vardır: Silahlı ayaklanma arifesinde proletaryanın zihniyeti. Kitleler bekleyiş halinde,

ilgisiz ve kendiliğinden eyleme hazırlıksız olabilir. Rusya'da nisan, haziran, temmuz ve Kornilov olaylarının deneyimi, kitleleri izole, eşgüdümsüz eylemlerin nafile olduğu sonucuna ulaştırdı. İlk günlerin berrak bir devrimci liderliğin yönetimindeki kitlelerin iyi yönetilen amansız mücadelesinden doğan coşkulu ruh hali ve özgüveni arasında bir mola, bir sükûnet hali görülüyordu.

"Demokratik Diktatörlük" sloganının rolü

Yukarıda 1905'ten beri Bolşevikler'in Çarlığa karşı mücadelesinde "Proletarya ve Köylülüğün Demokratik Diktatörlüğü İçin" sloganının rolünü betimlemiştik. Şimdi de Bolşevik geçmişin bu sloganının, Lenin'in Merkez Komitesi'ni acilen ayaklanma gerektiğini kabul ettirme mücadelesinin o kritik günlerindeki etkisini görelim.

Bolşevikler, yaklaşan devrimin bir burjuva demokratik devrim olacağını ileri sürmüşlerdi. Bununla kastedilen yaklaşan devrimin, bir yanda kapitalizmin üretici güçleri ile diğer yanda Çarlık, büyük toprak sahipliği ve feodalizmin diğer kalıntıları arasındaki çatışmadan kaynaklanan bir devrim olacağıydı. Demokratik diktatörlüğün görevi, sosyalist toplumu ya da hatta böyle bir topluma geçiş biçimlerini yaratmak değil, ortaçağa özgü kalıntılardan kurtulmaktı.

Lenin, bu kanaatini 1917 Şubat Devrimi'nin sonrasına kadar korumuştu. Örneğin *Savaş ve Rus Sosyal Demokrasisi*'nde (Eylül 1914) hâlâ Rus Devrimi'nin kendisini "*tutarlı demokratik reformun üç temel koşuluyla, yani (tüm ulusların tam eşitliği ve kendi kaderlerini tayin hakkıyla birlikte) bir demokratik cumhuriyet, toprak mülkiyetine el konulması ve sekiz saatlik işgünü*"yle sınırlandırması gerektiğini yazıyordu.[8]

Ayrıca Lenin'in 1917'ye kadar tüm yazdıklarından, yaklaşan burjuva devrim ile proleter devrim arasında önemli bir zaman aralı-

ğının geçmesini beklediği açıkça anlaşılıyor.

Lenin'in gücü, onun için demokratik diktatörlüğün dinamik, bu yüzden somutta gelişmiş bir kavram oluşunda gizliydi. Bu, daha hassas aritmetik niteliklerin içine sokulmasını gerektiren bir cebir formülüydü. Tarih üstü bir soyutlama değil, ama bir eylem kılavuzuydu.

Şimdi tarih acımasızca alternatifi dayatmıştı: Ya karşıdevrimin zaferi ya proletarya diktatörlüğüyle sonuçlanacak muzaffer bir devrim!

Lenin'in dinamik görüş açısına karşın proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü, Şubat'tan sonra işçilerin iktidar mücadelesinde frenleyici bir unsur olmuştu. Bu, şubat ve ekim arasında Bolşevik Parti içinde Lenin'in ayaklanmayı başlatma mücadelesinin muhalifleri tarafından tekrar tekrar kullanılmıştı.

Parti anayasacılığa meylediyor

Ayaklanma tartışması büyük ölçüde Bolşevik Parti'nin üst çevreleriyle – Merkez Komitesi, Petrograd ve Moskova Komiteleri, Askeri Örgüt, vb. – ile sınırlı kaldığından, kamuoyundan gizli tutuluyordu. Ama ayaklanma konusunda Bolşevik liderler arasındaki çatışmanın bir yansıması, Menşevikler ve Sosyal Devrimciler'in toplandığı *Demokratik Konferans* ve *Önparlamento*'da takınılacak tavırda ortaya serilmişti.

Menşevik ve Sosyal Devrimci liderler, hükümetteki çatlakların üstünü örtüp hükümetin halk içinde desteğe sahip olduğunu göstermek için 14-19 Eylül'de Demokratik Konferans'ı toplama çağrısı yaptılar. Burada Sovyetler Kongresi'ne rakip olma niyeti gizliydi. Aralarında anlaşan liderler, farklı tür örgütlenmelerin yapay bir bileşimiyle kendilerine yeni bir temel yaratmaya çalışıyorlardı. Dele-

gelikler çok keyfi bölüştürülmekle birlikte bir tek kurala uyulmuştu: Toplumun üst tabakaları alt tabakalarından çok daha iyi temsil ediliyordu. Zemstvolar ve kooperatifler, Sovyet'in karşısında çok büyük bir ağırlığa sahipti. Demokratik Konferans kapanmadan önce, üyeleri arasından Kurucu Meclis toplanıncaya kadar ulusu temsil edecek olan daimi bir Cumhuriyet Konseyi ya da Önparlamento atamıştı.

Bolşevik liderler arasında bu kurumlara katılıp katılmama tartışması, silahlı ayaklanmanın gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceği konusundaki daha temel tartışmanın ipuçlarını veriyordu.

Lenin, devrimcilerin parlamenter kurumlara ancak rejimin derhal devrilmesinin gündemde olmadığı sürece katılmaları gerektiğini düşünüyordu. Şimdi Bolşevikler'in o kurumlara katılmasına verilecek herhangi bir destek, ayaklanmaya karşı çıkmakla aynı şey olduğundan Bolşevikler'i, onlara katılmamaya çağırdı. Lenin'in argümanına aldırış etmeyen Bolşevik liderlik, tavizkâr bir tutum takındı. 21 Eylül tarihli Merkez Komitesi tutanaklarında şunu okuruz:

> *Demokratik Konferans konusunda, ondan geri adım atmama ama sadece parti üyelerimizi prezidyumdan geri çekme kararı alınmıştır. Önparlamento konusuna gelince, bu organa girmeme kararı sekize karşı dokuz oyla alınmıştır. Fakat kullanılan oylar neredeyse birbirine eşit olduğundan, son karar Demokratik Konferans için toplanan grubun hemen düzenlediği parti toplantısına bırakılmıştır. Yoldaş Troçki ve Yoldaş Rikov'un iki rapor sunması planlanmıştır.*
> *Toplantıda, 50'ye karşı 77 oyla kabul edilen Önparlamento'ya katılım kararı, Merkez Komitesi tarafından da onaylanmıştır.*[9]

Lenin o kadar kızmıştı ki acilen Önparlamento'yu boykot platformu olarak iş görecek parti konferansı toplanmasını öner-

mişti. Bundan böyle tüm mektup ve yazıları bir tek noktaya yönelikti: Önparlamento'ya değil, iktidar mücadelesi için sokağa gitmeliyiz. Acil konferansa gerek kalmadı: Lenin'in baskısı hem Merkez Komitesi'nde, hem de Önparlamento'nun Bolşevik grubunda beklenen etkiyi yarattı.

Lenin, Önparlamento'ya katılmaya sert bir muhalefet sergileyen Troçki'yi özellikle övdü:

Troçki boykottan yanaydı. Bravo, Yoldaş Troçki!
Boykotçuluk, Demokratik Konferans'ta Bolşevik grupta yenilgiye uğramıştı.
Yaşasın boykot! [10]

En sonunda 5 Ekim'de Lenin'in iradesine boyun eğen Merkez Komitesi, sadece tek muhalif oyla – Kamenev'in – ilk gününde Önparlamento'dan çekilme kararı aldı. Troçki, Önparlamento'nun Bolşevik delegelerini bu organı boykot etmeye – gene sadece aleyhte bir oyla – ikna etmeyi başarmıştı.

7 Ekim'de Troçki, Önparlamento'da bir savaş ilanını yüksek sesle okudu. Muhtemelen ilk kez Bolşevikler'in başlıca sözcüsü olarak sahneye çıkmıştı. Suhanov manzarayı şöyle anlatır:

Salonda heyecan hüküm sürüyordu. Burjuvazinin büyük bölümü için eşkıyaların, aylakların ve holiganların ünlü lideri hâlâ muammaydı.
Troçki konuşmaya başladı: "Demokratik Konferans'ın resmen açıklanan amacı, Kornilov isyanının beslediği, kişiye dayalı rejimin ortadan kaldırılıp savaşı tasfiye edebilecek ve belirlenen Kurucu Meclis'in toplanmasını sağlayabilecek sorumlu bir hükümetin kurulmasıydı. Bu arada Demokratik Konferans'ın arkasından Yurttaş Kerenski, Kadetler ile Sos-

yal Devrimci ve Menşevik liderlerin perde gerisindeki anlaşmaları yoluyla doğrudan doğruya buna aykırı sonuçlara ulaşılmıştır. İçinde ve etrafında hem ayyuka çıkmış, hem de gizli Kornilovcuların başrolde oldukları bir hükümet kurulmuştur. Bu hükümetin [Cumhuriyet Konseyi'ne karşı] sorumsuzluğu resmen geçerlidir. Rusya Cumhuriyeti Konseyi'nin bir danışma organı olduğu ilan edilmişti. Mülk sahibi unsurlar, ülkenin her yerinde tüm seçimlerin gösterdiği gibi, hak etmedikleri kadar çok üyeyle Geçici Konsey'e girmişlerdir. Buna karşın hükümeti Cumhuriyet Konseyi'nden bağımsız kılan kesinlikle Kadet Partisi'dir. Mülk sahibi unsurların, Kurucu Meclis'teki pozisyonunun Geçici Konsey'dekinden çok daha az olacağına kuşku yoktur. Hükümetin tek çaresi Kurucu Meclis'e karşı sorumlu olmaktır. Eğer mülk sahibi unsurlar, gerçekten de bir buçuk aydır Kurucu Meclis hazırlıklarıyla uğraşıyor olsalardı, şimdi hükümetin sorumsuzluğunu savunacak bir temelleri olmayacaktı. Bütün mesele burjuva sınıfların, önlerine Kurucu Meclis'i engelleme hedefini koymuş olmalardır..."

Gürültüler duyuldu. Sağ sıralardan laf attılar: "Yalan!" Troçki hiç aldırış etmemeye çalıştı; sesini bile yükseltmedi. "Sanayi, tarım ve erzak politikası alanlarında, hükümet ve mülk sahibi sınıflar, savaşın yarattığı yangına körükle gidiyor. İsyan kışkırtıcılığı yapan mülk sahibi sınıflar, şimdi onu ezmek için harekete geçiyorlar. İlk önce devrimi ve Kurucu Meclisi boğması beklenen açlığın kemikli eline açıkça zemin hazırlıyorlar.

Bundan daha az canice bir dış politika görülmemiştir. Kırk ay süren savaştan sonra, ölümcül bir tehlike başkenti tehdit ediyor. Buna cevap vermek üzere hükümetin, Moskova'ya transfer edilmesi planı ortaya konulmuştur. Devrimci başkenti Alman askerlerine teslim etme fikri, burjuva sınıflar arasında en küçük bir öfke bile uyandırmış değildir. Tersine

bu karşıdevrimci komplolarında onlara yardım edeceği sanılan genel politika zincirindeki doğal bir halka olarak benimsenmiştir."

Gürültü iyice arttı. Yurtseverler koltuklarından fırladılar; Troçki'nin konuşmasına izin vermeyeceklerdi. Almanya hakkında, mühürlü vagon hakkında, vb. bağırışlar başladı. Biri bağırdı: "Piç!" Şimdi devrim boyunca hem Bolşevikler'den önce hem de sonra; ne Tauri'de ne de Smolni'de oturumlar ne kadar fırtınalı ve hava ne kadar gergin olursa olsun, hiçbir zaman toplantılarda bizim dinleyicilerimizin sıralarından böyle bir laf atma duyulmamıştı. Ama Marian Sarayı'nın kalburüstü sosyetesine, kibar avukatlar, profesörler, maliyeciler, toprak sahipleri ve generaller takımına, burjuva Devlet Duması'nın ansızın ortaya çıkan taverna havasına tahammül edecek halimiz artık kalmamıştı.

Başkan salonda düzeni tekrar kurmaya çalıştı. Kürsüde sanki bütün bu olup bitenleri hiç umursamıyormuş gibi bekleyen Troçki, nihayet devam edebileceğini düşündü.

"Biz, Sosyal Demokrat Parti'nin Bolşevik hizbi, ilan ederiz ki bu ulusal ihanet hükümetiyle ve bu 'Konsey'le biz –"

Artık gürültü hiç dinecekmiş gibi görülmüyordu. Sağın çoğunluğu açıkça konuşmacının konuşmasını kesme niyetiyle ayağa fırlamıştı. Başkan, konuşmacıdan sözlerini toparlamasını istedi. Soğukkanlılığını yitirmeye başlayan ve kargaşa içinde sözünü tamamlamaya çalışan Troçki konuşmasını şöyle tamamladı:

"– bizim onlarla ortak hiçbir yanımız yok. Kapalı kapılar ardında, halka karşı yürütülmekte olan bu canice entrikayla hiçbir ortak yanımız yok. Bunu bir tek gün bile doğrudan ya da dolaylı olarak örtmeyi reddederiz. Geçici Konsey'i terk ederken tüm Rusya'nın işçilerini, askerlerini ve köylülerini cesur ve güçlü olmaya çağırıyoruz. Petersburg tehlikede, devrim tehlikede, ulus tehlikede. Hükümet bu tehlikeyi artırı-

yor. Yönetici partiler bunu artırıyorlar. Sadece ulus, kendisini ve ülkeyi kurtarabilir. Halka sesleniyoruz: Yaşasın derhal, onurlu demokratik barış; tüm iktidar Sovyetler'e. Tüm topraklar halka, Yaşasın Kurucu Meclis!" [11]

Tüm Bolşevikler ayağa kalkıp "haydi, Alman trenlerinize koşun!" bağırışları arasında toplantı salonunu terk ettiler.

Bolşevikler'in Demokratik Konferans'tan çarpıcı çekilmelerinin ancak tek net anlamı olabilirdi. Suhanov şöyle yazar: "[..Bolşevikler] *için Önparlamento'dan çıkışın tek yolu vardı. Bu yol barikatlara götürüyordu. Eğer 'seçim sandığı'nı bir kenara attılarsa, tüfeğe sarılmalıydılar.*" [12]

Lenin ve Troçki, Önparlamento'ya sırt çevirmenin ayaklanma yönünde bir dönemeç olduğunu ileri sürdüler. Petrograd Sovyeti'nin, Bolşevikler'in Önparlamento'dan çekilmesiyle ilgili raporu şu sloganla son buluyordu: "*Yaşasın ülkede devrimci iktidar için doğrudan ve açık mücadele!*" Tarih 9 Ekim'di. Aynı gün Petrograd Sovyeti, Troçki'nin Sovyet başkanı olarak kendi kontrolünde bir Askeri Devrimci Komite kurma teklifini kabul etti. Bu, ayaklanmanın genelkurmayı olacaktı.

Lenin doğru stratejiyi, yanlış taktikleri benimsiyor

Lenin'in stratejik kararlarda, iktidarı ele geçirmek için silahlı ayaklanmanın gerekli olduğu konusunda kesinlikle doğru olduğu ortaya çıktığı halde, hazırladığı planların ayrıntıları son derece yetersizdi.

Devrimin Moskova'da başlaması gerektiği önerisi üzerinde duralım: Lenin, Moskova'daki ayaklanmanın neredeyse hiç kan dökülmeden yürütülebileceğini düşünmüştü. 25 Ekim'de Petrograd'daki ayaklanmanın başarı kazanmasından sonra bile, görüleceği

gibi Moskovalı Bolşevikler ilerlemenin son derece zor olduğunu anladılar. Oradaki ayaklanma çok daha uzun sürecek – sekiz günlük kanlı bir çarpışma – ve çok daha büyük fedakârlıklar gerektirecekti.

Lenin'in Moskova'yı ayaklanmanın başlayacağı yer olarak düşünmüş olması hayret vericiydi. Her şeyden önce bütün Moskova proletaryası küçük fabrikalara dağılmıştı ve Petrograd proletaryasından daha geriydi.[13] İşçi sınıfının öncüsü olan teknisyenler, Petrograd'dakilerin sadece dörtte biriydi. Petrograd'da bütün olarak metal işçileri (1914'te) tüm işçilerin yüzde 41,5'iyken, Moskova'da rakam (1913'te) yüzde 15,3'tü.[14] Moskovalı işçiler, Petrogradlı işçilere göre daha az saf proleterdi: Yüzde 40 kadarının kırsal bölgelerde toprağı vardı ve yüzde 22,8'sinin kendi arsası vardı. (Aynı rakamlar Petrograd işçileri için yüzde 16,5 ve 7,8'di).[15]

Moskova'nın grev sicili de Petrograd'ın çok gerisindeydi. 1895-1916 döneminde, devlet istatistikleri Petrograd'da işçi başına 17,6 grev düştüğünü, ama Moskova'da il bazında işçi başına sadece 3,5 grev düştüğünü kaydetmişti.[16] Savaş sırasında, Moskova vilayetinde işçilerin yüzde 9'undan azı siyasal grevlere katılmıştı; oysa Petrograd'da işçilerin yüzde 74'ü bu tür grevlere katılmıştı.[17] Koenker'in açıklamasını okuyalım:

> *Bu farklılığın büyük kısmı, iki başkentin farklı endüstriyel bileşimiyle açıklanabilir: St. Petersburg'da başat sanayi, metal işleriydi ve metal işçileri o zamana kadar en faal grevcilerdi: 1895 ve 1916 arasında her yıl, her yüz Rus metal işçisinden ortalama olarak elli altısı greve katılmıştı. Moskova vilayetindeki başat sanayi olan tekstilde, tekstil işçileri için bu rakam yüz işçiden 25'i ve Moskova'da bir başka büyük sanayi olan gıda sektöründe, her yüz işçiden sadece yedisi greve katılmıştı. Sanayideki bu farklılıklar, grevlerin daha az görüldüğü sanayilerde kısmen düşük ücretler ve kadınların*

sayısının fazlalığıyla açıklanabilir. Ama buradan çıkardığımız net sonuç, Moskova'nın genellikle grev hareketinde durgun olduğu... ... grev hareketinin başını çekenlerin... daha çok vasıflı, yüksek ücret alan, okuryazar ve kentli işçilerin.[18]

1917'nin devrim ayları boyunca;

... Petrograd öne geçti; Moskova ise Şubat Günleri'nden Ekim'de Sovyet'in iktidarı ele geçirmesine kadar geride kaldı. Şubat'ta Moskova'daki sokak gösterileri ancak Petrograd'da eski rejimin çöktüğü haberleri ulaştıktan sonra görüldü. Başkentte işçiler ve askerlerin savaş ve siyasal iktidar sorunlarına radikal çözümler talep ettikleri öfkeli Haziran gösterileri, Moskova'da sadece alelacele örgütlenmiş mahalle mitinglerinde yankı buldu. Petrograd'da devrimci askerler ve işçiler ile Geçici Hükümet'i savunanlar arasında silahlı çatışmaları kışkırtan Temmuz Günleri, Moskova'da çok sayıda yerli yurttaşın sataşmaları altında silahsız Bolşevikler'in küçük yürüyüşlerine yol açtı.[19]

Temmuz olayları özellikle öğreticiydi. 3 Temmuz'da Petrograd'da yaklaşık 400 bin işçi ve asker gösteri yaptı. Peki ya Moskova'da nasıl bir tablo vardı?

Bolşevik Parti Moskova Komitesi, Petrograd'daki gösterileri öğrendiğinde gönülsüzce yoldaşlarına katılmaya karar verdi ve işçilere Sovyet iktidarı talebiyle merkeze yürüme çağrısı yaptı. Yürüyüşün 4 Temmuz akşamı, saat altıda yapılması planlanmıştı.
Nereden bakılırsa bakılsın gösteri acınacak bir olaydı. Göstericilerin oluşturduğu saflar, şehir merkezine giderken yolda "sarhoş serseri" grupların saldırısına uğramışlardı.

Akşam ona geldiğinde Sovyet karargâhı önündeki Skobelev Meydanı'na ulaşan yürüyüşçülerin sayısı ancak birkaç yüzü bulmuştu. Onlardan çok daha kalabalık düşmanca davranan bir kalabalık küçük Bolşevik grubu yuhalayıp hakaret etmişti. Birkaç cesur konuşmadan sonra göstericiler yaralarını sarıp Temmuz Günleri'nin partilerine verdiği hasarı tespit etmek için yakındaki Bolşevik Parti karargâhına geçmişlerdi; daha doğrusu, çekilmişlerdi.[20]

Aynı zamanda Moskova garnizonu da Petrograd'dakinden çok daha gerideydi. Cepheden çok daha fazla tecrit edilmiş haldeydi. Ayrıca Petrograd'daki askerler Şubat Devrimi'nin ateşinde deneyim kazanmışken, Moskova'da bu zafer için savaşmak zorunda kalınmamıştı. Dahası Petrograd garnizonunun devrimci ruhu, alayların cepheye sevk edilmesi tehdidiyle canlanmıştı. Oysa Moskova garnizonu böyle bir baskıyla karşı karşıya kalmamıştı.

Ayrıca, Moskova'da öznel unsur – Bolşevik Parti liderliği – Petrograd'dakinden çok zayıftı:

... Moskova'da tüm partiler için devrimci liderliğin niteliği, Petrograd'dakinden farklılık gösteriyordu. Başkent Petrograd, siyasal iktidarın merkezi olduğundan haliyle önde gelen siyasetçilerin bu merkezde toplanması, Moskova ve diğer bölgesel merkezleri, yerel bağları devrimci faaliyetin merkezinde olmaktan daha önemli gören ikinci sınıf aktivistlere ya da insanlara bırakıyordu. Dolayısıyla Moskova'daki siyasal liderliğe damgasını vuran ihtiyat ve ılımlılıktı...[21]

Moskova Sovyeti'nin Bolşevik Başkanı Nogin, Ekim Ayaklanması'na karşı çıkmıştı. "*Aslında Moskova Parti Komitesi silahlı bir ayaklanmaya tamamen muhalif kalmıştı.*"[22] Moskova'da Askeri Devrimci Komite ancak 25 Ekim'de kurulmuş ve bu komitede ilk başta

dört Bolşevik, iki Menşevik ve Birleşik Enternasyonalistler'den bir kişi yer almıştı. Menşevikler, Askeri Devrimci Komite'ye onun çalışmasına engel olmak için katıldıklarını açıkça ilan etmişlerdi (çok geçmeden komiteden çekileceklerdi). Petrograd'da Askeri Devrimci Komite 9 Ekim'den beri mevcuttu.

> *... Moskovalı Bolşevikler, başkentteki ayaklanmayı desteklemek için gönülsüzce hazırlık yapmışlardı... kararsızlık... Moskova'daki iktidar mücadelesini uzattı. 25 Ekim'den başlayarak on gün boyunca yerel iktidar savaşında denge bozulmadı... Hükümet yanlısı askeri öğrenciler (junkerler) ile devrimci askerler arasındaki sokak çatışmaları, 27 Ekim gecesi Kızıl Meydan'da açılan karşılıklı ateşle başladı.*[23]

Petrograd'da silahlı ayaklanma iki etapta gerçekleştirildi: İlki, Sovyet'in kararına uyan Petrograd'daki alayların ordu karargâhından gelen emirlere itaati reddettiği Ekim başında; ikincisi, sadece asgari ve tamamlayıcı bir ayaklanmanın gerektiği 25 Ekim'de. Ama Moskova'da ayaklanmanın tek adımda gerçekleştirilmiş olması belki de uzun ve kanlı geçmesinin başlıca nedeniydi.[24] Moskova'da ayaklanma sırasında Bolşevikler'in safında savaşan 500 kişi ölmüştü; oysa Petrograd'da ölü sayısı sadece altıydı.[25] Eğer Petrograd'da eyleme geçilmeden önce ayaklanma Moskova'da başlatılmış olsaydı, çok daha kanlı ve sonucu da aynı ölçüde belirsiz olurdu. Bunun bütünüyle devrim umutları üzerinde kesin etkisi görülürdü.

Önceden belirttiğimiz gibi Lenin, Finlandiya'daki Sovyetler'in Bölge Komitesi Başkanı Smilga'ya orada konuşlanmış askerlerle, Baltık filosundan da takviye alarak Geçici Hükümet'e bir saldırı başlatması yönünde baskı yapmıştı. Bu bir felaketle sonuçlanmaya mahkûmdu; ayaklanmaya bağlanan tüm umutları suya düşürürdü. Allah'tan bu plan hiçbir zaman hayata geçirilmedi.

Lenin'in isyanın parti kanalları yoluyla ve parti adına hazırlanıp

yürütülmesi; Sovyetler Kongresi'nin onayının ancak zafere ulaştıktan sonra alınması fikri de en az o kadar yanlıştı.

Ayaklanma stratejisini mükemmel kavramış olması karşısında, Lenin'in taktik yanlış pozisyona düşmesini nasıl açıklayabiliriz?

6 Temmuz'dan 25 Ekim'e kadar 111 gün saklanınca, durumun pratik yönleriyle bağı koptuğundan bunları doğru değerlendirememişti. Aynı zamanda stratejik karara vurgu yapmasının – alışıldık çubuk büküşü – onun detayları yakalamasını güçleştirmiş olması da mümkün. Ana halkaya, stratejik seçime yoğunlaşan ve mücadele sahasında olmayan Lenin, ciddi taktik hesap hataları yapmaya neredeyse mahkûmdu.

Liderliğin işi ağırdan aldığını ve yaklaşan Sovyetler Kongresi'ni ayaklanmayı geciktirmek için kullandığından şüphelenen Lenin, liderliğin oyalanmasına izin vermeyecek doğrudan eylem arayışındaydı. Onun gerekli taktikleri yanlış değerlendirmesine yol açan şey, Merkez Komitesi'nin ağırkanlılığından haklı olarak kuşkulanmasıydı.

Bununla birlikte Bolşevik Parti'nin ayaklanmaya hazırlanmasında Lenin'in rolü yaşamsaldı. Troçki'nin olaydan birkaç yıl sonra yazdığı gibi:

> *Lenin alarm zilini çalmamış olsaydı, ondan bunca baskı ve eleştiri gelmemiş olsaydı, yoğun ve tutkulu devrimci güvensizliği olmamış olsaydı, muhtemelen parti, o belirleyici anda mevzilenmesini başaramayacaktı. Çünkü parti liderleri arasında muhalefet çok güçlüydü ve kurmay, iç savaşlar dâhil tüm savaşlarda başlıca rolü oynar.* [26]

16

Troçki, Ekim Ayaklanması'nı Örgütlüyor

Bolşevik Merkez Komitesi'nin silahlı ayaklanma hazırlıklarında duraksaması ve Lenin'in gizlenmekte oluşu karşısında Troçki, ayaklanmanın örgütleyicisi rolünü oynamaya başladı. Merkez Komitesi tutanakları, en önemli sorunların – Askeri Devrimci Komite, garnizonun kontrolü, ayaklanma ve onun yaklaşan Sovyetler Kongresi arasındaki ilişki – Merkez Komitesi'nde önceden tartışılmadığını ve komitenin müdahalesinden kaynaklanmayıp sadece Troçki'nin yönetimindeki Petrograd Sovyeti'nin yürütme kurulu tarafından işlendiğini gösterir.

Troçki'nin Merkez Komitesi'nden büyük ölçüde bağımsız hareket etmesindeki muhtemel bir faktör, eski Bolşevikler'in yeni katılımlara karşı hâlâ güçlü bir şüphe duymalarıydı. Troçki'nin parti içindeki ünü tartışılmazdı. Ama derinlerde hissedilenlere göz atmak için Merkez Komitesi tutanaklarını taramak gerekir. Önceden not etmiş olduğumuz gibi mayısta Lenin'in, çalışma arkadaşlarını Troçki'yi Pravda editörlüğüne ikna etme çabası başarısız kalmıştı. 4 Ağustos gibi geç bir tarihte bile – ki Troçki cezaevindeydi ve çok yüksek bir oyla Merkez Komitesi'ne seçilmişti – Merkez Komitesi, Troçki'nin Bolşevik basının yayın kuruluna seçilmesini ona karşı on bir oyla yine reddetmişti.[1] Bu durum, serbest bırakılmasından iki gün sonra Merkez Komitesi'ne ilk kez katılıp yayın kuruluna muha-

lefetsiz seçildiği 6 Eylül'de düzeltilecekti.[2]

İşçi ve asker kitlesi için Troçki, Bolşevizm'le özdeşleşmişken *esprit de corps* [takım ruhu] içindeki yeraltının eski parti işçilerine, Lenin'in profesyonel devrimcilerine göre Troçki onlardan biri değildi. Yeni katılıma karşı küskünlük, sonraki yıllarda –Lenin'in sahneden çekilmesinden sonra – ister istemez önemli bir rol oynayacaktı.

Troçki, halk karşısında açık ara Bolşevizm'in en göze çarpan temsilcisiyken, tutanaklarına bakılırsa Merkez Komitesi'nde davranışı son derece ihtiyatlıydı. Yaklaşan ayaklanmayla ilgili tartışmada olağan *élan*'ından eser yoktu. Aslında Ekim hazırlıkları Merkez Komitesi'nin tutanaklarında fazla dikkati çekmiyor.

Lenin, devrimin büyük aracı Bolşevik Parti'nin mimarıydı. Partiyi bütün nisan ve ekim ayları döneminde yöneterek iktidarı ele geçirme konusunda tartışmayı kazanmıştı. Parti üyelerine, onların aracılığıyla kitlelere seslenen kişi Lenin'di. Ama kitlelere doğrudan büyük bir coşku ve cesaret aşılayansa, parlak hatip ve yazar Troçki'ydi. Troçki eylül ortalarına kadar Lenin'den sonra ikinci rolü oynamıştı. Şimdi ayaklanmanın örgütleyicisi olarak kendisini göstermişti. Kitlelerin gözünde Troçki, Bolşevizm'in asıl özünü ve emellerini o sırada gözlerden uzak kalan Lenin'den bile daha çok simgeliyordu.

Komünist olup Kızıl Ordu'ya gönüllü katılan Fransa'nın Rusya'daki askeri misyonunda görevli Jacques Sadoul, o zaman şunları yazmıştı: "*Troçki ayaklanmaya egemenken, onun çelikleşmiş ruhuyken, Lenin daha çok teorisyeni olarak kalıyor.*" [3]

Troçki, ayaklanmaya Petrograd Sovyeti Başkanı olarak avantajlı bir konumdan yaklaşmıştı. Ayaklanmanın acilen gerçekleştirilmesi konusunda Lenin'le aynı görüşteydi. Ama yönteme, özellikle partinin kendi adıyla bunu yönetmesi fikrine katılmamıştı. Bolşevik Par-

ti, ajitasyonunu "Tüm iktidar Sovyetler'e" sloganıyla yürüttüğünden, ayaklanma stratejisinin herkesin gözünde bu ajitasyonun doruk noktası olmasını ileri sürmüştü. O halde ayaklanmanın zamanlaması isyancıların iktidarı devretmeleri gereken Sovyetler Kongresi'yle örtüşecek ya da ondan çok az önce gelecek şekilde olmalıydı. Dahası ayaklanma, Petrograd Sovyeti adına ve bu Sovyet'in aygıtıyla yürütülmeliydi.

Marx, ayaklanmanın bir sanat olduğunu yazmış; Troçki de Eylül ve Ekim 1917'de bu alanda en büyük sanatçı olduğunu göstermişti.

Troçki'nin attığı her adım, işçileri ve askerleri bunun Petrograd Sovyeti'nin ihtiyaçlarına uygun olduğuna, Sovyet'in Geçici Hükümet'ten gelen saldırıya karşı savunmasının aynı zamanda o hükümete karşı bir hücum da olduğuna ikna etmeyi amaçlıyordu. Bu, karşıdevrime karşı savunma adına iktidarı Geçici Hükümet'ten parça parça koparma anlamına geliyordu ve son darbenin – hükümetin devrilmesi – hazırlığı görevini görmeliydi.

İlk adım olarak Troçki, Petrograd Sovyeti'ne bir karar önerisinde diyordu ki:

> *İlerleyen tehlikeye karşı mücadelede, tüm Sovyetler'in eylem birliği ve koordinasyonu için, devrimci iktidarın örgütlenme sorunlarına çözüm bulmak için, acilen Sovyetler Kongresi çağrısında bulunmalıyız.*

Yıllar sonra bu kararı yorumladı:

> *Böylece özsavunmayla ilgili bir karar, bizi dosdoğru hükümeti devirme zorunluluğuna götürüyor. Ajitasyon, şimdiden başlayarak doğrudan ayaklanma anına kadar bu siyasal temelde yürütülecektir.* [4]

Troçki bu noktayı daha da açar:

Bütün ülkede işçilerin ve askerlerin devrimci çabalarını koordine ederken, onlara bir tek hedef göstermek, amaç birliği ve tek eylem tarihi, Sovyet Kongresi sloganı sunmak, aynı zamanda işçiler, askerler ve köylülerin yasal temsiline sürekli dikkat çekmenin yanında, bir ayaklanmanın yarı gizli, yarı açık hazırlığını kamufle etmeyi mümkün kılmıştı. Sovyetler Kongresi, devrim için güç yığınağını bu yolla artırdıktan sonra, devrimin sonuçlarını alacak ve yeni yönetime halkın gözünde kusursuz bir biçim verecekti.[5]

23 Eylül'de Petrograd Sovyeti Troçki'yi başkan seçti. Suhanov şöyle yazar:

O artık Petersburg Sovyeti yöneticisi olmuştu; kürsüde göründüğünde bir alkış tufanı koptu. Her şey değişmişti! Nisan Günleri'nden beri Sovyet, devrime karşı kürek çekmiş ve burjuvazinin temel direği olmuştu. Altı ay boyunca – halk hareketine ve halkın gazabına karşı duran – bir set görevi görmüştü. Kerenski ve Tseretelli'nin emrinde, İmparatorluk Muhafızı'na dönüşmüştü. Şimdi bir kez daha Petersburg halk kitleleriyle iç içe geçmiş bir devrimci orduydu. Şimdi ondan gelecek bir işaretle Koalisyon'u, Kışlık Saray'ı ve burjuvazinin tüm kalelerini zapt etmeye hazır olan Troçki'nin muhafızıydı. Kitlelerle yeniden birleşen Sovyet, bir kez daha muazzam enerjisini geri kazanmıştı.[6]

Yeni Sovyet liderliği adına Troçki, ikinci devrimin ilk çağrılarını yaptı. Sovyet 25 Eylül tarihli oturumunda ezici bir çoğunlukla şu kararı aldı:

Yeni hükümet devrim tarihine iç savaş hükümeti olarak geçecek.
Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti ilan eder: "Biz, işçiler ve Petersburg garnizonu, burjuva otokrasisi ve karşıdevrimci şiddetin hükümetini desteklemeyi reddederiz. Yeni hükümetin bütün devrimci demokrasiden gelen tek bir cevabı karşılayacağına olan tam inancımızı ifade ederiz: 'İstifa!'" Gerçek demokrasinin ittifak halinde bu çağrısına dayanan, İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyetleri'nin Bütün Rusya Kongresi gerçek bir devrimci hükümet kuracaktır. [7]

Bu kararı yıllar sonra kendi devrim tarihinde yorumlarken, Troçki'nin yazdıkları yerindeydi: "*Düşman bu kararda sadece bir güvensizlik oyu görmeye çalıştı. Gerçekte bu bir devrim programıydı. Gerçekleşmesi için tam bir aya ihtiyaç vardı.*" [8]

Askeri Devrimci Komite'nin doğuşu

Petrograd Sovyeti Askeri Devrimci Komitesi, Kornilov darbesi sırasında kurulan Karşıdevrimle Mücadele Komitesi'nin uzantısıydı. Suhanov öyküyü anlatır:

... Sağ Menşevik Weinstein, kendi hizbi adına özel "karşıdevrimle mücadele komitesi" kurulmasını önermişti... bu özel komite ne yapacaktı? Öneri sahipleri bu konuda hiç de net değillerdi. Her durumda, hükümetin resmi organlarına Kornilov'a karşı mücadelede teknik yardım sunmalıydı.
Tabii ki Menşevik karar önerisi kabul edildi. Sonradan yeni organ Askeri Devrimci Komite adını aldı. Kornilov harekâtına karşı mücadelenin bütün yükünü üstlenmiş olan bu kurumdu.[9]

Troçki, Menşevikler'in Karşıdevrimle Mücadele Komitesi'ni benimsedi. Karşıdevrime karşı savunma kisvesi altında, iktidarı Geçici Hükümet'ten parça parça koparmak için Askeri Devrimci Komite'yi muhteşem bir biçimde kullandı.

6 Ekim'de bir karşıdevrimci komploya dair söylentiler Petrograd Sovyeti'nin Asker Kanadı'na ulaştı: Hükümet, Petrograd'dan kaçmaya hazırlanıyor ve devrimin kalbini yaklaşan Almanlar'a terk etmek istiyordu. Duma'nın eski başkanı Rodzianko, Alman ordusunun Petrograd'da kanun ve düzeni yeniden tesis etmesi halinde bundan memnun olacağını alenen açıklayacak kadar ileri gitmişti. Söylenti karşısında derhal harekete geçen Troçki, Petrograd Sovyeti'nin Asker Kanadı'na aşağıdaki karar tasarısını sundu:

Geçici Hükümet'in Petrograd'ı savunmakta yetersiz kalması halinde, o zaman ya barış yapılmalı ya da başka bir hükümete yer açılmalı. Hükümetin Moskova'ya transferi sağlam bir muharebe mevziinden felaket bir ricat olur. [10]

Karar, ittifakla alındı ve uzun vadeli sonuçlar doğuracaktı. Çünkü uzun süredir işçilerin militanlığına karşı ılımlı bir denge kurmuş olan Petrograd Sovyeti'nin Asker Kanadı, şimdi Troçki'nin arkasında kaya gibi duruyordu.

Gördüğümüz gibi Troçki, bu görüş çizgisini sürdürerek ertesi gün Önparlamento'yu burjuvazinin devrimci başkenti Alman askerlerine teslim etmek isteyen karşıdevrimci politikasını gütmekle suçlar.

11 Ekim'de Kuzey Cephesi Komutanı General Çeremissov, Savaş Bakanı'na sunduğu raporda ordu komitelerinin cephedeki yıpranmış birliklerin gerideki zinde Petrograd birlikleriyle değiştirilmesi talebini iletti. Petrograd Sovyeti'nin İcra Komitesi, buna cevap olarak Askeri Devrimci Komite'ye aşağıdaki talimatı verdi:

Kuzey Cephesi ve Petrograd bölgesi karargâhları, Centrobalt ve bölgesel Finlandiya Sovyeti'yle temas halinde, askeri durumu belirleyip gerekli tedbirleri almak için: Petrograd Garnizonu ve çevresinde personel bileşimi, cephane ve askeri erzak sayımı yapılacak; asker ve işçi kitlelerinde disiplinin korunması için önlemler alınacaktır. [11]

Troçki'nin bu konudaki yorumu yerindeydi:

Formüller hem çok geniş kapsamlı hem de muğlak: Bunlar başkent savunması ve silahlı ayaklanma arasında ince bir çizgide neredeyse her şeyi dengelemiş. Ne var ki şimdiye kadar birbirini dışta bırakan bu iki görev, şimdi gerçekte tek göreve dönüşüyor. İktidarı ele geçirdikten sonra Sovyet, Petrograd'ın askeri savunmasını üstlenmeye mecbur olacak.[12]

Aynı gün Petrograd'da Kuzey Bölgesi Sovyetleri Kongresi toplandı. Kongrede konuşma yapan Troçki şunları ilan etti:

Hükümetimiz, Petrograd'dan kaçabilir ama devrimci halk Petrograd'ı asla terk etmeyecek, onu sonuna kadar savunacaktır... Şimdi Genelkurmay, garnizonun üçte ikisini Petrograd'dan tahliye etme planı yapıyor. Bu karşımızda bir sorun olarak duruyor. Sovyet "otoriteleri" Genelkurmay'ı desteklemeye karar vermişti... Kornilov komplosu arifesinde [askeri otoriteler] de askerleri tahliye etme emri vermiş, stratejik nedenlerin bunu zorunlu kıldığını söylemişlerdi.

Bir tek çıkış yolu var – iktidarın Tüm Rusya İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ne devredilmesi.[13]

Sonra da Troçki şu karar tasarısını sundu:

Ulus, sadece tüm iktidarın merkezde ve taşrada devrim organlarına – İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri – devriyle kurtarılabilir:.. Ancak tüm Sovyetler'in belirleyici ve ittifak halindeki bir eyleminin merkezi iktidar sorununu çözerek ülkeyi kurtarabileceği saat gelmiştir. [14]

Bu karar ezici bir çoğunlukla geçirildi. Olaylardan iki yıl sonra Troçki, Ekim Devrimi'yle ilgili bir yazıda diyor ki:

Karargâhlardan Petrograd Sovyeti İcra Komitesi'ne askerlerin intikali emri gelir gelmez... bu sorunun yeni gelişmeleriyle belirleyici siyasal anlama sahip olduğu ortaya çıktı. [15]

Başka bir yerde ise şöyle yazmıştı:

Petrograd Sovyeti olarak biz, Kerenski'nin garnizonun üçte ikisinin cepheye intikali emrini geçersiz kıldığımız andan itibaren fiilen bir silahlı ayaklanma durumuna girmiştik... Petrograd garnizonunun intikaline karşı çıktığımız, Devrimci Askeri Komite'yi kurduğumuz (16 Ekim), kendi komiserlerimizi tüm ordu tümenleri ve kurumlara atadığımız ve bu yolla sadece Petrograd bölgesi kurmay heyetini değil ama hükümeti de tamamen tecrit ettiğimiz andan itibaren, 25 Ekim ayaklanmasının sonucu daha ileri ölçülerde değilse bile en azından dörtte üç oranında çözülmüştü. Doğrusu burada Devrimci Askeri Komite'nin liderliğinde ve İkinci Sovyet Kongresi'nin savunmasına hazırlanma sloganıyla devlet iktidarının nihai kaderini belirleyecek olan bir silahlı ayaklanma – Petrograd alaylarının Geçici Hükümet'e karşı silahlı ama kansız ayaklanması – yaşıyorduk... 25 Ekim Ayaklanması sadece tamamlayıcı nitelikteydi. [16]

Garnizonun Petrograd'dan intikali konusunda bu meydan okuma eylemi – Sürekli Devrim Teorisi'nin kilit konulardan biri olan – proletaryanın köylülük üzerindeki hegemonyasını da gösteriyordu. Genelde atomize olmuş köylülüğü örgütlemek zor olsa da savaş, onları birkaç milyonluk bir orduda örgütlemişti. Petrograd İşçi Vekilleri Sovyeti'nin garnizon üzerindeki hegemonyası, proletaryanın köylülüğe önderliğinin bir göstergesiydi. Petrograd garnizonunun Kerenski hükümetinden gelecek bir saldırıya karşı savunulması, onun cepheye intikalinin önlenmesi, Sovyet ve Askeri Devrimci Komite'nin stratejisinde kilit bir unsurdu.

Troçki, aynı işçi-köylü ittifakı konusunu sanayi proletaryasının köylülüğe ekonomik yardıma duyulan ihtiyacı ele alan 10 Ekim tarihli fabrika komiteleri konferansına sunduğu raporda vurgulanmıştı. İlan ediyordu ki: "*İşçilerin köye tarım alet edevatı sağlayarak köylülere yardım etmesini amaçlayan tüm çabaların, işçilerin örgütlü üretim üzerindeki kontrolü sağlanıncaya kadar imkânsız olduğunu köye açıklamalıyız.*" [17] Konferansın bu anlamda köylülüğe yayınladığı manifestosunun temel konusu, proletaryanın özel bir sınıf ve halkın önderi olduğunu hissetmesiydi.

12 Ekim'de Petrograd Sovyeti İcra Komitesi şunları ilan etti:

> *Petersburg İcra Komitesi'nce kendi organı olarak Askeri Devrimci Komite kurulmuştur. Komite aşağıdakilerden teşekkül etmiştir: Plenumun ve Sovyet'in Asker Kanadı'nın prezidyumları, Donanma Filosu Merkez Komitesi'nin, Demiryolu İşçileri Sendikası'nın, Posta ve Telgraf İşçileri Sendikası'nın, fabrika komitelerinin, sendikaların temsilcileri, partinin askeri örgütlenmelerinin, Merkez İcra Komitesi'nin askeri kanadının ve işçi milislerinin temsilcileriyle birlikte kurulda bulunmaları zorunlu görülen bireyler. Askeri Devrimci Komite'nin ilk görevleri, başkentin savunulması için gerekli olan ve intikale tabi olmayan muharip*

ve yedek kuvvetlerin mevzilendirilmesi, sonra da Petersburg ve banliyölerindeki garnizonun personel bileşiminin ve aynı zamanda erzak kaynaklarının kayıt altına alınması, şehrin savunulması için bir çalışma planı hazırlanması, pogrom ve firarlara karşı koruma tedbirleri, işçi sınıfı ve asker içinde devrimci disiplinin korunması.[18]

13 Ekim'de Troçki bir radyo mesajı yayınladı: Bu, "*Herkese, Herkese, Herkese*" tüm Sovyetler'e ve orduya, yaklaşan Sovyetler'in İkinci Kongresi'ne delegelerini gönderme çağrısıydı.

Aynı gün Petrograd Sovyeti İcra Komitesi, kendi gözetiminde Kızıl Muhafızlar adlı özel bir birimin kurulduğunu açıkladı. Olaydan dört yıl sonra Troçki, Ekim Devrimi anılarına adanan bir gecede şu öyküyü anlattı:

Silah durumu şöyleydi. Başlıca silah kaynağı Sestroretski fabrikasıydı. Bir işçi delegasyonu gelip silaha ihtiyaca olduğunu söylediğinde dedim ki: "Bildiğiniz gibi silah deposu bizim elimizde değil." "Biz Sestroretski fabrikasındaydık." "Peki, durum neydi?' "Eğer Sovyet bir talimat verirse, silahları teslim ederler dediler." Bu ilk sınavdı. Ben de beş bin tüfek teslimatı için talimat verdim; bunları aynı gün aldılar. [19]

Geçici Hükümet'in köşeye sıkıştırılması

16 Ekim'de Bolşevikler'in Askeri Devrimci Komite'yle ilgili karar önerisi Petrograd Sovyeti'nde tartışılırken, Menşevikler'in bir sözcüsü şikâyet ediyordu:

"Bolşevikler darbe hazırlığı yapıp yapmadıkları şeklindeki net bir soruya cevap vermezler. Bu ya korkaklıktan yada kendi güçlerine güvensizlikten kaynaklanır." (İzleyiciler arasın-

da gülüşmeler). "Ama öngörülen Askeri Devrimci Komite, iktidarı ele geçirme amacı güden bir devrimci kurmaydan başka bir şey değil... Kitlelerin bir darbeye sempati duymadığına dair bölgelerden birçok rapor geldi. Merkezi İcra Komitesi'ne bağlı ve Kuzey cephesi savunmasında gerçek işbirliği yapma amacı güden bir 'Geçici Askeri Komite' var. Petersburg Sovyeti'nin temsilcilerini oraya gönderip askeri devrimci komite önerisini reddetmesi gerekir."

Troçki ayağa kalktı. Bu toplantıda görevi özellikle zor değildi.

"Menşevikler'in temsilcisinin kafası Bolşevikler'in silahlı bir gösteriye hazırlanıp hazırlanmadıklarıyla meşgul. Kimin adına soruyor bu soruyu: Kerenski, karşı-istihbarat, Gizli Polis ya da diğer başka bir organ adına mı?" [20]

Troçki, Bolşevikler'in iktidarı ele geçirmeye hazırlandıklarını inkâr etmedi. "*Bunu gizlemiyoruz ama şimdi sorun bu değil ki*" dedi.

Troçki, 18 Ekim'de Petrograd Sovyeti adına aşağıdaki deklarasyonun yayınlanmasını önerdi:

Son zamanlarda, tüm basın bazen Bolşevikler'e, bazen de Petrograd Sovyeti'ne atfedilen bir olay olan yaklaşan inisiyatif konusunda haberler, söylentiler ve makalelerle dolu.

Petrograd Sovyeti kararları genelde bilgilendirme amacıyla yayınlanır. Sovyet, her üyesinin kendisini seçen işçi ve askerlere karşı sorumluluk sahibi olduğu seçilmiş bir kurumdur. Proletaryanın ve devrimci garnizonun devrimci parlamentosu, kararlarını işçiler ve askerlerden gizli tutamaz.

Hiçbir şeysaklamıyoruz. Sovyet adına ilan ediyorum ki: Hiçbir tür silahlı inisiyatif planlamıyoruz. Ne var ki olayların gidişatının, Sovyet'i inisiyatif almaya zorlaması halinde işçiler ve askerler, onun inisiyatifine bir bütün olarak cevap

vereceklerdir...
Benim Sestroretski fabrikasından 5 bin tüfek teslim edilmesi talimatını verdiğim de bildiriliyor. Evet, Kornilov isyanı günlerinde işçi milisini silahlandırmak için kabul edilen bir karar nedeniyle, bu talimatı ben imzaladım. Petrograd Sovyeti, proleter muhafızları örgütleyip silahlandırmayı sürdürecektir.
Biz hükümetle çatışma halindeyiz ve bu çatışma çok sert biçimlere bürünebilir. Bu askerlerin geri çekilmesi sorunudur. Burjuva basınının Petrograd askerleri ve işçileri üzerinde nasıl bir düşmanlık ve şüphe havası yaratıp Petrograd askerleri cephesinde nefret uyandırmaya çalıştığını görüyorsunuz. Sovyetler Kongresi bir başka ihtilaflı sorundur. Hükümet çevreleri bizim Sovyetler Kongresi'nin rolüyle ilgili bakış açımızı biliyorlar. Burjuvazi, Petrograd Sovyeti'nin kongreye iktidarı kendi eline almasını önereceğini, savaşan halka demokratik bir barış önereceğini ve köylülere toprak vereceğini biliyor. Devrimci muhafızlarını geri çekerek Petrograd'ı silahsızlandırmaya çalışıyorlar. Kongre açılmadan tüm kuvvetlerini harekete geçirmek; işçilerin, askerlerin ve köylülerin temsil edilmesini boşa çıkarmak için, kendilerine sadık herkesi silahlandırıp farklı noktalara konuşlandırmak için acele ediyorlar. Nasıl bir topçu bombardımanı orduya karşı bir taarruz hazırlığıysa, şimdiki yalan ve iftira kampanyası da Sovyetler Kongresi'ne silahlı bir saldırının hazırlığıdır.
Tetikte olmalıyız. En sert mücadele dönemine girmiş bulunuyoruz. Her an karşıdevrimcilerin saldırısını beklemeliyiz. Ne var ki onların, Sovyetler Kongresi'ni dağıtmak için ilk girişimlerine, ilk saldırı girişimlerine amansız ve sonuna kadar götüreceğimiz bir karşı saldırıyla cevap vereceğiz.[21]

Troçki, yıllar sonra bu konuşmada hedeflenen ayaklanmanın tam tanımının verildiğini yazarken haklıydı: "*... belirleyici bir siyasal hücumun duyurusu, askeri savunma formülüyle yapılmıştı.*" [22]

Geçici Hükümet'in garnizona bağlı birlikleri Petrograd'dan çekme girişimine karşı direniş, ayaklanmanın kilit sorununu çözüme bağlamıştı: Askerleri devrim saflarına çekmek. Genelde bu kitlesel grevler, gösteriler, sokak çatışmaları, barikat savaşlarıyla olur. Ekim Ayaklanması'nda benzersiz olan, ayaklanmadan önce ve giriş aşamasında işçilerin kitlesel eylemleri olmadan askerlerin kazanılmasıydı.

Suhanov, o günlerde Troçki'nin sahneye hâkim olduğunu yazar:

> *Kendisini devrimci kurmay çalışmasından koparan Troçki, şahsen Obukhovski işletmelerinden Truboçni'ye, Putilov'dan Baltık imalathanelerine, Binicilik Okulu'ndan kışlalara koşup durmuştu. Sanki aynı anda her yerde konuşuyordu. Hem kitleler hem de kurmaylar arasında etkisi muazzamdı. O günlerin temel karakteri ve tarihin bu dikkat çekici sayfasının başkahramanıydı.*[23]

Geçici Hükümet'e meydan okuma

21 Ekim gecesi Askeri Devrimci Komite, Genelkurmay Karargâhı'na gönderdiği bir temsilciler grubu aracılığıyla komitenin, garnizon birlikleri üzerinde yetkisini resmen iletti. General Polkovnikov garnizonun kendi sorumluluğunda olduğu cevabını verdi. Askeri Devrimci Komite delegeleri Smolni'ye döndüğünde Troçki, Ekim Devrim'nin en hayati belgelerinden biri olacak bir taslak kaleme alarak bütün birliklerde dağıtılmasını istedi ve gün içinde garnizon konferansının onayına sundu: Bu, Geçici Hükümet'in garnizondaki askerler üzerinde yetkisi olduğunun kesinlikle reddedilmesi anlamına gelen resmi bir deklarasyondu.

22 Ekim'de garnizona şu mesaj iletildi:

Petrograd devrimci garnizonu, 21 Ekim'de yaptığı toplantıda İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'nin Askeri Devrimci Komitesi'ni önder organ olarak desteklemiştir.

Bu olguya karşın 22 Ekim gecesi Petrograd askeri bölge karargâhı Askeri Devrimci Komite'yi tanımayarak, Sovyet'in asker kanadının temsilcileriyle birlikte çalışmayı reddetmiştir.

Bu yolla, karargâh devrimci garnizon ve Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'yle bağını koparmıştır.

Başkentin örgütlü garnizonundan kopan karargâh, karşıdevrimci kuvvetlerin doğrudan silahlı aracıdır.

Askeri Devrimci Komite, Petrograd askeri bölge karargâhının eylemlerinin tüm sorumluluğunu reddeder.

Petrograd Askerleri!

1. Karşıdevrimci girişimlere karşı devrimci düzeni savunmak, Askeri Devrimci Komite'nin önderliğinde size düşüyor.

2. Askeri Devrimci Komite'nin imzası dışında garnizona verilecek her türlü emir geçersizdir.

3. Bugün – (Petrograd Sovyeti Günü) – için tüm emirler harfiyen yerine getirilecektir.

4. Garnizonun tüm askerleri uyanıklık, kararlılık ve sıkı disiplini ödev bilecektir.

5. Devrim tehlikede. Yaşasın devrimci garnizon!

[imza] *Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti Askeri Devrimci Komitesi.*[24]

Suhanov bu deklarasyonu şöyle yorumlar: "*Şimdi bu kesinlikle bir isyan eylemiydi.*" [25]

Troçki, 21 Ekim'de yukarıdaki talimatı garnizon kongresine iletmiş, bu organ da Troçki'nin teklif ettiği aşağıdaki kararı kabul etmişti:

Petrograd Sovyeti'nin tüm siyasal kararlarını onaylayan garnizon ilan eder:
Konuşma vakti geçmiştir. Ülke felaketin eşiğindedir. Ordu barış, köylüler toprak, işçiler iş ve ekmek talep ediyorlar. Koalisyon hükümeti halk karşıtıdır; halk düşmanlarının elinde bir alettir. Konuşma vakti geçmiştir. Sovyetler'in Tüm Rusya Kongresi, iktidarı eline alıp halka barış, toprak ve ekmek garantisi vermelidir.
Devrimin ve halkın güvenliği bunu talep ediyor.
Tüm iktidar Sovyetlere!
Tüm cephelerde derhal ateşkes!
Köylülere toprak!
Belirlenen tarihte Kurucu Meclis'in gecikmeden toplantıya çağrılması!
Petrograd garnizonu, bu talepler uğruna savaşmak için son neferine kadar tüm kuvvetlerini Sovyetler'in Tüm Rusya Kongresi'nin emrine vermeyi resmen taahhüt eder.
Askerlerin, işçilerin ve köylülerin yetkili temsilcileri, bize güvenin. Görevimizin başında, kazanmaya ya da ölmeye hazırız! [26]

Ayaklanma söylentisini resmen reddetmekle yetinmeyen Sovyet, açıkça 22 Ekim Pazar gününün (Şubat Devrimi'nin altıncı ayı) sokak gösterileri biçiminde değil şehrin fabrikaları, kışlaları ve başlıca tüm kurumlarında toplantılar biçiminde, kendi kuvvetlerinin barışçı denetim günü olduğunu ilan etti. Bazı meçhul Kazaklar'ın "*1812'de Moskova'nın düşmandan kurtuluşu anısına*" yurttaşları dini bir törene davet etmesi, besbelli ki provokasyon amaçlıydı. Troçki'nin Kazak birliklerine seslenmesi çok akıllıca bir hamleydi:

Kazak Kardeşler!
Petrograd Sovyeti size sesleniyor:
Siz Kazaklar'ı biz işçiler ve askerlere karşı kışkırtma çaba-

ları var. Ortak düşmanlarımız – soylular, bankacılar, toprak sahipleri, eski bürokratlar ve Çar'ın uşakları – Kabil gibi davranıyorlar. Onlar kendi iktidarlarını her zaman halkı birbiriyle karşı karşıya getirerek, askerleri işçilere karşı kışkırtarak korumuşlardır. Şimdi de Kazaklar'ı askerlere karşı tahrik ediyorlar.

Amaçlarını hangi araçlarla başarıyorlar? Elbette suiistimalle, yalan dolanla. Kazaklar, askerler, denizciler, işçiler ve köylüler hepimiz kardeşiz. Hepimiz aynı şekilde çok çalışmak zorundayız; fakiriz; karnımızı zor doyuruyoruz. Her şeyi elimizden alan aynı savaştan acı çekiyoruz.

Bu savaşı kim istiyor? Kim başlattı? Tabii ki Kazaklar ya da askerler değil, işçiler ya da köylüler değil! Savaşı isteyenler generaller ve bankacılar, Çarlar ve toprak sahipleridir! Onlar iktidarlarını, kudretlerini ve zenginliklerini savaştan sağlarlar...

Halk, barış istiyor. Her ülkenin askerleri ve işçileri barışa susamış durumda. Petrograd Sovyeti, burjuvaziden ve generallerden şunu talep eder: "Çekilin yolumuzdan, sizi gidi tiranlar! İktidarı halkın eline bırakın defolup gidin. Halk derhal onurlu bir barış yapsın!"

Yoldaş Kazaklar, haklı değil miyiz? Sizin de evet diyeceğinizden şüphe duymuyoruz. Ama işte bu nedenle zenginlerden, vurgunculardan, prenslerden, soylulardan ve sizin kendi Kazak generalleriniz dâhil generallerden nefret ediyoruz. Onlar Petrograd Sovyeti'ni ortadan kaldırmaya, devrimi boğup halkı, Çarlık dönemindeki gibi zincire vurmaya her an hazırlar. Bunu başarmak için de bizimle ilgili yalanlar yayıp duruyorlar.

... Size Sovyet'in sizle savaşa girip katliam yapmak için 22 Ekim'de ayaklanma başlatma niyetinde olduğunu söylüyorlar. Size bunu söyleyenler düzenbazlar ve hainlerdir. Onlara böyle söyleyebilirsiniz! Çünkü Sovyet, 22 Ekim'de işçiler,

askerler, denizciler ve köylülerin toplanıp barış ve savaş ile halkın refahıyla ilgili konuşmaları dinleyecekleri barışçıl bir toplantı planlıyor. Sizi de bu barışçıl toplantılara katılmaya davet ediyoruz. Sizi tüm samimiyetimizle ağırlayacağız Kazak Kardeşlerimiz!

Sovyet'in bulunduğu Smolni'ye gelme konusunda hâlâ kuşkulu olanlarınızı da ikna edin. Orada size Sovyet'in ne istediğini ve amaçlarına hangi araçlarla ulaştığını açıklayacak olan askerler ve Kazaklar'la karşılaşacaksınız. Onun tek amacı, halkın Çarlığı devirmesiyle ihtiyaçlarınızı serbestçe tartışıp kendi kaderinizi ellerinize almanız değil mi? Kazaklar, siz de emekçi Kazaklar'ın düşmanları, Kaledinler'in, Bardizhi'lerin ve Karaulov'ların size taktıkları at gözlüklerini çıkarıp atın...

[imza] *Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti* [27]

Kazak alayları arka arkaya dini törene katılmayacaklarını ilan ettiklerinden tören iptal edildi.

"Sovyet Günü"nde Troçki, Lunaçarski, Volodarski ve Raskolnikov'un da aralarında olduğu Bolşevikler'in en popüler hatipleri bütün başkentte mitinglerde, fabrikalarda ve toplantı salonlarında konuşmalar yaptılar. Troçki'nin konuşma yaptığı böyle bir toplantıyı Suhanov'un kaleminden okuyalım:

Onun siperlerdeki sefaletin (tüm basitliği içinde zor çizilebilecek) tablosunu ayrıntılı ve olağanüstü canlı çizdiğini hatırlıyorum...

Sovyet rejiminden sadece siperlerdeki sefalete son vermesi beklenmiyordu. Toprak dağıtıp iç karışıklığa da çözüm bulacaktı. Bir kez daha açlığa karşı reçeteler tekrarlanıyordu: Askerler, denizciler ve işçi kızlar, ellerinde bulunduranlardan ekmeğe el koyup şehirlere ve cepheye bedava dağıtsınlar.

Ama Troçki bu tarihi "Petersburg Sovyeti Günü"nde daha da ileri gidecekti.

"Sovyet Hükümeti ülkenin varını yoğunu yoksullara ve siperlerdeki askerlere verecektir. Hey sen burjuva, senin iki kürk şapkan var; haydi bakalım, birini siperlerde donan askere ver. Sıcak tutan çizmelerin mi var? O zaman evde otur. İşçinin senin çizmelerine ihtiyacı var..."

... Etrafımda herkes büyülenmiş gibiydi. Sanki kalabalık kendiliğinden ve arasında anlaşmış gibi bir ilahi söylemeye başlamıştı. Troçki ya kısa ve genel bir kararı formüle etmiş ya da "işçi-köylü davasını kanımızın son damlasına kadar savunacağız" gibisinden genel bir formülü ifade etmişti.

Katılanlar? Binlerce kişi bir anda tek bir kişi gibi elini kaldırmıştı. Erkekler, kadınlar, gençler, askerler, köylüler ve – tipik olarak alt orta sınıftan insanların gözlerinden alev saçar gibi el kaldırdıklarını gördüm...

Troçki konuşmaya devam etti. Mahşeri kalabalıkta hâlâ eller havadaydı. Troçki sözlerini sıralamaya başladı: "Bu oyla, sizin bütün gücünüzle ve ne pahasına olursa olsun, devrimi zafere ulaştırıp toprak, ekmek ve barışı sağlamayı üstlenen Sovyet'i destekleyeceğinize ant içtiniz!"

Muazzam kalabalığın elleri havadaydı. Karar verilmiş, ant içilmişti.[28]

Petrograd Sovyeti, Geçici Hükümet üzerindeki baskısını her saat artırıyordu. Ne var ki 23 Ekim'de Askeri Devrimci Komite ciddi bir aksilikle karşılaştı: Yaşamsal stratejik öneme sahip Peter-Paul Kalesi ile bitişiğindeki merkezi silah ve mühimmat deposu, Kronverk Cephaneliği, Askeri Devrimci Komite'nin atadığı komiserin yetkisini tanımayı reddetmiş ve adamı tutuklama tehdidi savurmuştu. Kaleyi kuvvet kullanarak zapt etmek çok riskliydi. Troçki cüretkâr bir çözüm buldu. Suhanov şöyle yazar:

Hükümetin tartışmayı kesip kendisini savunmak için bir şeyler yapmaya başlamasından önce Peter-Paul'u hemen ele geçirmek şarttı. Kalenin ele geçirilmesi için iki yöntem önerildi. Antonov, Pavlovskaya'dan derhal güvenilir bir tabur getirip kalenin garnizonunu silahsızlandırmayı önerdi. Ama birincisi bu riskliydi; ikincisi de esasen bir savaş eylemiydi. Bunun peşinden mutlaka derhal saldırıya geçerek hükümeti tasfiye etmek gelecekti. Troçki başka bir öneri getirdi: Kendisi kaleye gidip orada bir toplantı yapacak, garnizonun bedenini değil ama ruhunu teslim alacaktı. Birincisi, bunda hiçbir risk yoktu. İkincisi de bundan sonra hükümet Nirvana'ya erişerek yaşamaya devam edebilir ve Smolni'nin otoritesini ayak bağı ya da engel olmadan giderek genişletmesine de izin verebilirdi.

Hemen harekete geçildi. Troçki yanına Laşeviç'i de alarak derhal yola koyuldu. Onların konuşmaları coşkuyla karşılandı. Garnizon, neredeyse tam bir ittifakla Sovyet rejimi hakkında bir karar alarak burjuva hükümetine karşı elde silah ayaklanmaya hazır olduğunu ortaya koydu. Garnizonun koruması altında kaleye yerleştirilen bir Smolni komiseri, komutanın yetkisini tanımayı reddetti. Şimdi yüz bin tüfek daha Bolşevikler'in eline geçmişti.[29]

Topları Kışlık Saray'a hâkim yerlerde mevzilenmiş olan Peter ve Paul Kalesi'nin kontrol altına alınması, muazzam öneme sahip bir zaferdi.

Askeri Devrimci Komite, tek kurşun atmadan Geçici Hükümet'in iktidarını köşeye sıkıştırmaya devam etti. Troçki, **Rus Devrimi Tarihi**'nde bu politikayı şöyle özetledi:

Komite, hükümeti kitlelerin baskısıyla, garnizonun ağırlığıyla sıkıştırıyor. Savaşsız alabileceği her şeyi alıyor. Mev-

zilerini ateş etmeden, orduyu yürüyüş için tertipleyip takviye etmeden sağlamlaştırıyor. Gözünü bir an bile üzerinden ayırmadığı düşmanın direniş gücünü baskı yaparak tartıyor. İleri atılmış her yeni adım, güçler dengesini Smolni lehine değiştiriyor. İşçiler ve garnizon ayaklanma için güç topluyor. İlk kimin silah başı çağrısı yapacağı bu hücum, bu baskı sürecinde öğrenilecektir. Bu şimdi sadece an sorunudur. Eğer son anda hükümet cesaret ya da umutsuzluktan savaş işareti verirse, bunun sorumluluğu Kışlık Saray'ın olacaktır. Ama tam da aynı inisiyatif Smolni'ye düşecektir. Onun 23 Ekim deklarasyonu, hükümetin kendisi devrilmeden önce iktidarın devrilmesi anlamına geliyordu. Askeri Devrimci Komite, düşman rejimin başını ezmeden önce elini kolunu bağlıyordu. Bu "barışçıl nüfuz etme", düşmanın kemiklerini legal yollardan kırma ve iradesinden son kalanları hipnozla felç etme taktiğinin uygulanması, ancak komitenin safındaki güçlerin kesin üstünlüğü ve her saat artmasıyla mümkündü.[30]

Yine de ayın 23'ünde ayaklanmadan değil "yaklaşan Sovyetler Kongresi'ni savunmak"tan söz ediliyordu. Şimdi gereken tek şey, hükümeti devrime karşı açık bir provokasyon eylemine itmekti. Böylece Askeri Devrimci Komite'nin başka faaliyetleri savunma örtüsü altında gerçekleştirilebilirdi. Bu da 24 Ekim'de oldu.

Hükümet, Askeri Devrimci Komite'ye karşı hukuki işlemler başlatmaya, ayaklanmayı tahrik ettiği gerekçesiyle Bolşevik gazeteyi kapatmaya, civardaki ve cephedeki güvenilir askeri birlikleri çağırmaya karar verdi.

Böylece hükümet tuzağa düştü. Bölge Komutanı General Polkovnikov, Bolşevikler'in matbaasını kapatmak için bir manga asker gönderdi. Troçki'nin tepkisi sert oldu:

İki devrimci gazete, Raboçi Put ve Soldat komplocu karargâh tarafından kapatıldı. İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti ifade özgürlüğünün ezilmesine hoşgörü gösteremez. Halkın, pogromcuların saldırılarını boşa çıkarması için dürüst bir basın teminattır. [31]

Troçki, garnizonun en örgütlü, en devrimci birliklerine (Litovski Alayı ile Altıncı İstihkâm Taburu) Bolşevik matbaanın yeniden açılması ve güvenliğinin sağlanması emrini verdi. Yıllar sonra olayı şöyle anlatacaktı:

Binadan mühürler söküldü, hurufat yeniden hazırlandı ve iş devam etti. Hükümetin yasakladığı gazeteler, birkaç saatlik gecikmeyle kendisi de tutuklanma tehlikesi altında bulunan komiteye bağlı askerlerin koruması altına alındı.[32]

Petrograd Sovyeti'ni olağanüstü oturuma çağıran Troçki, Askeri Devrimci Komite'nin Bolşevik basın konusunda attığı adımları bir rapor halinde sundu. Şimdi bile Troçki savunmacı duruşundan vazgeçmemişti. Sovyet'e Askeri Devrimci Komite'nin "bir ayaklanma aracı olarak değil de devrimci özsavunma temelinde" ortaya çıkmış olduğunu hatırlattı. Komite, Kerenski'nin devrimci askerleri Petrograd'dan uzaklaştırmasına izin vermemiş ve işçi basınını koruma altına almıştı.

Bu bir ayaklanma mı? Halkın güvenmediği, kendisine de güvenmeyen yarı-hükümetimiz var; çünkü içi ölü. Bu yarı-hükümet, sadece devrimci halkın gerçek iktidarına yer açacak olan tarihin süpürgesiyle süpürülmeyi bekliyor... Yarın Sovyetler Kongresi açılacak. Topladıkları gücü, hükümetin her türlü provokasyonunu boşa çıkaracak gücü onun emrine vermek, garnizon ve proletaryanın görevidir... Eğer sahtekâr

hükümet, kendi küllerinden yeniden doğmak için amansız bir çabaya girerse, halk kitleleri belirleyici bir karşı-darbe indirecektir. Saldırı ne kadar güçlü olursa, darbe de o kadar güçlü olacaktır. Eğer hükümet, devrimi hançerlemek için hâlâ kalan 24 ya da 48 saati kullanmaya kalkışırsa, o zaman devrimin öncüsünün dişe dişe göze göz cevap vereceğini ilan ediyoruz.[33]

24 Ekim'de *Aurora* kruvazörü Smolni'ye şu soruyu sordu: Denize mi açılıyoruz yoksa Neva'da mı demirliyoruz?

Ağustos'ta Kışlık Sarayı Kornilov'a karşı koruyan aynı denizciler [diye yazar Troçki], şimdi Kerenski ile kozlarını paylaşmak için yanıp tutuşuyorlar. Hükümetin emri, komite tarafından hemen geçersiz kılındı ve mürettebata 1218 No'lu emir verildi: "Karşıdevrimci kuvvetlerin Petrograd Garnizonu'na bir saldırısı halinde, Aurora kruvazörü kendisini römorkörler, istimbotlar ve sahil koruma botlarıyla savunacaktır." Kruvazör sabırsızlıkla beklediği bu emri coşkuyla yerine getirdi. Neva'daki Aurora sadece ayaklanmanın hizmetinde mükemmel bir muharip birlik değil, ama kullanıma hazır bir radyo kanalıydı da. Paha biçilmez bir avantaj! Denizci Kurkov şunları hatırlıyordu: "Troçki'den... karşıdevrimin saldırıya geçmiş olduğunu yayınlama emri aldık." [34]

Gazeteleri yasaklama girişimi, Askeri Devrimci Komite'yi kovuşturma kararı, komiserleri azletme emri, Smolni'nin telefonlarının kesilmesi – bu tacizler hükümetin karşıdevrimci bir darbe hazırlamakta olduğuna ikna etmeye yeterdi. Bir ayaklanma sadece hücumla kazanılabileceği halde, özsavunmayı ne kadar çok andırırsa o ölçüde gelişir. Bolşevikler'in yayın kurulunun odalarının kapısında resmi mühür, askeri tedbir olarak çok önemsenecek bir şey değil. Ama ne kadar açık bir savaş işareti! Telefonograflar tüm bölgelere ve gar-

nizon birliklerine olayı ilan etti. "Halk düşmanı, gece hücum etti. Askeri Devrimci Komite, komploculaın taarruzuna karşı direnişe önderlik ediyor." Komplocular hükümetin resmi kurumlarıdır. [35]

24 Ekim'de Askeri Devrimci Komite şu bildiriyi yayınladı:

Petrograd halkına;
Petrograd işçileri, askerleri ve tüm yurttaşların bilgi sahibi olması için ilan ederiz ki:
Devrimi ve kazanımlarını karşıdevrimin saldırılarına karşı savunmak amacıyla komiserler, bizim tarafımızdan başkent ve çevresindeki askeri birlikler ile stratejik noktalara atanmıştır. Bu noktalara dağıtılacak olan emir ve talimatlar, sadece yetkili komiserlerimizin onayıyla yerine getirilecektir. Sovyet'in temsilcileri olarak komiserler dokunulmazdır. Komiserlere muhalefet, İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti'ne muhalefet demektir. Sovyet, devrimci düzeni karşıdevrimcilerin ve eşkıyanın saldırılarına karşı korumak için tüm önlemleri almıştır. Tüm yurttaşları komiserlerimize her çeşit desteği vermeye çağırıyoruz. Karışıklık çıkması halinde, Askeri Devrimci Komite'nin en yakın askeri birlikteki komiserlerine başvurulmalıdır.
[imza] *Askeri Devrimci Komite* [36]

Sovyet'in yasallığına dört elle sarılma

Troçki ayaklanmayı parti değil Sovyet adına gerçekleştirmekte ısrarlıydı. Tarih onu haklı çıkarmıştır. Bolşevik Petrograd Komitesi'nin raporlarında, Merkez Komitesi'ninkiler gibi tekrarlanıp duruyordu: Sovyetler'in çağrısı halinde askerler ve işçiler sokağa dökülürler ama partinin çağrısı halinde bu o kadar kesin değildir. Bu yüzden hangi kurumun ayaklanma çağrısı yapacağı büyük öneme sahipti.

15 Ekim'de Bolşevik Parti'nin Petrograd örgütünün genişletilmiş toplantısında, partinin Askeri Örgütü'nü temsilen Nevski, birçok aktivistin huzurunda "*Sovyet'in çağrısı üzerine bütün garnizon sokağa dökülür*" dedi.

Raviç (Moskova Bölgesi): "Kitleler ancak Sovyet'in çağrısıyla ayağa kalkar ama partimizin çağrısına çok daha azı cevap verir."
Obukhov fabrikasından bir yoldaş: "Fabrikanın Petrograd Sovyeti'nin çağrısına cevap vereceğine şüphe yok."
Sendika sözcüleri: "Kitleler Sovyeti'nin çağrısına cevap verebilir." [37]

16 Ekim'de Merkez Komitesi üyeleri dışında Petersburg Komitesi İcra Kurulu, Askeri Örgüt, Petrograd Sovyeti, Bolşevikler'in sendikalardaki liderleri, fabrika komiteleri, Petrograd Bölge Komitesi ve demiryolu işçilerinin de katıldığı genişletilmiş Merkez Komitesi toplantısında da benzer görüşler işitildi.

Moskova bölgesinden konuşmacı: "Partinin değil Sovyet'in çağrısı atılgan bir ruh hali yaratır."
Neva bölgesinden konuşmacı: "Bir işaretle ruh hali kesinlikle değişir. Herkes Sovyet'i izler."
Petrograd Sovyeti'nden Yoldaş Volodarski: "Genel izlenim kimsenin sokağa dökülmeye hazır olmadığı, ama Sovyet'in çağrısıyla herkesin sokağa dökülüceği yönünde." [38]

17 Ekim'de Smilga, Sovyetler Kongresi'nin toplantısından önce her eyleme karşı olduğunu açıkladı. "*Kongre'nin bilgisi dışında ve Kongre öncesinde hiçbir tür ayaklanma olamaz.*" [39]

Bu tartışmalar üzerine Troçki'nin yorumu:

Ajitatör ve örgütçülerin kitlelerin zihniyetini anlamaya çalışırken, her zaman Sovyet ve parti arasındaki ayrımı ima etmeleri bile ayaklanma çağrısı yönünden bu sorunun ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. [40]

Peki ya ayaklanma çağrısı partiden gelmiş olsaydı, ne olacaktı? Bunun büyük handikapları görülecekti. Troçki şöyle yazar:

Parti, milyonlarca insan içinde meşru olarak üç tabakayı ayırt ediyor: Biri her koşulda Bolşevikler'le birlikte olanlar, daha kalabalık olan bir diğeri, Sovyetler aracılığıyla hareket etmeleri ölçüsünde Bolşevikler'i destekleyenler ve üçüncüsü Bolşevikler'in hâkimiyetine rağmen Sovyetler'in peşinden gidenler...

Parti, Sovyetleri harekete geçiriyor; Sovyetler de işçiler, askerler ve bir ölçüde köylülüğü harekete geçiriyor. Kütledeki kazanım hızda kaybediliyor. Eğer bu iletim aygıtını dişli çark sistemine uygularsanız – Lenin başka bir konuyla ilgili olarak başka bir dönemde bu benzetmeden yararlanmıştı – orta boy Sovyetler çarkını devre dışı bırakıp parti çarkını doğrudan doğruya kitlelerin dev çarkına bağlamak için gösterilecek sabırsız bir çabanın, parti çarkının dişlilerinin kırılması tehlikesi yaratmakla kalmayıp yeterince geniş kitleleri harekete geçiremeyeceğini de söyleyebiliriz. [41]

Kolay yoldan kazanılan zafer

Petrograd'da Ekim Devrimi'nin kolay yoldan kazanılması, devrim sırasında sadece on kişinin ölmesinden bellidir (oysa Şubat Devrimi'nde 1.315 kişi ölmüştü). Bu, büyük ölçüde Troçki'nin Marx ve Engels'in "ayaklanma sanatı" dediği şeyi mükemmel kavramış olmasının sonucuydu. Troçki, **Rus Devrimi Tarihi**'nde bu sanatın püf noktalarına değinir:

Kitle ayaklanmasının gizlilikle koordinasyonu, gizliliğin ayaklanmaya tabi kılınması, ayaklanmanın gizlilikle örgütlenmesi, devrimci siyasetin Marx ve Engels'in "ayaklanma sanatı" dediği o karmaşık ve sorumlu parçasını oluşturur. Bu kitlelere doğru, genel bir önderliği, değişen koşullara esnek bir uyumu, dört dörtlük bir saldırı planını, teknik hazırlıkta ihtiyatı ve cüretli bir darbeyi önvarsayar.[42]

Her şeyden önce ayaklanma parlak bir başarı kazandı; çünkü Troçki uzak görüşlü, sağlam, kendinden emin ve kararlı liderliğiyle işçi ve asker kitlesine cesaret ve başarı aşılamıştı.

Ayaklanma günü, hükümetin direnişini Kışlık Saray'ı savunmayla sınırlı tutması, Troçki'nin nihai ayaklanma hazırlığını yönetip ayaklanmayı gerçekleştirmekte ne kadar başarılı olduğunu gösterir. Suhanov, ayaklanmayı şöyle betimler:

... hiç direniş gösterilmedi. Gece ikiden başlayarak, garlar, köprüler, elektrik tesisleri, telgrafhaneler ve telgraf şirketi kışlalardan getirilen küçük kuvvetlerle yavaş yavaş işgal edildi. Küçük askeri öğrenci grupları direniş gösterecek durumda değillerdi, zaten bunu düşünmediler bile. Genelde şehirdeki siyasal öneme sahip merkezlerde askeri operasyonlar daha çok nöbet değişikliğine benziyordu. Askeri öğrencilerin daha zayıf savunma kuvvetleri geri çekildi. Onların yerini takviye edilmiş muhafızlardan oluşan bir savunma kuvveti aldı... başlamış olan belirleyici operasyonlarda hiç kan dökülmedi; bir tek kayıp bile bildirilmedi. Şehirde tam bir sessizlik hâkimdi. Hem şehir merkezi hem de varoşlar, soğuk sonbahar gecesinin sessizliğinde ne olup bittiğinden şüphelenmeden derin bir uykuya dalmıştı... Adım adım gelişen operasyonlar o kadar kolay yürütülmüştü ki büyük kuvvetlere ihtiyaç duyulmamıştı. 200 bin mevcutlu garnizonun taş çatla-

sa onda biri, belki çok daha azı harekete geçirilmişti.[43]

Suhanov, çok haklı olarak "*kılı kırk yararak yürütülen Ekim Ayaklanması*"ndan söz etmişti.[44] Bir tarihçi, "*klasik devrim şemalarıyla karşılaştırıldığında, Ekim tamamen eşsizdi*" diye yazmıştı. "*O gün Petrograd'da sokaklarda ne büyük yürüyüşler; ne kitlesel gösteriler, ne sopalı kavgalar, hatta ne kitlelerin heyecanında belirgin bir artış ne de can kayıpları vardı.*" [45]

Etkili bir devrim tasviri çizen Victor Serge şöyle yazar:

Gerçekten de devrim, proleter bir tarzda (örgütlü) gerçekleştirildi. İşte bu yüzden Petrograd'da bu kadar kolay ve tam kazanıldı... Rasyonel koordinasyon unsuru, ayaklanmanın savaş sanatının kurallarına göre yürütülen bir askeri operasyon olarak mükemmel örgütlenmesi burada çok net gösterilmiştir ve proletaryanın tarihinde örneklerine çokça rastlanan kendiliğinden ya da kötü örgütlenmiş hareketlerle çarpıcı bir karşıtlık sergiler. [46]

Hatta Stalin, tabii ki "Toplu Eserleri"nde yer verilmemiş olan bir yazısında, Troçki'nin Ekim Ayaklanması'ndaki hayati rolünü teslim etmek zorunda kalmıştı. 6 Kasım 1918 tarihli **En Seçkin Parti Liderlerinin Rolü**'nde Stalin şunları yazmıştı:

Ayaklanmanın pratik örgütsel çalışması, tümüyle Petrograd Sovyeti'nin başkanı olan Troçki'nin liderliğinde yürütüldü. Garnizonun, Sovyet saflarına hızla geçişi ve Askeri Devrimci Komite'nin çalışmasının cesaretle yürütülmesinde, partinin özellikle ve en başta Yoldaş Troçki'ye borcu olduğunu tam bir kesinlikle ilan etmek mümkün.[47]

Sovyet iktidarının kuruluşu

25 Ekim'de Petrograd Sovyeti'nin açılışı oturumunda Troçki şöyle demişti:

Askeri Devrimci Komite adına Geçici Hükümet'in artık mevcut olmadığını ilan ediyorum. (Alkışlar) Bazı bakanlar tutuklanmıştır. (Hurra!) Diğerleri de birkaç gün, bilemediniz birkaç saat içinde tutuklanacaktır. (Alkışlar)

Askeri Devrimci Komite'nin emrindeki devrimci garnizon, Önparlamento'yu dağıtmıştır. (Alkış tufanı. "Yaşasın Askeri Devrimci Komite!" sloganları)

Bize garnizonun ayaklanmasının, pogromu tetikleyeceği ve devrimin kan denizinde boğulacağı söylenmişti. Şimdiye kadar tek damla kan dökülmedi. Bir tek kayıp haberi bile almadık. Bu kadar devasa kitleleri içine alan bir devrimci hareketin tarihinde kansız gerçekleştirilen böyle bir başka örnek daha bilmiyorum...

Kışlık Saray henüz ele geçirilmemiştir; ama onun da kaderi önümüzdeki birkaç dakika içinde belli olacaktır.

Şu anda biz; Asker, İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyeti askerlerin, işçilerin ve köylülerin ihtiyaçlarını yerine getirmekten başka bir amacı olmayan bir hükümetin kurulması gibi tarihte eşi benzeri olmayan bir deneye girişiyoruz.

Devlet tüm kölelik zincirlerini parçalama mücadelesinde kitlelerin bir aracı olmalı...

Üretim üzerinde kontrol kurmak esastır. Köylüler, işçiler ve askerler ulusal ekonominin kendi ekonomileri olduğunu hissetmelidir.

Bu otoritenin tesisinin temel ilkesidir.

Herkesi kapsayan emek harcama yükümlülüğü, gerçek devrimci iktidarın ilk görevleri arasındadır. [48]

Sonra Troçki, Geçici Hükümet'in devrilmesiyle ilgili raporu sundu:

Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti, proletaryanın ve Petrograd garnizonunun muzaffer devrimini selamlar. Özellikle kitlelerin bu ayaklanmada sergiledikleri ve ayaklanmanın kansız ve başarıyla gerçekleşmesinde öne çıkan dayanışma, örgütlenme, disiplin ve tam ittifakı vurgular.

Sovyet, Sovyet Hükümeti olarak, proleter ve köylü hükümetinin devrim tarafından yaratılacağına ve kent proletaryasına en yoksul köylü kitlesinin tamamının destek olacağına, bu hükümetin kararlılıkla ülkeyi savaşın görülmemiş felaket ve dehşetinden kurtarmanın tek yolu olan sosyalizme ilerleyeceğine sarsılmaz inancını ifade eder.

Yeni proleter ve köylü hükümeti derhal tüm savaşan halklara adil ve demokratik bir barış önerecektir.

Toprakta toprak beylerinin mülkiyetini derhal kaldırıp toprağı köylülere verecektir. Üretim ve malların dağıtımında işçilerin kontrolünü oluşturacak, eşzamanlı olarak bir tek devlet teşebbüsünde birleştireceği bankalar üzerinde toplumsal kontrol kuracaktır.

Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti, Rusya'nın tüm işçileri ve köylülerine proleter ve köylü devrimini özveriyle, tüm güçleriyle destekleme çağrısı yapar. Sovyet, kent işçilerinin en yoksul köylülerle ittifak halinde sosyalizmin zaferi için gereken sarsılmaz disiplinle hareket edeceğine olan inancını belirtir. Sovyet, Batı Avrupa ülkelerinin proletaryasının sosyalizm davasını tam ve kalıcı bir zafere taşımamızda bize yardımcı olacağından emindir. [49]

Suhanov şu notu düşüyor:

Sonra Troçki toplantıda Lenin'i takdim ederek Sovyet rejimiyle ilgili konuşması için sözü ona bıraktı. Lenin korkunç bir alkış tufanıyla karşılandı...

[Lenin dedi ki] "ezilen kitleler, hükümeti kendisi kuracak. Eski devlet aygıtı kökünden sökülüp atılacak ve Sovyet örgütleri biçiminde yeni bir idari aygıt kurulacak. Rusya tarihinde yeni bir çağ başlıyor ve bu Üçüncü Rus Devrimi en sonunda sosyalizmin zaferine götürecektir. Bizim rutin görevlerimizden biri savaşı derhal sona erdirmektir. Ama mevcut kapitalist düzenle yakından ilişkili olan bu savaşa son vermek için kapitalizmin kendisinin yenilmesi gerektiği, herkes tarafından iyi bilinsin. Bu görevde halen İtalya, Almanya ve İngiltere'de gelişmeye başlayan dünya işçi sınıfı hareketi bize yardım edecektir.

Rusya içinde köylülüğün çok büyük bir kesimi demişti ki: 'Kapitalistlerle yeterince oyalandık. İşçilerle birlikte yürüyeceğiz'. Biz köylülerin güvenini toprak mülkiyetini ortadan kaldıran bir tek kararnameyle kazanacağız. Sanayide gerçek bir işçi kontrolünü yürürlüğe koyacağız. Her yerde muzaffer olacak ve proletaryaya dünya devrimini kazandıracak bir kitle örgütünün gücüne sahibiz. Rusya'da proleter bir sosyalist devlet inşa etme işine derhal koyulacağız. Yaşasın dünya sosyalist devrimi! [50]

Lenin'le birlikte Troçki, Rus proletaryasına iktidarı ele geçirmesi için önderlik etti; işçi devletine ve acil görevi, dünya çapında işçi devrimine liderlik etmek olan Enternasyonal'e liderlik yaptı.

Notlar

Önsöz

1. Leon Trotsky, My Life (New York 1960) [Hayatım, Türkçesi Müntekim Ökmen, Yazın Yayıncılık, İstanbul, 1999]; Isaac Deutscher, The Prophet Armed (Londra 1955) [Silahlı Sosyalist], The Prophet Unarmed (Londra 1959), [Silahsız Sosyalist , The Prophet Outcast (Londra 1963) [Kovulan Sosyalist] [*t.ç.n.: Troçki Cilt 1, 2, 3, Isaac Deutscher, Çeviren: Rasih Güran, Ağaoğlu Yayınları, İstanbul, 1974].
2. Trotsky, Diary in Exile (Londra 1958), s. 53-54.
3. Deutscher, Stalin (Londra 1949).
4. Deutscher, Stalin, s. 174.
5. Deutscher, Stalin, s. 174.
6. Deutscher, Stalin, s. 175.
7. Deutscher, Stalin, s. 176.
8. Deutscher, The Prophet Armed, s. 515. [Çevirmenin notu: Kitap s. 15'te Deutscher alıntısında "which led from Stalin'in hesitant and shamefaced essays in revolution" yazılı, ama burada verilen göndermede metnin aslında "which led from Lenin's hesitant and shamefaced essays in revolution" yazılı. Bu yüzden çeviriyi gönderme yapılan metni temel alarak yapıyorum. Deutscher'in "Silahlı Sosyalist" diye çevrilen Türkçesinde de gönderme yapılan kitaba uyuyor. (s. 520)]
9. Deutscher, The Prophet Armed, s. 293.
10. Deutscher, Heretics and Renegades (Londra 1955), s. 89.
11. Deutscher, The Prophet Unarmed, s. 45.
12. Deutscher, Stalin, s. 294.
13. Deutscher, Stalin, s. 360-1.
14. Deutscher, The Prophet Outcast, s. 461.
15. Deutscher, The Prophet Outcast, s. 257-8.
16. Deutscher, The Prophet Outcast, s. 520.
17. Deutscher, The Prophet Outcast, s. 32.
18. News Chronicle (Londra), 13 Temmuz 1953.

19. Deutscher, Universities and Left Review, 1. Cilt, 1. Sayı, s. 10 içinde.
20. Deutscher, The Prophet Unarmed, s. 462.
21. Troçki, The Challenge of the Left Opposition 1923-25 (New York 1980), s. 265-6.
22. Trotsky, Sochineniia (Moskova), 20. Cilt, s. 78.
23. S. Lovell (editor), Leon Trotsky speaks (New York 1972), s. 312.

1. Gençlik

1. Trotsky, My Life, s. 16.
2. Trotsky, My Life, s. 72.
3. Trotsky, My Life, s. 99.
4. Trotsky, My Life, s. 105.
5. Trotsky, My Life, s. 106.
6. Trotsky, My Life, s. 109.
7. Max Eastman, Leon Trotsky: The Portrait of a Youth (Londra 1926), s. 93-4.
8. Trotsky, My Life, s. 110.
9. Eastman, s. 97.
10. Trotsky, My Life, s.121-2.
11. Trotsky, My Life, s. 123.
12. Trotsky, My Life, s. 127.
13. Trotsky, Sochineniia, 20. Cilt, s. 32-40.
14. Trotsky, Vtoroi Sezd RSDRP: Otchet Sibirskoi Delegatsii, İngilizcesi Report of the Siberian Delegation 1903 (Londra, tarihsiz) olarak yeniden yayınlandı.
15. Trotsky, Report of the Siberian Delegation 1903, s. 40.

2. Lenin'le tanışma

1. Nadezhda Krupskaya, Memories of Lenin (Londra 1970), s. 59-60. [Türkçesi: Lenin'den Anılar – 3 cilt; Odak Yayınları]
2. Trotsky, My Life, s. 146.
3. Trotsky, My Life, s. 150
4. Vladimir Lenin, Works (Moskova), 43. Cilt, s. 110-111.
5. Pisma P.B. Akselroda i I u O Martova (Berlin 1924), s. 79-80.
6. A.V. Lunaçarski, Revolutionary Silhouettes (Londra 1967), s. 59.
7. Krupskaya, s. 65.
8. Trotsky, My Life, s. 145.

3. 1903 Kongresi

1. Lenin, Works, 33. Cilt, s. 210.
2. Vtoroi Sezd RSDRP (Moskova 1959), s. 22.
3. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 71-2.
4. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 198.
5. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 169.

6. Krupskaya, s. 70.
7. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 127.
8. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 374.
9. Protokoly 2-go ocherednogo sezda zagranichnoi ligi russkoi revoliutsionnoi sotsial- demokratii (Cenevre 1904), s. 58
10. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 169. 20.
11. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 255. 21.
12. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 276. 22.
13. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 263.
14. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 262.
15. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 276-7.
16. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 273-4.
17. Lenin, Works, 7. Cilt, s. 273-4.
18. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 271-2.
19. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 326.
20. Lenin, Works, 7. Cilt, s. 363.
21. Lenin, Works, 7. Cilt, s. 286.
22. Lenin, Works, 7. Cilt, s. 395.
23. Lenin, Works, 7. Cilt, s. 31.
24. Lenin, Works, 34. Cilt, s. 195.
25. Troçki, On Lenin: Notes towards a biography (Londra 1971), s. 40.
26. Krupskaya, s. 99.
27. Vtoroi Sezd RSDRP, s. 430.
28. Lenin, Works, 7. Cilt, s. 330-1.

4. Lenin'e şiddetli saldırı

1. Pisma Akselroda i Martova, s. 1104.
2. I Getzler, Martov: A political biography of a Russian Social Democrat (Melbourne 1967), s. 85'ten alıntı.
3. G.V. Plekhanov, Sochineniia, 13. Cilt (Petrograd 1923), s. 88.
4. Bkz., J.L.H. Keep, The Rise of Social Democracy in Russia (Londra 1963), s. 141.
5. Trotsky, Report of the Siberian Delegation, s. 17-18.
6. Trotsky, Report of the Siberian Delegation, s. 30.
7. Trotsky, Report of the Siberian Delegation, s. 28.
8. Trotsky, Report of the Siberian Delegation, s. 37.
9. Trotsky, Report of the Siberian Delegation, s. 37.
10. Trotsky, Report of the Siberian Delegation, s. 38.
11. Trotsky, Report of the Siberian Delegation, s. 42.
12. Pisma Akselroda i Martova, s. 101-4 ve 110-11.
13. D.J. Dallin, The Rise of Russia in Asia (Londra 1950), s. 79'dan alıntı.
14. Dallin, s. 81 'den alıntı.

15. B. Pares, A History of Russia (Londra 1937), s. 428'den alıntı.
16. T. Dan, The Origins of Bolshevism (New York 1964), s. 297.
17. Lenin, Works, 7.Cilt, s. 509-10'dan alıntı.
18. A. Martynov, Dve Diktatury (Cenevre 1904), s. 57-8.
19. G. Zinoviev, Istoriia Rossiiskoi Kommunisticheskoi Partii (Bolshevikov) (Moskova-Petrograd 1923), s. 158'den alıntı.
20. Trotsky, Our Political Tasks (Londra, tarihsiz), s. 26.
21. Trotsky, Our Political Tasks, s. 28-9.
22. Trotsky, Our Political Tasks, s. 36.
23. Trotsky, Our Political Tasks, s. 43.
24. Trotsky, Our Political Tasks, s. 49.
25. Trotsky, Our Political Tasks, s. 56.
26. Trotsky, Our Political Tasks, s. 75-7.
27. Trotsky, Our Political Tasks, s. 51 ve 72.
28. Trotsky, Our Political Tasks, s. 72.
29. Trotsky, Our Political Tasks, s. 74.
30. Trotsky, Our Political Tasks, s. 77.
31. Trotsky, Our Political Tasks, s. 93-4.
32. Trotsky, Our Political Tasks, s. 123.
33. Trotsky, Our Political Tasks, s. 123.
34. Lenin, One Step Forwards, Two Steps Back, Works, 7. Cilt, s. 261 içinde.
35. Trotsky, Our Political Tasks, s. 116-7.
36. Lenin, Works, 7. Cilt, s. 118.
37. Trotsky, Our Political Tasks, s. 72.
38. Lenin, Works, Cilt 7, s. 383.
39. Lenin, Works, Cilt 7, s. 383.
40. Trotsky, The Challenge of the Left Opposition 1926-27 (New York 1980), s. 263.
41. Trotsky, Our Political Tasks, s. 1222-4.
42. Trotsky, Our Political Tasks, s. 1222-4.
43. Trotsky, Nashi Politicheskye Zadachi (Cenere 1904), s. 102.
44. Trotsky, Nashi Politicheskye Zadachi, s. 105.
45. Trotsky, Stalin (Londra 1947), s. 61.
46. Trotsky, My Life, s. 162.

5. Lenin ve Troçki arasındaki ayrışma

1. Lenin, Works, 7. Cilt, s. 404.
2. Tony Cliff, Lenin, 1. Cilt (Bookmarks, Londra 1986), s. 120-2. [Tony Cliff, Lenin, 1. Cilt, Partinin İnşası, 1893-1914, Z Yayınları, Çeviren Tarık Kaya, 2. Baskı, Nisan 2002, İstanbul, s. 136-137]
3. Cliff, Lenin, 1. Cilt, s. 128-9. [Tony Cliff, Lenin, 1. Cilt, Partinin İnşası, 1893-1914, Z Yayınları, Çeviren Tank Kaya, 2. Baskı, Nisan 2002, İstanbul, s. 138]
4. Cliff, Lenin, 1. Cilt, s. 130-1. [Tony Cliff, Lenin, 1. Cilt, Partinin İnşası, 1893-

1914, Z Yayınları, Çeviren Tarık Kaya, 2. Baskı, Nisan 2002, İstanbul, s. 146]

5. Cliff, Lenin, 1. Cilt, s. 308-17. [Tony Cliff, Lenin, 1. Cilt, Partinin İnşası, 1893-1914, Z Yayınları, Çeviren Tarık Kaya, 2. Baskı, Nisan 2002, İstanbul, s. 330]
6. Cliff, Lenin, 2. Cilt (Bookmarks, Londra 1985), s. 149-50. [Tony Cliff, Lenin, 2. Cilt, Bütün İktidar Sovyetlere, 1914-1917, Z Yayınları, Çevirenler Tarık Kaya, Bernağ Kutluğ, 1. Baskı, Ekim 1994, İstanbul, s. 183-184]
7. Lunaçarski, s. 60-1.
8. D. Sverchkov, Na zare revoliutsii'ye Önsöz (Petrograd 1921), s. 6-7.
9. Cliff, Lenin, 1. Cilt, s. 170. [Tony Cliff, Lenin, 1. Cilt, Partinin İnşası, 1893-1914, Z Yayınları, Çeviren Tarık Kaya, 2. Baskı, Nisan 2002, İstanbul, s. 188]
10. J.V. Stalin, Works (Moscow) 1. Cilt, s. 80.
11. Cliff, Lenin, 1. Cilt, s. 175. [Tony Cliff, Lenin, 1. Cilt, Partinin İnşası, 1893-1914, Z Yayınları, Çeviren Tarık Kaya, 2. Baskı, Nisan 2002, İstanbul, s. 192-3]
12. Cliff, Lenin, 1. Cilt, s. 170. [Tony Cliff, Lenin, 1. Cilt, Partinin İnşası, 1893-1914, Z Yayınları, Çeviren Tarık Kaya, 2. Baskı, Nisan 2002, İstanbul, s. 187-188]
13. Rosa Luxemburg, 'Organisational questions in Russian Social Democracy,' B.D. Wolfe (editor) The Russian Revolution and Leninism or Marxism? (Ann Arbor 1961), s. 89, 93 ve 107-8.
14. Tony Cliff, Rosa Luxemburg (Bookmarks, Londra 1983), s. 44-5.
15. J.P. Nettl, Rosa Luxemburg, 1. Cilt (Londra 1966), s. 285-6.
16. Nettl, 1. Cilt, s. 288.
17. Nettl, 1. Cilt, s. 277-8.
18. Nettl, 1. Cilt, s. 277-9.
19. Nettl, 1. Cilt, s. 263-6.
20. Nettl, 1. Cilt, s. 267.
21. Nettl, 1. Cilt, s. 267-8.
22. Nettl, 1. Cilt, s. 279-80.
23. Nettl, 1. Cilt, s. 268.
24. Nettl, 1. Cilt, s. 288.
25. Troçki, My Life, s. 225'e atıf.
26. Nettl, 2. Cilt, s. 592.
27. Nettl, 2. Cilt, s. 570.
28. Lenin, Works, 36. Cilt, s. 595.

6. Troçki ve Parvus - sürekli devrim teorisi

1. Trotsky, My Life, s. 167.
2. Naşe Slovo, 14 Şubat 1915.
3. A.L. Parvus, Rossiia i revoliutsiia (St Petersburg 1906), s. 83.
4. Iskra, 1 Ocak 1905.
5. Trotsky, My Life, s. 167'ye gönderme.
6. Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap, s. 9.
7. Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap, s. 50-1.

8. Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap, s. 52.
9. Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap, s. 53.
10. Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap, s. 47-8.
11. Trotsky, 1905 (New York 1972), s. 77'ye gönderme.
12. M.N. Pokrovsky, A Brief History of Russia, 2. Cilt, (Londra 1933), s. 38.
13. Parvus, Preface to Trotsky, Do 9 Ianvara (Cenevre 1905), s. x-xii; Trotsky, Stalin, s. 430'a gönderme.
14. Trotsky, Stalin, s. 429-30.
15. Trotsky, Our Political Tasks, s. 5-6 ve 70.

7. 1905 Devrimi

1. Pokrovsky, 2. Cilt, s. 176.
2. Lenin, Works, 23. Cilt, s. 248-9.
3. Trotsky, My Life, s. 171.
4. Trotsky, 1905, s. 78.
5. Pokrovsky, 2. Cilt, s. 121.
6. W. Grinewitsch, Die Gewerkschaftsbewegung in Russlands, 1. Cilt (Berlin 1927), s. 231-5.
7. Iskra, 17 Mart 1905; Trotsky, Sochineniia, 1. Cilt, 1. Kitap, s. 239.
8. Iskra, 17 Mart 1905.
9. Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap, s. 196-205; Deutscher, The Prophet Armed, s. 120-1.
10. Trotsky, 1905, s. 89 ve 94.
11. N. Khrustalev-Nosar, History of the Soviet of Workers' Deputies, in the collection Istoriia Soveta Rabochikh Deputatov Peterburge koleksiyonu (Petersburg 1907), s. 147 içinde.
12. Trotsky, 1905, s. 104.
13. O. Anweiler, The Soviets: The Russian Workers', Peasants' and Soldiers' Councils 1905-1921 (New York 1974), s. 47.
14. Lunaçarski, s. 65.
15. S. Harcave, The Russian Revolution of 1905 (Londra 1964), s. 199-200.
16. Trotsky, 1905, s. 116-7.
17. L. Geller and N. Rovenskaia (editors) Petersburgskii i Moskovskii Sovety Rabochikh deputatove 1905 goda v dokumentakh (Moskova-Leningrad 1926), s. 28.
18. Trotsky, 1905, s. 123.
19. Trotsky, 1905, s. 124-5.
20. Trotsky, 1905, s. 124.
21. Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap, s. 285.
22. Trotsky, Sochineniia. 2. Cilt, 1. Kitap, s. 284.
23. Trotsky, 1905, s. 131-2 ve 136.
24. Pokrovsky, s. 170.

25. Pokrovsky, s. 137-8.
26. Trotsky, 1905, s. 141-2; Geller ve Rovenskaia, s. 32.
27. Trotsky, 1905, s. 140-1.
28. Trotsky, 1905, s. 168; Geller ve Rovenskaia, s. 45-7; Khrustalev-Nosar, Istoriia Soveta, s. 106-126 içinde.
29. Trotsky, 1905, s. 169'a atıf.
30. Trotsky, 1905, s. 169-70.
31. Istoriia Soveta, s. 121.
32. Trotsky, 1905, s. 171.
33. Trotsky, 1905, s. 173-4.
34. Khrustalev-Nosar, Istoriia Soveta, s. 127 içinde.
35. Trotsky, 1905, s. 180-1.
36. Khrustaluv-Nosar, Istoriia Soveta, s. 131 içinde.
37. Trotsky, 1905, s. 182-4 ve 186.
38. Trotsky, 1905, s. 230.
39. Harcave, s. 216-7.
40. Iskra, 3 Mart 1905; Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap 1, s. 217-224; Deutscher, The Prophet Armed, s. 122-3.
41. Trotsky, Sochineniia, 2. Cilt, 1. Kitap, s. 224.
42. Trotsky, 1905, s. 102.
43. Trotsky, 1905, s. 175.
44. Trotsky, 1905, s. 229-30.
45. Trotsky, 1905, s. 208-9.
46. Trotsky, 1905, s. 268-9.
47. Trotsky, 1905, s. 251.
48. Trotsky, 1905, s. 223-4.
49. Trotsky, 1905, s. 179.
50. Trotsky, 1905, s. 226-7.
51. Trotsky, 1905, s. 227.
52. Trotsky, 1905, s. 231-3.
53. Geller ve Rovenskaia, s. 79-82.
54. Trotsky, Our Revolution (New York 1918), s. 151-3 and 159-60.
55. A. Ascher, Pavel Akselrod and the Development of Menshevism (Cambridge, Massachusetts, 1972), s. 241.
56. Dan, s. 343.
57. Nachalo, 20 Kasım 1905, A. Ascher (editor) The Mensheviks in the Russian Revolution (Londra 1976), s. 59'da yeniden yayımlandı.
58. Trotsky, 1905, s. 302-3'e atıf (italiklar orijinalinden).
59. Pisma Akselroda i Martova, s. 145-6.
60. L. Martov, Istoriia rossiskoi Sotsiaidemokratii (Moskova-Petrograd 1923), s. 166.
61. M.I. Vasilyev-Iuzhin, Moskovskii sovet rabochikh deputatov v 1905 g (Moskova 1925), s. 85.

62. Lenin, Works, 10. Cilt, s. 252.
63. P. Miliukov, Kak Proshlii Vybory vo Vtoroiu Gos. Dumu (Petersburg 1907), s. 91-2.
64. Lenin, Works, 10. Cilt, s. 323-4.
65. Lenin, Works, 10. Cilt, s. 369.
66. Trotsky, 1905, s. 300.
67. Trotsky, Stalin, s. 68-9.
68. Trotsky, 1905, s. 305.
69. Trotsky, 1905, s. 351.
70. Trotsky, History of the Russian Revolution (Londra 1934), s. 34.

8. Sürekli devrim

1. Trotsky, My Life, s., 211.
2. Lenin, Works, 9. Cilt, s., 56-7.
3. Lenin, Works, 9. Cilt, s., 23.
4. Lenin, Works, 9. Cilt, s., 28-9.
5. Lenin, Works, 9. Cilt, s., 56-7.
6. Lenin, Works, 9. Cilt, s., 27.
7. Lenin, Works, 21. Cilt, s., 33.
8. Lenin, Works, 13. Cilt, s., 328.
9. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects (Londra 1971), s., 170.
10. Trotsky, 1905, s., 35.
11. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 203-4.
12. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 208-9.
13. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 209.
14. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 236-7.
15. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 247.
16. Trotsky, Preface to the first Russian edition of 1905, Trotsky, 1905, s., vi-ii içinde.
17. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 63-4.
18. Trotsky, My Life, s., 203.
19. Deutscher, The Prophet Armed, s., 178.
20. Cliff, Rosa Luxemburg, s., 21.
21. Norman Geras'ın The Legacy of Rosa Luxemburg (Londra 1976), s., 46-8'de işaretettiği gibi.
22. Rosa Luxemburg, Organisational Questions of Russian Social Democracy, M.A. Waters (editor) Rosa Luxemburg Speaks (New York 1970), s., 127 içinde.
23. Piatis (Londonskii) Sezd RSDRP (Moskova 1963), s., 97.
24. Luxemburg, The Junius Pamphlet, Waters, s., 290 içinde.
25. Luxemburg, After the First Act, Neue Zeit, 4 Şubat 1905 içinde.
26. Trotsky, 1905, s., s., viii.
27. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 42.

28. Trotsky, 1905, s., 316-7'de yeniden yayınlandı.
29. Lenin, Works, 13. Cilt, s., 111.
30. Lenin, Works, 8. Cilt, s., 27.
31. Lenin, Works, 8. Cilt, s., 79.
32. Lenin, Works, 9. Cilt, s., 236-7.
33. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 163-4.
34. Cliff, Lenin, 1. Cilt, s., 207. [Tony Cliff, Lenin, Cilt 1, Z Yayınları, 2. Baskı, Çeviren: Tarık Kaya, s. 226]
35. Trotsky, My Life, s., 87-8.
36. Karl von Clausewitz, On War (Londra 1971), s., 164-5.
37. Trotsky, The First Five Years of the Communist International, 1. Cilt (Londra 1973), s., 213.
38. Karl Kautsky, The Class Struggle (New York 1971), s., 189.
39. Kautsky, The Road to Power (Chicago 1909), s., 50.

9. Troçki'nin yargılanması

1. Trotsky, 1905, s., 360.
2. Trotsky, 1905, s., 355-7.
3. Trotsky, 1905, s., 357.
4. Trotsky, 1905, s., 385-6.
5. Trotsky, 1905, s., 386.
6. Trotsky, 1905, s., 391.
7. Trotsky, 1905, s., 396.
8. Trotsky, 1905, s., 397.
9. Trotsky, 1905, s., 397.
10. Trotsky, 1905, s., 399-400.
11. Victor Serge ve Natalia Sedova Trotsky, The Life and Death of Leon Trotsky (Londra 1975), s., 18-19'dan alıntı.
12. Serge ve Sedova Trotsky, s., 19'dan alıntı.
13. Trotsky, Flight from Siberia (Colombo 1969), s., 15-16.
14. Trotsky, Flight from Siberia, s., 20-1.
15. Trotsky, Flight from Siberia, s., 21-2.
16. Trotsky, My Life, s., 195.
17. Trotsky, My Life, s., 195-8.
18. Trotsky, Flight from Siberia, s., 36.
19. Trotsky, My Life, s., 199.

10. Boşa geçen yıllar

1. Lenin, Works, 16. Cilt, s., 395-6.
2. Lenin, Works, 16. Cilt, s., 406.
3. Pokrovsky, 2. Cilt, s., 284.

4. D. Lane, The Roots of Russian Communism (Assen 1969) s., 104.
5. Martov, Geschichte der Russischen Sozialdemokratie (Berlin 1926) s., 195.
6. Trotsky, Stalin, s., 95.
7. Zinoviev, s., 241.
8. Cliff, Lenin, 2. Cilt, s., 17.
9. Trotsky, My Life, s., 209.
10. Kievskaya Mysl, 13 Temmuz 1913, Troçki, Sochineniia, Cilt 8, s., 16'da yeniden yayınlandı.
11. Kievskaya Mysl, 13 Temmuz 1913, Troçki, Sochineniia, Cilt 8, s., 33-6'da yeniden yayınlandı.
12. Trotsky, My Life, s., 207.
13. Trotsky, Sochineniia, 8. Cilt s., 12-13.
14. Lenin, Works, 11. Cilt, s., 57-8'e atıf (italikler eklendi).
15. Dan'a atıf, s., 380.
16. Chetvertii (obedinitelii) sezd RSDRP (Moskova 1959), s., 248.
17. Tovarishch, 31 Aralık 1906, Ascher (editor) The Mensheviks in the Russian Revolution, s., 16'da yeniden yayınlandı.
18. Ascher, Pavel Akselrod, s., 251-3 ve 261.
19. Martov, On Liquidationism, in Golos sotsialdemokrata, Ağustos-Eylül 1909; Getzler, Martov, s., 125.
20. Lenin, Works, 16. Cilt, s., 158.
21. Ascher, Pavel Akselrod, s., 237'ye atıf.
22. Larin, A Broad Labour Party and a Labour Congress (Moskova 1906).
23. Lenin, Works, 12. Cilt, s., 390.
24. N. Rozhkov, Rusya'da Mevcut Durum Ve Mevcut Durumda İşçi Sınıfı Hareketinin Başlıca Görevleri, Nasha Zariia, 9-10. Sayılar içinde; Lenin, Works, 17. Cilt, s., 322-3'e atıf.
25. Ascher, Pavel Akselrod, s., 257.
26. Ascher, Pavel Akselrod, s., 258-9'a atıf.
27. Piatii (Londonskii) sezd RSDRP, s., 555-6.
28. Martov, Geschichte der Russischen Sozialdemokratie, s., 231.
29. Ascher, Pavel Akselrod, s., 273'e atıf.
30. Trotsky, Partimiz ve Görevleri [Our Party and its tasks], Pravda (Viyana), 4. Sayı, 2 Haziran 1909, G. Swain, Russian Social Democracy and the Legal Labour Movement 1906-14 (Londra 1983), s., 89'a atıf.
31. Pravda (Viyana), 1. Sayı.
32. Deutscher, The Prophet Armed, s., 193-4.
33. Lenin, Works, 20. Cilt, s., 328.
34. Zinoviev, s., 162.
35. Pravda (Viyana), 12 Şubat 1910; Getzler, Martov, s., 132.
36. Martov, Spasitelii iii uprazdnitelii? (Paris 1911), s., 16.
37. Pisma Akselroda i Martova, s., 230.
38. Pisma Akselroda i Martova, s., 233.

39. Lenin, Works, 17. Cilt, s., 32'ye atıf.
40. Lenin, Works, 18. Cilt, s., 554'ye atıf.
41. Lenin, Works, 18. Cilt, s., 554'ye atıf.
42. Ascher, Pavel Akselrod, s., 295-6'ya atıf.
43. Lenin, Works, 20. Cilt, s., 387.
44. Lenin, Works, 19. Cilt, s., 462.
45. Pravda (Viyana), 25. Sayı.
46. Trotsky, My Life, s., 226.
47. Kievskaya Mysl, 9 Ocak 1909; Trotsky, The Balkan Wars 1912-1913 (New York 1980), s., 12.
48. Pravda (Viyana), 1 Ağustos 1910; Trotsky, The Balkan Wars, s., 40.
49. Kievskaya Mysl, 3 Ekim 1912; Trotsky, The Balkan Wars, s., 65-6.
50. Kievskaya Mysl, 23 Aralık 1912; Trotsky, The Balkan Wars, s., 272.
51. Kievskaya Mysl, 14 October 1912; Trotsky, The Balkan Wars, s., 148.
52. Kievskaya Mysl, 6 Aralık 1912; Trotsky, The Balkan Wars, s., 262.
53. Trotsky, The Balkan Wars, s., 359.
54. Trotsky, The Balkan Wars, s., 361.
55. Trotsky, My Life, s., 227.
56. Cliff, Lenin, Cilt 1, s., 343 ve 345.
57. Trotsky, Permanent Revolution and Results and Prospects, s., 49-50.

11. Birinci Dünya Savaşı

1. Trotsky, The War and the International (Kolombo 1971), sayfa., vii-viii
2. Trotsky, The War and the International, s., x
3. Trotsky, The War and the International, s., xii-xiii
4. Trotsky, The War and the International, s., 74-5.
5. Lenin, Works, 21. Cilt, s., 18.
6. Lenin, Works, 21. Cilt , s., " 276.
7. Lenin, Works, 21. Cilt, s., 280.
8. Lenin, Works, 21. Cilt, s., 278.
9. Lenin, Works, 22. Cilt, s., 140.
10. Lenin, Works, 41. Cilt, s., 375.
11. Lenin, Works, 36. Cilt, s., 380.
12. Lenin, Works, 36. Cilt, s., 176.
13. Lenin, Works, 21. Cilt, s., 292.
14. Trotsky, Voina i revoliutsiia, 1. Cilt (Moskova-Petrograd 1923), s., 242-4.
15. Naşe Slovo, 4 Haziran 1915.
16. Naşe Slovo, 4 Haziran 1915.
17. Trotsky, Stalin, s., 168.
18. D.A. Baevsky, Ocherki po istorii oktiabrskoi revoliutsii, 1. Cilt (Moskova 1927), s., 379.

19. A.G. Shliapnikov, Kanun semnadtsatogo goda (Moskova-Petrograd 1923), 1. Cilt, s., 29.
20. Sotsialdemokrat, sayı., 51, 29 Şubat 1916.
21. Baevsky, s., 379.
22. T. Dan, Martov, Geschichte der russischen Sozialdemokratie, s., 283; Cliff, Lenin, 2. Cilt, s., 22-3 içinde.
23. Lenin, Works, 21. Cilt, s., 166.
24. G.V. Plekhanov, Furthermore on the War, Voina: Sbornki Statei (Paris 1915) içinde.
25. A. Balabanoff, My Life as a Rebel (New York 1938), s., 120'ye atıf.
26. Ascher, The Mensheviks in the Russian Revolution, s., 83-8'e atıf.
27. Lenin, Works, 21. Cilt, s., 120-3'e atıf.
28. Ascher, Pavel Akselrod, s., 306'ye atıf.
29. Ascher, Pavel Akselrod, s., 307'ye atıf.
30. Trotsky, History, s., 1156.
31. Trotsky, My Life, s., 246.
32. Bkz., Golos, 25 ve 27 Ekim 1914.
33. Lenin, Works, 36. Cilt, s., 300-1.
34. Pisma Akselroda i Martova, s., 303.
35. Pisma Akselroda i Martova, s., 305.
36. Lunacharsky, s., 63-4.
37. Naşe Slovo, 19 Nisan 1916.
38. Internatsional i voina (Zürih), sayı 1, 1915.
39. Cliff, Lenin, 2. Cilt, s., 42.
40. Shliapnikov, On the Eve of 1917 (Londra 1982), s., 74.
41. Trotsky, Voina i revoliutsiia, 2. Cilt, s., 143-4.
42. Trotsky, Open Letter to the Editorial Board of Kommunist, Naşe Slovo, 4 Haziran 1915 içinde.
43. Trotsky, Voina i revoliutsiia, 2. Cilt, s., 181-2.
44. Trotsky, My Life, s., 249.
45. J. Braunthal, History of the International 1914-1943 (Londra 1967), 2. Cilt, s., 47-8.
46. O.H. Gankin ve H.H. Fisher, The Bolsheviks and the World War. The Origins of the Third International (Stanford 1940), s., 322.
47. Gankin ve Fisher, s., 322.
48. Trotsky, The Work of the Conference, in Voina i revoliutsiia, 2. Cilt, s., 45-6 ve 49.
49. A. Rosmer, Le Mouvement Ouvrier pendant la Guerre (Paris 1959), 2. Cilt, s., 83-6.
50. Naşe Slovo, 14 Şubat 1915.
51. Naşe Slovo, 5 Haziran 1915.
52. I.G. Temkin, Tsimmerval-Kintal (Moskova 1967), s., 14.
53. Naşe Slovo, 29 Mart-1 Nisan 1916.

54. Naşe Slovo, 18 ve19 Ocak 1916.
55. Trotsky, Groupings in Russian Social Democracy: Theses (Nisan 1916), Voina i revoliutsiia içinde, 2 .Cilt, s., 201-3.
56. L.J. Van Rossum, A Private Letter of Trotsky at the beginning of 1916, International Review of Social History içinde, 1969, 14. Cilt, s., 2.
57. N. Popov, Outline History of the Communist Party of the Soviet Union (Moskova-Leningrad 1934), 1. Cilt, s., 289'ye atıf.
58. Trotsky, The Challenge of the Left Opposition 1923-25, s., 262- 3.
59. Trotsky, Our Differences, in The Challenge of the Left Opposition 1923-25, s., 265-6.
60. Novi Mir, 14 Ocak 1917.
61. Novi Mir, 13 Mart 1917 (Eski takvime göre 27 Şubat); Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 3.
62. Novi Mir, 16 Mart 1917 (Eski takvime göre 3 Mart); Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 6-7.
63. Novi Mir, 17 Mart 1917 (eski takvime göre 4 Mart; Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 11.
64. Novi Mir, 19 Mart 1917 (eski takvime göre 6 Mart); Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 13.
65. Novi Mir, 20 Mart 1917 (eski takvime göre 7 Mart); Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 15-16.
66. Novi Mir, 21 Mart 1917 (eski takvime göre 8 Mart; Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 118.
67. Bkz., T. Draper, The Roots of American Communism (New York 1957), s., 80-3; Lenin, Works, 35. Cilt, s., 285.
68. Trotsky, My Life, s., 283-4.
69. G. Buchanan, My Mission to Russia (Londra 1923), s., 121.

12. 1917'nin Mayıs ve Haziranı

1. Trotsky, My Life, s., 287.
2. N.N. Sukhanov, The Russian Revolution 1917: A personal record (Londra 1955), s., 340.
3. Trotsky, History, s., 377.
4. Izvestia, 7 Mayıs 1917; F. Golder (editor), Documents of Russian History (New York 1927), s., 357-8.
5. Trotsky, My Life, s., 288.
6. Partiia bolshevikov v gody mirovoi imperiaiisticheskoi voinii 1914-17 (Moskova 1963), s., 235.
7. Shliapnikov, On the Eve of 1917, s., 164.
8. Shliapnikov, On the Eve of 1917, s., 202.
9. I. Iurenev, Mezhraionka 1911-1917, in Proletarskaia revoliutsiia, 2. Sayı, 1924.
10. E.N. Burdzhalev, Russia's Second Revolution: The February Uprising in Petrograd (Bloomingon ve Indianapolis 1987), s., 104-5.

11. Shliapnikov, The February Revolution in Documents, Proletarskaia revoliutsiia, 1. Sayı (13), 1923, s., 283 içinde.
12. Burdzhalev, Vtoraia russkaia revoliutsiia: vosstanie v Petrograde (Moskova 1967), s., 211'e atıf.
13. R.P. Browder ve A.P. Kerensky (editors), The Russian Provisional Government 1917: Documents (Stanford 1961), 2. Cilt, s., 845.
14. Browder ve Kerensky, 2. Cilt, s., 849-50.
15. Browder ve Kerensky, 2. Cilt, s., 848-9.
16. Trotsky, History, s., 291.
17. Sukhanov, s., 114.
18. Shliapnikov, Semnadtsaty god (Moskova 1925), 2. Cilt, s., 173.
19. Pravda, 15 Mart 1917; Browder ve Kerensky, 2. Cilt, s., 868.
20. Trotsky, The Challenge of the Left Opposition 1928-29 (New York 1981), s.,61.
21. Leninski Sbornik, 4. Cilt (Moskova 1930), s., 301-3.
22. Krasnaia Letopis, 3. Sayı, 1923.
23. Shestoi Sezd RSDRP (bolshevikov) (Moskova 1958), s.,36.
24. Trotsky, History, s., 814.
25. Trotsky, The Challenge of the Left Opposition 1928-29, s.,246.
26. Trotsky, History, s.,814'e atıf.
27. Lunaçarski, s., 66.
28. Trotsky, History, s., 337-8.
29. Trotsky, History, s., 975.
30. Trotsky, History, s., 138.
31. Trotsky, History, s., 324.
32. Trotsky, History, s., 810.
33. Trotsky, History, s., 819.
34. Trotsky, History, s., 925.
35. Trotsky, History, s., 308.
36. Sukhanov, s., 406.
37. I .Getzler, Kronstadt 1917-1921 (Cambridge 1983), s., 1.
38. Getzler, Kronstadt, s., 11.
39. E. Mawdsley, The Russian Revolution and the Baltic Fleet (Londra 1978), s., 159.
40. Mawdsley, s., 7.
41. Mawdsley, s., 5-6.
42. Mawdsley, s.,14.
43. Mawdsley, s., 17.
44. Mawdsley, s.,21.
45. Mawdsley, s., 164.
46. Mawdsley, s., 34.
47. Getzler, Kronstadt, s., 35-6.
48. Sedmaia (Aprelskaia) Vserossiiskaia konferentsiia RSDRP (Moskova 1958), s., 355.

49. V.V. Kutuzov (editor), Velikaia oktiabroskaia sotsialisticheskaia revoliutsiia – Khronika Sobytii (Moskova 1957), 2. Cilt, s., 45.
50. KPSS v borba za pobedu sotsialisticheskoi revoliutsii v period dvoevlastii – 4 iulia 1917 g Sbornik dokumnetov (Moskova 1957), s., 62-3.
51. Getzler, Kronstadt, s.,73.
52. Kutuzov, 2. Cilt, s., 84.
53. Krasnaia Letopis, 1. Sayı (10), 1924, s.47
54. F.F. Raskolnikov, Kronstadt and Petrograd in 1917 (Londra 1982), s., 96.
55. Raskolnikov, s., 104.
56. Getzler, Kronstadt, s., 97-8.
57. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 52.
58. Trotsky, My Life, s., 295-6.
59. Izvestia, 3 Haziran 1917; Browder ve Kerensky, 2. Cilt, s., 119.
60. Lenin, Works, 25. Cilt, s., 23.
61. Pervii Vserossiiskii sezd sovetov (Moskova 1930), s., 142-9.
62. Pervii Vserossiiskii sezd sovetov, s., 353-6.
63. Browder ve Kerensky, 3. Cilt, s., 1312-13.
64. Browder ve Kerensky, 3. Cilt, s.,1314.
65. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s.,137. Lenin'in Eserleri'nin (Works) Stalinist editörleri, Troçki'nin bu açıklamasını Lenin'e atfederek çalıntı yapmışlardır; bkz., Lenin, Works, 25. Cilt, s., 77-8.
66. Sukhanov, s.,416-17.
67. Trotsky, History, s., 463'e atıf.
68. A.L Sidorov ve diğerleri, Vilikaia Oktiabrskaia sotsialistichekaia revoliutsiia: Dokumenty i materialy (Moskova 1957), 3. Cilt, s., 541-51.

13. Temmuz Günleri

1. Lenin, Works, 31. Cilt, s., 58.
2. Lenin, Works, 33. Cilt, s., 227.
3. P.N. Miliukov, Istoriia vtoroi russkoi revoliutsii (Sofya 1921), 1. Cilt, s., 244.
4. Trotsky, History, s., 576.
5. Lenin, Works, 25. Cilt, s., 312.
6. Trotsky, History, s., 1130.
7. Sukhanov, s., 446-7.
8. Raskolnikov, s., 185.
9. Browder ve Kerensky, 3. Cilt, s.,1354-5.
10. Browder ve Kerensky, 3. Cilt, s., 1358.
11. Browder ve Kerensky, 2. Cilt, s., 981.
12. Browder ve Kerensky, 2. Cilt, s., 1000.
13. W.H. Chamberlain, The Russian Revolution (New York 1965), s., 276.
14. Trotsky, My Life, s., 219; Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 150-4.
15. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 165-6.

16. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 203.
17. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 169-70.
18. Proletarii, 18 Ağustos 1917; Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 256.
19. Lenin, Works, 25. Cilt, s., 220.
20. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 226-7.
21. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 231-2.
22. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s.,223.
23. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 247-8.
24. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 249.
25. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 252.
26. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 267-9.
27. Sukhanov, s., 420.
28. Trotsky, History, s., 811.
29. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s.,145-9.
30. Iurenev's Report to the Sixth Congress of the Bolshevik Party, Shestoi Sezd RSDRP, s., 49 içinde.
31. Shestoi Sezd RSDRP, s., 36.
32. Shestoi Sezd RSDRP, s., 7.
33. Shestoi Sezd RSDRP, s., 7.
34. Shestoi Sezd RSDRP, s., 252.

14. Kornilov Darbesi

1. Sukhanov, s., 503.
2. Sukhanov, s., 509.
3. Lenin, Works, 25. Cilt, s., 285.
4. Lenin, Works, 25. Cilt, s., 285-9.
5. Trotsky, My Life, s., 317.
6. Sidorov ve diğerleri, 5.Cilt, s., 476-7.
7. Sukhanov, s., 505.
8. V.I. Startsev, Ocherki po Istorii petrogradskoi krasnoi gvardii i rabochei militsii (Mart 1917-Nisan 1918 g) (Moskova 1965), s., 167.
9. Startsev, s., 507-8.
10. Startsev, s., 529.
11. Rabochii put, 10 Eylül 1917; Trotsky, Sochineniia. 3. Cilt, 1. Kitap, s., 274-5.

15. Ayaklanmaya doğru

1. Lenin, Works, 26. Cilt, s., 19.
2. Lenin, Works, 26. Cilt, s., 72.
3. Lenin, Works, 26. Cilt, s., 83.
4. Lenin, Works, 26. Cilt, s., 84.
5. Lenin, Works, 26. Cilt, s., 141.

6. Lenin, Works, 26. Cilt, s., 146.
7. Lenin, Works, 26. Cilt, s., 180-1.
8. Lenin, Works, 21. Cilt, s., 33.
9. The Bolsheviks and the October Revolution: Minutes of the Central Committee of the Russian Social Democratic Labour Party (Bolsheviks): August 1917-February 1918 (Londra 1974), s.,67; bundan böyle CC Minutes (MK Tutanakları) olarak geçecek.
10. Lenin, Works, 26. Cilt, s., 57.
11. Sukhanov, s., 538-40; ayrıca bkz., Trotsky, Sochineniia, 3.Cilt, 1. Kitap, s., 287-93 ve 321-3.
12. Sukhanov, s., 541.
13. G.S. Ignatiev, Oktiabr 1917 goda v Moskve (Moskova 1964), s., 4.
14. D. Koenker, Moscow Workers and the 1917 Revolution (Princeton 1981), s., 25.
15. P.S. Volubuev, Proletariat i Burzhuaziia Rossii v 1917 godu (Moskova 1964), s., 25-6.
16. Koenker, s., 76.
17. A. Sidorov, The Labour Movement in Russian during the years of the Imperialist War, M.N. Pokrovsky (editor) Ocherki po istoriioktiabrskoi revoliutsii (Moskova-Leningrad 1927), 1. Cilt, s., 287 içinde.
18. Koenker, s., 76-7.
19. Koenker, s., 94.
20. Koenker, s., 122-3.
21. Koenker, s., 95.
22. Koenker, s.,342.
23. Koenker, s., 332.
24. Trotsky, The Lessons of October, Trotsky, The Challenge of the Left Opposition 1923-25, s., 246 içinde.
25. Voprosy istorii KPSS, sayı 6, 1967, s.,21.
26. Trotsky, The Lessons of October, The Challenge of the Left Opposition 1923-25, s., 240 içinde.

16. Troçki, Ekim Ayaklanması'nı örgütlüyor

1. CC Minutes, s., 11.
2. CC Minutes, s., 29.
3. J. Sadoul, Notes sur la Révolution Bolchevique (Paris 1919), s., 76.
4. Trotsky, History, s., 931.
5. Trotsky, History, s., 938-9.
6. Sukhanov, s., 528.
7. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 1. Kitap, s., 318.
8. Trotsky, History, s., 847.
9. Sukhanov, s., 504.
10. Trotsky, Sochineniia, 3.Cilt, 1. Kitap, s., 321.
11. Trotsky, History, s., 944-5.

12. Trotsky, History, s., 945.
13. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 5-6.
14. Trotsky, Sochineniia, 3.Cilt, 2. Kitap, s., 13.
15. Trotsky, History, s., 943-4.
16. Trotsky, The Lessons of October, The Challenge of the Left Opposition 1923-25, s., 240-1 içinde.
17. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 4.
18. Sukhanov, s., 560-1.
19. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 93.
20. Sukhanov, s., 561-2.
21. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 31-3; M. McCawley (editor) The Russian Revolution and the Soviet State 1917-1921: Documents (Londra 1988), s., 119-21.
22. Trotsky, History, s., 957.
23. Sukhanov, s., 578.
24. Trotsky. Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 37-8; Lovell (editor), Leon Trotsky Speaks, s., 67-8.
25. Sukhanov, s., 592.
26. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 37.
27. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 38-40; Gankin and Fisher, s., 80-1.
28. Sukhanov, s., 584-5.
29. Sukhanov, s., 595-6.
30. Trotsky, History, s., 969-70.
31. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 51.
32. Trotsky, History, s., 1054-5.
33. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 51-3.
34. Trotsky, History, s.,1055-6.
35. Trotsky, History, s., 1055.
36. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s.,45; McCawley, pages 121-2.
37. P.F. Kudelli (editor), Pervii legalnyi Peterburgskii komitet bolshevikov v 1917 g (Moskova-Leningrad 1927), s., 310-16.
38. CC Minutes, s., 95-109.
39. Mawdsley, s., 110.
40. Trotsky, History, s.,1129.
41. Trotsky, History, s., 1127 ve 1180.
42. Trotsky, History, s., 1019.
43. Sukhanov, s., 620-1.
44. Sukhanov, s.,47.
45. M. Liebman, The Russian Revolution (Londra 1970), s., 285-6.
46. Victor Serge, Year One of the Russian Revolution (Londra 1972) s., 68-9.
47. Pravda, 6 Kasım 1918.
48. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 55-7.
49. Trotsky, Sochineniia, 3. Cilt, 2. Kitap, s., 58-9; McCawley, s., 124-5.
50. Sukhanov, s., 628-9.

Dizin

Adler, Fritz 179

Adler, Viktor 179

Ağustos Bloğu 191, 192
- Troçki'den sert eleştiri 224, 225
- Troçki'nin bloktan uzaklaşması 222

Akselrod 45, 46, 49, 77
- 1905'teki tutumu 132, 181
- Geniş tabanlı parti modeli 60, 61
- Liberallere göz kırpma 182
- RSDİP'in İkinci Kongresi'nde 33, 40, 43
- Tasfiyecilik 184
- Dünya savaşındaki tutumu 212, 213

Askeri Devrimci Komite 301, 304, 305
- Ekim'de 307, 311, 312, 315
- Kornilov Darbesi'ne karşı 284, 285

Balkan Savaşı 194, 199

Bauer, Otto 180

Bolşevikler (veya Bolşevizm)
- 1905 sırasında 118, 128, 130
- Aşırı sol sapma 181
- Bolşevizm'in doğuşu 39
- "Demokratik diktatörlük" fikri ellerini zayıflatıyor 139, 154, 155, 295, 296

Buharin 228, 231, 279

Bund 33, 34, 35, 42, 191

Çernov, Victor 265, 266, 267

Çheidze 216, 217, 223, 224, 225, 236

Denikin 270

Deutscher 4, 8, 9, 150, 187
- Stalin'in devrimciliği 7
- Stalin'in kaçınılmazlığı 5
- Troçkistler'in ütopyacılığı 6

Devrimci yenilgicilik 203-210

Devrim Üzerine Notlar 236

Dybenko 273

Ekonomistler 56, 57
- 1903 Kongresi 33, 35, 38, 39, 42

Geçici Hükümet 230-238, 241-254, 263

Golos 190, 201
- "Avrupa'daki en iyi gazete" 214

Gorki 261
- Kamenev-Zinovyev'in makalesi 293

Iskra 27, 28, 29, 34, 50, 51, 52
- Iskracılar ve 1903 Kongresi 33, 35, 39, 42, 43, 45
- Troçki'nin Iskracılarla tanışması 25

Jogisches 79, 80, 81, 83

Kamenev 269, 272, 279, 280, 287
- "Devrimci yenilgicilik"e karşı çıkış 210
- Ekim Ayaklanması'na karşı çıkış 292, 293, 294, 298
- Geçici Hükümet'in desteklenmesi 154, 241
- Nisan Tezleri'ne karşı çıkış 242
- Troçki'nin Pravdası'nda 188, 189

Kanlı Pazar 97

Kara Yüzler
- 1905 sırasında pogromlar 108
- 1917 döneminde 251

Kautsky 150, 151, 157, 158, 179, 180
- Savaş karşısında pasifizm 205, 211

Kerenski
- Kornilov Darbesi: hem destekledi hem korktu 281, 282, 283, 284, 287
- Savaş Bakanı 236, 237, 256
- Temmuz Günleri'nde 263, 270, 274, 275

Kızıl Muhafızlar 285, 286, 316

Kollontay 222, 223, 224, 228, 231, 279

Krilenko 273

Krupskaya 26, 27, 29, 46

Lunaçarski 222, 269, 273, 293, 323
- Boykotçuların tasfiye edilmesi 189
- Eski Bolşevikler Lenin'e tekrar yaklaşıyor 223, 224
- Mezrayonka'da 242
- Mezrayonka'nın Bolşevikler'e katılması 279

Luxemburg 150, 158, 209
- Lenin'in parti görüşüne karşı çıkış 76
- Lenin'in Rosa hakkındaki nihai düşüncesi 32

Martov 27, 181, 216, 222, 224
- Bolşevik-Menşevik "birliği" 188, 189
- Savaşa karşı tutumu 214, 215
- "Sosyalizmin Hamleti" 214
- Tasfiyecilere alan açıyor 183

Mehring 150, 209

Menşevik
- 1905 - sola kayış 131
- "Ancak burjuva devrimi mümkün" 139-142
- Bolşevikler'le ilişki - kronoloji 69
- Iskra'yı ele geçiriş 52
- Lenin'e karşı gölge merkez 49
- Lenin'in tekrar birleşme beklentisi 70
- Liberallere yakınlaşma 53, 55
- Ortaya çıkış 42
- Tasfiyecilik 183, 184, 185

Mezrayonka 235, 238, 239
- Bolşevikler'den de solda 241
- Bolşevikler'e katılış 243

Naçalo 104, 132, 133, 134, 135

Nisan Tezleri 230, 242, 293

Nogin 71, 188, 293, 304

Parvus 87, 88, 89, 135
- 9 Ocak'a Doğru'ya önsöz 95
- Mali boykot çağırma 126

- Naçalo'da yazıyor 132
- Rus Devrimi'nin olasılıkları üzerine 93
- Russkaya Gazeta'yı çıkarma 104
- Sovyet başkanı oluşu 129
- Troçki'yi etkilemesi 89

Plehanov 17, 43, 45
- Artık sağda 181
- Iskra'nin yayın kurulunda 29
- Kongrede Lenin'le birlikte 33, 34
- Lenin'e saldırı 49
- Proletarya diktasını savunurken 36, 37
- Rus sosyalizminin kurucusu olarak 15
- Savaşta Rusya'yı destekliyor 211
- Troçki'ye antipati 27, 28

Radek 201, 218, 222

Raskolnikov 244, 249, 250, 267, 273, 323

Rikov 71, 188, 293, 297

Savaş ve Enternasyonal 201

Sedova 30, 102

Serge 333

Severni Golos 134

Siyasal Görevlerimiz 55, 60, 61, 65

Smilga 290, 305, 330

Sokolovskaya 15, 17, 21, 23, 25, 30

Sonuçlar ve Olasılıklar 142, 145, 151, 152

Stalin 15, 75, 155, 158
- Geçici Hükümet'i desteklemesi 154, 241, 293
- Troçki'yi övüyor 333

Suhanov 319, 333
- 1 no'lu emir 241
- 18 Haziran gösterisi üzerine 260
- Askeri Devrimci Komite 311
- "Bolşevikler barikatlara gidiyor" 301
- Ekim Ayaklanması 332
- Ekim'de Troçki 323
- İsyanın deklarasyonu 320
- Kerenski'nin kornilovculuğu 281
- Kornilov Darbesi'nde Bolşevikler 286
- Mezrayonka'nın Bolşevikler'e katılması 278
- "Troçki, Lenin'den beter" 237
- "Troçki, Lenin'den sonra gelir" 246
- Troçki'nin askerleri ikna etmesi 324
- Troçki'nin Çernov'u kurtarması 266
- Troçki'nin Sovyet'te karşılanması 236
- Troçki Önparlamento'da 298
- Troçki, sovyet başkanı oluyor 310
- Troçki ve Lenin devrimi ilan ediyor 336

Sverdlov
- 200 bin Bolşevik 279
- Troçki Bolşevik MK'ya giriyor 280

Şliapnikov 209, 238, 241

Uzlaşmacılar 70, 71, 98, 187-189, 222

Zasuliç 45, 46, 52, 69, 80, 216
- Artık Lenin'in muhalifi 43
- Artık şovenist 211
- Iskra yayın kurulu üyesi 33
- "Lenin XIV. Louis gibi" 49
- "Troçki bir dahi" 29
- Troçki Londra'da 27

Zinoviev 189, 280
- Kamenev'le birlikte Ekim'e karşı 292, 293, 294
- Lenin'in en yakını 188
- "Parti dağıldı" 178
- Temmuz; herkes tutuklu 269, 272, 273
- Troçki'yle görüşme 242, 243
- Zimmerwald'da 218

Troçki 1879 - 1917

- 1905 Rus Devrimi sırasında Petersburg Sovyeti (ilk işçi meclisi) lideri;
- "Sürekli Devrim" fikrini ilk defa ortaya atan düşünür;
- İşçilerin iktidarı ilk defa ele geçirdiği 1917 Ayaklanması'nın örgütleyicisi;
- İşçi devletini karşıdevrimcilere ve batının işgalci ordularına karşı savunan Kızıl Ordu'nun kurucusu;
- Stalin ve bürokratik karşıdevrime cephe alıp inatla direnen muhalefetin lideri;
- 1930'larda dünyayı sarsan büyük sınıf savaşımına dair eşsiz çözümlemeler geliştirip bunları hayata geçirmek için bıkmadan mücadele eden devrimci...

Lev Troçki 20. Yüzyıl'ın devrimci mücadelesinde merkezi bir rol oynadı.

Troçki'nin dehası şüphe götürmez. Yine de *hatasız dahi olmaz*. Tony Cliff, hayatını işçi sınıfının enternasyonel devrimine adamış olan "öğretmeni" Troçki'yi ele alırken onun hem kuvvetli hem de zayıf yönlerini analiz ediyor.

Elinizdeki ilk cilt Troçki'nin çocukluğundan başlıyor, işçilerin devrim yaptığı güne – 25 Ekim 1917 – kadar geliyor.

ISBN 978 975 8442 11 9(TK)
978 975 8442 12 6
9 789758 442126

€ 8.50